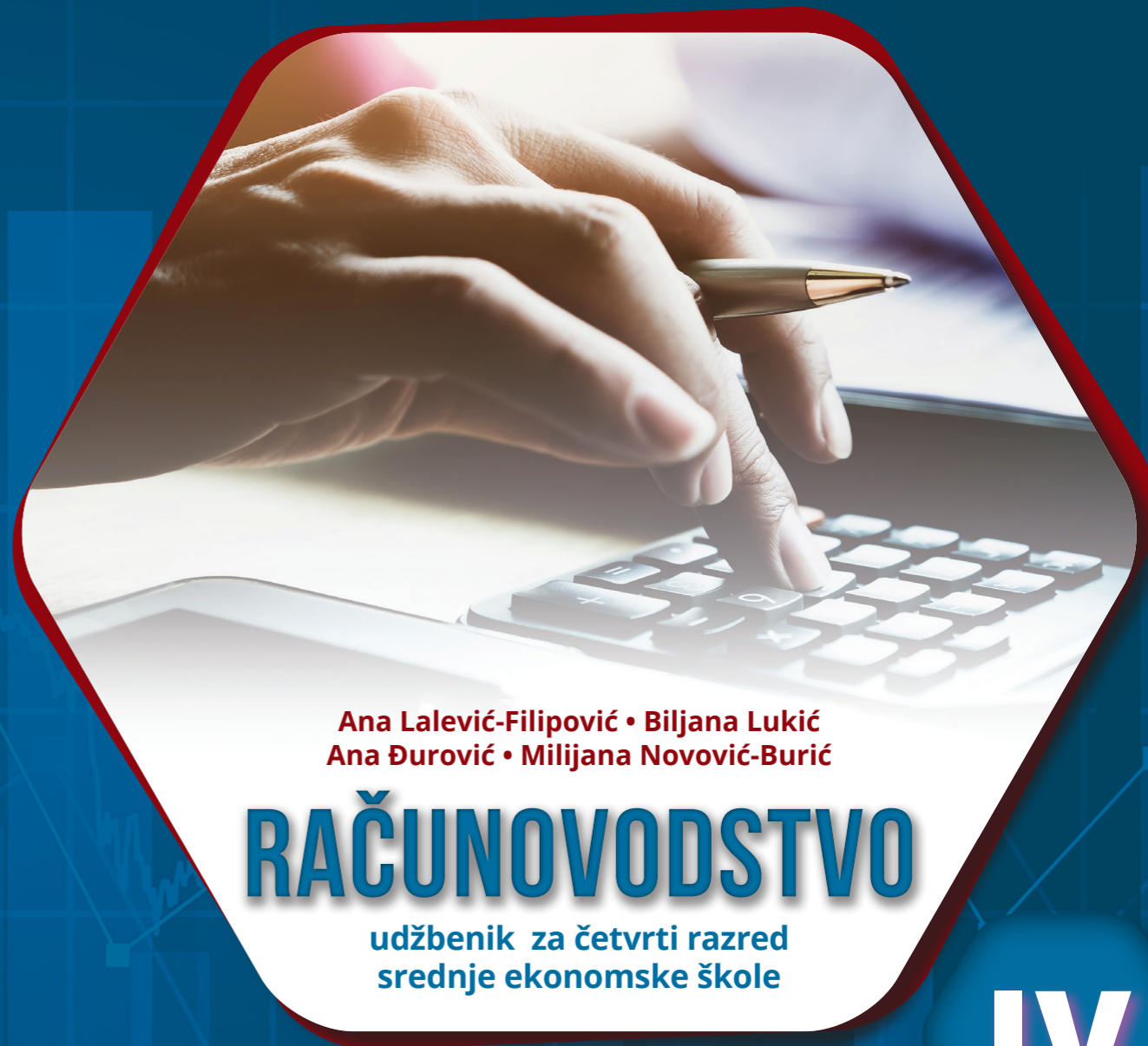

RAČUNOVODSTVO IV

Ana Lalević-Filipović • Biljana Lukić
Ana Đurović • Milijana Novović-Burić

RAČUNOVODSTVO

udžbenik za četvrti razred
srednje ekonomske škole

IV

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
PODGORICA

Ana Lalević-Filipović • Biljana Lukić
Ana Đurović • Milijana Novović-Burić

RAČUNOVODSTVO

udžbenik za četvrti razred
srednje ekonomske škole

IV

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
PODGORICA, 2020.

prof. dr Ana Lalević-Filipović • Biljana Lukić
Ana Đurović • doc. dr Milijana Novović-Burić

RAČUNOVODSTVO IV

udžbenik za četvrti razred srednje ekonomske škole
Obrazovni profil: **Ekonomski tehničar**

Izdavač: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica

Za izdavača: Pavle Goranović, direktor

Glavni urednik: Radule Novović

Odgovorni urednik: Lazo Leković

Urednica izdanja: Nadica Vukčević

Recenzenti: prof. dr Milan Lakićević
mr Selma Demirović
Gorica Marković
Valentina Veličković
Nađa Luteršek

Lektura: Jasmina Radunović

Korektura: Mirosava Bojović

Grafičko oblikovanje: Boris Radulović

Tehnička urednica: Dajana Vukčević

CIP – Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-86-303-2370-6
COBISS.CG-ID 14287108

Nacionalni savjet za obrazovanje, Rješenjem br. 10903-119/20-2472/22 od 16. 06. 2020. godine, odobrio je ovaj udžbenik za upotrebu u srednjim stručnim školama.

Copyright © Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica, 2020.

SADRŽAJ

1. KNJIGOVODSTVENI ASPEKT NABAVKE I PRODAJE ROBE	11
1.1. Specifičnosti knjigovodstva trgovinskog privrednog društva	12
1.2. Oblici vrijednosti robe	17
1.2.1. Razlika u cijeni – pojam i oblici	18
1.3. Knjigovodstveno evidentiranje nabavke robe	24
1.3.1. Evidentiranje nabavke robe u magacinu	25
1.3.2. Evidentiranje nabavke robe u veleprodaji	28
1.3.3. Evidentiranje nabavke robe u maloprodaji	32
1.3.4. Interno kretanje robe	36
1.4. Knjiženje realizacije robe u unutrašnjem robnom prometu	40
1.4.1. Ostvarena razlika u cijeni – pojam i način utvrđivanja	47
1.5. Knjiženje viška i manjka robe	53
Šta je popis robe?	53
Kada se vrši popis robe?	54
1.6. Knjiženje promjena cijena robe	60
Zadaci za vježbanje	68
REZIME	70
2. EVIDENTIRANJE RASHODA I PRIHODA TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA	71
2.1. Poslovni rashodi trgovinskog privrednog društva	72
2.2. Finansijski i ostali rashodi trgovinskog privrednog društva	73
2.3. Prihodi trgovinskog privrednog društva	78
Zadaci za vježbanje	86
REZIME	87
3. EVIDENTIRANJE SPOLJNOTRGOVINSKOG POSLOVANJA TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA	88
3.1. Uvoz i izvoz robe – pojam i dokumentacija	89
3.2. Uvozna i izvozna kalkulacija – pojam i sastavljanje	92
Zadaci za vježbanje	99
REZIME	100

4. EVIDENTIRANJE KOMISIONIH POSLOVA	101
4.1. Komisiona trgovina – pojam i uloga lica koja učestvuju u ovom poslu.	102
Faze komisionog poslovanja	103
4.1.1. Dokumentacija prilikom komisione trgovine	104
4.2. Komisiona kupovina i prodaja robe	106
Zadaci za vježbanje	114
REZIME	115
5. FINANSIJSKI ISKAZI TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA I ANALIZA POSLOVANJA	116
5.1. Metode obračuna periodičnog finansijskog rezultata	117
5.2. Raspored dobitka i pokriće gubitka na osnovu odluke organa upravljanja	120
5.3. Analiza finansijskih iskaza – pojam i vrste	135
Zadaci za vježbanje	140
REZIME	142
6. RAČUNOVODSTVENI ASPEKT BANKARSKOG POSLOVANJA	143
6.1. Specifičnost knjigovodstvene evidencije u bankama	144
6.2. Kontni okvir i kontni plan banke	147
6.3. Evidentiranje rezervi i depozita kod centralne banke	151
6.4. Evidentiranje gotovine i gotovinskih ekvivalenata banke	154
6.5. Knjiženje pribavljanja i otuđivanja osnovnih sredstava	157
Zadaci za vježbanje	162
REZIME	164
7. EVIDENTIRANJE PLASMANA, IZVORA SREDSTAVA BANKE, KAPITALA I REZERVI BANKE	165
7.1. Evidentiranje kratkoročnih i dugoročnih finansijskih plasmana	166
7.2. Evidentiranje kratkoročnih i dugoročnih depozita i kredita	171
7.3. Evidentiranje uloga na štednju i ostalih poslova sa stanovništvom	175
7.4. Evidentiranje kapitala i rezervi banke	180
Zadaci za vježbanje	183
REZIME	185

8. KNJIGOVODSTVENO EVIDENTIRANJE RASHODA I PRIHODA BANKE I OSTVAREN OG PERIODIČNOG REZULTATA	186
8.1. Računi uspjeha banke	187
8.2. Utvrđivanje periodičnog rezultata poslovanja banke	195
8.3. Sastavljanje finansijskih iskaza na propisanim obrascima.	199
8.4. Pripremanje finansijskih iskaza i dokumentacije koja ih prati za potrebe vršenja revizije.	206
Zadaci za vježbanje.	207
REZIME	209
9. EVIDENCIJA POSLOVNIH PROMJENA U POSLOVNIM KNJIGAMA OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA RADI SASTAVLJANJA FINANSIJSKIH ISKAZA. . .	210
9.1. Specifičnosti knjigovodstva osiguravajućih društava.	211
9.2. Poslovne knjige i kontni plan osiguravajućih društava	215
9.3. Evidentiranje poslovnih promjena	219
9.4. Knjiženje prihoda osiguravajućih društava	222
9.5. Knjiženje rashoda i tehničkih rezervi osiguravajućih društava.	228
9.6. Finansijski iskazi društava za osiguranje	239
Zadaci za vježbanje.	246
REZIME	247
10. RAČUNOVODSTVENI ASPEKT NEPROFITNE ORGANIZACIJE	248
10.1. Pojam, značaj i vrste neprofitnih organizacija.	249
10.1.1. Finansiranje neprofitnih organizacija	250
10.1.2. Izrada nacrt a projekata za dobijanje finansijskih sredstava	251
10.1.3. Evidencija sopstvenih sredstava i izvora, rashoda i prihoda	252
Zadaci za vježbanje.	260
REZIME	261
POJMOVNIK	262

Uputstvo za korišćenje udžbenika

RAČUNOVODSTVENA PRAKSA
KROZ PRIMJERE POSLOVANJA
KONTA KONTIĆA

OBJAŠNJENJE
STRUČNIH
POJMOVA

5.3. ANALIZA FINANSIJSKIH ISKAZA

analiza finansijskih iskaza
postupak uvođenja finansijskog položaja, uspješnosti i likvidnosti poslovanja i pravnog društva

instrumente analize finansijskih iskaza
služe da se spregne vertikalna, horizontalna i analiza finansijskih iskaza radi sagledavanja finansijskog, pravnog i imovinskog položaja privrednog društva

vertikalna analiza finansijskih iskaza
sagledava odnos više pozicija u odnosu na jednu koja se posmatra kao cjelina i izražava se procentima

horizontalna analiza finansijskih iskaza
vrši poređenje podataka sadržanih u finansijskim iskazima tekućeg i prethodnog godišnjeg razdoblja radi uočenja promjene

Pojam analiza potiče od grčke riječi *anályssis* što znači raščlanjivanje. Analiza predstavlja naučni metod koji se odnosi na proces raščlanjivanja i objašnjavanja neke složene dinamičke ili statičke pojave. Takva pojava je upravo finansijski iskaz. Da podsjetimo, cilj finansijskih iskaza jeste da korisnicima pruže informaciju o imovini, obavezama, kapitalu, prihodima i rashodima. Na osnovu objavljenih informacija iz finansijskih iskaza korisnici mogu da donose određene poslovne odluke. Set finansijskih iskaza čine: iskaz o finansijskoj poziciji / bilans stanja; iskaz o ukupnom rezultatu / bilans uspjeha; iskaz o promjenama na kapitalu za period; iskaz o novčanim tokovima za period i napomene uz finansijske iskaze.

Analiza finansijskih iskaza bavi se izračunavanjem i istraživanjem odnosa i veza koji postoje između iskaza o finansijskoj poziciji / bilans stanja /, iskaza o ukupnom rezultatu / bilans uspjeha / i iskaza o tokovima gotovine kako bi se dala ispravna ocjena finansijskog položaja, uspješnosti i likvidnosti poslovanja¹. Kod analize finansijskih iskaza bitno je poznavati i koristiti određene instrumente finansijskih iskaza, npr.:

- ▶ vertikalnu analizu finansijskih iskaza.
- ▶ horizontalnu analizu finansijskih iskaza.

Vertikalna analiza finansijskih iskaza je analiza strukture i mjeri se procentima. Najčešće je o analizi u kojoj se sagledava odnos više pozicija u odnosu na jednu poziciju (glavnu) koja se posmatra kao cjelina, tj. 100%. Horizontalna analiza se često naziva i komparativna (poredna) analiza jer vrši poređenje podataka sadržanih u finansijskim iskazima tekuće i prethodne godine. Za razliku od vertikalne horizontalna analiza istražava vrijednosti indeksima.

¹ Knežević, G., Ekonomsko finansijska analiza, (interni materijal) Beograd, 2007.

134

Analiza finansijskih iskaza

Po nalogu Kanta Kontića knjigovodja je trebalo da, na osnovu podataka sadržanih u iskazu o finansijskoj poziciji / bilans stanja /, sagleda učeske zalaha, tj. gotovine u obrtnoj imovini, kao i da utvrdi da li je došlo do promjene zalaha u 2019. u odnosu na 2018. godinu. Podaci:

Redni broj	Pozicija	2018.	2019.
1	Zalaha	45.000	55.000
2	Gotovina	30.000	40.000
	UKUPNO	75.000	95.000

Knjigovodja mu je rekao da za tu svrhu treba da uradi analizu finansijskih iskaza i to: vertikalnu i horizontalnu. (slika 12)

Horizontalna analiza će ti pomoći da utvrdiš da li je došlo ili nije došlo do promjene zalaha u 2019. u odnosu na 2018. godinu, preko indeksa.

Vertikalna analiza će ti dati odgovor na pitanje koliko je procentualno (tj) učeske zalaha, tj. gotovine u obrtnoj imovini.

Slika 12: Horizontalna i vertikalna analiza

Uvidom u podatke iz vertikalne analize knjigovodja je izračunao da zalaha učestvuju sa 60%, a gotovina sa 40% u obrtnoj imovini. (slika 13)

Takođe, ustanovio je da su se zalaha u 2019. u odnosu na 2018. godinu povećale. (slika 13)

Vertikalna analiza

$$\begin{aligned} \text{Učeske zalaha} &= \frac{\text{Zalaha}}{\text{Obrtna imovina}} \times 100 = \frac{45.000}{75.000} \times 100 = 60\% \\ \text{U strukturi ukupne obrtne imovine, zalaha učestvuju} & \mathbf{60\%} \\ \text{Učeske gotovine} &= \frac{\text{Gotovina}}{\text{Obrtna imovina}} \times 100 = \frac{30.000}{75.000} \times 100 = 40\% \\ \text{U strukturi ukupne obrtne imovine, gotovina učestvuje} & \mathbf{40\%} \end{aligned}$$

To znači da je u strukturi obrtne imovine odnos zalaha i gotovine **60%:40%**.

Slika 13: Vertikalna i horizontalna analiza

135

PRIMJERI KNJIŽENJA (RIJEŠENIH ZADATAKA)

EVIDENCIJA POSLOVNIH PROMJENA U POSLOVNIM KNJIGAMA OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA RADI SASTAVLJANJA FINANSIJSKIH ISKAZA

Knjiženje prihoda osiguravajućih društava

PRIMJER

Privredno društvo A je osiguralo zalaha u skladu sa godišnjim danom. Osiguravajuće društvo X je obracunalo premiju u iznosu od 218 €. Premija je naplaćena preko tekućeg računa. Osiguravajuće društvo je obavezno da plati porez na premiju osiguranja. Prokrijte promjene sa aspekta kompanije X.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto	Opis promjene	Iznos	
			Duguje	Patrzuhuje
1a.	120	Patrzuhuje od osiguranika u zemlji	218	
	750	Obracunato bruto premije osiguranja		200
	255	Porez na obavezno iz postova osiguranja		18
1b.	111	Za obracun premije		218
	120	Gotovinska sredstva na transakcijskim računima	218	
	120	Patrzuhuje od osiguranika u zemlji		218
1c.	255	Za naplatu premije	18	
	111	Porez na obavezno iz postova osiguranja		18
	111	Gotovinska sredstva na transakcijskim računima		18
		Za isplatu poreza		

Radi dublje analize prihodi od bruto premije mogu se posebno analitički razgrađivati, kao što se vidi u narednom primjeru.

O navedenim troškovima materijala bilo je više riječi u udžbeniku za treći razred.

234

UPUĆIVANJE NA GRADIVO
KOJE SE UČILO ILI ĆE SE TEK UČITI

PRIMJER

Osiguravajuća kompanija A obracunala je godišnju premiju životnog osiguranja Marku Markoviću u iznosu 600 €. Srednja premija iznosi 350 €, a riziko premija 150 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto	Opis promjene	Iznos	
			Duguje	Patrzuhuje
2a.	120	Patrzuhuje od osiguranika u zemlji	600	
	750001	Potraživanje od osiguranika u zemlji - ostala premija		350
	750002	Potraživanje od osiguranika u zemlji - riziko premija		100
2b.	118	Za obracun premije		600
	120	Gotovinska sredstva na transakcijskim računima životnog osiguranja	600	
	120	Patrzuhuje od osiguranika u zemlji		600
		Za naplatu premije		

ZA RAZODZNALE

Osiguravajuća društva u Crnoj Gori, ali i u drugim zemljama regiona, ne plaćaju porez za premije životnih osiguranja kako bi se stimulisao razvoj ove vrste osiguranja. U Crnoj Gori, u drugim zemljama Zapadnog Balkana, premija životnog osiguranja čini oko 10% do 20% ukupne premije na nivou tržišta, dok je ovaj procenat u razvijenim zemljama EU i preko 60%.

Ako osiguravajuće društvo zaključuje posao saosiguranja, onda ono dijeli rizik s najmanje jednim društvom za osiguranje. Tada se zadužuje račun 130 - Potraživanja za premije saosiguranja u državi, a odobara račun 752 - Primljene premije saosiguranja. Kada se naplati premija saosiguranja zadužuje se račun 111, a odobara račun 130.

UKOLIKO
ŽELIŠ DA
SAZNAŠ VIŠE

235

SAŽETI PREGLED GRADIVA

REZIME

Banke, kao i trgovinska privredna društva, bave se prometom robe i uslugu, pri čemu uobičajeno trguju novcem. Za osnivanje banke u Crnoj Gori potrebno je dobiti saglasnost Centralne banke Crne Gore. Banka posluje s velikim brojem klijenata. Zbog izražene dinamike poslovanja neophodno je da svaka ekonomska promjena bude blagovremeno i adekvatno knjigovodstveno evidentirana. Bankarsko knjigovodstvo je specijalizovano dvojno knjigovodstvo u kome se hronološki i sistematski evidentiraju poslovne promjene koje vrše uticaj na visinu i/ili strukturu novčanih sredstava i izvora sredstava banke. Sve promjene koje mogu biti predmet knjigovodstvene evidencije dijele se na: pasivne, aktivne, neutralne, sopstvene, zajedničke kao i ostale transakcije. Evidentiranje se vrši u poslovnim knjigama banke, koje u svojoj strukturi obuhvataju: dnevnik, glavnu knjigu, knjigu blagajne, knjigu osnovnih sredstava, knjigu sitnog inventara i ostale poslovne knjige.

Nadi obezbjeđenja jednodimenzionalni i uporednosti podataka na nivou Crne Gore za banke je propisan kontni okvir po bilansnom principu koji ima 6 klasa. One su numerisane na sljedeći način: klasa 1, klasa 2, klasa 3, klasa 4, klasa 5 i klasa 9. Kontni plan banke čini skup svih konta koja se u okviru kontnog okvira vode u knjigovodstvu jedne banke. Rezerve i depoziti kod Centralne banke Crne Gore evidentiraju se na grupi 11. Rezerve mogu biti obavezne i slobodne, tj. dopunske rezerve. Obavezne rezerve su one rezerve koje propisuje Centralna banka Crne Gore i drže se na računu Centralne banke.

Gotovina i gotovinski ekvivalenti čine likvidna novčana sredstva i evidentiraju se na klasi 1, grupa 10. Na računima klase 1, u okviru grupe 18 vrši se evidentiranje osnovnih sredstava i nematerijalnih ulaganja. Pribavljanjem osnovnih sredstava povećava se poslovna imovina banke, dok se u obratnoj situaciji, otuđenjem, umanjuje njihova vrijednost. Knjigovodstveno evidentiranje otuđenja i pribavljanja osnovnih sredstava banke je u potpunosti isto kao i knjigovodstveno evidentiranje kod privrednih društava.

174

7

EVIDENTIRANJE PLASMANA, IZVORA SREDSTAVA BANKE, KAPITALA I REZERVEI BANKE

SADRŽAJ POGHLAVLJA

- 7.1. Evidentiranje kratkoročnih i dugoročnih finansijskih plasmana
- 7.2. Evidentiranje kratkoročnih i dugoročnih depozita i kredita
- 7.3. Evidentiranje uloga na štednju i ostalih poslova sa stanovništvom
- 7.4. Evidentiranje kapitala i rezerve banke

U ovom poglavlju naučićete da:

- ▶ voditi evidenciju kratkoročnih i dugoročnih plasmana
- ▶ voditi evidenciju kratkoročnih i dugoročnih depozita i kredita
- ▶ voditi evidenciju uloga na štednju i ostalih poslova sa stanovništvom
- ▶ evidentirati kapital i rezerve banke

UVODNA STRANA POGHLAVLJA SA SADRŽAJEM POGHLAVLJA I OČEKIVANIM ISHODIMA UČENJA

PITANJA I ZADACI ZA PROVJERU ZNANJA

Evidentiranje kapitala i rezerve banke

PITANJA I ZADACI

1. Definiši plasmane banaka i izdvoj plasmane prema vremenskom kriterijumu.
2. Pojasi pojam depozita i različi ih prema ročnosti.
3. Ustanovi i objasni razliku između oročenih i depozita po viđenju.
4. Uporedi depozite i kredite. Diskutuj.
5. Pojasi koji se poslovi banke javljaju u vezi sa poslovanjem sa stanovništvom.
6. Što je štednja (štedni ulog) i kako se može podijeliti? Diskutuj.
7. Kakva je razlika između štednje po viđenju i oročene štednje? Argumentuj.
8. Pojasi pojam kapitala banke.
9. Navedi razliku između primarnog i sekundarnog kapitala.

Zadaci za vježbanje

Zadatak 1.

1. Banka odobrava drugoj banci kredit u iznosu 280.000 €, s rokom vraćanja od 18 mjeseci uz 8% kamate. Isplata izvršena preko računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
2. Banka je odobrila kredit u zemlji odobrila kratkoročni kredit za likvidnost 200.000 €. Isplata izvršena preko računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
3. Banka je odobrila kredit i uplatila sredstva drugoj banci u zemlji sa svog računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) na račun druge banke u iznosu 60.000 €.
4. Banka je primila kredit od banke u zemlji u iznosu 150.000 €, na rok od 18 mjeseci, koji je uplaćen na inostrani račun banke.
5. U ugovorenom roku banka je naplatila kratkoročne kredite od javnih privrednih društava 2.000.000 € i od zdravstvenih i obrazovnih ustanova 1.000.000 €.

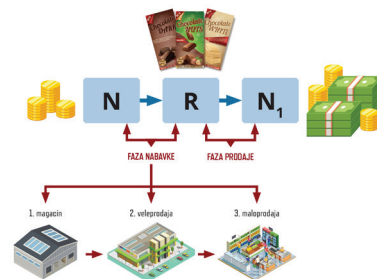
193

ZADACI ZA VJEŽBANJE

ILUSTRATIVNI PRIKAZ U VIDU SLIKA, ŠEMA, GRAFIKONA I SL.

Specifičnost knjigovodstva trgovinskog privrednog društva

Nabavljena roba može se smjestiti u magacin, veleprodajne ili maloprodajne objekte (slika 2). Zavisno od toga, različite je i postupak knjigovodstvenog evidentiranja.

Slika 2: Smještanje nabavljene robe kod trgovinskog privrednog društva

Nabavku kao i prodaju robe kod trgovinskog privrednog društva prati odgovarajuća dokumentacija. Nabavka robe vrši se na osnovu sklopljenih dugoročnih ili pojedinačnih ugovora ili pak usmenih dogovora između proizvođača i kupca. Isporuku i prijem robe prati i odgovarajuća knjigovodstvena dokumentacija. Dobavljač na osnovu kupoprodajnog ugovora isporučuje robu koju prati otpremnica, dok se faktura dobavljača šalje poštom, upućuje dostavnom knjigom ili neposredno predaje predstavniku kupca u momentu preuzimanja robe. Uobičajeno, prilikom dostavljanja robe kupac vrši komisijski prijem robe, pa se po tom osnovu formira zapisnik o kvantitativnom i kvalitativnom prijemu robe i prijemnica

Dokumentacija koja se javlja u vezi s nabavkom robe jeste ugovor, traževanje, otpremnica, faktura, prijemnica, kalkulacija.

19

VAŽNE NAPOMENE

Predgovor

Dragi učenice/ draga učenice,

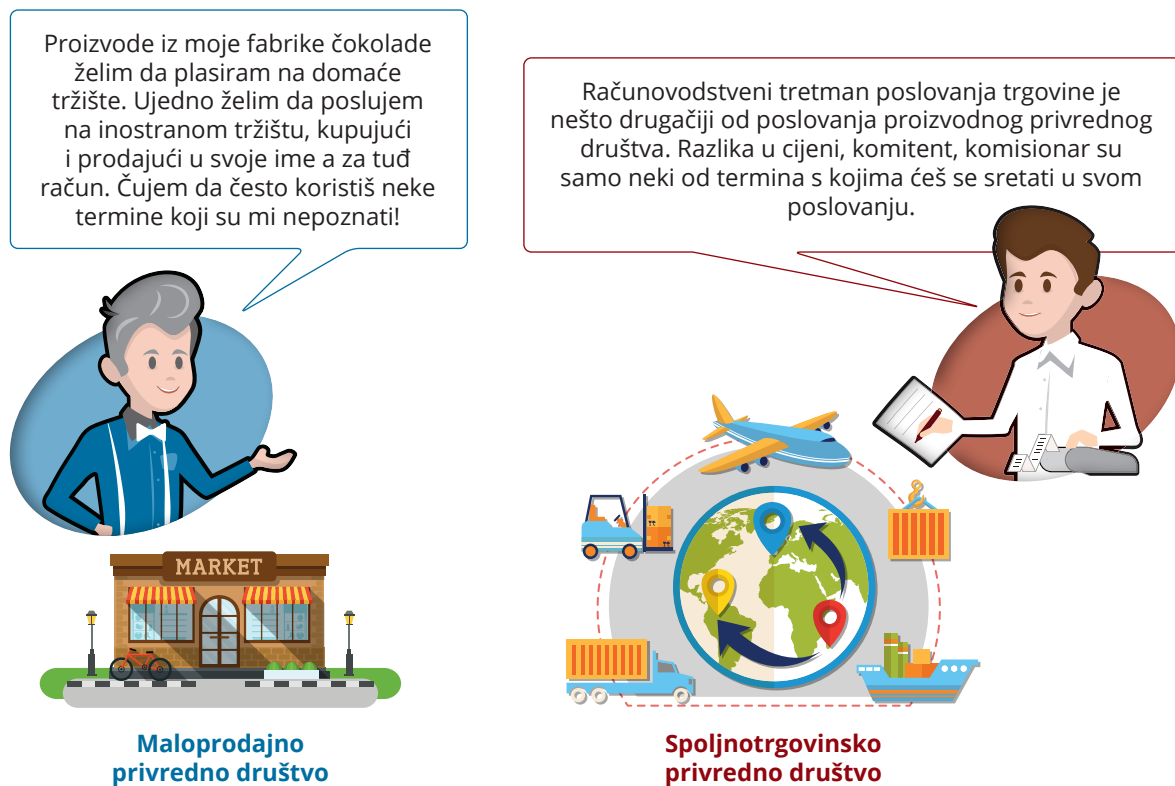
Upoznavši se s poslovanjem privrednog društva, njegovom poslovnom imovinom, kao i potrebom korišćenja informacione sadržine računovodstva, savladao/savladala¹ si osnove računovodstva koje će ti omogućiti da dalje nadograđuješ svoje znanje.

Na primjerima poslovanja Konto Kontića i njegovih saradnika prikazano ti je na koji je način moguće evidentirati ekonomske promjene, što je konto, što čini set finansijskih iskaza i kome je potreban.

Naučio si što je kapital i kako se stvaraju prihodi i rashodi, kako se obračunava rezultat poslovanja privrednog društva. Upoznao si se i sa specifičnostima računovodstvenog poslovanja proizvodnog privrednog društva, kao i budžetskih korisnika.

U ovom udžbeniku Konto Kontić je proširio postojeće poslovanje u oblasti trgovine, ali je imao i dodirnih tačaka s poslovanjem finansijskih institucija, kao i nevladinih organizacija.

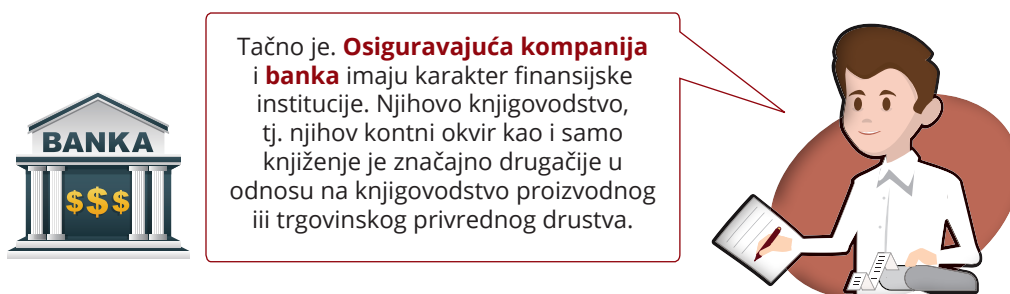
Osnovao je maloprodajno kao i spoljnotrgovinsko privredno društvo. Uvidio je da postoje sličnosti u pogledu računovodstvenog evidentiranja s proizvodnim privrednim društvom, ali i određene razlike. Zatražio je od knjigovođe pojašnjenje (slika 1).

Slika 1

1 Radi jednostavnosti i lakoće čitanja u daljem tekstu sve što je napisano u muškom rodu, odnosi se i na ženski rod.

Kako je obim poslovanja postao prilično velik, knjigovođa Saldo Saldić predložio je Kontu Kontiću da osigura svoje privredno društvo od potencijalnih gubitaka plaćanjem **premije osiguranja** kod **osiguravajućeg društva**. Na taj način bi se usljed realizacije rizika obezbijedila naknada štete. Budući da je Konto Kontić uplate i isplate vršio preko **banke**, čitanjem izvoda banke, primijetio je da je knjigovodstveno evidentiranje drugačije (slika 2). U međuvremenu je započeo poslovanje i s jednom **neprofitnom organizacijom**. Zamolio je knjigovođu da mu objasni da li je u pravu u pogledu uočenih razlika u knjigovodstvu navedenih društava.

Slika 2

Dakle, važno je da, kao budući računovođa ili preduzetnik, znaš da temelj uspješnog poslovanja počiva na informaciono jakoj službi računovodstva. Stoga je bitno da od samog početka izgradiš jake temelje znanja iz računovodstva i na njima ređáš ciglu po ciglu svog poslovanja, jer ćeš samo na taj način biti u mogućnosti da izgradiš jaku kuću, tj. privredno društvo dugoročne održivosti (slika 3).

Slika 3

1

KNJIGOVODSTVENI ASPEKT NABAVKE I PRODAJE ROBE

SADRŽAJ POGLAVLJA

- 1.1. Specifičnosti knjigovodstva trgovinskog privrednog društva
- 1.2. Oblici vrijednosti robe
 - 1.2.1. Razlika u cijeni – pojam i oblici
- 1.3. Knjigovodstveno evidentiranje nabavke robe
 - 1.3.1. Evidentiranje nabavke robe u magacinu
 - 1.3.2. Evidentiranje nabavke robe u veleprodaji
 - 1.3.3. Evidentiranje nabavke robe u maloprodaji
 - 1.3.4. Interno kretanje robe
- 1.4. Knjiženje realizacije robe u unutrašnjem robnom prometu
 - 1.4.1. Ostvarena razlika u cijeni – pojam i način utvrđivanja
- 1.5. Knjiženje viška i manjka robe
- 1.6. Knjiženje promjena cijena robe

U ovom poglavlju naučićeš da:

- ▶ navedeš specifičnosti knjigovodstva privrednog društva koje se bavi poslovima robnog prometa
- ▶ objasniš oblike razlike u cijeni kao jednog od elemenata kalkulacije cijene trgovinske robe
- ▶ evidentiraš nabavku robe u zavisnosti od načina vođenja zaliha na osnovu sastavljene kalkulacije
- ▶ knjižiš realizaciju robe u unutrašnjem robnom prometu u zavisnosti od načina vođenja zaliha
- ▶ knjižiš višak/manjak robe na osnovu obavljenog inventarisanja
- ▶ knjižiš promjene cijena robe
- ▶ izračunaš na tri načina ostvarenu razliku u cijeni

1.1.

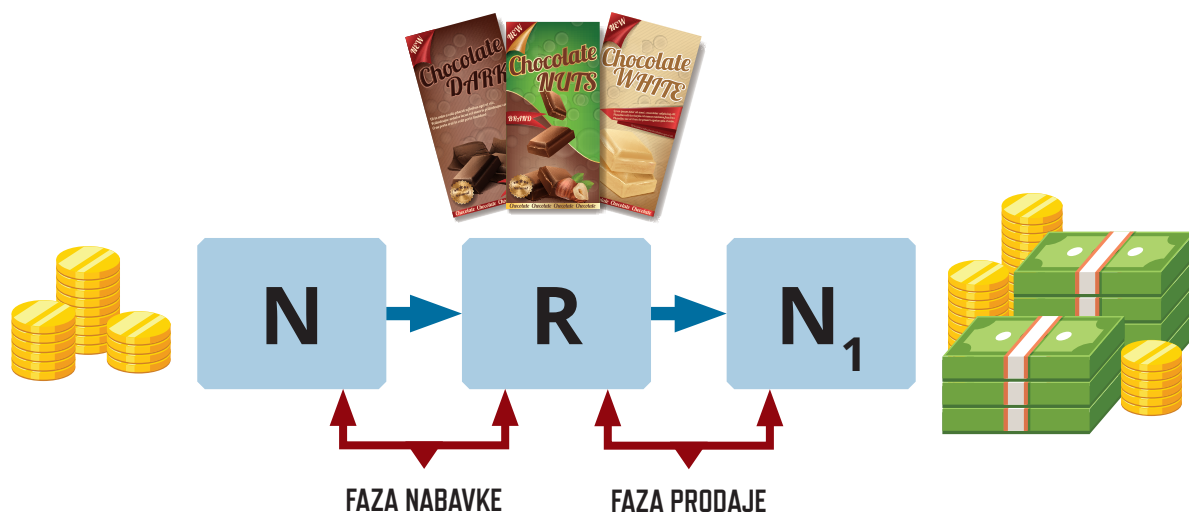
SPECIFIČNOSTI KNJIGOVODSTVA TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA

roba

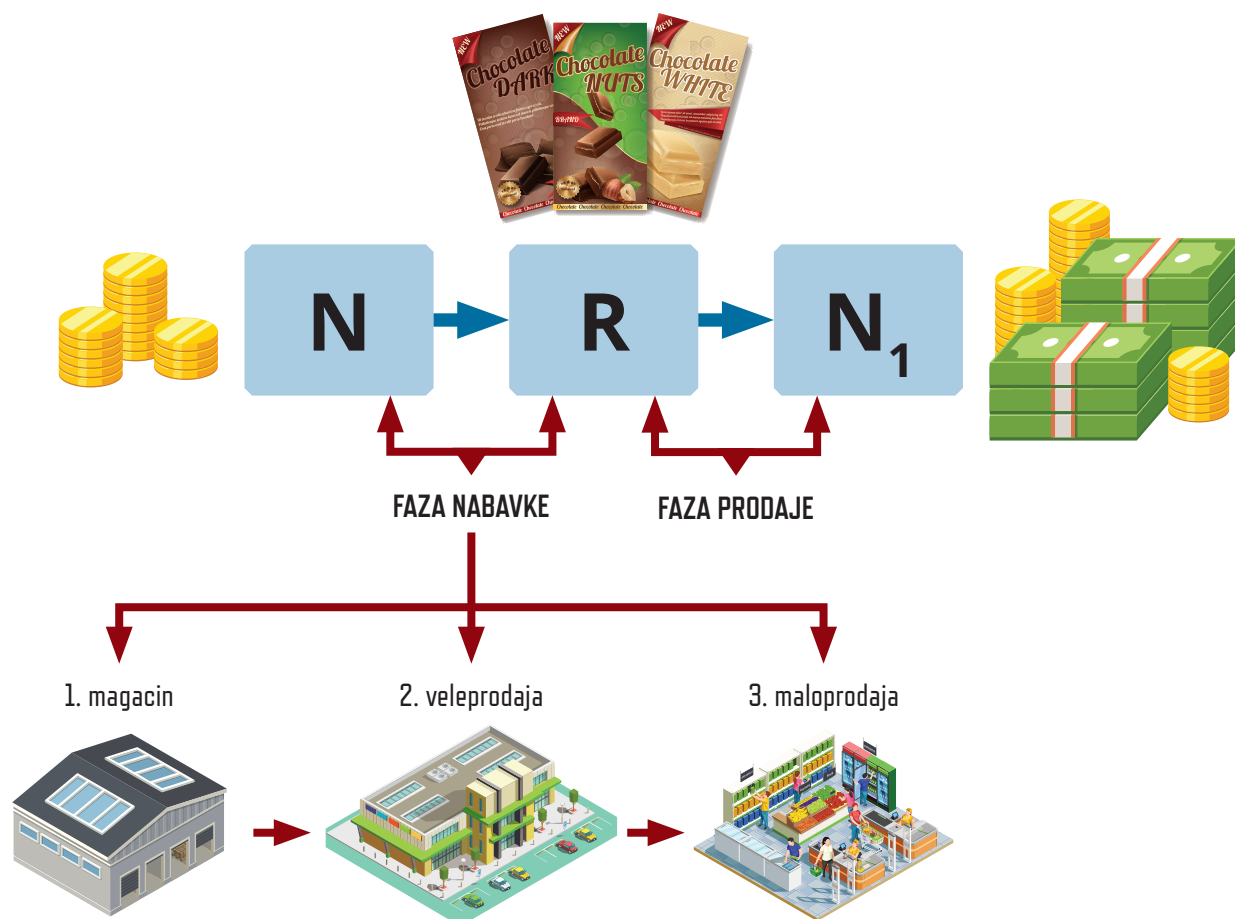
oblik zaliha koji se javlja kod trgovinskog privrednog društva

Trgovinsko privredno društvo, nasuprot proizvodnog, vrši nabavku robe i njenu prodaju kupcima u manje-više neizmijenjenom obliku. Stoga se zalihe kod trgovinskog privrednog društva javljaju u vidu **robe**. Za razliku od proizvodnog privrednog društva, poslovni proces trgovinskog privrednog društva koje se bavi poslovima robnog, odnosno trgovinskog prometa je mnogo kraći i jednostavniji. Trgovinsko privredno društvo ima dvije osnovne faze reprodukcije: fazu nabavke i fazu prodaje (realizacije). U prvoj fazi (fazi nabavke) vrši se pretvaranje novca u robu (N-R), dok se u drugoj fazi (fazi realizacije) vrši pretvaranje robe u novac (R-N₁). Cilj trgovinskog privrednog društva jeste da iznos novca u fazi realizacije bude veći od iznosa novca u fazi nabavke, odnosno da N₁ bude veće od N. Ciklus procesa reprodukcije prikazan je na sljedeći način (slika 1):

Slika 1: Ciklus procesa reprodukcije kod trgovinskog privrednog društva

Nabavljena roba može se smjestiti u magacin, veleprodajne ili maloprodajne objekte (slika 2). Zavisno od toga, različit je i postupak knjigovodstvenog evidentiranja.

Slika 2: Smještanje nabavljene robe kod trgovinskog privrednog društva

Nabavku kao i prodaju robe kod trgovinskog privrednog društva prati odgovarajuća dokumentacija. Nabavka robe započinje najčešće sklapanjem ugovora ili usmenog dogovora kupca i prodavca. Isporuku i prijem robe prati i odgovarajuća knjigovodstvena dokumentacija. Dobavljač na osnovu kupoprodajnog ugovora isporučuje robu koju prati **otpremnica**, dok se faktura dobavljača šalje poštom (običnom ili elektronskom), upućuje dostavnom knjigom ili neposredno predaje predstavniku kupca u momentu preuzimanja robe. Uobičajeno, prilikom dospjeća robe kupac vrši **komisijski prijem robe**, pa se po tom osnovu formira **zapisnik** o kvantitativnom i kvalitativnom prijemu robe i **prijemnica raču-**

Dokumentacija koja se javlja u vezi s nabavkom robe jeste ugovor, trebovanje, otpremnica, faktura, prijemnica, kalkulacija.

nopolagača – skladišnog magacionera ili poslovođe/prodavca u prodajnom objektu privrednog društva. Na osnovu prethodnih dokumenata, nabavna služba formira kalkulaciju cijena robe. **Kalkulacija** (kalkulisanje) predstavlja metodološko-obračunski postupak za utvrđivanje odgovarajućih cijena. Takođe, pod kalkulacijom se prvenstveno podrazumijeva pisana isprava – knjigovodstveni dokument na osnovu koga se sprovode knjiženja u odgovarajućim knjigovodstvima. Dakle, na osnovu navedenih dokumenata knjiži se nabavka robe.

Konto Kontić, vlasnik privrednog društva koje se bavi prometom robe, primijetio je da mu u prodajnom objektu fali roba – **čokolada** i zbog toga je na osnovu ranije sklopljenog ugovora s dobavljačem poslao porudžbenicu za isporuku 100 komada čokolade. Uz isporučenu robu – **čokoladu** dostavljena je prateća dokumentacija: otpremnica i faktura. Kada je čokolada stigla u magacin kupca, odnosno u magacin Konta Kontića, magacioner je izvršio uvid i na osnovu njega sastavio komisijski zapisnik i prijemnicu. Nakon toga, sva dokumentacija upućena je knjigovođi koji je poslao analize ispravnosti dokumentacije sastavio kalkulaciju (slika 3).

Slika 3: Knjigovodstvena dokumentacija u fazi nabavke

Fazu realizacije, odnosno prodaje, takođe prati odgovarajuća dokumentacija. Međutim, obim i vrsta dokumentacije su različiti zavisno od toga da li se prodaja vrši iz veleprodaje ili maloprodaje. Ukoliko se vrši prodaja na veliko, uobičajeno je da postoji **ugovor** ili **zaključnica, nalog za isporuku, faktura/otpremnicu**. Dokumentaciju u vezi s realizacijom robe na malo (preko prodavnica) čine **trebovanje robe, interna dostavnica, račun**, kao i **priznanica o uplati dnevnog pazara**.

Knjigovodstveno evidentiranje nabavke i prodaje robe vrši se u okviru sintetičke i analitičko-pomoćne evidencije. Kroz sintetičku (zbirnu) evidenciju vrši se vrijednosno iskazivanje ukupnog stanja i prometa na jednom zbirnom računu – ROBA. Pomoćna (analitička) evidencija može biti organizovana kroz materijalnu i magacinsku. Materijalna evidencija predstavlja količinsko i vrijednosno iskazivanje prometa i stanja na analitičkim računima – npr. Roba X; Roba Y... i sl. Magacinska evidencija uglavnom je organizovana kod trgovinskih privrednih društava na veliko, odnosno za knjigovodstveno praćenje kretanja robe u skladištima na veliko. Ovaj način evidencije moguć je i kod trgovinskih privrednih društava na malo, odnosno za evidenciju robe u skladištu, pa čak i za evidenciju robe u prodavnici. Magacinska evidencija odnosi se samo na količinsko iskazivanje prometa i stanja na analitičkim računima – npr. Roba X; Roba Y... i sl. Veliki je značaj navedenog oblika evidencije zato što omogućava kontrolu rada kako magacionera tako i kontrolu visine pojedinih zaliha robe.

sintetička evidencija robe

zbirna evidencija u okviru koje se vrši vrijednosno iskazivanje ukupnog stanja i prometa na jednom zbirnom računu – ROBA

materijalna evidencija

analitičko evidentiranje stanja i prometa na pojedinim računima. Evidentiranje se vrši kako naturalno (u jedinicama mjere) tako i vrijednosno (nabavna cijena).

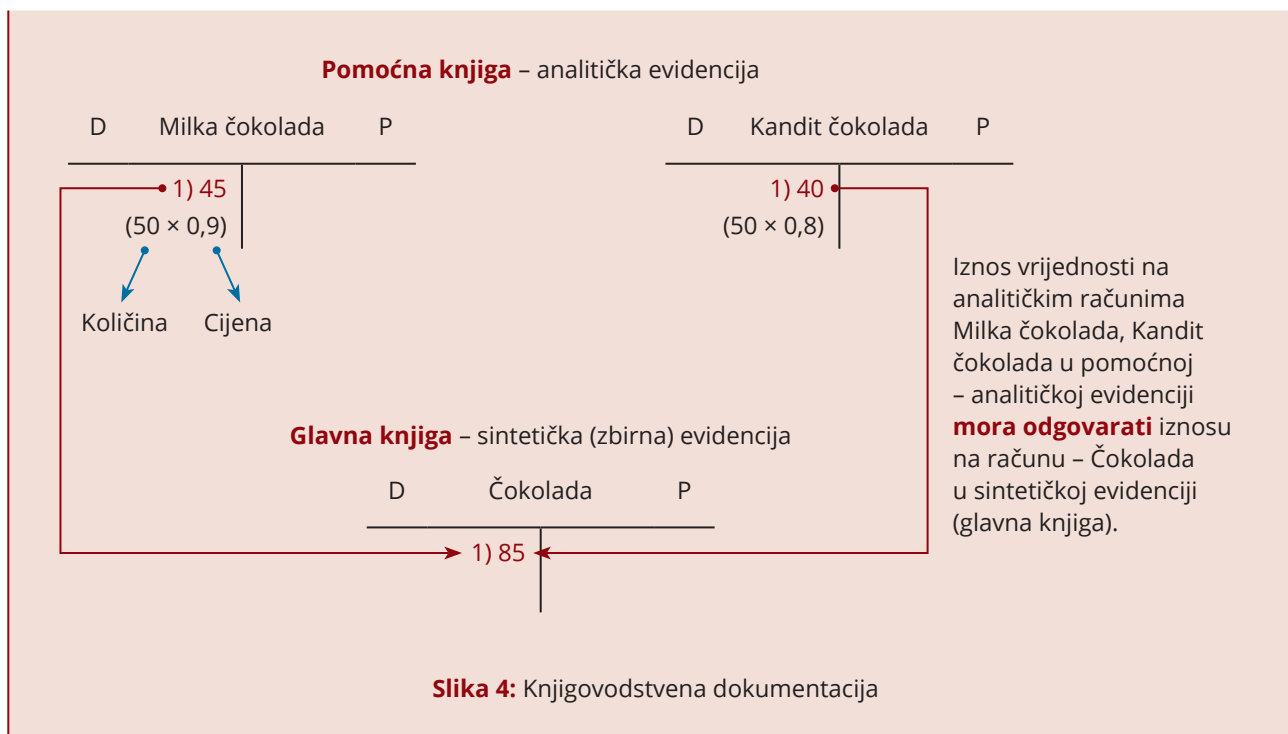
magacinska evidencija

količinsko iskazivanje prometa i stanja na analitičkim računima

*Konto Kontić je od dobavljača nabavio 100 kg čokolade. Knjigovođa je izvršio evidenciju nabavljene robe – **čokolade** na zbirnom (sintetičkom) računu – Čokolada. Međutim, Konto Kontić je želio da ima podatak koliko je nabavljeno kilograma čokolade **Milka**, i po kojoj nabavnoj cijeni, kao i čokolade **Kandit**.*

*Za tu svrhu, knjigovođa je otvorio Pomoćnu knjigu u kojoj je na pojedinim, analitičkim računima vršio evidentiranje prometa. Na taj način, Konto Kontić će znati da je nabavio 50 kg čokolade **Milka**, čija je nabavna cijena 0,9 €/kg, odnosno 50 kg čokolade **Kandit**, čija je nabavna cijena 0,8 €/kg.*

PITANJA I ZADACI

1. Grafički prikaži proces reprodukcije trgovinskog privrednog društva.
2. Navedi i komentariši knjigovodstvenu dokumentaciju koja se koristi prilikom nabavke, odnosno prodaje robe.
3. Objasni pojam kalkulacija i pokaži na osnovu čega se radi.
4. Pojasni ulogu i značaj postojanja analitičke evidencije u računovodstvu trgovinskog privrednog društva. Predvidi moguće posljedice nepostojanja analitičke evidencije.
5. Navedi i uporedi privredna društva u Crnoj Gori (po sopstvenom izboru). Na času komentariši na koji način ona vrše nabavku i smještaj robe?

OBLICI VRIJEDNOSTI ROBE

1.2.

U fazi nabavke robe moguće je da se jave različite cijene, odnosno vrijednosti robe. Kod trgovinskog privrednog društva to su:

- ▶ fakturna vrijednost
- ▶ nabavna vrijednost
- ▶ prodajna vrijednost bez poreza na dodatu vrijednost (PDV) ili tzv. veleprodajna vrijednost i
- ▶ prodajna vrijednost s porezom na dodatu vrijednost (PDV), tzv. maloprodajna vrijednost.

Fakturna vrijednost (FV) predstavlja vrijednost sklopljenog ugovora s dobavljačem i iskazana je na samom knjigovodstvenom dokumentu – fakturi. Može biti: bruto i neto fakturna vrijednost. Bruto fakturna vrijednost je ukupna, bez ikakvih uračunatih i odobrenih popusta. Neto fakturna vrijednost se dobija kada se od bruto faktorne vrijednosti oduzmu odobreni diskonti kupcima (količinski rabat, sezonski rabat, rabat na stalnost, popusti i dr.). Diskont predstavlja popust koji dobavljač u sklopu svoje poslovne politike odobrava kupcu u namjeri da stimuliše samu prodaju kao i količinu narudžbe robe, da ubrza i/ili osigura naplatu svojih potraživanja od kupaca, odnosno obezbijedi dugoročnu saradnju i sl.

Nabavna vrijednost (NV) predstavlja vrijednosti novca koji smo uložili da bismo kupili određenu robu. Dobija se kao zbir FV i nastalih zavisnih troškova nabavke (ZTN), odnosno:

$$NV = FV + ZTN$$

Zavisni troškovi nabavke (ZTN) predstavljaju sve neophodne troškove nastale kao posljedica dovođenja robe u stanje funkcionalne upotrebljivosti. Obično ih čine troškovi nastali usljed prevoza robe od mjesta dobavljača do naznačenog mjesta kupca, tj.:

- ▶ uvozne dažbine i druge takse koje se plaćaju prilikom uvoza robe
- ▶ carine
- ▶ troškovi osiguranja

fakturna vrijednost

vrijednost koja je navedena na fakturi dobavljača i predstavlja vrijednost sklopljenog ugovora s dobavljačem

nabavna vrijednost

vrijednost po kojoj je roba nabavljena i dobija se kao zbir faktorne vrijednosti i zavisnih troškova nabavke

- ▶ manipulativni troškovi i troškovi dopreme, utovara i istovara itd.
- ▶ posrednički troškovi, troškovi špedicije, troškovi pratnje prevoza specijalnih roba i sl.

Prodajna vrijednost (PV) se dobija kao zbir nabavne vrijednosti (NV) (koja je prethodno objašnjena) i razlike u cijeni (RUC).

Prodajna vrijednost sa PDV-om (ili maloprodajna) predstavlja uvećanu prodajnu vrijednost za obračunat PDV (na tu PV).

razlika u cijeni

potencijalni (mogući) prihod vlasnika trgovinskog privrednog društva nakon pokrivanja troškova poslovanja

1.2.1. Razlika u cijeni – pojam i oblici

Razlika u cijeni (RUC) obračunava se u fazi nabavke robe i to je ona zarada koju trgovinsko privredno društvo želi da ostvari. Hoće li je ostvariti ili ne, zavisi od toga da li će robu prodati i pod kojim uslovima. Dakle, razlika u cijeni može biti:

- ▶ ostvarena, koja se odnosi na robu koja je prodana, pa je kao takva nepromjenljiva, tj. konstantna i
- ▶ neostvarena (potencijalna), koja se odnosi na zalihe robe koje se nalaze u stovarištima ili prodavnicama, čime se njen iznos može mijenjati nagore ili nadolje, ili pak ostati nepromijenjen, sve dok se roba ne proda, promijeni cijenu ili se nikada i ne proda.

Zavisno od načina formiranja, kao i od toga da li je kontrolisana ili ne, razlika u cijeni može se javiti u vidu:

- ▶ slobodno formirane razlike u cijeni
- ▶ marže
- ▶ rabata.

Slobodno formiranu razliku u cijeni ne kontrolišu nadležni organi, a javlja se kod one robe kod koje trgovinsko privredno društvo, rukovođeno svojim ekonomskim interesima, ali i podstaknuto dejstvom tržišnih zakonitosti (ponude i tražnje) slobodno formira prodajnu cijenu svojih proizvoda. Uobičajeno je da se formira kao određeni (slobodni) procenat od nabavne vrijednosti robe.

$$\text{Slobodno formirana RUC} = \frac{NV \times \% \text{ RUC}}{100}$$

slobodno formirana razlika u cijeni

potencijalna zarada nakon slobodno formirane cijene robe u zavisnosti od procijenjene situacije na tržištu

PRIMJER

Sastavljanje kalkulacije prodajne vrijednosti sa PDV-om ako je razlika u cijeni slobodno formirana

Kupljeno je 100 komada robe A po 5 €/komadu. Faktura za troškove prevoza iznosi 50 €. PDV 21% iskazan u fakturama. Sastaviti kalkulaciju PV sa PDV-om robe A ako je razlika u cijeni slobodno formirana i iznosi 10%.

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos	
		Za 100 komada	Za 1 komad
1.	Fakturna vrijednost	500	5
2.	Zavisni troškovi nabavke	50	0,5
3.	Nabavna vrijednost (1 + 2)	550	5,5
4.	Ukalkulisana razlika u cijeni	55	0,55
5.	Prodajna vrijednost (3 + 4)	605	6,05
6.	Ukalkulisani PDV	127	1,27
7.	Prodajna vrijednost sa PDV-om (5 + 6)	732	7,32

Objašnjenje

Zavisni troškovi za 1 komad = 50 €/100 kom. = 0,5

Razlika u cijeni za 100 kom. = 550 × 10/100 = 55

Rabat je oblik razlike u cijeni koji se javlja kod robe s jedinstvenom prodajnom cijenom (npr. dnevne novine) i utvrđuje procentualno u odnosu na prodajnu vrijednost, odnosno:

$$\text{Rabat} = \frac{\text{Prodajna vrijednost (PV)} \times \% \text{ rabata}}{100}$$

Ovaj oblik razlike u cijeni predstavlja odbitni element kalkulacije vrijednosti robe, jer se uvijek oduzima od prodajne cijene, odnosno prodajne vrijednosti.

rabat

oblik razlike u cijeni koji određuje dobavljač i nadležni državni organi, a obračunava se kao procenat od prodajne vrijednosti

Ne treba miješati količinski rabat s rabatom u smislu određenja razlike u cijeni. Kada se kaže rabat, obično se misli na količinski rabat – dodatni popust po jedinici proizvoda prilikom kupovine veće količine, npr. neke robe. Rabat u smislu određenja razlike u cijeni znači da je proizvođač već odredio prodajnu cijenu (novine, određene vrste gaziranih pića, časopisi...) pa je zarada prodavca procenat od PV.

PRIMJER

Sastavljanje kalkulacije prodajne vrijednosti sa PDV-om ako je razlika u cijeni data u vidu rabata

Po fakturi br. 5 kupljeno je 200 komada robe B čija je prodajna cijena bez PDV-a 3 €/kom., zavisni troškovi nabavke 20 €, rabat 20%.

Objašnjenje

Prodajna vrijednost robe B – 200 kom. × 3 € = 600 €
 – rabat 20% = $600 \times 20/100 = 120$

Fakturna vrijednost robe B = 480

Razlika u cijeni = rabat – zavisni troškovi nabavke

Razlika u cijeni = 120 – 20 = 100.

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos	
		Za 200 komada	Za 1 komad
1.	Fakturna vrijednost	480	2,4
2.	Zavisni troškovi nabavke	20	0,1
3.	Nabavna vrijednost (1 + 2)	500	2,5
4.	Ukalkulisana razlika u cijeni	100	0,5
5.	Prodajna vrijednost (3 + 4)	600	3
6.	Ukalkulisani PDV	126	0,63
7.	Prodajna vrijednost sa PDV-om (5 + 6)	726	3,63

marža

oblik razlike u cijeni koji određuje država i obračunava se na nabavnu vrijednost robe

Marža predstavlja oblik razlike u cijeni koji se uglavnom javlja kod robe široke potrošnje (kao što su npr. osnovne životne namirnice: hljeb, mlijeko i sl.; kod cijene goriva). Ovaj oblik razlike u cijeni kontroliraju nadležni državni organ. U pogledu određivanja visine marže, uobičajeno država propisuje određeni interval u kome je moguće formirati maržu, npr. 2–10%. Donja granica (npr. 2%) znači da marža propisana na tom nivou ima za cilj da štiti interese proizvođača, odnosno omogućava im pokriće troš-

kova poslovanja u cilju realizacije pozitivnog finansijskog rezultata. Propisana gornja granica (npr. 10%) znači da se ima za cilj zaštita interesa kupaca, kako im kupovina određene robe ne bi bila previše skupa. Marža se računa u procentu od nabavne vrijednosti:

$$\text{Marža} = \frac{NV \times \% \text{ marže}}{100 - \% \text{ marže}}$$

Za razliku od rabata, marža predstavlja dodatni element kalkulacije vrijednosti robe, budući da se dodaje na nabavnu vrijednost.

PRIMJER

Sastavljanje kalkulacije prodajne vrijednosti sa PDV-om ako je razlika u cijeni data u vidu marže

Po kupovnoj fakturi br. 8 kupljeno je robe C u iznosu 8.000 €. Za prevoz je primljena faktura na 2.000 €. PDV 21% obračunat je u fakturama. Marža za ovu robu iznosi 20%. Sastaviti kalkulaciju prodajne vrijednosti sa PDV-om.

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos
1.	Fakturna vrijednost	8.000
2.	Zavisni troškovi nabavke	2.000
3.	Nabavna vrijednost	10.000
4.	Ukalkulisana razlika u cijeni	2.500
5.	Prodajna vrijednost	12.500
6.	Ukalkulisani PDV	2.625
7.	Prodajna vrijednosti sa PDV-om	15.125

Objašnjenje

$$\text{Marža} = (10.000 \times 20) / (100 - 20) = 2.500$$

Račun – Razlika u cijeni (skraćeno RUC) knjigovodstveno predstavlja korektivni račun računa – Roba u veleprodaji ili Roba u maloprodaji iz razloga što svodi (koriguje) prodajnu vrijednost robe (bilo da je u pitanju veleprodajna ili maloprodajna) na nabavnu vrijednost. Na taj način smo u mogućnosti da uvijek dobijemo podatak o tome kolika je nabavna vrijednost po kojoj je nabavljena određena roba.

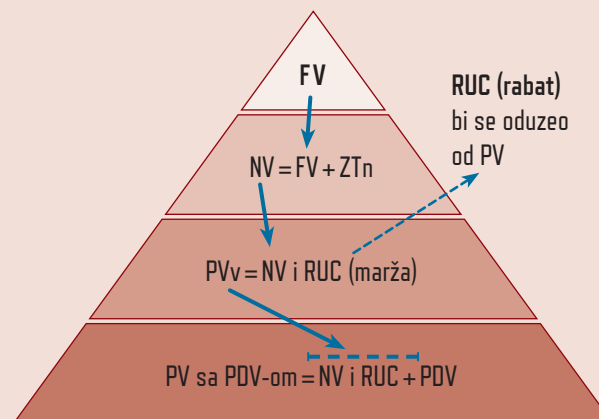
Prodajna vrijednost (PV) sa PDV-om ili **maloprodajna vrijednost** predstavlja zbir prodajne vrijednosti s obračunatim (ukalkulisanim) PDV-om. Riječ je o PDV-u koji se obračunava kao procenat (%) od dobijene prodajne vrijednosti i dodaje se na već izračunatu PV. Kod PV sa PDV-om pored RUC u maloprodaji koji je korektivni račun, javlja se još jedan korektivni račun – račun Ukalkulisani PDV. Navedena dva računa su korektivna jer se oduzimanjem njihove vrijednosti od vrijednosti PV sa PDV-om dobija podatak o visini nabavne vrijednosti, odnosno:

1. prodajna vrijednost sa PDV-om
2. – razlika u cijeni
3. – ukalkulisani PDV
4. = nabavna vrijednost

Na zahtjev Konta Kantića, knjigovođa je pojasnio međusobnu povezanost vrijednosti po kojima je moguće evidentirati robu u trgovinskom privrednom društvu. Radi što jednostavnijeg objašnjenja nacrtao je stranicu piramide (slika 4) i objasnio je na sljedeći način:

Na vrhu se nalazi fakturna vrijednost, jer sve ostale vrijednosti proizilaze iz njene. Kada sabereš fakturnu vrijednost i zavisne troškove nabavke, dobijaš nabavnu vrijednost. Zbrajanjem nabavne vrijednosti i razlike u cijeni (npr. ako je marža u pitanju) dobijaš prodajnu vrijednost.

Slika 4: Oblici vrijednosti evidentirane robe

Na kraju, kada na prodajnu vrijednost dodaš još i PDV (koji zaračunaš na prodajnu vrijednost), dobijaš prodajnu vrijednost sa PDV-om.

Kao što zapažaš, riječ je o vrijednostima koje proizilaze jedna iz druge, i po kojim će se vrijednostima roba evidentirati zavisi od toga gdje ćeš robu smjestiti.

PITANJA I ZADACI

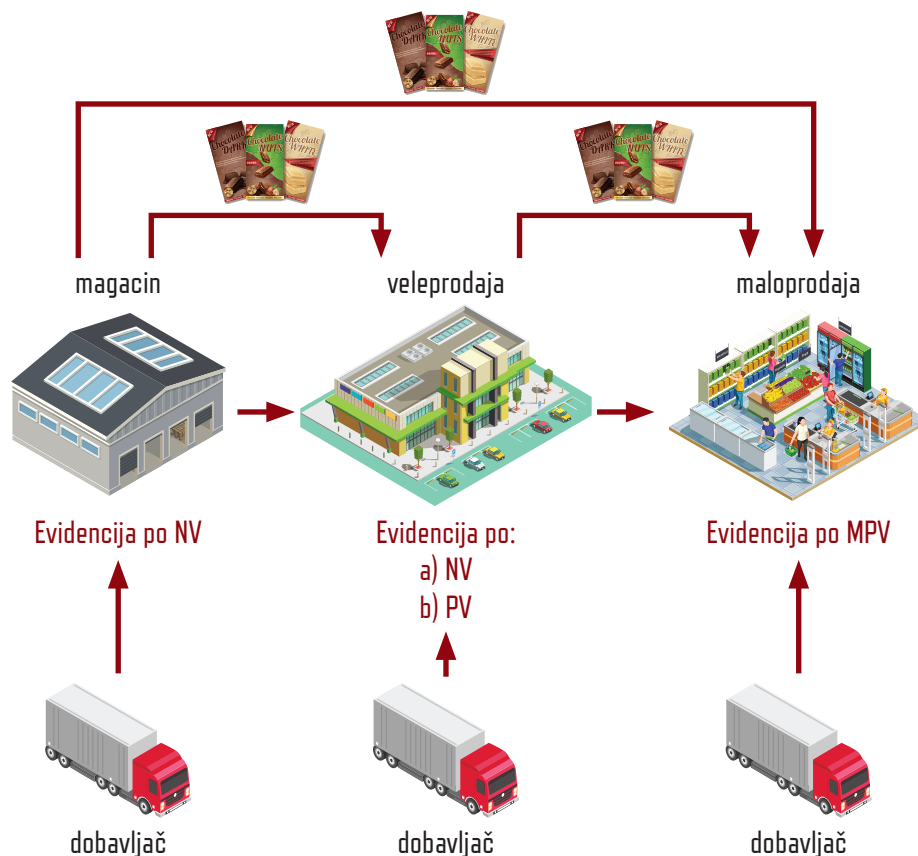
1. Prisjeti se oblika vrijednosti, odnosno cijena koje se javljaju pri nabavci robe kod trgovinskog privrednog društva. Ustanovi sličnosti i razlike između njih.
2. Objasni zbog čega je potrebno zaračunati razliku u cijeni?
3. Navedi i objasni sličnosti i razlike između rabata i marže.
4. U čemu se ogleda prednost slobodno formirane razlike u cijeni u odnosu na ostale oblike razlike u cijeni?

1.3.

KNJIGOVODSTVENO EVIDENTIRANJE NABAVKE ROBE

Kao što je već navedeno (Slika 2) nabavljena roba, u fazi nabavke se može smjestiti u magacin, veleprodaju ili maloprodaju. Zavisno od toga, različit je i postupak obračuna i knjigovodstvenog evidentiranja.

Kako se razlikuju načini nabavke i dopremanja robe, odnosno njenog smještanja, tako se razlikuju i postupci obračuna i knjigovodstvenog evidentiranja. Nabavljena roba može se smjestiti u: magacin, veleprodaju ili maloprodaju (slika 5). Roba se može nabaviti od dobavljača i smjestiti u magacin, veleprodaju ili maloprodaju, ili pak smjestiti u magacin pa se dopremiti u veleprodaju i maloprodaju, odnosno iz veleprodaje u maloprodaju.

Slika 6: Evidencija robe u magacinu, veleprodaji i maloprodaji, kao i kretanje robe

S tim u vezi se pravi razlika između eksternog (nabavka direktno od dobavljača) i internog kretanja robe (kretanje robe iz magacina u veleprodaju itd). Bilo da je u pitanju prvi ili drugi način, obračun nabavke robe podrazumijeva upotrebu kalkulacije. Zavisno od toga da li se tokom obračunsko-metodološkog postupka dobija podatak o ukupnoj vrijednosti svih vrsta nabavljene robe, ili se dobijaju podaci o pojedinačnim vrijednostima robe, pravi se razlika između zbirne i pojedinačne kalkulacije. Na osnovu zbirne kalkulacije vrši se evidentiranje nabavke robe na zbirnim (sintetičkim) računima, dok se na osnovu pojedinačne kalkulacije vrši evidentiranje na analitičkim računima u okviru pomoćne knjige.

1.3.1. Evidentiranje nabavke robe u magacinu

Magacin u koji se smješta roba nije prodajni objekat, nego služi da se roba smještena u njemu pripremi (pakuje, sortira, markira...) kako bi se kasnije distribuirala u veleprodajni i/ili maloprodajni objekat. S knjigovodstvenog aspekta roba u magacinu evidentira se na kontu 131 – Roba u magacinu, i uvijek se vodi po nabavnoj vrijednosti (Pojašnjenje nabavne vrijednosti i elemenata koji je obrazuju dati su u okviru tačke 1.2.) koju dobijamo kao zbir fakturane vrijednosti (FV) i nastalih zavisnih troškova nabavke (ZTN), odnosno:

$$NV = FV + ZTN$$

Ovako utvrđena vrijednost predstavlja vrijednost koju smo dobili putem zbirne kalkulacije. Međutim, ukoliko bi nas interesovalo kolika je nabavna vrijednost pojedine vrste nabavljene robe (npr. kolika je nabavna vrijednost čokolade, smokija, štapića i sl.), neophodno je uraditi pojedinačnu kalkulaciju. Postupak obračuna vrijednosti putem pojedinačne kalkulacije podrazumijeva utvrđivanje **zavisnih troškova nabavke po jedinici mjere** (kom., kg i sl.).

U ovom dijelu potrebno je utvrditi da li se u okviru zavisnih troškova nabavke javljaju troškovi osiguranja. Ukoliko se ne javljaju troškovi osiguranja, formula za dobijanje **zavisnih troškova nabavke po jedinici mjere** (kom., kg i sl.) jeste:

$$\frac{ZTN}{\text{nabavljena roba izražena u jedinici mjere}}$$

roba u magacinu

privremeno smještena roba koja se sortira, pakuje i sl., da bi se distribuirala dalje u veleprodajne ili maloprodajne objekte

Postupak utvrđivanja ZTN/jedinici je isti, bez obzira na to da li se evidentiranje nabavke radi kod robe koja se smješta u magacin, veleprodaju ili maloprodaju! Razlika je u načinu utvrđivanja pojedinačne vrijednosti nabavljene robe.

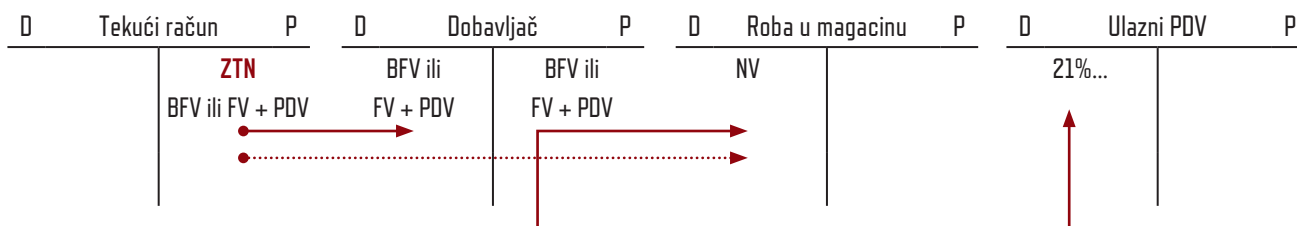
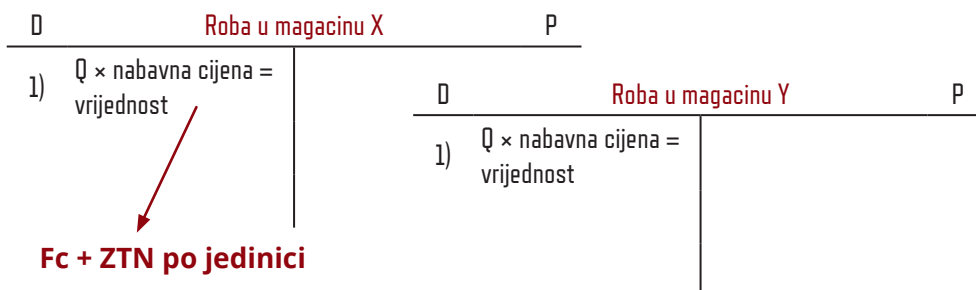
Ukoliko se u okviru **zavisnih troškova nabavke** javljaju troškovi osiguranja, formula za dobijanje ZTN/jedinici koji se odnose na troškove osiguranja¹ jeste:

$$\left(\frac{\text{ZTN (troškovi osiguranja)}}{\text{Ukupna FV}} \right) \times fc$$

Nakon utvrđivanja ZTN/jedinici sastavlja se pojedinačna kalkulacija da bismo utvrdili pojedinačne nabavne vrijednosti robe:

Vrsta materijala (1)	Količina (2)	Fakturna cijena (3)	ZTN po jedinici (4)	Nabavna cijena (5) = (3) + (4)	Pojedinačna nabavna vrijednost (6) = (2) × (5)
UKUPNO:					

Na kraju, na osnovu pojedinačne kalkulacije vrši se evidentiranje zaliha robe u pomoćnim knjigama, odnosno na analitičkim računima, a kasnije na računima glavne knjige:

U primjerima koji će uslijediti, prvo će biti pojašnjen obračun i knjigovodstveno evidentiranje **nabavke robe od dobavljača**.

¹ Drugačija je formula za utvrđivanje ZTN/jedinici za troškove osiguranja iz razloga što se troškovi osiguranja uvijek računaju kao procenat (%) od vrijednosti robe koja se osigurava.

PRIMJER

Evidencija nabavke robe kada se zalihe robe vode po nabavnoj vrijednosti

Privredno društvo „Trgovina“ prema prijemnici br. 1 i fakturi br. 3 kupilo je 300 kg robe A po fakturnoj cijeni 3 €/kg, 200 kg robe B po cijeni 2 €/kg i 400 kg robe C po cijeni 1 €/kg. PDV u ulaznoj fakturi 21%. Prema fakturi auto-prevoznika troškovi prevoza iznose 900, PDV 21%. Osiguravajuće društvo je dostavilo fakturu za troškove osiguranja u iznosu od 850 €. Sastaviti pojedinačnu i zbirnu kalkulaciju nabavne vrijednosti i proknjižiti u dnevniku.

Pojedinačna kalkulacija

Vrsta robe	Količina	Fakturna cijena	ZTN po jedinici		Nabavna cijena	Pojedinačna nabavna vrijednost
			Troškovi prevoza	Troškovi osiguranja		
Roba A	300	3	1	1,5	5,5	1.650
Roba B	200	2	1	1	4	800
Roba C	400	1	1	0,5	2,5	1.000
UKUPNO						3.450

Troškovi prevoza/kg = ukupni troškovi prevoza/ukupna količina robe

Troškovi prevoza = $900/300 + 200 + 400 = 1$ €/kg

Troškovi osiguranja/kg = ukupni troškovi osiguranja × fakturna cijena/ukupna fakturna vrijednost robe

Troškovi osiguranja/kg (roba A) = $850 \times 3/300 \times 3 + 200 \times 2 + 400 \times 1 = 1,5$

Troškovi osiguranja/kg (roba B) = $850 \times 2/300 \times 3 + 200 \times 2 + 400 \times 1 = 1$

Troškovi osiguranja/kg (roba C) = $850 \times 1/300 \times 3 + 200 \times 2 + 400 \times 1 = 0,5$

Zbirna kalkulacija

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos bez PDV-a	PDV	Iznos sa PDV-om
1.	Fakturna vrijednost	1.700	357	2.057
2.	Zavisni troškovi			
	» troškovi prevoza	900	189	1.089
	» troškovi osiguranja	850	-	850
3.	Nabavna vrijednost	3.450	546	3.996

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	132 270	433	Roba u prometu na veliko PDV u primljenim fakturama 21% Dobavljači u zemlji Za kupljenu robu	3.450 546	3.996

132 – Roba u prometu na veliko		
D		P
1)	3.450	

270 – PDV u primljenim fakturama 21%		
D		P
1)	546	

433 – Dobavljači u zemlji		
D		P
	3.966	(1)

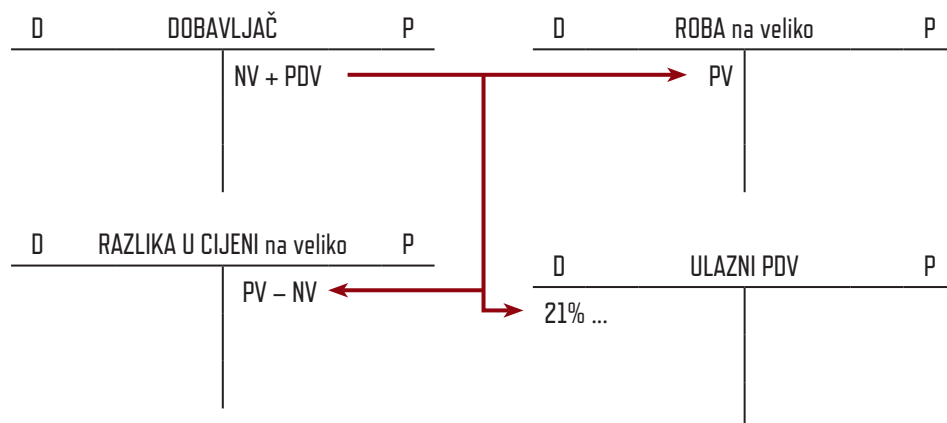
1.3.2. Evidentiranje nabavke robe u veleprodaji

132 – Roba u prometu na veliko može se voditi po nabavnoj vrijednosti (NV) ili po prodajnoj vrijednosti (PV), što zavisi od poslovne politike vlasnika privrednog društva koje se bavi poslovima robnog prometa. Ukoliko se vlasnik odluči da robu u veleprodaji evidentira po nabavnoj vrijednosti, onda je postupak obračuna i knjigovodstvenog evidentiranja u potpunosti isti kao i kod obračuna i knjigovodstvenog evidentiranja nabavke robe koja se smješta u magacin. Međutim, ukoliko se roba u veleprodaji evidentira po prodajnoj ili veleprodajnoj vrijednosti (PVv), onda se pored fakturne vrijednosti i zavisnih troškova nabavke u obračunu veleprodajne vrijednosti nalazi još jedan element koji nosi naziv razlika u cijeni.

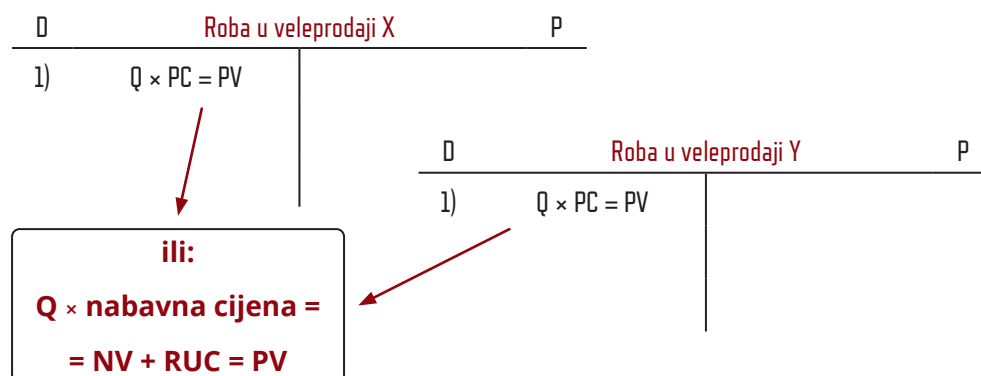
Utvrđivanje PV vrši se po sljedećem obrascu:

$$PV = NV + RUC^1.$$

Knjigovodstveno evidentiranje na računima glavne knjige:

Evidencija na analitičkim knjigama:

ZA RADOZNALE

U praksi, terminološki se često stavlja znak jednakosti između **skladišta** i **stovarišta**, te stoga ukazujemo na razlike koje postoje među njima. Skladište je prostorija u kojoj se obavlja promet robe na veliko i obavljaju usluge preuzimanja, konzerviranja, čuvanja, sortiranja, pakovanja, markiranja i prepakivanja robe za otpremu. Za razliku od skladišta, stovarište predstavlja prostoriju ili ograđeni prostor u kojem se obavlja promet robe na veliko i malo. Dakle, jedino se u stovarištu kao prodajnom objektu može obavljati i promet na veliko i promet na malo. Najčešći primjeri ovakve trgovine: trgovina građevinskim materijalom, ogrijevom i sl.

¹ Pošli smo od pretpostavke da je u pitanju marža ili slobodno formirana razlika u cijeni.

Nakon utvrđivanja zavisnih troškova nabavke po jedinici mjere (po istim formulama koje su pojašnjene) sastavlja se pojedinačna kalkulacija da bi se utvrdile pojedinačne prodajne vrijednosti robe:

Vrsta robe (1)	Količina (2)	Fakturna cijena (3)	Zavisni troškovi po jedinici		Nabavna cijena (6) = (3) + (4) + (5)	Pojedinačna nabavna vrijednost (7) = (6) x (2)	Razlika u cijeni (8)	Pojedinačna prodajna vrijednost (9) = (7) + (8)	Pojedinačna prodajna cijena (10) = (9) / (2)
			Troškovi prevoza (4)	Troškovi osiguranja (5)					

Na kraju, na osnovu pojedinačne kalkulacije vrši se evidentiranje zaliha robe u pomoćnim knjigama, odnosno na analitičkim računima.

PRIMJER

Evidencija nabavke robe kada se zalihe robe vode po prodajnoj vrijednosti

1. Koristeći podatke iz prethodnog primjera, sastaviti pojedinačnu i zbirnu kalkulaciju prodajne vrijednosti, privrednog društva „Trgovina“, ako je razlika u cijeni slobodno formirana i iznosi za robu A 10%, za robu B 20% i za robu C 25%.

Pojedinačna kalkulacija

Vrsta robe	Količina	Fakturna cijena	Zavisni troškovi po jedinici		Nabavna cijena	Pojedinačna nabavna vrijednost	Razlika u cijeni	Pojedinačna prodajna vrijednost	Pojedinačna prodajna cijena
			Troškovi prevoza	Troškovi osiguranja					
Roba A	300	3	1	1,5	5,5	1.650	165	1.815	6,05
Roba B	200	2	1	1	4	800	160	960	4,80
Roba C	400	1	1	0,5	2,5	1.000	250	1.250	3,13
						3.450	575	4.025	

Objašnjenje

Razlika u cijeni = nabavna vrijednost × % RUC/100

RUC za robu A = 1.650 × 10/100 = 165

RUC za robu B = 800 × 20/100 = 160

RUC za robu C = 1.000 × 25/100 = 250

Zbirna kalkulacija

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos bez PDV-a	PDV	Iznos sa PDV-om
1.	Fakturna vrijednost	1.700	357	2.057
2.	Zavisni troškovi			
	» troškovi prevoza	900	189	1.089
	» troškovi osiguranja	850	-	850
3.	Nabavna vrijednost	3.450	546	3.996
4.	Ukalkulisana razlika u cijeni	575		
5.	Prodajna vrijednost	4.025		

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	132 270	433 1329	Roba u prometu na veliko PDV u primljenim fakturama 21% Dobavljači u zemlji Ukalkulisana razlika u cijeni Za kupljenu robu	4.025 546	3.996 575

132 – Roba u prometu na veliko		
D		P
1)	4.025	

270 – PDV u primljenim fakturama 21%		
D		P
1)	546	

433 – Dobavljači u zemlji		
D		P
	3.996	(1

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni		
D		P
	575	(1

ZA RADOZNALE

Trgovina na malo vrši kupovinu robe radi dalje prodaje **krajnjim korisnicima (fizičkim licima)**. Glavna karakteristika maloprodaje jeste da je ona namijenjena fizičkim licima i da je plaćanje uglavnom gotovinsko. Ipak, to ne znači da maloprodaja ne smije prodati robu pravnim licima. Obaveza maloprodaje je da ostvareni promet iskazuje preko poreske registar kase. Cijene moraju biti iskazane po prodajnim vrijednostima i to s ukalkuliranim PDV-om. Navedena kasa predstavlja uređaj za registrovanje podataka o vrijednosti prodatih proizvoda i izvršenih usluga unijetih u njenu bazu podataka, koji se na propisani način saopštavaju kupcu proizvoda, odnosno usluga, uz istovremeno evidentiranje na kontrolnoj traci poreske kase, njihovo evidentiranje u fiskalnoj memoriji poreske kase i formiranje i štampanje fiskalnih dokumenata.

roba u maloprodaji

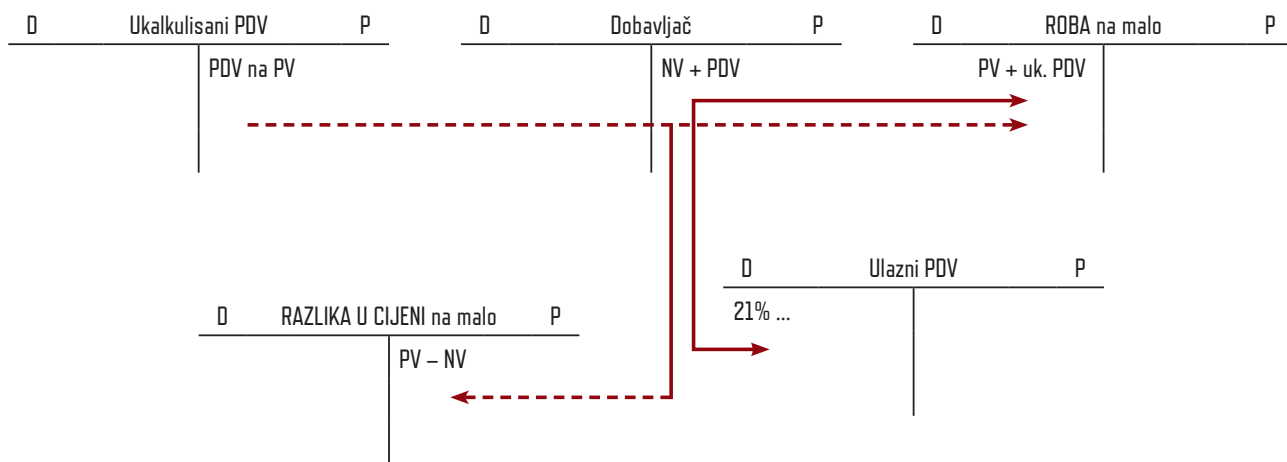
zaliha koja se prodaje kupcima i uvijek se evidentira po prodajnoj vrijednosti s uračunatim (ukalkuliranim) PDV-om

1.3.3. Evidentiranje nabavke robe u maloprodaji

Roba u maloprodajnim objektima (konto – 134 – Roba u prometu na malo) evidentira se po prodajnim vrijednostima s ukalkuliranim PDV-om. Ukalkulirani PDV obračunava se kao procenat (%) od prodajne vrijednosti i dodaje na već utvrđenu prodajnu vrijednost robe, odnosno:

$$PV \text{ sa PDV-om} = NV + RUC + PDV$$

Knjigovodstveno evidentiranje na računima glavne knjige:

Utvrđena razlika u cijeni u maloprodaji i ukalkulisani PDV predstavljaju korektivne račune računa Roba u prometu na malo, jer svode stanje na računu Roba u prometu na malo na njenu nabavnu vrijednost.

Nakon utvrđivanja zavisnih troškova nabavke po jedinici mjere, sastavlja se pojedinačna kalkulacija da bismo utvrdili **pojedinačne prodajne vrijednosti sa PDV-om**:

Vrsta materijala (1)	Količina (2)	Fakturna cijena (3)	ZTN po jedinici (4)	Nabavna cijena (5) = (3) + (4)	Pojedinačna nabavna vrijednost (6) = (2) × (5)	RUC (7)	Pojedinačna prodajna vrijednost (8) = (6) + (7)	PDV (9) = 21% ili 7% na (8)	Pojedinačna prodajna vrijednost sa PDV-om (10) = (8) + (9)	Pojedinačna prodajna vrijednost sa PDV-om (11) = (10) / (2)
UKUPNO										

PRIMJER

Evidencija nabavke robe kada se zalihe robe vode po prodajnoj vrijednosti sa PDV-om

1. Ukoliko bi privredno društvo „Trgovina“ evidentiralo zalihe po prodajnoj vrijednosti sa PDV-om, tada bismo na kalkulaciju iz prethodnog primjera dodali ukalkulisani PDV 21%, pa bi pojedinačna i zbirna kalkulacija po prodajnoj vrijednosti sa PDV-om izgledala ovako:

Pojedinačna kalkulacija

Vrsta robe	Količina	Fakturna cijena	Zavisni troškovi nabavke po jedinici		Nabavna cijena	Pojedinačna nabavna vrijednost	Razlika u cijeni	Pojedinačna prodajna vrijednost	PDV	Pojedinačna prodajna vrijednost sa PDV-om	Pojedinačna prodajna cijena sa PDV-om	
				osiguranja								
Roba A	300	3	1	1,5	5,5	1.650	165	1.815	381,15	2.196,15	7,32	
Roba B	200	2	1	1	4	800	160	960	201,6	1.161,6	5,81	
Roba C	400	1	1	0,5	2,5	1.000	250	1.250	262,5	1.512,5	3,78	
UKUPNO								575	4.025	845,25	4.870,25	

Objašnjenje

PDV za robu A = $1.815 \times 21/100 = 381,15$

PDV za robu B = $960 \times 21/100 = 201,6$

PDV za robu C = $1.250 \times 21/100 = 262,5$

Zbirna kalkulacija

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos bez PDV-a	PDV	Iznos sa PDV-om
1.	Fakturna vrijednost	1.700	357	2.057
2.	Zavisni troškovi			
	» troškovi prevoza	900	189	1.089
	» troškovi osiguranja	850	-	850
3.	Nabavna vrijednost	3.450	546	3.996
4.	Ukalkulisana razlika u cijeni	575		
5.	Prodajna vrijednost	4.025		
6.	Ukalkulisani PDV	845,25		
7.	Prodajna vrijednost sa PDV-om	4.870,25		

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	134 270		Roba u prometu na malo PDV u primljenim fakturama 21%	4.870,25 546	
		433	Dobavljači u zemlji		3.996
		1349	Ukalkulisana razlika u cijeni		575
		1344	Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost Za kupljenu robu		845,25

134 – Roba u prometu na malo		
D		P
1)	4.870,25	

270 – PDV u primljenim fakturama 21%		
D		P
1)	546	

433 – Dobavljači u zemlji		
D		P
	3.996	(1

1349 – Ukalkulisana razlika u cijeni		
D		P
	575	(1

1344 – Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost		
D		P
	845,25	(1

1.3.4. Interno kretanje robe

Roba se od momenta nabavke, odnosno od prispjeća u trgovinsko privredno društvo pa do momenta prodaje nalazi na zalihama u skladišnim (magacinskim) ili prodajnim objektima. U tom intervalu nastaje potreba za njenim premještanjem iz jednog u drugi skladišni, odnosno prodajni objekat. Taj prenos robe iz jednog u drugi objekat, s jednog mjesta na drugo, u okviru istog trgovinskog privrednog društva naziva se interno kretanje robe.

Interno kretanje robe u trgovini predstavlja, po prirodi poslovanja, uobičajene tokove cirkulacije robe unutar samog privrednog društva, naročito na liniji kretanja robe: trgovina na veliko – trgovina na malo i magacin – prodavnice. Interno kretanje robe u trgovinskom privrednom društvu može se odvijati u sljedećim pravcima:

- a) iz magacina u magacin
- b) iz magacina u veleprodajni objekat (skladište i stovarište)
- c) iz magacina u prodavnice
- d) iz stovarišta (veleprodaja) u stovarište (maloprodaja)
- e) iz skladišta u prodavnice
- f) iz prodavnica u prodavnice
- g) iz prodavnica u magacin.

PRIMJER

Knjiženje internog kretanja robe kada se zalihe vode po nabavnoj vrijednosti

Početno stanje na kontu 132 – Roba u prometu na veliko 5.000

1. Iz skladišta je po internoj dostavnici br. 16 predato u prodavnicu robe u vrijednosti 3.000 €. Prodajna vrijednost iznosi 3.500 €, ukalkulisani PDV 21%.

Kalkulacija

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos
1.	Nabavna vrijednost	3.000
2.	Ukalkulisana razlika u cijeni	500
3.	Prodajna vrijednost	3.500
4.	Ukalkulisani PDV	735
5.	Prodajna vrijednosti sa PDV-om	4.235

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	134		Roba u prometu na malo	4.235	
		132	Roba u prometu na veliko		3.000
		1349	Ukalkulisana razlika u cijeni		500
		1344	Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost		735
			Za kupljenu robu		

134 – Roba u prometu na malo		
D		P
1)	4.235	

132 – Roba u prometu na veliko			
D			P
0)	5.000	3.000	(1

1349 – Ukalkulisana razlika u cijeni		
D		P
	500	(1

1344 – Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost			
D			P
	735		(1

Knjiženje internog kretanja robe kada se zalihe vode po prodajnoj vrijednosti

Početno stanje na kontu 132 – Roba u prometu na veliko 70.000 €

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni 13.000 €

1. Prema internoj dostavnici br. 18 predato je iz skladišta u prodavnicu robe 50.000 €, marža 20%, ukalkulisani PDV 21%.

Kalkulacija

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos
1.	Nabavna vrijednost	40.000
2.	Ukalkulisana razlika u cijeni	10.000
3.	Prodajna vrijednost	50.000
4.	Ukalkulisani PDV	10.500
5.	Prodajna vrijednosti sa PDV-om	60.500

Kada nam je poznata prodajna vrijednost, marža se izračunava na sljedeći način:

Marža = prodajna vrijednost × % marže/100

Marža = 50.000 × 20/100 = 10.000

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	134		Roba u prometu na malo	60.500	
	1329		Ukalkulisana razlika u cijeni	10.000	
		132	Roba u prometu na veliko		50.000
		1349	Ukalkulisana razlika u cijeni		10.000
		1344	Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost Za kupljenu robu		10.500

134 – Roba u prometu na malo		
D		P
1)	60.500	

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni			
D			P
1)	10.000	13.000	(0

132 – Roba u prometu na veliko			
D			P
0)	70.000	50.000	(1

1349 – Ukalkulisana razlika u cijeni			
D			P
		10.000	(1

1344 – Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost		
D		P
	10.500	(1

PITANJA I ZADACI

1. Navedi prioritete po kojima se roba evidentira u magacinu, maloprodaji i veleprodaji.
2. Koja je razlika između zbirne i pojedinačne kalkulacije? Predvidi moguće posljedice ukoliko se ne radi pojedinačna kalkulacija.
3. Odbrani stav da je obrazac za utvrđivanje ZTN koji se odnose na troškove osiguranja drugačiji.
4. Objasni pojam ukalkulisani PDV.

1.4.

KNJIŽENJE REALIZACIJE ROBE U UNUTRAŠNJEM ROBNOM PROMETU

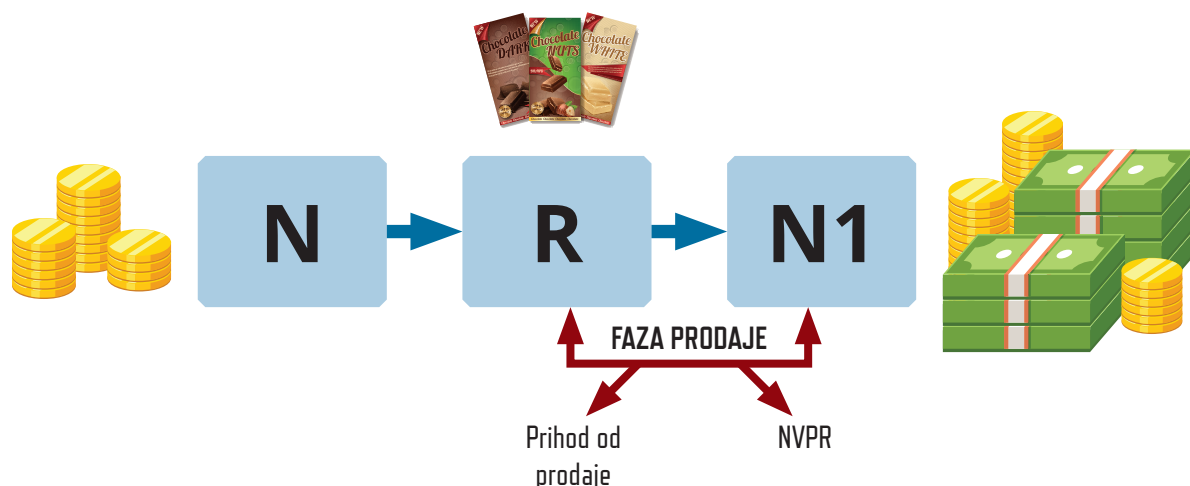
nabavna vrijednost prodate robe

poslovni rashod koji nastaje prodajom robe iz trgovinskog privrednog društva

Nakon faze nabavke robe (N-R) slijedi druga faza ciklusa procesa reprodukcije trgovinskog privrednog društva u kojoj se vrši prodaja, odnosno realizacija robe (R1-N1). Prodaja robe se vrši iz veleprodaje i maloprodajnih objekata, dok se iz magacina roba nikada ne prodaje, što ilustrujemo slikom 7a:

Slika 7a: Faza prodaje – evidencija

Slika 7b: Faza prodaje – nastanak poslovnih prihoda i rashoda

Faza realizacije kod trgovinskog privrednog društva je specifična iz razloga što momentom prodaje nastaje poslovni prihod, jer nastanak prihoda izaziva i nastanak poslovnog rashoda (slika 7b). Taj poslovni rashod kod trgovinskog privrednog društva naziva se nabavna vrijednost prodate robe (skraćeno: NV prodate robe) i pripada grupi 50 – račun 501.

Obračun i knjiženje nabavne vrijednosti prodate robe razlikuje se u zavisnosti od toga da li su zalihe robe prethodno evidentirane po (slika 7a):

- ▶ nabavnoj vrijednosti (veleprodaja) ili
- ▶ prodajnoj vrijednosti (veleprodaja i maloprodaja).

Obračun nabavne vrijednosti prodate robe vrši se upotrebom istih metoda kao i kod obračuna troška materijala. Dakle, riječ je o metodi FIFO i metodi prosječne cijene.

FIFO (First In First Out)

prva ulazna cijena nabavljene robe koristi se kao prva izlazna cijena

prosječna nabavna cijena

količnik vrijednosti i količine nabavljene robe, koristi se u obračunu troška robe

Problem izbora cijena pri obračunu nabavne vrijednosti prodate robe u fazi realizacije u potpunosti je isti s problemom izbora cijena pri obračunu troška materijala (u fazi izdavanja materijala u proces proizvodnje). Stoga u ovom dijelu nećemo pojašnjavati karakteristike pojedinih metoda za obračun prodate robe iz trgovinskog privrednog društva, jer su bile predmet detaljnije elaboracije kod troškova materijala. Naime, materijal kao i roba pripada zalihama (klasa 1), što znači da podliježu primjeni istih metoda obračuna. U dijelu gdje postoje razlike i gdje ocijenimo da je to opravdano, uradićemo detaljnije pojašnjenje, pa će stoga u nastavku kod NV prodate robe kao poslovnog rashoda koji se javlja kod trgovinskog privrednog društva fokus biti stavljen na knjiženje.

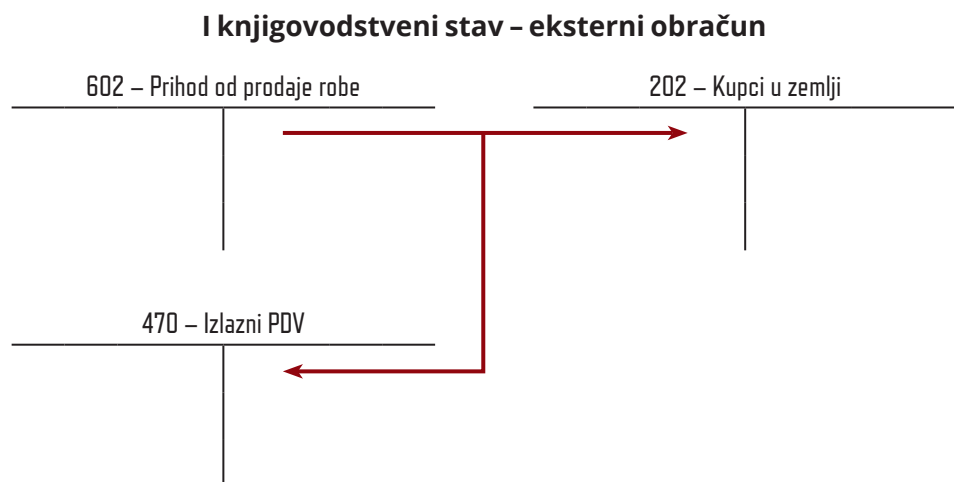
Nakon obračuna nabavne vrijednosti prodane robe, upotrebom odgovarajućih metoda, evidentiranje se vrši u pomoćnim knjigama, odnosno na odgovarajućim analitičkim računima robe.

Prodaja robe u fazi realizacije u poslovnim knjigama (dnevniku i glavnoj knjizi) kod trgovinskog privrednog društva sprovodi se kroz dva stava za knjiženje: eksterni i interni.

Eksterni knjigovodstveni stav podrazumijeva evidentiranje prodaje robe u visini ostvarenog prihoda od prodaje, dok se **internim knjigovodstvenim stavom** vrši evidentiranje poslovnog rashoda u visini nabavne vrijednosti prodajne robe i smanjenje zaliha robe. Eksterni knjigovodstveni stav pri prodaji robe je u potpunosti isti, bez obzira na to da li je roba prethodno bila evidentirana po nabavnoj vrijednosti, prodajnoj ili prodajnoj vrijednosti sa PDV-om.

Prilikom prodaje robe smanjuju se zalihe i to smanjenje mora da se evidentira. Evidentiranje se vrši internim knjigovodstvenim stavom, pri čemu se roba isknjižava sa zaliha po istoj onoj cijeni po kojoj je knjižena kada je nabavljena. Dakle, ako je izvršena nabavka robe po nabavnoj vrijednosti, onda se isknjižavanje robe vrši po nabavnoj vrijednosti. Prilikom nabavke, ako je roba evidentirana po prodajnoj vrijednosti, isknjižavanje robe vršiće se po prodajnoj vrijednosti, odnosno po prodajnoj vrijednosti sa PDV-om ako je roba prilikom nabavke evidentirana po prodajnoj vrijednosti sa PDV-om.

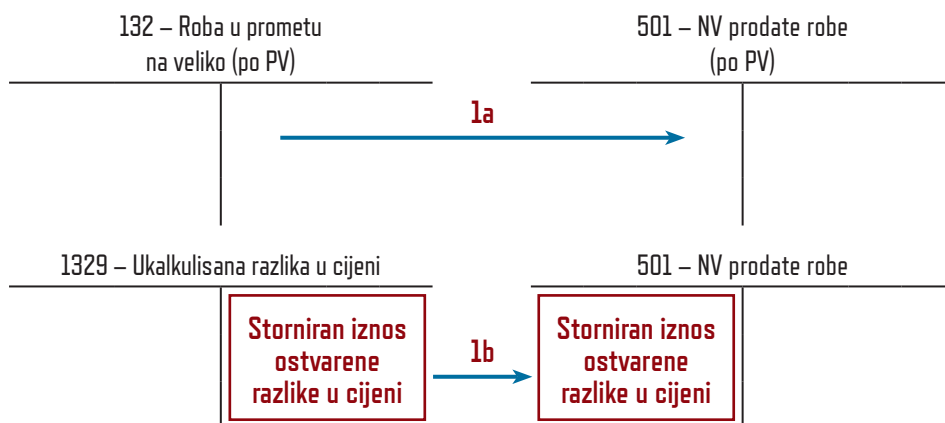
Polazeći od navedenog, eksterni knjigovodstveni stav, odnosno eksterni obračun je isti bez obzira na oblik evidencije i realizuje se na sljedeći način:

**II knjigovodstveni stav – interni obračun
ako se zalihe robe vode po nabavnoj vrijednosti**

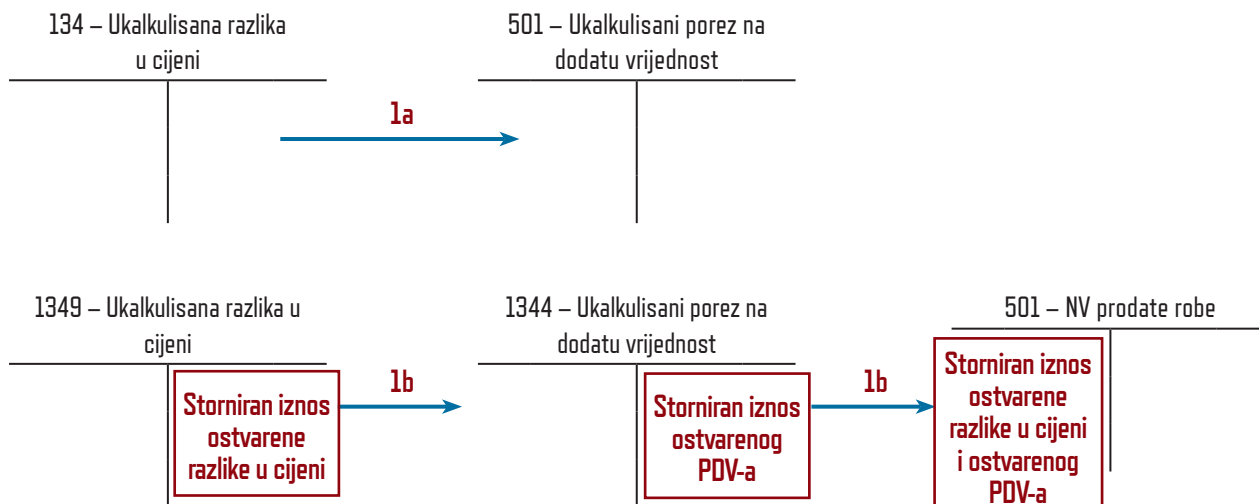

**II knjigovodstveni stav – interni obračun
ako se zalihe robe vode po prodajnoj vrijednosti bez PDV-a**

Na kraju, interni knjigovodstveni stav, ukoliko je nabavljena roba smještena u maloprodajni objekat, a nakon toga prodana, realizovao bi se na sljedeći način:

II knjigovodstveni stav – interni obračun ako se zalihe robe vode po prodajnoj vrijednosti sa PDV

PRIMJER

Evidencija realizacije robe kada se zalihe vode po nabavnoj vrijednosti

Početno stanje: 132 – Roba u prometu na veliko 3.000 €

1. Iz skladišta je prodana roba po fakturi br. 9 za 2.420 €, sa PDV-om 21%. Nabavna vrijednost prodane robe je 1.850 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	202		Kupci u zemlji	2.420	
		602	Prihod od prodaje robe		2.000
		470	PDV u izdatim fakturama 21%		420
			Za eksterni obračun		
1a.	501		Nabavna vrijednost prodane robe	1.850	
		132	Roba u prometu na veliko		1.850
			Za interni obračun		

D	202 – Kupci u zemlji	P
1)	2.420	

D	602 – Prihod od prodaje robe	P
	2.000	(1)

D	470 – PDV u izdatim fakturama 21%	P
	420	(1)

D	501 – Nabavna vrijednost prodane robe	P
1a)	1.850	

D	132 – Roba u prometu na veliko	P
0)	3.000	1.850 (1a)

Evidencija realizacije robe kada se zalihe vode po prodajnoj vrijednosti bez PDV-a

Početno stanje: 132 – Roba u prometu na veliko 9.800 €

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni 750 €

1. Prodata je roba po fakturi br. 82 u iznosu od 3.000 €, PDV 21%.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	202		Kupci u zemlji	3.630	
		602	Prihod od prodaje robe		3.000
		470	PDV u izdatim fakturama 21%		630
			Za eksterni obračun		
1a.	501		Nabavna vrijednost prodate robe	3.000	
		132	Roba u prometu na veliko		3.000
			Za interni obračun		

D	202 – Kupci u zemlji	P
1)	3.630	

D	602 – Prihod od prodaje robe	P
	3.000	(1)

D	470 – PDV u izdatim fakturama 21%	P
	630	(1)

D	501 – Nabavna vrijednost prodate robe	P
1a)	3.000	

D	132 – Roba u prometu na veliko	P
0)	9.800	3.000 (1a)

D	1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni	P
	750	(0)

Evidencija realizacije robe kada se zalihe vode po prodajnoj vrijednosti sa PDV-om

Početno stanje: 134 – Roba u prometu na malo 6.000 €

1349 – Ukalkulisana razlika u cijeni 1.850 €

1344 – Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost 1.280 €

1. Banka izvještava da je prodavnica uplatila dnevni pazar na transakcioni račun u iznosu od 4.000 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos		
	D	P		Duguje	Potražuje	
1.	241		Transakcioni račun	4.000		
			602	Prihod od prodaje robe		3.305,8
			476	Obaveze za PDV po osnovu prodaje za gotovinu		694,2
				Za prodatu robu za gotovinu		
1a.	501		Nabavna vrijednost prodate robe	4.000		
			134	Roba u prometu na malo		4.000
				Za interni obračun		

1349 – Ukalkulisana razlika u cijeni		
D	P	
	1.850	(0

1344 – Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost		
D	P	
	1.280	(0

241 – Transakcioni račun		
D	P	
1)	4.000	

602 – Prihod od prodaje robe		
D	P	
	3.305,8	(1

476 – Obaveze za PDV po osnovu prodaje za gotovinu		
D	P	
	694,2	(1

501 – Nabavna vrijednost prodate robe		
D	P	
1a)	4.000	

134 – Roba u prometu na malo		
D		P
0)	6.000	4.000 (1a

PITANJA I ZADACI

1. Koji se poslovni rashod javlja prilikom prodaje robe?
2. Zašto se ne vrši prodaja robe iz magacina?
3. Navedi i objasni metode obračuna poslovnog rashoda (nabavna vrijednost prodane robe) koji se javlja kod trgovinskog privrednog društva.
4. Demonstriraj na primjeru način knjiženja prodaje robe kod trgovinskog privrednog društva.

1.4.1. Ostvarena razlika u cijeni – pojam i način utvrđivanja

Kod one robe koja je u fazi nabavke evidentirana po prodajnoj vrijednosti (veleprodaja), odnosno po prodajnoj vrijednosti sa PDV-om (maloprodaja), na korektivom računu – Razlika u cijeni proknjižen je iznos potencijalne (željene) zarade. Tek kada se roba proda, moguće je dobiti podatak o realizovanoj, odnosno o ostvarenoj zaradi (slika 8):

ostvarena razlika u cijeni

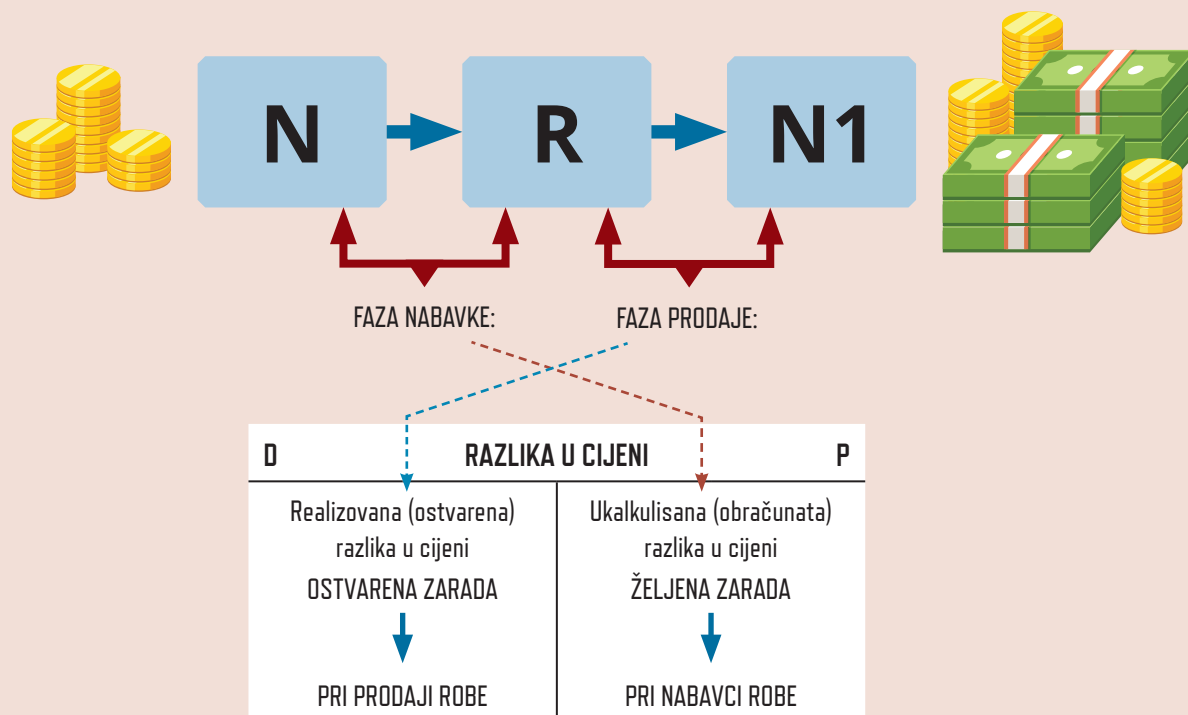
zarada na prodati dio zaliha nabavljene robe

Konto Kontić je zamolio računovođu da mu objasni pojam razlika u cijeni (RUC) i zašto je nazivaju potencijalna ili željena zarada, odnosno prihod.

Cilj svakog trgovinskog privrednog društva – počeo je da objašnjava knjigovođa – jeste da ostvari zaradu tako što će nastojati da nabavljenu robu proda po većoj vrijednosti u odnosu na onu što je nabavio. Da bi se to ostvarilo, prilikom nabavke, vlasnik trgovinskog privrednog društva obračunava (ukalkuliše) zaradu koju bi želio da ostvari. To je, dakle, željena razlika u cijeni (C).

Slika 8: Ukalkulisana i realizovana razlika u cijeni

Znači, moj željeni prihod (zarada) ne mora da bude i ostvareni (realizovani). Ako prodam robu (sve ili jedan dio), moja željena zarada prelazi u ostvarenu zaradu i to sve evidentiram na račun RUC.

Kada nabavljaš robu, ti zaračunavaš u PV onu zaradu (prihod) koju želiš da ostvariš. Međutim, hoćeš li ostvariti zaradu, zavisi od toga hoćeš li prodati robu koju si nabavio i ako je prodavač, koju količinu si prodao.

Kada vlasnik trgovinskog privrednog društva proda robu (sve ili jedan njen dio), on željenu zaradu pretvara u ostvarenu ili realizovanu.

S aspekta utvrđivanja visine ostvarene zarade u fazi realizacije, kao i visine poslovnog rashoda – NV prodate robe, veoma je značajno utvrditi da li je izvršena prodaja:

- ▶ cjelokupnih zaliha robe ili
- ▶ jednog dijela.

Prilikom prodaje zaliha robe u fazi realizacije, moguće je da se jave dvije situacije:

- ▶ prva, da trgovinsko privredno društvo uspije da proda sve (cjelokupno) nabavljene zalihe robe
- ▶ druga, da uspije da proda samo jedan dio zaliha robe.

Pri prodaji cjelokupnih zaliha robe, zaračunata moguća zarada (potražuje konto – Razlika u cijeni) u fazi nabavke je i zarada koja je ostvarena u fazi realizacije (odobrava se konto – Razlika u cijeni). U slučaju prodaje jednog dijela zaliha robe, potrebno je prilikom prodaje u fazi realizacije utvrditi onaj dio od potencijalne zarade koji je ostvaren. Tada je potrebno izračunati ostvareni dio razlike u cijeni (ostvarene razlike u cijeni) koji se odnosi na onaj dio robe koji je prodat.

Postoji nekoliko načina za utvrđivanje ostvarene razlike u cijeni.

Uobičajeno se koristi direktan način:

Ostvarena RUC = vrijednost prodate robe (ostvareni prihod od prodate robe) × saldo ukalkulisane RUC/vrijednost zaliha robe (početno stanje + sve nabavke).

Međutim, pored navedenog moguće je koristiti i sljedeće obrasce:

- ▶ I način

Stopa obračunate RUC = saldo RUC × 100/vrijednost zaliha robe (početno stanje + sve nabavke).

Ostvarena RUC = vrijednost prodate robe (ostvareni prihod od prodate robe) × stopa obračunate RUC/100.

- ▶ II način

Stopa realizacije = vrijednost prodate robe (ostvareni prihod od prodate robe) × 100/vrijednost zaliha robe (početno stanje + sve nabavke).

Ostvarena RUC = saldo ukalkulisane RUC × stopa realizacije/100.

PRIMJER

Knjiženje realizacije robe i ostvarene razlike u cijeni ako se zalihe vode po prodajnoj vrijednosti

Početno stanje: 132 – Roba u prometu na veliko 16.000 €

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni 2.000 €

1. Prodana je roba po fakturi br. 29 u iznosu od 4.000 €, PDV 21%.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	202	602 470	Kupci u zemlji Prihod od prodaje robe PDV u izdatim fakturama 21% Za eksterni obračun	4.840	4.000 840
1a.	501	132	Nabavna vrijednost prodate robe Roba u prometu na veliko Za interni obračun	4.000	4.000
1b.	501	1329	Nabavna vrijednost prodate robe Ukalkulisana razlika u cijeni Za ostvarenu RUC	500	500

D	202 – Kupci u zemlji	P
1)	4.840	

D	602 – Prihod od prodaje robe	P
	4.000	(1)

D	470 – PDV u izdatim fakturama 21%	P
	840	(1)

D	501 – Nabavna vrijednost prodate robe	P
1a)	4.000	
1b)	500	

D	132 – Roba u prometu na veliko	P
0)	16.000	4.000 (1a)

D	1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni	P
	2.000	(0)
	500	(1b)

Ostvarena RUC = vrijednost prodane robe × saldo Ukalkulisana razlika u cijeni/vrijednost zaliha robe (početno stanje + sve nabavke).

$$\text{Ostvarena RUC} = 4.000 \times 2.000/16.000 = 500$$

Knjiženje realizacije robe, ostvarene razlike u cijeni i ostvarenog PDV-a ako se zalihe vode po prodajnoj vrijednosti sa PDV-om

Početno stanje: 134 – Roba u prometu na malo 8.000 €

1349 – Ukalkulisana razlika u cijeni 2.000 €

1344 – Ukalkulisani porez na dodatnu vrijednost 1.000 €

1. Banka izvještava da je prodavnica uplatila dnevni pazar na transakcioni račun u iznosu od 7.260 €, sa PDV-om 21%.

2. Obračunati i proknjižiti ostvarenu RUC i ostvareni PDV.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	241		Transakcioni račun	7.260	
		602	Prihod od prodaje robe		6.000
		470	PDV u izdatim fakturama 21%		1.260
			Za eksterni obračun		
1a.	501		Nabavna vrijednost prodane robe	7.260	
		134	Roba u prometu na malo		7.260
			Za interni obračun		
1b.	501		Nabavna vrijednost prodane robe	2.722,5	
		1349	Ukalkulisana razlika u cijeni		1.815
		1344	Ukalkulisani porez na dodatnu vrijednost		907,5
			Za ostvarenu RUC		

241 – Transakcioni račun		
D		P
1)	7.260	

602 – Prihod od prodaje robe		
D		P
		6.000 (1)

470 – PDV u izdatim fakturama 21%		
D		P
	1.260	(1

501 – Nabavna vrijednost prodate robe		
D		P
1a)	7.260	
1b)	2.722,5	

134 – Roba u prometu na malo			
D			P
0)	8.000	7.260	(1a

1349 – Ukalkulisana razlika u cijeni		
D		P
	2.000	(0
	1.815	(1b

1344 – Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost		
D		P
	1.000	(0
	907,5	(1b

Objašnjenje

Ostvarena RUC = vrijednost prodate robe × saldo Ukalkulisana razlika u cijeni/vrijednost zaliha robe (početno stanje + sve nabavke).

Ostvarena RUC = $7.260 \times 2.000 / 8.000 = 1.815$.

Ostvareni PDV = vrijednost prodate robe × saldo Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost/vrijednost zaliha robe.

Ostvareni PDV = $7.260 \times 1.000 / 8.000 = 907,5$.

KNJIŽENJE VIŠKA I MANJKA ROBE

1.5.

Šta je popis robe?

U skladu s određenim pravilnicima, privredna društva koja se bave prometom robe na veliko i malo putem skladišta, stovarišta, prodavnica, robnih kuća i samoposluga dužni su da popišu robu na zalihama sa stanjem na dan 31. 12. tekuće godine, i da knjigovodstveno stanje usklade sa stvarnim stanjem prema popisu. Stoga je neophodno sprovesti inventarisanje ili popis robe. Inventarisanje ili popis predstavlja postupak kojim se vrši utvrđivanje stvarnog stanja robe. Inventarisanje robe sprovode odgovarajuće popisne komisije, a vrši se fizičkim, neposrednim mjerenjem, prebrojavanjem i utvrđivanjem stvarne vrijednosti robe, koja se unosi u popisne liste i služi kao osnova za poređenje s knjigovodstvenim stanjem. Popisne liste moraju da sadrže: stvarno stanje, odnosno stanje koje je utvrđeno na osnovu fizičkog uvida; knjigovodstveno stanje, tj. stanje koje je sadržano u poslovnim knjigama; i na kraju, razlike koje su utvrđene popisom između stvarnog i knjigovodstvenog stanja. Prema tome, cilj popisa robe je utvrđivanje stvarnog stanja i upoređivanje s knjigovodstvenim stanjem, a istovremeno i kontrola ispravnosti rada i rukovanja zaposlenih (računopolagač, odnosno magacioner) robom privrednog društva. Poređenjem stvarnog i knjigovodstvenog stanja moguće je da se javi manjak ili višak, pa je onda:

- ▶ stvarno stanje > knjigovodstvenog stanja → **višak**
- ▶ stvarno stanje < knjigovodstvenog stanja → **manjak**

Razlozi koji dovode do pojave viška robe su brojni. Najčešće se kao razlozi navode neproknjižene promjene na zalihama ili nedostatak knjigovodstvene dokumentacije. Postupak knjigovodstvenog evidentiranja će se razlikovati zavisno od toga da li je pronađen uzrok viška. Na drugoj strani, uzroci manjka mogu biti: fizička oštećenja zaliha (kalo, rastur, lom, kvar i sl.), nelegalno prisvajanje – krađa, nestručno rukovanje, pogrešne ili neproknjižene poslovne promjene itd. Slično kao i kod viška, postupkom predzaključnih knjiženja moguće je doći do dvije situacije: uzrok manjka jeste pronađen, i uzrok manjka nije pronađen, pa će se u zavisnosti od toga razlikovati i postupak knjigovodstvenog evidentiranja.

inventarisanje robe

postupak gdje popisna komisija vrši utvrđivanje stvarnog stanja robe na osnovu fizičkog uvida

ZA RADOZNALE

Do manjka robe može doći usljed:

- ▶ kala – gubitak na težini, obimu ili površini robe usljed sušenja, isparavanja, skupljanja, smrzavanja, topljenja i sl.
- ▶ rastura – gubitak zbog rasipanja prilikom rukovanja
- ▶ kvara – gubitak zbog hemijskih i fizičkih promjena na robi, usljed čega postaje neupotrebljiva ili se njen kvalitet pogoršava
- ▶ loma – gubitak zbog uništenja robe koja je po svojoj prirodi lomljiva.

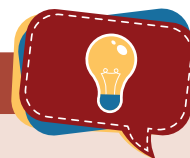
Detaljnije pogledajte: Pravilnik o količini rashoda na koji se ne plaća porez na dodatu vrijednost („Službeni list Republike Crne Gore“, br. 074/06 od 04. 12. 2006)

Kada se vrši popis robe?

Prema vremenu, odnosno periodu popisa razlikujemo redovni popis robe i vanredni popis. Redovni popis se obavlja prema utvrđenim rokovima (prema pravnim aktima na kraju poslovne godine (31. 12)). Vanredni popis se obavlja u vanrednim okolnostima, tokom poslovne godine. Uobičajene situacije pojave vanrednog popisa jesu promjene cijene robe (sniženje ili povećanje cijena), kao i u situacijama primopredaje dužnosti lica koja su zadužena za određenu robu, odnosno prilikom sprovođenja statusne promjene (spajanje, pripajanje i sl.).

U magacinu se roba uvijek evidentira po nabavnim vrijednostima, pa se po tim vrijednostima i vrši njen popis. U veleprodajnom objektu prilikom nabavke, robu je moguće evidentirati ili po nabavnoj vrijednosti ili po prodajnoj vrijednosti. U popisne liste se uvijek unosi ona vrijednost po kojoj je roba evidentirana pri nabavci, odnosno u knjigovodstvu. Ukoliko prilikom popisa nastaje manjak, treba utvrditi da li taj manjak podliježe oporezivanju PDV-a. Ukoliko podliježe, treba utvrditi poresku stopu i visinu poreske obaveze. Roba u maloprodajnom objektu evidentira se po prodajnoj vrijednosti sa PDV-om. Zadatak popisne komisije jeste da utvrdi da li je svaki maloprodajni objekat zadužen robom koja se u njemu nalazi, kao i gdje se roba smješta. Takođe, popisna komisija treba da provjeri koji je posljednji dan kada je roba zadužena i koji je posljednji fiskalni isječak za prodatu robu. Svi navedeni podaci moraju bit unijeti u popisnu listu.

PRIMJER

Knjiženje viškova i manjkova robe kada se zalihe vode po nabavnoj vrijednosti

Početno stanje: 132 – Roba u prometu na veliko 3.000 €

1. Popisom je utvrđen višak robe A u vrijednosti od 380 €.
2. Popisom je utvrđen manjak robe B u vrijednosti od 400 €. Prema odluci organa upravljanja 40% manjka pada na teret zaposlenog, a 60% na teret ukupnog prihoda. Na iskazani manjak obračunati PDV je 21%.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	132	674	Roba u prometu na veliko Viškovi robe Za utvrđeni višak	380	380
2.	132 574 221	474	Roba u prometu na veliko Manjkovi robe Potraživanje od zaposlenih Obaveze za PDV po osnovu sopstvene potrošnje Za utvrđeni manjak	400 290,4 193,6	84

132 – Roba u prometu na veliko		
D		P
0)	3.000	
1)	380	
2)	400	

674 – Viškovi robe		
D		P
	380	(1)

574 – Manjkovi robe		
D		P
1a)	290,4	

221 – Potraživanje od zaposlenih		
D		P
1a)	193,6	

474 – Obaveza za PDV po osnovu sopstvene potrošnje		
D		P
	84	(1a)

Objašnjenje

PDV 21% na ukupni iznos manjka = $400 \times 21/100 = 84$

40% manjka = $400 \times 40/100 = 160$

PDV 21% na manjak 40% = $160 \times 21/100 = 33,6$

40% manjak + PDV = 193,6

60% manjka = $400 \times 60/100 = 240$

PDV 21% na manjak 60% = $240 \times 21/100 = 50,4$

60% manjka + PDV = 290,4

Knjiženje viškova i manjkova robe kada se zalihe vode po prodajnoj vrijednosti

Početno stanje: 132 – Roba u prometu na veliko 5.000 €

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni 1.500 €

1. Popisom je utvrđen višak robe čija nabavna vrijednost iznosi 200 €, dok je prodajna vrijednost robe 250 €.

2. Popisom je utvrđen manjak robe obračunat po prodajnoj vrijednosti od 120 €. Nabavna vrijednost je 100. Za manjak zadužiti odgovorno lice, uz obračunati PDV 21%.

Objašnjenje

Kalkulacija 1

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos
1.	Nabavna vrijednost	200
2.	Razlika u cijeni	50
3.	Prodajna vrijednost	250

Kalkulacija 2

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos
1.	Nabavna vrijednost	100
2.	Razlika u cijeni	20
3.	Prodajna vrijednost	120

Nabavna vrijednost manjka = 100

+ PDV 21% = $100 \times 21/100 = 21$

Manjak sa PDV-om 21% = 121

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	132		Roba u prometu na veliko	250	
		1329	Ukalkulisana razlika u cijeni		50
		674	Viškovi robe		200
			Za utvrđeni višak		
2.	132		Roba u prometu na veliko	120	
	221		Potraživanje od zaposlenih	121	
		1329	Ukalkulisana razlika u cijeni		20
		474	Obaveze za PDV po osnovu sopstvene potrošnje		21
			Za utvrđeni manjak		

132 – Roba u prometu na veliko		
D		P
0)	5.000	
1)	250	
2)	120	

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni		
D		P
	1.500	0
	50	1
	20	2

674 – Viškovi robe		
D		P
	200	1

221 – Potraživanje od zaposlenih		
D		P
2)	121	

474 – Obaveza za PDV po osnovu sopstvene potrošnje		
D		P
	21	2

Knjiženje viškova i manjkova robe kada se zalihe vode po prodajnoj vrijednosti sa PDV-om

Početno stanje: 134 – Roba u prometu na veliko 8.000 €

1349 – Ukalkulisana razlika u cijeni 3.000 €

1344 – Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost 2.000 €

1. Popisom robe utvrđen je višak robe u vrijednosti od 726 €, prodajna vrijednost sa PDV-om. Marža je 10%, a ukalkulisani PDV 21%.

2. Popisom robe u prodavnici utvrđen je manjak robe u vrijednosti od 968 €. Marža je 20%, ukalkulisani PDV 21%. Za 50% manjka tereti se odgovorno lice, dok se 50% otpisuje. Obračunati PDV je 21% na manjak.

Objašnjenje

Kalkulacija 1

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos
1.	Nabavna vrijednost	540
2.	Razlika u cijeni	60
3.	Prodajna vrijednost	600
4.	PDV 21%	126
5.	Prodajna vrijednost sa PDV-om	726

$$\text{Marža na PV} = 600 \times 10/100 = 60$$

Kalkulacija 2

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos
1.	Nabavna vrijednost	640
2.	Razlika u cijeni	160
3.	Prodajna vrijednost	800
4.	PDV 21%	168
5.	Prodajna vrijednost sa PDV-om	968

$$\text{Marža na PV} = 800 \times 20/100 = 160$$

$$\begin{aligned} \text{Nabavna vrijednost manjka} &= 640 \\ + \text{PDV 21\%} &= 640 \times 21/100 = 134,4 \\ \text{Manjak sa PDV-om 21\%} &= 774,4 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 50\% \text{ manjka} &= 640 \times 50/100 = 320 \\ + \text{PDV 21\% na manjak 50\%} &= 67,2 \\ 50\% \text{ manjka sa PDV-om 21\%} &= 387,2 \end{aligned}$$

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	134	1349 1344 674	Roba u prometu na malo Ukalkulisana razlika u cijeni Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost Viškovi robe Za utvrđeni višak	726	60 126 540
2.	134 221 574	1349 1344 474	Roba u prometu na malo Potraživanje od zaposlenih Manjkovi robe Ukalkulisana razlika u cijeni Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost Obaveze za PDV po osnovu sopstvene potrošnje Za utvrđeni manjak	968 387,2 387,2	160 168 134,4

134 – Roba u prometu na malo		
D		P
0)	8.000	
1)	726	
2)	968	

1349 – Ukalkulisana razlika u cijeni		
D		P
		3.000 (0)
		60 (1)
		160 (2)

1344 – Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost		
D		P
		2.000 (0)
		126 (1)
		168 (2)

674 – Viškovi robe		
D		P
		540 (1)

221 – Potraživanje od zaposlenih		
D		P
2)	387,2	

574 – Manjkovi robe		
D		P
2)	387,2	

474 – Obaveza za PDV po osnovu sopstvene potrošnje		
D		P
		134,4 (2)

1.6.

KNJIŽENJE PROMJENA CIJENA ROBE

nivelacija cijena

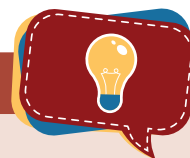
snižavanje ili povećavanje cijena kod trgovinskog privrednog društva

Nivelacijom cijena povećavaju se ili snižavaju cijene zaliha robe u veleprodaji (skladištu) ili maloprodajnom objektu. Povećanje i sniženje prodajnih cijena robe su poslovne promjene koje se vrlo često događaju u poslovanju trgovinskog privrednog društva. Eventualni manjkovi i viškovi se evidentiraju po staroj cijeni, pa se onda vrši promjena cijena. Ako je knjigovodstveno praćenje robe u trgovinskom privrednom društvu organizovano po nabavnim cijenama, onda njihovo povećanje ili smanjenje ne utiče na razliku u cijeni i PDV-u robe u prodajnim objektima. Uobičajeno, povećanje i sniženje cijena robe uglavnom se vrši u prodajnim objektima, gdje se roba vodi po prodajnim cijenama bez PDV-a i po prodajnim cijenama sa PDV-om. Povećanju ili sniženju cijena robe prethodi popis robe u prodajnom objektu komisijskim putem. Popisom u popisnu listu za svaku vrstu robe upisuje se utvrđena količina, sadašnja prodajna cijena i vrijednost, nova (nivelisana) cijena i vrijednost, kao i razlika, odnosno rezultat nivelacije koji može biti dat u vidu povećanja (+) ili smanjenja (-). Razlozi koji rukovodstvo privrednog društva navode na ovaj korak mogu biti brojni i različiti, a najčešće su:

1. opšta situacija na tržištu u pogledu tražnje za robom
2. monetarni poremećaji na tržištu i privredi
3. promjene u prodajnoj i naročito politici prodajnih cijena
4. loša situacija sa zalihama robe koja proizilazi iz usporene prodaje, pojave nekurentne robe (demodirana, vansezonska i sl.), oštećene robe itd.

Na kraju, knjiženja povećanja i sniženja cijena robe vrše se uglavnom na osnovu popisnih lista u kojima se obračunavaju efekti promjena cijena.

PRIMJER

Knjiženje povećanja i sniženja cijena ako se zalihe robe vode po prodajnoj vrijednosti

Početno stanje:

132 – Roba u prometu na veliko 2.500 €

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni 1.200 €

1. Prema listi povećanja prodajna vrijednost robe je povećana za 500 €.
2. Prema listi sniženja prodajna vrijednost na skladištu snižena je za 420 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	132		Roba u prometu na veliko	500	
		1329	Ukalkulisana razlika u cijeni		500
			Za povećanje cijena		
2.	132		Roba u prometu na veliko	420	
		1329	Ukalkulisana razlika u cijeni		420
			Za sniženje cijena		

132 – Roba u prometu na veliko		
D		P
0)	2.500	
1)	500	
2)	420	

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni		
D		P
	1.200	0
	500	1
	420	2

Knjiženje povećanja i sniženja cijena ako se zalihe robe vode po prodajnoj vrijednosti sa PDV-om

Početno stanje:

134 – Roba u prometu na malo 4.800 €

1349 – Ukalkulisana razlika u cijeni 2.200 €

1344 – Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost 1.300 €

1. Prema listi povećanja prodajna vrijednost robe sa PDV-om povećana je za 968 €, PDV 21%.
2. Prema listi sniženja prodajna vrijednost robe sa PDV-om snižena je za 726 €, PDV 21%.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	134		Roba u prometu na malo	968	
		1349	Ukalkulisana razlika u cijeni		800
		1344	Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost		168
			Za povećanje cijena		
2.	134		Roba u prometu na malo	726	
		1349	Ukalkulisana razlika u cijeni		600
		1344	Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost		126
			Za sniženje cijena		

134 – Roba u prometu na malo		
D		P
0)	4.800	
1)	968	
2)	726	

1349 – Ukalkulisana razlika u cijeni		
D		P
	2.200	0
	800	1
	600	2

1344 – Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost		
D		P
	1.300	0
	168	1
	126	2

Objašnjenje

Povećanje cijena	968
PDV 21% u povećanju cijena	$968 \times 17,355/100 = 168$
RUC u povećanju cijena	800
Sniženje cijena	726
PDV 21% u sniženju cijena	$726 \times 17,355/100 = 126$
RUC u sniženju cijena	600

Evidencija trgovinskog poslovanja

Početno stanje:

- 132 – Roba u prometu na veliko – 20.000 €
- 1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni – 3.000 €
- 241 – Transakcioni račun – 7.000 €
- 300 – Kapital ?

1. Po kupovnoj fakturi br. 48 kupljena je roba u vrijednosti od 1.500 €, PDV 21%. Troškovi prevoza po fakturi broj 26 iznose 300 €, PDV 21%. Marža za ovu robu iznosi 20%.
2. Prema internoj dostavnici br. 17 predato je iz skladišta u prodavnicu 30% zaliha robe, marža 20%, ukalkulisani PDV 21%.
3. Popisom je utvrđen manjak robe u skladištu, u iznosu od 200 €, marža iznosi 20%. Za 40% manjka tereti se odgovorno lice, a 60% se otpisuje. Na iskazani manjak obračunati PDV 21%.
4. U prodavnici je utvrđen višak u vrijednosti od 847 €.
5. Prema izvodu banke odgovorno lice je uplatilo iznos na ime manjka.
6. Prema listi povećanja povećana je cijena robe u skladištu i njena vrijednost sada iznosi 17.000 €, a u prodavnici je snižena roba u vrijednosti od 2.000 €.
7. Prodana je roba iz skladišta po fakturi br. 18 u vrijednosti od 5.000 €, PDV 21%. Obračunati i knjižiti ostvarenu razliku u cijeni.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
0.	132 241	300 1329	Roba u prometu na veliko Transakcioni račun Kapital Ukalkulisana razlika u cijeni Za početno stanje	20.000 7.000	24.000 3.000
1.	132 270	433 1329	Roba u prometu na veliko PDV u primljenim fakturama 21% Dobavljači u zemlji Ukalkulisana razlika u cijeni Za kupljenu robu	2.250 378	2.178 450
2.	134 1329	132 1344 1349	Roba u prometu na malo Ukalkulisana razlika u cijeni Roba u prometu na veliko Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost Ukalkulisana razlika u cijeni Za prenos robe u prodavnicu	8.076,75 1.335	6.675 1.401,75 1.335

KNJIGOVODSTVENI ASPEKT NABAVKE I PRODAJE ROBE

3.	132 221 574		Roba u prometu na veliko Potraživanje od zaposlenog Manjkovi	200 77,44 116,16	
	1329 474		Ukalkulisana razlika u cijeni Obaveze za PDV po osnovu sopstvenih potraživanja Za utvrđeni manjak		40 33,6
4.	134		Roba u prometu na malo	847	
	674 1344 1349		Viškovi Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost Ukalkulisana razlika u cijeni Za utvrđeni višak		560 147 140
5.	241		Transakcioni račun	77,44	
	221		Potraživanje od zaposlenih Za uplatu na tekući račun		77,44
6.	132		Roba u prometu na veliko	1.625	
	1329		Ukalkulisana razlika u cijeni Za povećanje cijena		1.625
6a.	134		Roba u prometu na malo	2.000	
	1344 1349		Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost Ukalkulisana razlika u cijeni Za sniženje cijena		347,1 1.652,9
7.	202		Kupci u zemlji	6.050	
	602 470		Prihod od prodaje robe PDV u izlaznim fakturama 21% Za eksterni obračun		5.000 1.050
7a.	501		Nabavna vrijednost prodane robe	5.000	
	132		Roba u prometu na veliko Za interni obračun		5.000
7b.	501		Nabavna vrijednost prodane robe	781,41	
	1329		Ukalkulisana razlika u cijeni Za ostvarenu RUC		781,41

132 – Roba u prometu na veliko				241 – Transakcioni račun				300 – Kapital			
D			P	D			P	D			P
0)	20.000	6.675	(2)	0)	7.000				24.000	(0)	
1)	2.250	5.000	(7a)	5)	77,44						
3)	200										
6)	1.625										

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni				270 – PDV u primljenim fakturama 21%				433 – Dobavljači u zemlji			
D			P	D			P	D			P
2)	1.335	3.000	(0)	1)	378				2.178	(1)	
		450	(1)								
		40	(3)								
		1.625	(6)								
		781,41									

134 – Roba u prometu na malo				1344 – Ukalkulisani porez na dodatu vrijednost				1349 – Ukalkulisana razlika u cijeni			
D			P	D			P	D			P
2)	8.076,75				1.401,75	(2)			1.335	(2)	
4)	847				147	(4)			140	(4)	
6a)	2.000				347,1	(6a)			1.652,9	(6a)	

221 – Potraživanje od zaposlenog				574 – Manjkovi na robi				474 – Obaveze za PDV po osnovu sopstvenih potraživanja			
D			P	D			P	D			P
3)	77,44	77,44	(5)	3)	116,16				33,6	(3)	

674 – Viškovi na robi			202 – Kupci u zemlji			602 – Prihod od prodane robe		
D		P	D		P	D		P
	560	(4	7)	6.050			5.000	(7

470 – PDV u izlaznim fakturama 21%			501 – Nabavna vrijednost prodane robe		
D		P	D		P
	1.050	(7	7a)	5.000	
			7b)	781,41	

Objašnjenje

1. promjena

Zbirna kalkulacija

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos bez PDV-a	PDV	Iznos sa PDV-om
1.	Fakturna vrijednost	1.500	315	1.815
2.	Zavisni troškovi – troškovi prevoza	300	63	363
3.	Nabavna vrijednost	1.800	378	2.178
4.	Ukalkulisana razlika u cijeni	450		
5.	Prodajna vrijednost	2.250		

Marža = $NV \times \% \text{ marže} / 100 - \% \text{ marže}$

Marža = $1.800 \times 20 / 100 - 20 = 450$

2. promjena

Zalihe robe = $20.000 + 2.250 = 22.250$

30% zaliha robe = $22.250 \times 30 / 100 = 6.675$

Marža = $PV \times \% \text{ marže} / 100$

Marža = $6.675 \times 20 / 100 = 1.335$

Kalkulacija

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos
1.	Nabavna vrijednost	5.340
2.	Ukalkulisana razlika u cijeni	1.335
3.	Prodajna vrijednost	6.675
4.	Ukalkulisani PDV	1.401,75
5.	Prodajna vrijednosti sa PDV-om	8.076,75

3. promjena

Kalkulacija

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos
1.	Nabavna vrijednost	160
2.	Razlika u cijeni	40
3.	Prodajna vrijednost	200

$$\text{Marža} = 200 \times 20/100 = 40$$

$$\begin{array}{r} \text{NV manjka} = \quad \quad \quad 160 \\ + \text{PDV } 21\% = \quad \quad \quad 33,6 \\ \hline \text{Manjak sa PDV-om } 21\% = \quad 193,6 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 40\% \text{ manjka} = 160 \times 40/100 = 64 \\ + \text{PDV } 21\% = 64 \times 21/100 = 13,44 \\ \hline 40\% \text{ manjka sa PDV-om } 21\% = 77,44 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60\% \text{ manjka} = 160 \times 60/100 = 96 \\ + \text{PDV } 21\% = 96 \times 21/100 = 20,16 \\ \hline 60\% \text{ manjka sa PDV-om } 21\% = 116,16 \end{array}$$

4. promjena

Kalkulacija

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos
1.	Nabavna vrijednost	560
2.	Ukalkulisana razlika u cijeni	140
3.	Prodajna vrijednost	700
4.	Ukalkulisani PDV	147
5.	Prodajna vrijednosti sa PDV-om	847

$$\text{Marža} = 700 \times 20/100 = 140$$

6. promjena

Povećanje vrijednosti		Sniženje vrijednosti	
Stara vrijednost	15.375	Snižena vrijednost	2.000
Nova vrijednost	17.000	- PDV 21% u sniženoj vrijednosti	347,1
Povećanje	1.625	RUC u sniženju	1.652,9

Napomena:

Stara vrijednost se dobija kada se izračuna saldo konta 132 – Roba u prometu na veliko.

7b. promjena

Ostvarena RUC = $5.000 \times 3.700/23.675 = 781,41$

PITANJA I ZADACI

1. Što podrazumijeva popis robe i kada se vrši?
2. Prepoznaj i navedi uzroke pojave viška ili manjka robe.
3. Što je nivelacija cijena i kako se sprovodi?
4. Pojasni ostvarenu razliku u cijeni i ilustruj na primjeru.

Zadaci za vježbanje**Zadatak 1.**

Početno stanje:

132 – Roba u prometu na veliko 40.000 €

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni 10.000 €

241 – Transakcioni račun 50.000 €

300 – Kapital?

1. Kupljena je roba po fakturi br. 9 u vrijednosti od 1.200 €, PDV 21%. Po fakturi zavisni troškovi nabavke iznose 300 €, PDV 21%. Razlika u cijeni je slobodno formirana i iznosi 20%.

2. Prodana je roba iz skladišta po fakturi br. 11 u vrijednosti od 12.100 €, sa PDV-om 21%. Ukoliko se faktura br. 11 plati u roku od 10 dana, odobrava se kasa-skonto 2%.
3. Odlukom organa upravljanja treba izvršiti korekciju cijena u skladištu za 20% robe na zalihama u smislu sniženja 6%. Prethodilo je inventarisanje kojim je utvrđeno da na zalihama ima manjka robe 500 €. Marža je 20%. Za manjak zadužiti odgovorno lice.
4. Kupci su uplatili dug po odbitku kasa-skonto.
5. Obračunati ostvarenu razliku u cijeni u skladištu pomoću stope realizacije.

Zadatak 2.

Početno stanje:

132 – Roba u prometu na veliko 25.000 €

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni 13.000 €

241 – Transakcioni račun 43.000 €

300 – Kapital?

1. Po kupovnoj fakturi br. 5 kupljena je roba u vrijednosti od 20.000 €, PDV 21%. Faktura za prevoz glasi 3.630 €, sa PDV-om 21%. Razlika u cijeni je slobodno formirana i iznosi 20%.
2. Po internoj dostavnici predato je iz skladišta u prodavnicu robe u vrijednosti od 7.260 €.
3. Banka izvještava da je prodavnica predala pazar u iznosu od 4.840 €, sa PDV-om 21%. Obračunati i knjižiti ostvarenu razliku u cijeni i ostvareni PDV.
4. Prodajna vrijednost robe u skladištu je snižena za 100 €, a u prodavnici je povećana za 200 €.
5. Popisom je utvrđen manjak u skladištu u iznosu od 400 €, marža 10%. Manjak knjižiti na teret odgovornog lica. Na iskazani manjak obračunati PDV 21%. Prema izvodu banke odgovorno lice je uplatilo manjak na transakcioni račun.

REZIME

Trgovinsko privredno društvo bavi se nabavkom robe i njenom prodajom u manje-više neizmijenjenom obliku. Stoga, roba kod trgovinskog privrednog društva ima karakter zaliha i evidentira se na grupi 13. Nabavljena roba može biti smještena u magacin, veleprodaju ili maloprodaju, pri čemu se roba u magacinu uvijek evidentira po nabavnoj vrijednosti, u veleprodaji ili po nabavnoj ili prodajnoj vrijednosti, dok u maloprodaji uvijek po maloprodajnoj vrijednosti s ukalkuliranim PDV-om. Nabavka robe praćena je odgovarajućom knjigovodstvenom dokumentacijom (otpremnica, faktura, prijemnica, komisijski zapisnik i sl.) koja služi kao osnova za izradu kalkulacije, kako zbirne tako i pojedinačne.

Pored nabavke robe direktno od dobavljača, moguće je da se roba nabavi i da se npr. smjesti u magacin, pa iz magacina distribuiru u veleprodaju ili maloprodaju. U toj situaciji riječ je o internom kretanju robe. Prilikom evidentiranja robe po prodajnoj vrijednosti javlja se razlika u cijeni (RUC), kao potencijala zarada vlasnika trgovinskog privrednog društva. Zavisno od toga da li je kontrolisana ili ne, razlika u cijeni se može javiti u vidu marže, rabata i slobodno formirane RUC. Knjigovodstveno se evidentira na korektivnom računu RUC. Prodaja robe se nikada ne realizuje iz magacina, nego samo iz veleprodaje i maloprodaje. Knjigovodstveno, prodaja se provodi kroz dva knjigovodstvena stava: eksterni i interni. Kroz eksterni knjigovodstveni stav vrši se evidentiranje prihoda od prodaje, dok kod internog – iznos nastalog poslovnog rashoda, koji se naziva nabavna vrijednost realizovane robe. U toku ili na kraju obračunskog perioda vrši se poređenje stvarnog s knjigovodstvenim stanjem zaliha robe i tada je moguće da se javi manjak ili višak. Takođe, povećanje i sniženje prodajnih cijena robe su poslovne promjene koje se vrlo često događaju u poslovanju trgovinskog privrednog društva.

2

EVIDENTIRANJE RASHODA I PRIHODA TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA

SADRŽAJ POGLAVLJA

- 2.1. Poslovni rashodi trgovinskog privrednog društva
- 2.2. Finansijski i ostali rashodi trgovinskog privrednog društva
- 2.3. Prihodi trgovinskog privrednog društva

U ovom poglavlju naučićeš da:

- ▶ objasniš dvije vrste poslovnih rashoda trgovinskog privrednog društva
- ▶ objasniš finansijske i ostale rashode trgovinskog privrednog društva
- ▶ knjižiš rashode trgovinskog privrednog društva
- ▶ objasniš poslovne, finansijske i ostale prihode trgovinskog privrednog društva
- ▶ knjižiš prihode trgovinskog privrednog društva
- ▶ preneseš rashode i prihode trgovinskog privrednog društva na klasu 7 radi zatvaranja konta uspjeha

2.1.

POSLOVNI RASHODI TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA

poslovni rashodi trgovinskog privrednog društva

rashodi koji nastaju obavljanjem poslovne aktivnosti trgovinskog privrednog društva, a čine ih nabavna vrijednost prodate robe i troškovi trgovine

troškovi trgovine

nastaju kao posljedica obavljanja aktivnosti trgovinskog privrednog društva

Trgovinsko privredno društvo obavlja aktivnosti nabavke i prodaje robe u manje-više neizmijenjenom obliku. Aktivnosti nabavke, čuvanja, sortiranja i sl., odnosno prodaje izazivaju nastanak određenih poslovnih rashoda. Kod trgovinskog privrednog društva poslovni rashodi javljaju se u vidu:

- ▶ nabavne vrijednosti prodate robe i
- ▶ troškova poslovanja.

U strukturi ukupnih rashoda trgovinskih privrednih društava dominantno učešće zauzima nabavna vrijednost prodate robe. Nabavna vrijednost prodate robe jeste poslovni rashod trgovinskog privrednog društva koji nastaje kad i poslovni prihod – kada se izvrši prodaja, tj. kada se pretvori roba (R) u novac (N1).

Troškovi poslovanja, kao i troškovi nabavne vrijednosti prodate robe, nastaju obavljanjem poslovne aktivnosti trgovinskog privrednog društva, i čine ih: troškovi materijala, troškovi amortizacije i rezervisanja, troškovi zarada i naknada zarada, troškovi proizvodnih usluga i nematerijalni troškovi. Troškovi materijala kod trgovinskog privrednog društva uglavnom obuhvataju troškove režijskog materijala, kao što su održavanje objekata i opreme, kancelarijski materijal, zatim troškovi goriva, energije, sitnog inventara i ambalaže.

O navedenim troškovima materijala bilo je više riječi u udžbeniku za treći razred.

Uopšteno, troškovi poslovanja trgovinskog privrednog društva sa aspekta bilansa imaju karakter rashoda perioda i predstavljaju cijenu koštanja usluga trgovinskog privrednog društva. Nadoknađuju se iz realizovane zarade trgovinskog privrednog društva, tj. iz ostvarene razlike u cijeni.

FINANSIJSKI I OSTALI RASHODI TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA

2.2.

Pored poslovnih rashoda, kod trgovinskog privrednog društva nastaju još dvije kategorije rashoda koji obrazuju ukupni rashod, a to su: 56 – finansijski i 57 – ostali rashodi. Finansijski rashodi su rashodi koji nastaju kao posljedica obavljanja finansijskih aktivnosti s drugim pravnim ili fizičkim licima. Uobičajeno, strukturu finansijskih rashoda kod trgovinskog privrednog društva čine:

- ▶ kamate (redovne ili neredovne)
- ▶ negativne kursne razlike i
- ▶ kasa-skonto.

Kamata predstavlja naknadu u novcu za posuđena sredstva koju lice koje je pozajmilo sredstva (zajmoprimac) ima obavezu da plati licu koje mu je dalo sredstva (zajmodavac). Obračunata kamata ima karakter finansijskog rashoda. Prema kriterijumu redovnosti, kamata može biti redovna i povremena. Naime, ona koja se obračunava na već unaprijed poznati iznos pozajmljenih sredstava naziva se redovna. Međutim, ukoliko trgovinsko privredno društvo u roku ne izvrši svoju obavezu prema dobavljaču, tada dobavljač ima pravo da mu zaračuna zateznu kamatu. Obračunata zatezna kamata za trgovinsko privredno društvo ima karakter finansijskog rashoda. Kako se ovi rashodi javljaju povremeno, nazivaju se neredovni rashodi.

Negativne kursne razlike nastaju u situaciji kada je ekonomska promjena s inopartnerom (inodobavljačem ili inokupcem) u momentu nastanka evidentirana u stranoj valuti (npr. u \$, £ i sl.). Kako je uobičajeno da trgovinsko privredno društvo ne vrši isplatu obaveze odnosno naplatu potraživanja u momentu nastanka transakcije, moguće je da dođe do situacije da se u momentu isplate ili naplate transakcije promijeni kurs valute. U smislu naprijed navedenog, negativne kursne razlike nastaju usljed:

- ▶ depresijacije (devalvacije) domaće valute, kada su **obaveze** prema inodobavljaču evidentirane po nižem kursu u odnosu na kurs po

finansijski rashodi

rashodi koji nastaju najčešće po osnovu upotrebe tuđe imovine

kamata

naknada koju lice koje je pozajmilo sredstva treba da plati licu koje je ustupilo sredstva

negativna kursna razlika

finansijski rashod koji nastaje usljed pojava klizajućeg kursa valute, kada su obaveze ili potraživanja prema inopartneru evidentirane u momentu nastanka transakcije u jednoj valuti u odnosu na valutu u kojoj se vrši isplata odnosno naplata

kasa-skonto

finansijski rashod koji nastaje ukoliko kupac iskoristi popust koji mu je dobavljač odobrio

Pravilnikom¹ prema Normativu, bliže je određena gornja granica mogućeg kala, rastura, loma, kvara u odnosu na vrijednost ili količinu. U praksi se veoma često dešava da su nelegalno prisvajanje robe (npr. krađa), nestručno rukovanje robom, kao i pojava grešaka ili neproknjiženih poslovnih promjena i sl., česti razlozi pojave manjka robe u trgovinskim privrednim društvima.

kome se vrši isplata obaveze, tako da se za visinu obračunate razlike **povećava** iznos obaveze i po tom osnovu i finansijski rashod;

- ▶ apresijacije (revalvacije) domaće valute, odnosno kada su nastala **potraživanja** evidentirana po većem kursu u odnosu na kurs po kome se vrši njihova naplata, tako da se za visinu obračunate razlike **smanjuju** potraživanja i povećava finansijski rashod.

Kasa-skonto predstavlja popust koji prodavac odobrava kupcu kako bi ga podstakao da plati iznos koji je naznačen na fakturi u propisanom roku. Iznos kasa-skonta je poznat u momentu prijema fakture. Odobreni kasa-skonto ne znači i da je i iskorišćen. Naime, ukoliko kupac ne izvrši svoju obavezu koja je iskazana na fakturi u roku koji je naznačen, tada ne stiče pravo da iskoristi kasa-skonto. Ukoliko je izvrši u roku koji je naznačen, tada se iskorišćeni kasa-skonto evidentira i u knjigovodstvu kupca – kao finansijski prihod i u knjigovodstvu dobavljača kao finansijski rashod.

Ostali rashodi ne nastaju kao rezultat obavljanja redovne poslovne aktivnosti trgovinskog privrednog društva (nabavka i prodaja robe), već se javljaju povremeno, iznenada. Kod trgovinskog privrednog društva ostali rashodi se javljaju u vidu:

- ▶ manjkova
- ▶ otpisa potraživanja, kao i
- ▶ gubitaka po osnovu prodaje osnovnih sredstava.

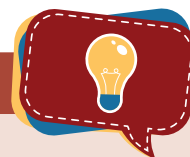
Trgovinsko privredno društvo na kraju poslovne godine treba da vrši popis ili inventarisanje robe kako bi utvrdilo stvarno stanje zaliha robe kojom raspolaže. Popis može da se vrši i tokom poslovne godine, ako se za tim ukaže potreba. Ukoliko se poređenjem stvarnog i knjigovodstvenog stanja (koje je sadržano u poslovnim knjigama) utvrdi da je stvarno stanje manje u odnosu na knjigovodstveno, tada nastaje **manjak**. Manjak može nastati usljed fizičkog oštećenja zaliha robe (kalo, rastur, lom, kvar i sl.). Naime, u magacinu ili na rafovima trgovinskog privrednog društva često se nalazi roba koja je podložna kaliranju, rasturu, lomu, kvaru i sl.

Potraživanja od kupaca predstavljaju očekivanja da će kupci u određenom roku izvršiti svoju obavezu prema dobavljaču. Ukoliko zbog lošeg poslovanja (nelikvidnosti) kupci nijesu u mogućnosti da u dužem periodu izvrše svoju obavezu prema dobavljaču, tada je moguće na predlog pravne

1 Detaljnije pogledati Normativ: <http://www.mf.gov.me/files/1165831129.pdf>

službe izvršiti otpis jednog dijela ili cijelog potraživanja. Ovaj predlog se upućuje s namjerom što realnijeg prikazivanja pozicija u finansijskim iskazima. Ukoliko se usvoji predlog, tada se za iznos otpisanog potraživanja vrši zaduženje računa – Ostali rashodi. **Otpis potraživanja** može se vršiti direktnom ili indirektnom metodom. Ukoliko se vrši direktnom metodom, to znači da pravna služba, odnosno menadžment trgovinskog privrednog društva, procjenjuje da ne postoji mogućnost u narednom periodu za naplatu potraživanja. Ukoliko se vrši indirektnom metodom, tada se procjenjuje da će, možda, u narednom periodu postojati određena šansa s naplatom potraživanja, te se knjiženje vrši na način što se za procijenjeni iznos otpisanog potraživanja odobrava korektivni račun – Ispravka vrijednosti potraživanja i za isti iznos zadužuje račun – Ostali rashodi. **Gubici od prodaje osnovnih sredstava** nastaju kada trgovinsko privredno društvo proda neki oblik osnovnog sredstva (rashladnu vitrinu, kompjuter i sl.) prije isteka korisnog vijeka trajanja po vrijednosti koja je niža od sadašnje (knjigovodstvene) vrijednosti.

PRIMJER

Knjiženje rashoda

Početno stanje:

- 132 – Roba u prometu na veliko 5.000 €
- 241 – Transakcioni račun 10.000 €
- 202 – Kupci u zemlji 3.000 €

1. Privredno društvo je izvršilo direktan otpis potraživanja od kupca u iznosu 900 €.
2. Stigao je račun br. 7 za zakupninu za poslovni prostor u iznosu 1.000 €, PDV 21%.
3. Obračunati su troškovi reklame i propagande u iznosu 300 €.
4. Plaćena je premija osiguranja s transakcionog računa unaprijed za godinu dana 1.200 €. Obračunati su troškovi premije osiguranja za jedan mjesec.
5. Troškovi PTT usluga po fakturi za tekući mjesec iznose 200 €, PDV 21%.
6. Privredno društvo je dobilo fakturu za zakup štanda na sajmu 500 €, PDV 21%.
7. Obračunate su zarade za tekući mjesec u bruto iznosu 9.000 € (9% porez, 24% doprinosi).
8. Privredno društvo je platilo kamatu po primljenom kreditu u iznosu 600 €. Primljen je izvod.

EVIDENTIRANJE RASHODA I PRIHODA TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
0.	132		Roba u prometu na veliko	5.000	
	241		Transakcioni račun	10.000	
	202		Kupci u zemlji	3.000	
		300	Kapital Za početno stanje		18.000
1.	576		Rashodi po osnovu direktnih otpisa potraživanja	900	
		202	Kupci u zemlji Za otpisano potraživanje		900
2.	533		Troškovi zakupnine	1.000	
	270		PDV u primljenim fakturama 21%	210	
		433	Dobavljači u zemlji Za plaćene troškove zakupnine		1.210
3.	535		Troškovi reklame i propagande	300	
		490	PVR – obračunati troškovi reklame i propagande Za obračunate troškove		300
4.	280		AVR – unaprijed plaćeni troškovi premije osiguranja	1.200	
		241	Transakcioni račun Za unaprijed plaćenu premiju osiguranja		1.200
4a.	552		Troškovi premije osiguranja	100	
		490	PVR – obračunati troškovi premije osiguranja Za obračunate troškove premije osiguranja		100
5.	531		Troškovi PTT usluga	200	
	270		PDV u primljenim fakturama 21%	42	
		433	Dobavljači u zemlji Za PTT troškove		242
6.	534		Troškovi sajмова	500	
	270		PDV u primljenim fakturama 21%	105	
		433	Dobavljači u zemlji Za troškove sajмова		605

7.	520		Troškovi bruto zarada	9.000	
		450	Obaveza za neto zaradu		6.030
		451	Obaveza za poreze		810
		452	Obaveza za doprinose		2.160
		Za troškove bruto zarade			
8.	562		Rashodi kamata	600	
		241	Transakcioni račun		600
		Za plaćenu kamatu			

Konta glavne knjige nalaze se na kraju zadatka gdje je utvrđen finansijski rezultat (str. 83).

PITANJA I ZADACI

1. Prepoznaj i imenuj dvije vrste poslovnih rashoda koji se javljaju kod trgovinskog privrednog društva. Ustanovi sličnosti i razlike.
2. Klasifikuj strukturu finansijskih rashoda.
3. Objasni pojam kamate. Kakva može biti?
4. Što se podrazumijeva pod pojmom ostali rashodi kod trgovinskog privrednog društva? Demonstriraj na primjeru strukturu ostalih rashoda kod trgovinskog privrednog društva.

2.3.

PRIHODI TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA

U Kontnom okviru za prihode određena je **klasa 6**. Strukturu ukupnih prihoda trgovinskog privrednog društva čine:

- ▶ poslovni prihodi
- ▶ finansijski prihodi
- ▶ ostali prihodi.

Poslovni prihodi trgovinskog privrednog društva nastaju u fazi realizacije, prodajom robe ili vršenjem usluga. Strukturu poslovnih prihoda, uobičajeno čine:

- ▶ 60 – Prihodi od prodaje robe
- ▶ 62 – Prihodi od aktiviranja učinaka i robe.

poslovni prihodi

prihodi koji nastaju kao rezultat obavljanja redovne poslovne aktivnosti trgovinskog privrednog društva

prihod od prodaje robe

poslovni prihodi koji nastaju prodajom robe trgovinskog privrednog društva

prihod od aktiviranja učinaka i robe

poslovni prihod koji nastaje korišćenjem robe za sopstvene potrebe

Konto Kontić je vlasnik trgovinskog privrednog društva koje se, između ostalog, bavi nabavkom i prodajom vaga za mjerenje težine. Kako u svom trgovinskom privrednom društvu ima robu koju treba da mjeri (npr. ekseri i sl.), to je Konto Kontić iskoristio jednu vagu za obavljanje pomenute poslovne aktivnosti. Njegov knjigovođa evidentiraće vrijednost ove vage,

odnosno njenu cijenu koštanja kao poslovni prihod, odnosno prihod od aktiviranja učinaka i robe.

Uobičajeno, strukturu 66 – finansijski prihodi, kod većine privrednih društava, pa i privrednog društva koje se bavi trgovinom, čine:

- ▶ 662 – Kamate
- ▶ 663 – Pozitivne kursne razlike
- ▶ 6690 – Prihodi po osnovu iskorišćenog kasa-skonta.

Prihodi od kamata kod trgovinskog privrednog društva uobičajeno nastaju po osnovu mjeničnih potraživanja, zateznih kamata, kao i iskorišćenog kasa-skonta.

Mjenična potraživanja nastaju u situaciji kada kupac nije u mogućnosti da u roku dospelosti isplati obavezu prema trgovinskom privrednom društvu. Izdavanjem mjenice, potraživanje od kupaca postaje mjenično potraživanje. Takođe, izdavanjem mjenice kupac daje bezuslovno obećanje da će platiti iznos novca naznačen na mjenici u određenom roku ili po zahtjevu imaoca. Izdavanjem mjenice, emitent se takođe obavezuje ne samo da će po roku njenog dospjeća (koji ne može biti duži od 90 dana) platiti glavnicu, već i pripadajuću kamatu kao cijenu upotrebe sredstava van ugovorom propisanog roka. Kamata se evidentira na korektivnom računu – Ispravka vrijednosti mjeničnih potraživanja i za trgovinsko privredno društvo ima karakter finansijskog prihoda.

Kao i u slučaju negativnih kursnih razlika, **pozitivne kursne razlike** nastaju usljed evidencije potraživanja ili obaveze prema inopartneru (inokupcu ili inodobavljaču) u stranoj valuti. Kako se, uobičajeno, nastalo potraživanje ili obaveza ne naplaćuje, odnosno isplaćuje u momentu nastanka, moguće je, u trenutku isplate obaveze ili naplate potraživanja, da dođe do promjene kursa valute, odnosno moguće je da dođe do pojave pozitivne kursne razlike. Ovaj oblik finansijskog prihoda nastaje usljed:

- ▶ **depresijacije** (devalvacije) domaće valute, kada su obaveze prema inodobavljaču evidentirane po višem kursu u odnosu na kurs po kome se vrši isplata obaveze, tako da se za visinu obračunate razlike smanjuju obaveze i po tom osnovu povećava finansijski prihod;
- ▶ **apresijacije** (revalvacije) domaće valute, odnosno kada su nastala potraživanja evidentirana po nižem kursu u odnosu na kurs po kome se vrši njihova naplata, tako da se za visinu obračunate razlike povećavaju potraživanja i finansijski prihod.

Kasa-skonto predstavlja stimulativnu mjeru dobavljača prema trgovinskom privrednom društvu, s namjerom da se podstakne trgovinsko privredno društvo da u propisanom roku izmiri obavezu prema dobavljaču. Uobičajeno iznosi 2–5% od bruto faktorne vrijednosti. Bitno je naglasiti da navedeni oblik popusta ne može biti obračunat prilikom nabavke robe kao

mjenična potraživanja

potraživanja nastala u situaciji kada kupac nije u mogućnosti da u roku izvrši plaćanje prema dobavljaču, nego odlaže izvršenje isplate izdavanjem mjenice

i pri izradi kalkulacije, budući da njihova realizacija zavisi od toga da li će kupac blagovremeno ispuniti svoju obavezu ili ne. Dakle, odobreni kasa-skonto ne znači i da će biti iskorišćen. Ukoliko ga je odobrilo i iskoristilo trgovinsko privredno društvo, tada nastaje finansijski prihod.

Ostali prihodi kod trgovinskog privrednog društva ne nastaju usljed obavljanja redovne poslovne aktivnosti (prodaja robe). Javljaju se povremeno, npr. usljed donošenja odluke organa upravljanja da se izvrši prodaja nekog oblika poslovne imovine (npr. mašina, materijal...) po vrijednosti koja je veća od sadašnje ili nabavne vrijednosti. U sklopu Kontnog okvira za njih je rezervisana grupa 67, pa ih kod trgovinskog privrednog društva uobičajeno čine:

- ▶ 670 – Dobici od prodaje nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme
- ▶ 674 – Viškovi
- ▶ 675 – Naplaćena otpisana potraživanja

Dobici koji nastaju po osnovu prodaje osnovnih sredstava bili su predmet razmatranja u udžbeniku za drugi razred, kada se govorilo o prodaji stalne imovine. Uobičajeno, riječ je o dobicima koji nastaju ukoliko se, na primjer, prije isteka korisnog vijeka trajanja izvrši prodaja osnovnog sredstva po vrijednosti koja je veća od sadašnje (knjigovodstvene) vrijednosti.

Viškovi se javljaju kada je inventarisanjem (popisom) utvrđeno stvarno stanje zaliha robe veće od knjigovodstvenog stanja (koje je sadržano u poslovnim knjigama). Uobičajeni viškovi zaliha robe su subjektivne prirode i mogu nastati pri prodaji zaliha robe po cijenama koje su veće od utvrđenih cijena, odnosno pri prodaji robe u manjoj količini u odnosu na ugovorenu. Takođe, mogu nastati i usljed grešaka u obračunu i knjigovodstvenom evidentiranju, odnosno usljed većeg priznavanja, npr. kala, rastura, loma i sl. od stvarnog manjka na zalihama. **Naplaćena otpisana potraživanja** imaju karakter ostalih prihoda ukoliko ih i nakon njihovog otpisa u knjigovodstvu, u ranijem periodu, trgovinsko privredno društvo uspije naplatiti. Naime, kako je trgovinsko privredno društvo očekivalo u jednom trenutku da ih neće naplatiti, pa ih je zato i otpisalo, ali je kasnije ipak uspjelo da ih naplati, naplata ovih potraživanja nema karakter poslovnih prihoda nego ostalih prihoda.

Konta glavne knjige nalaze se na kraju zadatka gdje je utvrđen finansijski rezultat.

PITANJA I ZADACI

1. Izdvoj sve elemente koji formiraju strukturu ukupnih prihoda trgovinskog privrednog društva.
2. Ustanovi razliku između finansijskih i ostalih prihoda.
3. Razlikuj i komentariši najčešće prihode koji se javljaju u okviru finansijskih prihoda i objasni ih.
4. Razlikuj i komentariši najčešće prihode koji se javljaju u okviru ostalih prihoda i objasni ih.

PRIMJER

Knjiženje prihoda

9. Kupcu je prodana roba po fakturi br. 45 u iznosu 15.000 €, PDV 21%. Nabavna vrijednost prodane robe je 7.000 €.
10. Popisom je utvrđen višak na robi u iznosu 150 €.
11. Naplaćeno je ranije otpisano potraživanje od kupca u iznosu 3.100 €.
12. Na kraju obračunskog perioda, na dan sastavljanja poslovnog rezultata, iskazana je pozitivna kursna razlika na deviznom računu u iznosu 2.400 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
9.	202		Kupci u zemlji	18.150	
		602	Prihodi od prodaje robe		15.000
		470	PDV u izdatim fakturama 21%		3.150
			Za prodatu robu		
9a.	501		Nabavna vrijednost prodane robe	7.000	
		132	Roba u prometu na veliko		7.000
			Za interni obračun		
10.	132		Roba u prometu na veliko	150	
		674	Viškovi		150
			Za utvrđeni višak		

11.	202	675	Kupci u zemlji Naplaćeno otpisano potraživanje Za naplaćeno otpisano potraživanje	3.100	3.100
12.	244	663	Devizni račun Pozitivna kursna razlika Za pozitivnu kursnu razliku	2.400	2.400

Obračun i knjiženje finansijskog rezultata

13. Obračun finansijskog rezultata na osnovu prethodno proknjiženih rashoda i prihoda.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
13.	602 674 675 663	699	Prihodi od prodaje robe Viškovi Naplaćeno otpisano potraživanje Pozitivna kursna razlika Prenos prihoda Za zatvaranje konta prihoda	15.000 150 3.100 2.400	20.650
13a.	599	576 533 535 552 531 534 520 562 501	Prenos rashoda Rashodi po osnovu direktnih otpisa potraživanja Troškovi zakupnine Troškovi reklame i propagande Troškovi premije osiguranja Troškovi PTT usluga Troškovi sajmova Troškovi bruto zarada Rashodi kamata Nabavna vrijednost prodane robe Za zatvaranje konta rashoda	19.600	900 1.000 300 100 200 500 9.000 600 7.000
13b.	699	710	Prenos prihoda Rashodi i prihodi Za prenos prihoda	20.650	20.650

13c.	710	599	Rashodi i prihodi Prenos rashoda Za prenos rashoda	19.600	19.600
13d.	710	720	Rashodi i prihodi Račun dobitak/gubitak Za utvrđeni finansijski rezultat – dobitak	1.050	1.050

132 – Roba u prometu na veliko				241 – Transakcioni račun				202 – Kupci u zemlji			
D		P		D		P		D		P	
0)	5.000	7.000	(9a	0)	10.000	1.200	(4	0)	3.000	900	(1
10)	150					600	(8	9)	18.150		
								11)	3.100		

300 – Kapital				576 – Rashodi po osnovu direktnih otpisa potraživanja				533 – Troškovi zakupnine			
D		P		D		P		D		P	
		18.000	(0	1)	900	900	(13a	2)	1.000	1.000	(13a

270 – PDV u primljenim fakturama 21%				535 – Troškovi reklame i propagande				490 – PVR – obračunati troškovi reklame i propagande			
D		P		D		P		D		P	
2)	210			3)	300	300	(13a			300	(3
5)	42										
6)	105										

EVIDENTIRANJE RASHODA I PRIHODA TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA

280 – AVR – unaprijed plaćeni troškovi premije i osiguranja			552 – Troškovi premije osiguranja			490 – PVR – obračunati troškovi premije osiguranja		
D	P		D	P		D	P	
4)	1.200		4a)	100	100		100	(4a)

531 – Troškovi PTT usluga			433 – Dobavljači u zemlji			534 – Troškovi sajmova		
D	P		D	P		D	P	
5)	200	200		1.210	(2)	6)	500	500
		(13a)		242	(5)			(13a)
				605	(6)			

520 – Troškovi bruto zarada			450 – Obaveze za neto zaradu			451 – Obaveze za poreze		
D	P		D	P		D	P	
7)	9.000	9.000		6.030	(7)		810	(7)
		(13a)						

452 – Obaveze za doprinose			562 – Rashodi kamata		
D	P		D	P	
	2.160	(7)	8)	600	600
					(13a)

602 – Prihodi od prodaje robe				470 – PDV u izdatim fakturama 21%				501 – Nabavna vrijednost prodane robe			
D			P	D			P	D			P
13)	15.000	15.000	(9)			3.150	(9)	9a)	7.000	7.000	(13a)

674 – Viškovi				675 – Naplaćeno otpisano potraživanje				244 – Devizni račun			
D			P	D			P	D			P
13)	150	150	(10)	13)	3.100	3.100	(11)	12)	2.400		

663 – Pozitivna kursna razlika				710 – Rashodi i prihodi				699 – Prenos prihoda			
D			P	D			P	D			P
13)	2.400	2.400	(12)	13c)	19.600	20.650	(13b)	13b)	20.650	20.650	(13)
				13d)	1.050						

599 – Prenos rashoda				720 – Račun dobitka/gubitka			
D			P	D			P
13a)	19.600	19.600	(13c)			1.050	(13d)

Zadaci za vježbanje

Zadatak 1.

Početno stanje sredstava i izvora sredstava:

132 – Roba u prometu na veliko 30.000 €

1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni 5.000 €

241 – Transakcioni račun 80.000 €

300 – Kapital?

- Po fakturi br. 8 kupljena je roba u iznosu 8.000 €, PDV 21%. Dobavljač je dostavio fakturu za prevoz u iznosu 1.500 €, PDV 21%. Razlika u cijeni je slobodno formirana i iznosi 15%. Roba je smještena u skladište. Dobavljač je odobrio kasa-skonto 2%, ako se faktura br. 8 plati u roku sedam dana.
- Obračunat je trošak investicionog održavanja opreme za tekući mjesec u iznosu 11.500 € sa PDV-om 21%.
- Plaćen je trošak zakupnine sa transakcionog računa u iznosu od 3.000 €.
- Popisom je utvrđen manjak robe „A“ po prodajnoj vrijednosti 900 €, kao i višak robe „B“ po prodajnoj vrijednosti 400 €. Razlika u cijeni za robu „A“ je 15% slobodno formirana, a za robu „B“ je 25% marža. Proknjižiti manjak robe „A“ koji pada na teret zaposlenog lica s obračunatim PDV-om 21%. Proknjižiti višak robe „B“.
- Primljen je račun za investiciono održavanje u iznosu 12.000 €, PDV 21%.
- Plaćena je faktura br. 8 uz odobreni kasa-skonto.
- Banka izvještava da je naplaćeno ranije otpisano potraživanje u iznosu 3.500 €.
- Troškovi reklame i propagande po računu iznose 121 €, sa PDV-om 21%.
- Na kraju obračunskog perioda, na dan sastavljanja poslovnog rezultata, iskazana je negativna kursna razlika na deviznom računu u iznosu od 750 €.
- Prenijeti prihode i rashode na klasu 7 i zatvoriti konta.

REZIME

Obavljanje poslovnih aktivnosti trgovinskog privrednog društva prate redovni poslovni rashodi koji se javljaju u obliku nabavne vrijednosti prodane robe i troškova poslovanja. Pored navedenih rashoda, strukturu ukupnih rashoda trgovinskog privrednog društva čine finansijski i ostali rashodi. Finansijski rashodi dominantno nastaju korišćenjem tuđe imovine potrebne za finansiranje poslovnih aktivnosti, pa se takvi finansijski rashodi nazivaju rashodi kamata. Takođe, karakter finansijskih rashoda imaju i negativne kursne razlike i kao iskorišćeni kasa-skonto od strane kupca, odnosno zaračunate zatezne kamate kupcima.

Za razliku od poslovnih, ostali rashodi ne nastaju kao rezultat obavljanja redovne poslovne aktivnosti trgovinskog privrednog društva (nabavka i prodaja robe), već se javljaju povremeno, iznenada. Kod trgovinskog privrednog društva uobičajeno se javljaju u vidu: manjkova, otpisa potraživanja i gubitaka od prodaje osnovnih sredstava.

Prihodi predstavljaju pozitivan tok vrijednosti u trgovinskom privrednom društvu i nastaju po osnovu obavljanja poslovnih, finansijskih i ostalih (drugih) aktivnosti. Poslovni prihodi uobičajeno nastaju nakon prodaje robe ili pružanja usluga. U strukturi prihoda zauzimaju dominantno mjesto. Finansijski prihodi koji nastaju usljed davanja pozajmica drugima nazivaju se prihodi od kamata. Takođe, usljed fluktuiranja kursa valute moguće je doći do pozitivne kursne razlike.

Ostali prihodi kod trgovinskog privrednog društva ne nastaju usljed obavljanja redovne poslovne aktivnosti (prodaja robe), već se javljaju povremeno, usljed donošenja odluke organa upravljanja da se izvrši prodaja nekog oblika poslovne imovine (npr. mašina, materijal...) po vrijednosti koja je veća od sadašnje ili nabavne vrijednosti. Najčešće se javljaju u vidu: dobitaka od prodaje nekog oblika stalne imovine, viškova, kao i naplaćenih otpisanih potraživanja.

EVIDENTIRANJE SPOLJNOTRGOVINSKOG POSLOVANJA TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA

3

SADRŽAJ POGLAVLJA

3.1. Uvoz i izvoz robe – pojam i dokumentacija

3.2. Uvozna i izvozna kalkulacija – pojam i sastavljanje

U ovom poglavlju naučićeš da:

- ▶ objasniš specifičnost knjigovodstva spoljnotrgovinskog prometa
- ▶ objasniš uvoz i izvoz robe i prateću dokumentaciju
- ▶ sastaviš uvoznju i izvoznju kalkulaciju prema propisanim pravilima
- ▶ knjižiš uvoz i izvoz robe

UVOZ I IZVOZ ROBE – POJAM I DOKUMENTACIJA

3.1.

Privredna društva koja se bave spoljnotrgovinskim prometom uglavnom obavljaju poslovne aktivnosti s inostranim tržištem: uvoz i izvoz robe, poslove posredovanja u spoljnotrgovinskom prometu, poslove međunarodne špedicije i transporta, poslove kontrole kvaliteta robe i sl. Prilikom obavljanja spoljnotrgovinskog prometa, trgovinsko privredno društvo ne fokusira se samo na jednu aktivnost, nego često vrši kombinovanje više njih. Obavljanjem spoljnotrgovinskog prometa trgovinska privredna društva treba da poštuju dobre poslovne običaje u zemljama u kojima posluju.

Kako će biti organizovano knjigovodstvo, odnosno na koji će se način evidentirati ekonomske promjene, zavisi od toga da li se vrši uvoz ili izvoz robe, kao i za čiji račun i u čije ime se obavljaju poslovi uvoza i izvoza robe. S tim u vezi moguće je da se jave sljedeće situacije:

- ▶ uvoz robe u svoje ime i za svoj račun
- ▶ izvoz robe u svoje ime i za svoj račun
- ▶ uvoz robe u svoje ime, a za tuđ račun
- ▶ izvoz robe u svoje ime, a za tuđ račun.

O uvozu u svoje ime i za tuđ račun biće riječi u narednom poglavlju koje se bavi problematikom komisijonog poslovanja.

Uvoz robe u svoje ime i za svoj račun odnosi se na situaciju kada kupac vrši nabavku robe od dobavljača koji se nalazi u inostranstvu. Nabavljenu robu domaće privredno društvo ima za cilj da proda na domaćem tržištu. Da bi se prethodno realizovao uvoz robe u svoje ime i za svoj račun, potrebno je prije svega otvoriti akreditiv u stranoj valuti. Po prijemu fakture od inodobavljača, vrši se izmirenje obaveze prema inodobavljaču isplatom s otvorenog akreditiva. Za nastale zavisne troškove nabavke (troškovi dopreme, osiguranja, utovara i istovara) prima se faktura, odno-

spoljnotrgovinski promet

obavljanje poslovne aktivnosti s privrednim društvima iz inostranstva

sno vrši se prijem uvozne carinske deklaracije. Na kraju se vrši prijem robe u magacin.

Izvoz robe podrazumijeva prodaju robe inostranim kupcima. Postoje određene specifičnosti knjigovodstvenog evidentiranja kada se roba prodaje na inostranom tržištu:

- ▶ potraživanje se formira u stranoj valuti
- ▶ javljaju se drugi zavisni troškovi nabavke u vidu carinskih dažbina
- ▶ potrebno je posebno prijaviti izvoz i evidentirati priliv po osnovu izvršenog izvoza na poseban račun.

akreditiv

instrument plaćanja kojim nalogodavac akreditiva preko banke stavlja na raspolaganje korisniku akreditiva određeni iznos, pri čemu korisnik može izvršiti naplatu kada ispuni određene obaveze prema nalogodavcu akreditiva

Ukoliko se vrši **izvoz robe u svoje ime i za svoj račun**, u obračunsko-knjigovodstvenom dijelu potrebno je prepoznati ekonomske promjene, koje su predmet knjigovodstvenog evidentiranja. Prvo je potrebno izvršiti evidentiranje nabavke robe koja je predmet uvoza, kao i primiti fakturu za troškove izvoza, odnosno primiti **izvoznju carinsku deklaraciju**. Nakon isporuke robe, i za to ispostavljene fakture kupcima u inostranstvo, slijedi naplata potraživanja od kupaca iz inostranstva u roku koji je naznačen na fakturi dobavljača.

Uvoz i izvoz robe je mnogo složeniji postupak u knjigovodstvenom dijelu u odnosu na nabavku i prodaju robe na domaćem tržištu, tako da podrazumijeva specifičnu i mnogo obimniju knjigovodstvenu dokumentaciju.

Svaka ekonomska promjena koja nastaje prilikom **uvoza robe** mora biti posebno knjigovodstveno evidentirana, a za to postoji poseban dokument koji se zove **Zaključak** i označen je posebnim brojem. Prilikom zaključenja ugovora s inopartnerom, posebnoj službi za kontrolu deviznih dokumenata podnosi se prijava o sklopljenom ugovoru za uvoz. Obavezno je da se uz prijavu podnese i dokaz o obezbjeđenju prava na uvoz (ugovor), kao i podaci o obezbjeđenju sredstava za plaćanje uvoza. Po dobijanju profakture uobičajeno je da kupac vrši uplatu avansa za uvoz, pri čemu se najčešće za plaćanje koristi dokumentarni akreditiv.

Riječ je o instrumentu međunarodnog plaćanja koji predstavlja najsigurnije i najznačajnije sredstvo plaćanja. **Dokumentarni akreditiv** označava pisanu obavezu banke, koja je data po nalogu kupca (nalogodavca po akreditivu), da će platiti prodavcu (korisniku akreditiva) određenu sumu novca u određeno vrijeme ukoliko korisnik podnese, u skladu sa uslovima akreditiva, posebnu dokumentaciju koja pokazuje da je roba otpremljena ili usluga izvršena u okviru definisanog perioda. Banka koja je izvršilac akreditiva u obavezi je da se pridržava strogo propisanih uputstava. Ujedno, banka snosi odgovornost ukoliko dostavljena dokumenta ne odgovaraju

dokumentarni akreditiv

instrument međunarodnog plaćanja kojim se banka obavezuje da će prema nalogu svog komitenta izvršiti plaćanje korisniku akreditiva

instrukcijama plaćanja. Nakon sprovedenih aktivnosti slijedi carinjenje robe za koju je s knjigovodstvenog aspekta bitna **jedinstvena carinska isprava (JCI)**. Riječ je o propisanom obrascu koji se koristi kao pisana carinska deklaracija i koji se podnosi u setovima listova jedinstvene carinske isprave potrebne za sprovođenje propisa za carinski postupak. Propisana isprava sastoji se od seta od osam listova i dvonamjenskog seta od po pet listova. Nakon carinjenja dobija se propisani dokument – **uvozna carinska deklaracija** u koju se unose podaci o vrijednosti robe, da bi se izvršila naplata carinskih dažbina, kao i poreza na dodatu vrijednost (PDV). Tek nakon dobijene carinske deklaracije kupac može da preuzme kupljenu robu. Na kraju, da bi se izvršio obračun uvezene robe, odnosno kasnije i izradila kalkulacije, bitno je da postoji faktura inostranog dobavljača.

Slično kao i kod uvoza robe, i **izvoz robe** knjigovodstveno prati **Zaključak** sa svojim brojem. Nakon podnošenja prijave o sklopljenom ugovoru o izvozu, Devizno dokumentarnoj kontroli sastavlja se **izvozna carinska deklaracija**. Ujedno, dostavlja se i faktura inostranom kupcu. Za učinjene troškove transporta robe koja se izvozi, dobija se odgovarajuća knjigovodstvena dokumentacija, u zavisnosti od korišćenog prevoza (željeznički tovarni list, brodski tovarni list ili avionski tovarni list). Uobičajeno je da se naplata potraživanja inokupcu vrši putem akreditiva, ali može i doznakom ili čekom.

3.2.

UVOZNA I IZVOZNA KALKULACIJA – POJAM I SASTAVLJANJE

Kalkulacija predstavlja obračunsko-metodološki postupak koji ima za cilj da utvrdi cijenu određene robe. Privredno društvo koje se bavi spoljnotrgovinskim prometom je u obavezi, a u cilju utvrđivanja cijene/vrijednosti uvezene ili izvezene robe, da pristupi izradi kalkulacije. Informaciona uloga spoljnotrgovinske kalkulacije je u utvrđivanju cijene i strukture njenih troškova kod poslova uvoza i izvoza. Stoga, ima zadatak da pokaže ne samo da li je opravdano s ekonomskog aspekta ići u realizaciju određenog posla, nego i da ukaže na međunarodnu konkurentnost izvoznih i uvoznih poslova.

Privredno društvo koje se bavi spoljnotrgovinskim aktivnostima vrši izvoz i uvoz robe, pa se u tom dijelu, s računovodstvenog aspekta, pravi razlika između uvozne i izvozne kalkulacije.

Uvozna kalkulacija izrađuje se tokom realizacije uvoza. Cilj izrade jeste utvrđivanje kako ukupne tako i pojedinačne vrijednosti uvezene robe, ali i utvrđivanje strukture navedenih vrijednosti i cijena. Takođe i utvrđivanje koristi od uvoznog posla. Uvozna kalkulacija sastoji se iz dva dijela. U prvom dijelu su osnovni podaci o poslu: mjesto i naziv dobavljača, vrsta i količina robe, paritet cijena, klauzule, broj i datum prijave o izvršenom uvozu, oznaka carine i sl. U drugom dijelu, koji je računске prirode, vrši se obračun:

1. Fakturna vrednost ($f_c \times Q$) – data u fakturi inodobavljača
 2. Zavisni troškovi nabavke u inostranstvu (utovar, prevoz, osiguranje...) – dati u fakturi inodobavljača
- I VRIJEDNOST ROBE NA GRANICI (1 + 2)
3. Carina, carinske dažbine – dati u JCD
 4. ZTN u zemlji (prevoz, osiguranje, špedicija, istovar...)
- II NABAVNA VRIJEDNOST UVEZENE ROBE (I + 3 + 4)
5. Razlika u cijeni
- III PRODAJNA VRIJEDNOST UVEZENE ROBE BEZ PDV-a (II + 5)
6. PDV (propisana stopa)
- IV PRODAJNA VRIJEDNOST UVEZENE ROBE SA PDV-om (III + 6)

Za razliku od uvozne, izradi izvozne kalkulacije pristupa se prilikom izvoza roba ili pružanja usluga. Izvozna kalkulacija može se strukturirati iz dva dijela. U prvom dijelu prikazani su osnovni podaci iz ugovora (ime inostranog kupca, mjesto, zemlja, valuta plaćanja i trenutni kurs, vrsta i količina robe, cijena i vrijednost u odgovarajućoj stranoj valuti i u eurima, rok i način isporuke, datum izvoza, način i rok plaćanja, broj prijave...), dok se u drugom dijelu daje prikaz nabavne cijene, kao i vrijednosti izvezene robe, zavisnih troškova prodaje, izvozne olakšice, carinske dažbine i razlika u cijeni. Kod izvozne kalkulacije, gdje se pojedine stavke iskazuju u valuti koja se razlikuje od one na domaćem tržištu (euro), javlja se i kursna razlika.

Izvozna kalkulacija, kojom se na kraju utvrđuje prodajna vrijednost izvezene robe, podrazumijeva niz postupnih radnji u koje spadaju:

1. troškovi proizvodnje za izvoz (- izvozna refundacija)
 2. vrijednost sopstvenih troškova „izvoz u treću zemlju“ (+ profitni dodatak; + troškovi pakovanja za izvoz; + troškovi za kontrolu)
 3. prodajna vrijednost u „izvozu“ – zavisni troškovi nabavke (troškovi špeditera; troškovi utovara/transporta; troškovi istovara/pretovara i sl.)
 4. franko transport (+ izvozna dokumentacija; + izvozna carinska obrada; + transportni troškovi do granice)
 5. prodajna vrijednost „transport plaćen ... naziv odredišta“ (+ transportno osiguranje za primaoca)
 6. prodajna vrijednost „transport i osiguranje plaćeni ... naziv odredišta“ (+ uvozna dokumentacija; + transportni troškovi do kupca)
 7. prodajna vrijednost „isporučeno (franko primalac) ... naziv odredišta, neocarinjeno“ (+ uvozna carinska obrada; uvozna davanja)
 8. prodajna vrijednost „isporučeno (franko primalac) ... naziv odredišta, ocarinjeno“ (+ sopstveno transportno osiguranje do mjesta primopredaje)
- = PRODAJNA VRIJEDNOST IZVEZENE ROBE

Izvoz robe je oslobođen plaćanja PDV-a (primjenjuje se nulta stopa), a uvoz je oporezovan i ima isti tretman kao domaći proizvodi na domaćem tržištu.

PRIMJER

Knjiženje uvoza robe

1. Radi uvoza robe izdvojena su sredstva na poseban račun u iznosu 180.000 €.
2. Otvoren je dokumentarni devizni akreditiv na 180.000 €, a troškovi otvaranja akreditiva prema izvodu banke iznose 50 €.
3. Dobavljač iz inostranstva ispostavio je fakturu za isporučenu robu u iznosu 170.000 € i troškove prevoza do crnogorske granice u iznosu 10.000 €. Troškovi carine iznose 5.500 €. Obračunati PDV prema carinskoj deklaraciji 21%. Troškovi transporta od crnogorske granice po tovarnom listu iznose 7.260 €, sa PDV-om 21%. Primljena je faktura za istovar koja glasi na 1.210 €, sa PDV-om 21%. Sastaviti kalkulaciju i proknjižiti prijem robe ako se zalihe vode po prodajnoj vrijednosti, marža iznosi 20%.
4. Obaveze prema dobavljaču iz inostranstva su izmirene iz deviznog akreditiva, a obaveze prema dobavljačima u zemlji kao obaveze za carine i poreze s transakcionog računa.

Uvozna kalkulacija

Red. br.	Elementi kalkulacije	Iznos bez PDV-a	PDV	Iznos sa PDV-om
1.	Fakturna vrijednost dobavljača u inostranstvu	170.000	35.700	205.700
2.	Troškovi u inostranstvu	10.000	2.100	12.100
3.	Vrijednost robe na crnogorskoj granici	180.000	37.800	217.800
4.	Carina i carinske dažbine	5.500	1.155	6.655
5.	Troškovi u zemlji:			
	» troškovi transporta	6.000	1.260	7.260
	» troškovi istovara	1.000	210	1.210
	» troškovi akreditiva	50		50
6.	Nabavna vrijednost uvezene robe	192.550		
7.	Razlika u cijeni	48.137,5		
8.	Prodajna vrijednost robe	240.687,5		

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	244	241	Devizni račun Transakcioni račun Za izdvojena novčana sredstva	180.000	180.000

2.	245	244	Devizni akreditiv Devizni račun Za otvaranje deviznog akreditiva	180.000	180.000
3.	132 270 274	434 433 1329 482 241	Roba u prometu na veliko PDV u primljenim fakturama 21% PDV pri uvozu robe Dobavljači u inostranstvu Dobavljači u zemlji Ukalkulisana razlika u cijeni Obaveze za carine i poreze Transakcioni račun Za uvezenu robu	240.687,5 1.470 38.955	180.000 8.470 48.137,5 44.455 50
4.	434	245	Dobavljači u inostranstvu Devizni akreditiv Za isplatu dobavljača u inostranstvu	180.000	180.000
4a.	433	241	Dobavljači u zemlji Transakcioni račun Za isplatu dobavljača	8.470	8.470
4b.	482	241	Obaveze za carine i poreze Transakcioni račun Za isplatu obaveza	44.455	44.455

Objašnjenje

Konto 482 – Obaveze za carine i poreze = 5.500 + 1.155 + 35.700 + 2.100 = 44.455

D	244 – Devizni račun	P	D	241 – Transakcioni račun	P	D	245 – Devizni akreditiv	P			
1)	180.000	180.000	(2)	0)	400.000	180.000	(1)	2)	180.000	180.000	(4)
						50					(3)
						8.470					(4a)
						44.455					(4b)

EVIDENTIRANJE SPOLJNOTRGOVINSKOG POSLOVANJA TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA

132 – Roba u prometu na veliko			270 – PDV u primljenim fakturama 21%			274 – PDV pri uvozu robe		
D		P	D		P	D		P
3)	240.687,5		3)	1.470		3)	38.955	

434 – Dobavljači u inostranstvu			433 – Dobavljači u zemlji			1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni				
D		P	D		P	D		P		
4)	180.000	180.000	(3	4a)	8.470	8.470	(3		48.137,5	(3

482 – Obaveze za carine i poreze			
D		P	
4b)	44.455	44.455	(3

Knjiženje izvoza robe

1. Kupljena je roba od proizvođača koja je namijenjena izvozu po fakturi br. 13 u iznosu 10.000 €, PDV 21%.
2. Faktura br. 13 isplaćena je s transakcionog računa.
3. Roba je otpremljena kupcu koji se nalazi u inostranstvu. Isporučena mu je faktura br. 4 na 15.000 €. Domaći prevoznik je ispostavio fakturu br. 8 za troškove utovara i istovara kupcu u inostranstvu, u iznosu 2.420 €, sa PDV-om 21%.
4. Prema deviznom izvodu inostrani kupac je platio svoj dug.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	132 270	433	Roba u prometu na veliko PDV u primljenim fakturama 21% Dobavljači u zemlji Za kupljenu robu	10.000 2.100	12.100
2.	433	241	Dobavljači u zemlji Transakcioni račun Za isplaćenu fakturu	12.100	12.100
3.	203	603	Kupci u inostranstvu Prihodi od prodaje robe u inostranstvu Za prodatu robu u inostranstvu	15.000	15.000
3a.	501	132	Nabavna vrijednost prodate robe Roba u prometu na veliko Za interni obračun	10.000	10.000
3b.	531 270	433	Troškovi transportnih usluga PDV u primljenim fakturama 21% Dobavljači u zemlji Za troškove transportnih usluga	2.000 420	2.420
4.	244	203	Devizni račun Kupci u inostranstvu Za uplatu inokupca	15.000	15.000

132 – Roba u prometu na veliko			270 – PDV u primljenim fakturama 21%			433 – Dobavljači u zemlji			
D		P	D		P	D		P	
1)	10.000	10.000	(3a	1)	2.100	2)	12.100	12.100	(1
				3b)	420			2.420	(3b

EVIDENTIRANJE SPOLJNOTRGOVINSKOG POSLOVANJA TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA

D 241 – Transakcioni račun P				D 203 – Kupci u inostranstvu P				603 – Prihodi od prodaje robe u inostranstvu P			
0)	20.000	12.100	(2)	3)	15.000	15.000	(4)		15.000	(3)	

501 – Nabavna vrijednost prodate robe P				531 – Troškovi transportnih usluga P				D 244 – Devizni račun P			
3a)	10.000			3b)	2.000			4)	15.000		

PITANJA I ZADACI

1. Ukaži na specifičnost trgovinskog privrednog društva koje se bavi spoljnotrgovinskim prometom. Navedi primjer nekog spoljnotrgovinskog privrednog društva u Crnoj Gori.
2. Navedi situacije koje se mogu javiti kod spoljnotrgovinskog prometa.
3. Ilustruj sve faze koje se javljaju prilikom uvoza robe u svoje ime i za svoj račun.
4. Identifikuj i pojasni dokumentaciju koja se javlja prilikom uvoza robe u svoje ime i za svoj račun.
5. Objasni razliku između izvoza robe u svoje ime i za svoj račun i uvoza robe u svoje ime i za svoj račun.
6. Objasni značaj i ulogu dokumentarnog akreditiva.
7. Komentariši kada i zašto se izdaje jedinstvena carinska isprava (JCI).
8. Imenuj svu dokumentaciju koja se javlja prilikom izvoza robe u svoje ime i za svoj račun.
9. Predvidi moguće posljedice ukoliko se ne bi izrađivala uvozna, odnosno izvozna kalkulacija.

Zadaci za vježbanje

Zadatak 1.

1. Izdvojena su novčana sredstva na izdvojeni račun za uvoz robe na 50.000 €.
2. Otvoren je devizni akreditiv na 50.000 € i troškovi otvaranja iznose 50 €.
3. Dobavljač u inostranstvu dostavio je fakturu br. 5 za isporučenu robu na 30.000 €. Troškovi prevoza po fakturi inodobavljača iznose 3.000 €. Prema carinskoj deklaraciji carina iznosi 1.000 €, PDV 21%. Troškovi prevoza po fakturi domaćeg prevoznika su 700 €, PDV 21%. Marža iznosi 20%.
4. Sve obaveze su izmirene.

Zadatak 2.

1. Spoljnotrgovinsko privredno društvo kupilo je od proizvodnog privrednog društva, po fakturi br. 24, proizvode u iznosu 36.300 €, sa PDV-om 21%.
2. Faktura br. 24 je isplaćena, primljen je izvod.
3. Prodata je roba inokupcu po fakturi br. 53 koja glasi na 45.000 €. Troškovi transporta domaćeg prevoznika inostranom kupcu po fakturi br. 18 iznose 6.050 €, sa PDV-om 21%.
4. Inostrani kupac je izmirio svoja dugovanja.

REZIME

Trgovinska privredna društva kada obavljaju poslovanje na inostranom tržištu vrše spoljnotrgovinski promet. Na koji će se način evidentirati poslovne promjene koje nastaju usljed obavljanja spoljnotrgovinske aktivnosti, zavisi od toga da li se vrši uvoz ili izvoz robe, kao i za čiji račun i u čije ime se obavljaju poslovi uvoza i izvoza robe. Uvoz robe u svoje ime i za svoj račun odnosi se na situaciju kada kupac (domaće privredno društvo) vrši nabavku robe od dobavljača koji se nalazi u inostranstvu. Nabavljenu robu domaće privredno društvo ima za cilj da proda na domaćem tržištu.

Za razliku od uvoza, izvoz robe podrazumijeva prodaju inostranim kupcima. Bilo da je u pitanju uvoz ili izvoz robe, potrebno je sve aktivnosti spoljnotrgovinskog prometa od početka pa do kraja pratiti odgovarajućom knjigovodstvenom dokumentacijom. Navedena dokumentacija je osnova za sastavljanje uvozne ili izvozne kalkulacije, odnosno služi za evidentiranje nastalih poslovnih promjena u poslovnim knjigama trgovinskog privrednog društva.

4

EVIDENTIRANJE KOMISIONIH POSLOVA

SADRŽAJ POGLAVLJA

- 4.1. Komisiona trgovina – pojam i uloga lica koja se javljaju u ovom poslu
 - 4.1.1. Dokumentacija prilikom komisione trgovine
- 4.2. Komisiona kupovina i prodaja robe

U ovom poglavlju naučićeš da:

- ▶ objasniš komisionu trgovinu i ulogu lica koja učestvuju u ovom poslu
- ▶ objasniš strukturu i izradu dokumentacije komisione trgovine
- ▶ analiziraš kupovinu/prodaju robe u svoje ime a za tuđ račun
- ▶ knjižiš komisionu kupovinu/prodaju u knjigovodstvenu dokumentaciju komisionara
- ▶ knjižiš komisionu kupovinu/prodaju u knjigovodstvenu dokumentaciju komitenta

4.1.

KOMISIONA TRGOVINA – POJAM I ULOGA LICA KOJA UČESTVUJU U OVOM POSLU

komisioni poslovi

posrednički poslovi u kojima trgovinsko privredno društvo vrši kupovinu i prodaju robe u svoje ime a za tuđ račun

komisionar

privredno društvo koje u svoje ime a za tuđ račun zaključuje ugovor o komisionim poslovima (kupovina i prodaja) i obavlja aktivnosti u domenu komisionih poslova

komitent

privredno društvo za čiji račun komisionar vrši kupovinu i/ili prodaju

Pod komisionim poslovima podrazumijevaju se posrednički poslovi u kojima trgovinsko privredno društvo vrši kupovinu i prodaju robe u svoje ime a za tuđ račun. Nosioci komisionih poslova mogu biti privredna društva u oblasti spoljnotrgovinskog prometa, kao i trgovinska privredna društva koja se bave poslovima unutrašnjeg robnog prometa i registrovana su za obavljanje komisionih poslova. Postoje, dakle, dva nosioca komisionih poslova: komisionar i komitent.

Komisionar je privredno društvo koje obavlja komisione poslove kupovine i prodaje kao posrednik za račun nekog drugog privrednog društva ili sl. Komisionar određuje gornju granicu po kojoj se vrši kupovina robe, odnosno donju po kojoj se vrši prodaja robe. Na drugoj strani, **komitent** je privredno društvo za čiji račun komisionar obavlja ugovoreni posao.

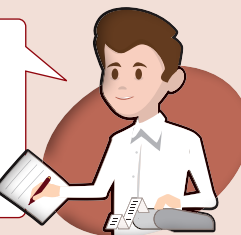

Trgovinsko privredno društvo Konta Kontića, između ostalog, registrovano je i za obavljanje komisionih poslova. S poslovnim partnerom zaključio je ugovor o obavljanju poslova u svoje ime a za njegov račun. U ovom poslovnom odnosu Konto Kontić je komisionar, a poslovni partner je komitent. (slika 9)

Moje trgovinsko privredno društvo, kao **komisionar**, može za vaš račun da obavi komisione poslove kupovine i prodaje robe za koju je vaše privredno društvo zainteresovano.

Kao **komitent**, želim da budem siguran da će roba za koju pregovarate u vaše ime a za moj račun biti isporučena na vrijeme zainteresovanom klijentu.

Slika 9: Lica koja učestvuju u komisionim poslovima: komisionar i komitent

Faze komisionog poslovanja

Pravo svojine na komisionu robu u komisionim poslovima, bilo da je u pitanju komisiona kupovina ili prodaja, pripada komitentu. Uopšteno, sve aktivnosti u domenu komisionih poslova, mogu da se grupišu u tri faze. Prva faza javlja se na samom početku kada komitent i komisionar zaključuju ugovor kojim se regulišu međusobna prava i obaveze, tj. uslovi u vezi s realizacijom komisionih poslova – kupovina i prodaja. Ukoliko se ne zaključi ugovor, komitent može komisionaru izdati tzv. komisioni nalog u kome su jasno navedena komitentova uputstva i instrukcije. Komisiona uputstva i instrukcije mogu biti obavezujući, što znači da je komisionar u obavezi da ih striktno, bez izuzetka, poštuje. To znači da od njih ne može da odstupa. Takođe, mogu biti i fakultativna, što znači da postoji mogućnost da komisionar od uputstava i instrukcija odstupa onda kada smatra da je takav postupak u interesu komitenta. Druga faza podrazumijeva realizaciju konkretnog komisionog posla. Na kraju slijedi treća faza – u njoj se vrši obračun obavljenog komisionog posla između komisionara i komitenta. Za obavljene aktivnosti u domenu komisionog posla komitentu pripada određena naknada u vidu provizije koja, osim zarade komisionara, uključuje i ugovorenu naknadu za pokriće troškova u vezi s ugovorenim komisionim poslom (npr. troškovi prevoza, utovara, istovara, osiguranja, skladištenja i sl.). Provizija može da ima karakter:

- ▶ redovne provizije – koja je ugovorena i odnosi se na obavljanje već dogovorenih aktivnosti u okviru komisionih poslova
- ▶ specijalne provizije – koja se ostvaruje ako komisionar garantuje da će ugovoreni komisioni posao uspješno obaviti.

Ukoliko se dogodi da komitent ne izvrši svoju obavezu prema komisionaru, tada komisionar ima zakonsko pravo zaloge na **komisionoj robi** (ukoliko se nalazi kod njega). To znači da komisionar ima mogućnost da izvrši obezbjeđenje svojih potraživanja od komitenta preko nadležnog privrednog suda.

S knjigovodstvenog aspekta, komisiono poslovanje je specifično, pa se u okviru finansijskog knjigovodstva vodi posebno komisiono knjigovodstvo komisionara i komitenta. U okviru navedenog knjigovodstva vrši se evidentiranje stanja i prometa komisione robe, a takođe je moguće steći i uvid u pravno-ekonomske odnose komitenta i komisionara.

4.1.1. Dokumentacija prilikom komisione trgovine

Aktivnosti komisione trgovine podrazumijevaju postojanje odgovarajuće dokumentacije. Prije svega, zainteresovane strane zaključuju **komisioni ugovor** kojim se detaljno određuju njihova prava, obaveze, vrsta i količina robe, kvalitet robe, uslovi plaćanja, rok izvršenja komisionog posla, limitirana cijena, iznos provizije koji pripada komisionaru, bilo da je u pitanju kupovina ili prodaja trgovinske robe, razne naknade i sl. **Obračun o komisionoj kupovini ili komisionoj prodaji** uvijek sastavlja komisionar. Navedeni knjigovodstveni dokument predstavlja zapravo fakturu i u slučaju komisione nabavke komitent navodi nabavnu vrijednost nabavljene robe kao i proviziju komisionaru u skladu s ugovorom. U slučaju da je u pitanju komisiona prodaja, komitent iskazuje podatke o ukupnoj cijeni koja je naplaćena od kupca, o učešću komisionara i komitenta, navodi procenat provizije koji pripada komisionaru od postignute prodajne vrijednosti robe, kao i podatke o ulaznom i izlaznom PDV-u. Osnovicu za obračun poreza čini prodajna cijena u koju je uključena i provizija komisionara. Obračunati porez koji pada na teret komitenta, komisionaru se priznaje kao ulazni porez, tako da je komisionar dužan platiti porez samo na ostvarenu proviziju, tj. na razliku između ukupne prodajne cijene i cijene koja pripada komitentu. Uz obračun, komisionar komitentu dostavlja i ostalu prateću dokumentaciju.

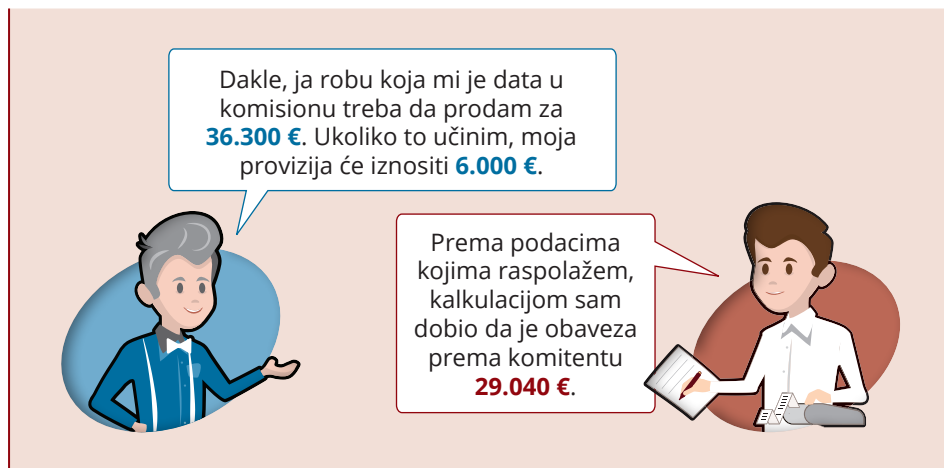

Konto Kontić je u svoje ime a za račun drugog trgovinskog preduzeća preuzeo robu u komisionu za 30.000 € (bez PDV-a). U navedeni iznos uračunat je i iznos dogovorene komisione provizije od 6.000 €. Konto Kontić treba da proda robu za 36.300 €.

Da bi dopunio potrebnu dokumentaciju, Konto Kontić je pozvao svog knjigovođu i zamolio ga da mu uradi obračun komisione prodaje. (slika 10)

1. Prodajna vrijednost robe bez PDV-a	30.000
2. PDV (21%)	6.300
3. Prodajna vrijednost robe	36.300
4. Komisiona provizija 20%	6.000
5. Vrijednost koja pripada vlasniku robe	24.000
6. PDV obaveza komitenta	5.040
7. UKUPNO (obaveza prema komitentu)	29.040

Slika 10: Obračun komisione prodaje

4.2.

KOMISIONA KUPOVINA I PRODAJA ROBE

komisiona provizija
naknada komisionaru
za obavljeni posao
komitenta

Sklapanjem ugovora između komisionara i komitenta počinju aktivnosti kupovine i prodaje. Sve aktivnosti moraju da budu praćene određenim knjigovodstvenim dokumentima. Za nabavku robe u svoje ime a za tuđ račun komisionaru – spoljnotrgovinskom privrednom društvu uplaćuje se devizni avans. Ovom deviznom uplatom stiču se uslovi za otvaranje akreditiva. Za obavljene usluge otvaranja akreditiva, banka uobičajeno uzima određeni procenat na ime provizije.

Isporukom robe i dostavljanjem fakture vrši se isplata obaveza prema dobavljaču iz inostranstva iz akreditiva. Za izvršene usluge uvoza dostavlja se faktura ili se plaćaju troškovi uvoza. Na ime carine uvoznik izdaje špediteru nalog, tj. prima se carinska deklaracija. Na osnovu raspoložive dokumentacije sastavlja se kalkulacija uvezene robe – vrši se obračun posla i knjiži provizija. Na kraju, kada je naplaćeno potraživanje prema spoljnotrgovinskom privrednom društvu – komitent, završene su sve aktivnosti s knjigovodstvenog aspekta u pogledu kupovine robe u svoje ime a za tuđ račun.

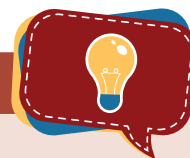
Izvoz robe u svoje ime a za tuđ račun, kao i uvoz robe, podrazumijeva sklapanje ugovora između komisionara i komitenta kojim se definišu međusobna prava i obaveze. Sklapanjem ugovora spoljnotrgovinsko privredno društvo – komisionar se obavezuje da će u svoje ime a na račun komitenta kupcu iz inostranstva prodati robu po određenoj prodajnoj cijeni, uz obavezu komisionara da mu za izvršene usluge isplati određenu proviziju. Radi knjigovodstvenog evidentiranja potrebno je znati redosljed poslovnih aktivnosti. Prvo komisionar komitentu isporučuje robu koja je predmet izvoza i obračunava je po ugovorenoj prodajnoj cijeni. Nakon toga, špediter ili prevoznik izvozi robu i isporučuje je inokupcu, za što se ispostavljaju fakture. Slijedi prijem izvozne carinske deklaracije kao i naplata potraživanja preko deviznog računa od kupca u inostranstvu. Spoljnotrgovinsko privredno društvo – komitent vrši obračun izvoznog posla s komisionarom i doznačava mu ostvareni devizni priliv. Takođe, naplaćuje troškove izvoza i provizije od komitenta preko transakcionog računa.

obračun o komisionoj kupovini ili komisionoj prodaji

knjigovodstveni dokument/faktura u koji se navode bitni podaci komisione prodaje ili nabavke

PRIMJER

Knjiženje komisione kupovine

Privredno društvo „Zvijezda“ sklopilo je ugovor o nabavci robe „A“ (ugovorena vrijednost 48.400 €) za privredno društvo „Grafika“ po sljedećim uslovima:

- količina 800 kom. robe „A“
- limitirana cijena 50 € bez PDV-a
- komisiona provizija 10% od ugovorene vrijednosti
- rok za nabavku 15 dana.

1. Prema ugovoru, privredno društvo „Zvijezda“ nabavilo je 800 kom. robe „A“ i faktura br. 5 iznosi 43.560 € sa PDV-om 21%.

Privredno društvo „Zvijezda“ primilo je fakturu br. 9 za troškove prevoza u iznosu 2.420 € sa PDV-om 21%.

Prema ugovoru, privredno društvo „Zvijezda“ isporučilo je 800 kom. robe „A“ s pratećom dokumentacijom i obračunom posredničke provizije.

2. Privredno društvo „Grafika“ potvrdilo je prijem dokumentacije i robe koja je po prijemnici primljena u magacin.

3. Po izvodu banke prirodno društvo „Grafika“ je izmirilo obaveze, na osnovu priložene dokumentacije.

Sastaviti obračun komisione nabavke robe i knjižiti komisionu nabavku u knjigovodstvu komisionara i komitenta.

Obračun komisione nabavke robe

Elementi obračuna	Iznos bez PDV-a	PDV	Iznos sa PDV-om
Fakturna vrijednost	36.000	7.560	43.560
Prevoz	2.000	420	2.420
Provizija	4.840		4.840
Ukupno	42.840	7.980	50.820

Knjiženje u dnevniku KOMISIONAR PD „ZVIJEZDA“

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	2120		Potraživanja iz komisione prodaje	50.820	
		433	Dobavljači u zemlji		
		6023	Prihodi od prodaje robe u komisionu i konsignaciji drugih lica		45.980
		470	PDV u izdatim fakturama 21% Za obračun komisione kupovine		4.000 840
3.	241	2120	Transakcioni račun Potraživanja iz komisione prodaje Za izmirene obaveze	50.820	50.820

Objašnjenje

Komisionar je dužan da plati porez samo na ostvarenu proviziju u iznosu 840 €, dok ostali porez koji iznosi 7.980 € (7.560 + 420) pada na teret komitenta.

2120 – Potraživanja iz komisione prodaje				433 – Dobavljači u zemlji			
D		P		D		P	
1)	50.820	50.820	(3)		45.980	(1)	

6023 – Prihodi od prodaje robe u komisionu i konsignaciji drugih lica			470 – PDV u izdatim fakturama 21%			241 – Transakcioni račun		
D		P	D		P	D		P
	4.000	(1)		840	(1)	3)	50.820	

Knjiženje u dnevniku KOMITENT PD „GRAFIKA“ – kupovina

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
2.	132	442	Roba u prometu na veliko	42.840	50.820
	270		PDV u primljenim fakturama 21%	7.980	
			Obaveze iz komisionih poslova Za primljenu robu od komisionara		
3.	442	241	Obaveze iz komisionih poslova	50.820	50.820
			Transakcioni račun		
			Za izmirenu obavezu		

132 – Roba u prometu na veliko			270 – PDV u primljenim fakturama 21%		
D		P	D		P
2)	42.840		2)	7.980	

442 – Obaveze iz komisionih poslova			241 – Transakcioni račun		
D		P	D		P
3)	50.820	50.820	0)	100.000	50.820
		(2)			(3)

Knjiženje komisione prodaje

Početno stanje privrednog društva „Milenijum“

132 – Roba u prometu na veliko 40.000 €

Privredno društvo „Union“ sklopilo je ugovor s privrednim društvom „Milenijum“ o komisionoj prodaji robe:

- ugovorena komisiona provizija odnosi 10% na prodajnu vrijednost bez PDV-a
- komisionar je dužan da sastavi obračun komisione prodaje.

1. Privredno društvo „Union“ primilo je robu na osnovu ugovora o komisionoj prodaji u vrijednosti 36.300 € sa PDV-om 21%.
2. Privredno društvo „Union“ prodalo je robu po prodajnoj fakturi br. 6 i pazar ostvaren prodajom robe uplaćen je na transakcioni račun. Primljen izvod banke.
3. Privredno društvo „Union“ dostavilo je obračun komisione prodaje privrednom društvu „Milenijum“ na osnovu kojeg privredno društvo „Milenijum“ šalje fakturu komisionaru.
4. Banka izvodom izvještava da je isplaćena obaveza prema komitentu.

Sastaviti obračun komisione prodaje.

Proknjižiti komisionu prodaju u knjigovodstvenu dokumentaciju komisionara i komitenta.

Obračun komisione prodaje

Red. br.	Elementi	Iznos
1.	Prodajna vrijednost sa PDV-om	36.300
2.	PDV 21% (1 × 17,355%)	6.300
3.	Prodajna vrijednost (1–2)	30.000
4.	Komisiona provizija 10% (3 × 10%)	3.000
5.	Vrijednost robe za komitenta (3–4)	27.000
6.	PDV 21% za komitenta (5 × 21%)	5.670
7.	Obaveze prema komitentu (5 + 6)	32.670

Knjiženje u dnevniku KOMISIONAR PD „UNION“ – prodaja

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	8802	8902	Roba primljena u komisijon Obaveze za robu primljenu u komisijon Za robu primljenu u komisijon	36.300	36.300
2.	241	442 470	Transakcioni račun Obaveze po osnovu komisione prodaje PDV u izdatim fakturama 21% Za prodatu robu	36.300	30.000 6.300
2a.	8902	8802	Obaveze za robu primljenu u komisijon Roba primljena u komisijon Za interni obračun	36.300	36.300

3.	442	6023	Obaveze po osnovu komisione prodaje Prihodi od prodaje robe u komisyonu i konsignaciji drugih lica Za obračunatu proviziju	3.000	3.000
3a.	270	442	PDV u primljenim fakturama 21% Obaveze po osnovu komisione prodaje Za obračun ulaznog PDV-a	5.670	5.670
4.	442	241	Obaveze po osnovu komisione prodaje Transakcioni račun Za izmirenu obavezu	32.670	32.670

8802 – Roba primljena u komisyon			
D		P	
1)	36.300	36.300	(2a)

8902 – Obaveze za robu primljenu u komisyon			
D		P	
2a)	36.300	36.300	(1)

241 – Transakcioni račun			
D		P	
2)	36.300	32.670	(4)

442 – Obaveze po osnovu komisione prodaje			
D		P	
3)	3.000	30.000	(2)
4)	32.670	5.670	(3a)

470 – PDV u izdatim fakturama 21%			6023 – Prihodi od prodaje robe u komisyonu i konsignaciji drugih lica			270 – PDV u primljenim fakturama 21%		
D		P	D		P	D		P
	6.300	(2)		3.000	(3)	3a)	5.670	

Knjiženje u dnevniku KOMITENT PD „MILENIJUM“ – prodaja

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	1334	132	Roba data u komisionu prodaju Roba u prometu na veliko Za robu datu u komisionu prodaju	27.000	27.000
3.	2120	6023 470	Potraživanja iz komisione prodaje Prihodi od prodaje robe u komisionu i konsignaciji drugih lica PDV u izdatim fakturama 21% Za obračun prodane robe	32.670	27.000 5.670
3a.	501	1334	Nabavna vrijednost prodane robe Roba data u komisionu prodaju Interni obračun	27.000	27.000
4.	241	2123	Transakcioni račun Potraživanje od komisionara Za naplatu potraživanja	32.670	32.670

1334 – Roba data u komisionu prodaju			
D		P	
1)	27.000	27.000	(3a)

132 – Roba u prometu na veliko			
D		P	
0)	40.000	27.000	(1)

2120 – Potraživanja iz komisione prodaje			
D		P	
3)	32.670	32.670	(4)

6023 – Prihodi od prodaje robe u komisionu i konsignaciji drugih lica			
D		P	
		27.000	(3)

470 – PDV u izdatim fakturama 21%			501 – Nabavna vrijednost prodane robe		
D		P	D		P
	5.670	(3)	3a)	27.000	

D	241 – Transakcioni račun	P
4)	32.670	

PITANJA I ZADACI

1. Navedi razlike između učesnika u komisionom poslu.
2. Koje se faze javljaju u komisionom poslu?
3. Objasni pojam provizije u komisionom poslu i navedi kakva može biti.
4. Navedi dokumentaciju koja se javlja u komisionoj trgovini.
5. Komentariši kupovinu robe u komisionoj trgovini.
6. Analiziraj prodaju robe u komisionoj trgovini.
7. Uporedi kupovinu s prodajom robe u komisionoj trgovini.

Zadaci za vježbanje

Zadatak 1.

Sastaviti obračun komisione kupovine robe i knjižiti komisionu kupovinu u knjigovodstvenu dokumentaciju komisionara i komitenta.

1. Privredno društvo „Inex“ po fakturi br. 1 kupilo je za komitenta „Beta“ ugovorenu količinu robe u vrijednosti 60.500 €, s obračunatim PDV-om 21%.
2. Komisionar je primio fakturu br. 7 u iznosu 12.100 € sa PDV-om 21% za troškove prevoza komisione robe.
3. Komisiona kupovina je završena i provizija za obavljenju kupovinu po ugovoru iznosi 10%. Komisionar sastavlja obračun/fakturu br. 3 i isporučuje robu komitentu.
4. Banka izvodom izvještava da je komitent izmirio dug po fakturi br. 3.
5. Izmirena je obaveza po fakturi br. 1. Primitljen je izvod banke.

Zadatak 2.

Sastaviti obračun komisione kupovine robe i knjižiti komisionu kupovinu u knjigovodstvenu dokumentaciju komisionara i komitenta.

1. Privredno društvo „Vihor“ dalo je u komisionu prodaju privrednom društvu „Jablan“ robu u vrijednosti 20.000 €, PDV 21%. Ugovorena komisiona provizija iznosi 10% na prodajnu vrijednost.
2. Privredno društvo „Jablan“ obavještava da je sva roba iz komisione prodaje prodana i šalje obračun o prodaji robe komitentu. Privredno društvo „Vihor“ šalje fakturu komisionaru na osnovu obračuna.
3. Prema primitljenim izvodima sve obaveze po osnovu komisionog posla izmirene su uplatom na transakcioni račun.

REZIME

Komisiona trgovina podrazumijeva obavljanje posredničkih aktivnosti u kojima trgovinsko privredno društvo vrši kupovinu i prodaju robe u svoje ime a za tuđ račun. Komisiona trgovina se sprovodi postojanjem dvije ugovorne strane: komisionara i komitenta. Komisionar je privredno društvo koje u svoje ime a za tuđ račun zaključuje ugovor o komisionim poslovima (kupovina i prodaja) i obavlja aktivnosti u domenu komisionih poslova. Na drugoj strani, komitent je privredno društvo za čiji račun komisionar obavlja ugovoreni posao, vrši kupovinu i/ili prodaju. Sprovedenje aktivnosti u domenu komisionih poslova podrazumijeva prolazak kroz tri faze: zaključenje ugovora između komisionara i komitenta (I faza); realizovanje konkretnog komisionog posla (II faza); obračun obavljenog komisionog posla između komisionara i komitenta (III faza).

FINANSIJSKI ISKAZI TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA I ANALIZA POSLOVANJA

5

SADRŽAJ POGLAVLJA

- 5.1. Metode obračuna periodičnog finansijskog rezultata
- 5.2. Raspored dobitka i pokriće gubitka na osnovu odluke organa upravljanja
- 5.3. Analiza finansijskih iskaza

U ovom poglavlju naučićeš da:

- ▶ utvrdiš periodični finansijski rezultat trgovinskog privrednog društva na osnovu proknjiženih poslovnih promjena
- ▶ rasporediš ostvareni dobitak, tj. pokriješ gubitak na osnovu odluke organa upravljanja
- ▶ knjižiš ostvareni finansijski rezultat trgovinskog privrednog društva i njegovu raspodjelu/pokriće u propisanoj evidenciji
- ▶ sastaviš finansijske iskaze na osnovu podataka iz poslovnih knjiga o proknjiženim poslovnim promjenama
- ▶ analiziraš finansijske iskaze, upoređujući podatke iz tekuće godine s prethodnom

METODE OBRAČUNA PERIODIČNOG FINANSIJSKOG REZULTATA

5.1.

Obračun periodičnog finansijskog rezultata radi se za određeni vremenski period (npr. jedan mjesec, jedan kvartal, polugodište ili godinu dana) radi utvrđivanja da li je neko privredno društvo u tom obračunskom periodu bilo uspješno ili nije.

Postoje dvije metode za utvrđivanje uspješnosti poslovanja privrednog društva i to:

- ▶ metoda ukupnih troškova
- ▶ metoda troškova prodatih učinaka.

Razlika između ovih metoda je u obračunsko-metodološkom dijelu, kao i u dijelu forme *Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/*.

Kod **metode ukupnih troškova** polazi se od pretpostavke da svi troškovi trgovinskog privrednog društva nastaju zbog pružanja usluga i prometa. Stoga, navedeni troškovi treba da budu u cjelini pokriveni iz prihoda od prodaje robe jer su njime i izazvani. U tom smislu, utvrđivanje periodičnog finansijskog rezultata trgovinskog privrednog društva vrši se poređenjem rashoda i prihoda koji su ostvareni u tom obračunskom periodu. Strukturu **rashoda** čine:

- ▶ poslovni rashodi (nabavna vrijednost prodate robe; troškovi po vrstama: troškovi materijala, troškovi amortizacije i rezervisanja, troškovi zarada, troškovi proizvodnih usluga i nematerijalni troškovi)
- ▶ finansijski rashodi
- ▶ ostali rashodi.

Nasuprot rashodima stoje **prihodi** koji u svojoj strukturi obuhvataju:

- ▶ poslovne prihode (prihodi od prodaje robe)
- ▶ finansijske prihode
- ▶ ostale prihode.

Forma *Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/*, ukoliko se vrši utvrđivanje rezultata poslovanja po metodi ukupnih troškova, izgleda ovako:

metoda ukupnih troškova

obračun periodičnog finansijskog rezultata isticanjem u prvi plan troškova i traženjem njima pripadajućih prihoda

Iskaz o ukupnom rezultatu /Bilans uspjeha/ za period od 01. 01. do 31. 12. 20XX.	
Rashodi	Prihodi
A) Poslovni rashodi » NVR » Trošak materijala » Trošak amortizacije i rezervisanja » Trošak zarada » Troškovi proizvodnih usluga » Nematerijalni troškovi B) Finansijski rashodi C) Ostali rashodi	A) Poslovni prihodi – Prihodi od prodaje robe B) Finansijski prihodi C) Ostali prihodi

metoda prodatih učinaka

obračun periodičnog finansijskog rezultata isticanjem u prvi plan prihoda i traženjem njima pripadajućih rashoda

Ukoliko se vrši obračun periodičnog finansijskog rezultata po **metodi troškova prodatih učinaka**, onda se periodični finansijski rezultat obračunava poređenjem prihoda od prodaje robe, finansijskih i ostalih prihoda, kao i rashoda koji su izazvani određenim приходima u toku obračunskog perioda. Metodološki posmatrano, ne postoje značajne razlike u odnosu na već gore opisanu metodu, ali postoje razlike u dijelu sadržine Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/. S tim u vezi, strukturu **rashoda** čine:

- ▶ poslovni rashodi u koje spadaju: nabavna vrijednost prodane robe, troškovi trgovine, tj. tekući troškovi poslovanja (trošak materijala, trošak amortizacije i rezervisanja, troškovi zarada, troškovi proizvodnih usluga i nematerijalni troškovi)
- ▶ finansijski rashodi
- ▶ ostali rashodi.

U svojoj strukturi **prihodi** obuhvataju:

- ▶ poslovne prihode
 - » prihode od prodaje robe
- ▶ finansijske prihode
- ▶ ostale prihode.

Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/, ukoliko se obračun periodičnog finansijskog rezultata vrši po metodi prodatih učinaka, izgleda ovako:

Iskaz o ukupnom rezultatu /Bilans uspjeha/ za period od 01. 01. do 31. 12. 20XX.
1. Poslovni prihodi
» Prihodi od prodaje robe
2. Poslovni rashodi
» NVR
» Troškovi trgovine
3. Poslovni dobitak – gubitak (1 – 2)
4. Finansijski prihodi
5. Finansijski rashodi
6. Rezultat finansiranja (4 – 5)
7. Ostali prihodi
8. Ostali rashodi
9. Neposlovni rezultat (7 – 8)
10. Ukupan rezultat (3 + 6 + 9)

Dakle, bez obzira na to da li je u pitanju jedna ili druga metoda obračuna, visina utvrđenog periodičnog finansijskog rezultata biće ista. Trgovinsko privredno društvo će ostvariti dobitak ukoliko su ukupni prihodi veći od ukupnih rashoda, odnosno ostvariće gubitak ukoliko je obrnuta situacija. Na taj način je trgovinsko privredno društvo u mogućnosti da utvrdi da li je u toku određenog obračunskog perioda (od 1. 1. do 31. 12. tekuće godine) bilo uspješno.

5.2.

RASPORED DOBITKA I POKRIĆE GUBITKA NA OSNOVU ODLUKE ORGANA UPRAVLJANJA

bruto dobitak

rezultat koji se ostvaruje kada se ukupni prihodi umanje za iznos nastalih ukupnih rashoda

neto dobitak

razlika između bruto dobitka i poreza na dobit

Obračunati periodični finansijski rezultat može biti pozitivan i tada je riječ o **dobitku**, odnosno može biti negativan i tada predstavlja **gubitak** poslovanja. Kada trgovinsko privredno društvo ostvari dobitak, on predstavlja predmet razmatranja organa upravljanja, posebno u pogledu raspodjele. U ovom dijelu treba praviti razliku između bruto i neto dobitka.

Bruto dobitak predstavlja razliku između ukupnih prihoda i ukupnih rashoda, dok neto dobitak predstavlja razliku između bruto dobitka i obračunatih poreza iz dobitka. Odnosno:

1. Ukupan prihod
-
2. Ukupan rashod
- =
- 3. Bruto dobit**
-
4. Porez na dobit ($9\% \times 3$)
- =
- 5. Neto dobit**

Trgovinsko privredno društvo Konto Kontića je u periodu od 1. 1. 20XX. do 31. 12. 20XX. obračunom periodičnog finansijskog rezultata ostvarilo bruto dobit u iznosu 10.000 €. Konto Kontić je smatrao da je to iznos novca na koji može računati u narednom periodu kako bi otvorio novu poslovnu jedinicu.

Međutim, knjigovođa mu je rekao da to nije iznos dobitka kojim može da raspolaže. To je dobitak koji se ostvaruje kada se od UKUPNIH prihoda (poslovni, finansijski i ostali) oduzmu UKUPNI rashodi (poslovni, finansijski i ostali) i naziva se BRUTO dobitak. (slika 11.a)

Ukupni prihodi	15.000 €
Ukupni rashodi	5.000 €
Ukupni ili bruto dobitak	10.000 €

Znači, to nije iznos dobitka kojim ja mogu da raspolažem?

Tvoji **ukupni** prihodi su 15.000 €, dok su ukupni **rashodi** 5.000 €. Kada od ukupnih prihoda oduzmeš ukupne rashode, dobijaš **ukupni ili bruto dobitak** koji iznosi 10.000 €.

Slika 11.a: Obračun bruto dobitka

Ukupni ili bruto dobitak	10.000 €
Porez na dobit (9%)	900 €
Neto dobitak	9.100 €

Taj dobitak se naziva **neto** ili **čisti dobitak** i on u mom slučaju iznosi **9.100 €**.

Dakle, kada od **ukupnog** ili **bruto dobitka**, koji iznosi 10.000 €, oduzmeš **porez na dobit koji iznosi 9% od bruto dobitka**, dobiješ iznos **dobitka kojim možeš da raspolažeš**.

Slika 11.b: Obračun neto dobitka

Prema važećem Zakonu o porezu na dobit pravnih lica¹ uređeno je što predstavlja predmet oporezivanja, poresku osnovicu i stopu poreza. Kako je zakonom propisano da osnovicu poreza na dobit predstavlja oporeziva dobit poreskog obveznika, to znači da samo ona trgovinska privredna

¹ „Službeni list Republike Crne Gore“, br. 065/01 od 31.12. 2001, 012/02 od 15. 03. 2002, 080/04 od 29. 12. 2004, „Službeni list Crne Gore“, br. 040/08 od 27. 06. 2008, 086/09 od 25. 12. 2009, 040/11 od 08. 08. 2011, 014/12 od 07. 03. 2012, 061/13 od 30. 12. 2013.

porez na dobit

iznos koji se dobija primjenom stope poreza na dobit (utvrđene važećim Zakonom poreza na dobit) na iznos obračunate bruto dobiti

društva koja ostvaruju dobitak imaju obavezu da obračunavaju i plaćaju porez iz rezultata. Stopa poreza je proporcionalna i iznosi 9% od poreske osnovice.

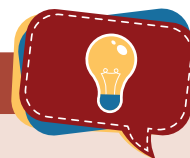
Neto dobitak se ostvaruje kada se od bruto dobitka odbije porez na dobitak. Navedeni iznos neto dobitka trgovinsko privredno društvo može upotrijebiti na nekoliko načina. Prvi način je da zadrži neto dobitak i da ga prenese kao neraspoređeni dobitak u narednu godinu. Neto dobitak takođe može biti predmet raspodjele, što čini drugi način upotrebe. Odluku o upotrebi, tj. raspodjeli neto dobitka donosi organ upravljanja: skupština, odbor direktora i sl. Bitno je naglasiti da je organ upravljanja različit u zavisnosti od pravne forme privrednog društva. Na kraju, treći način raspodjele neto dobitka može biti da organ upravljanja donese odluku da se ostvareni neto dobitak koristi za povećanje osnovnog kapitala (što opet zavisi od pravne forme privrednog društva). Isto tako, ukoliko u toku određenog obračunskog perioda trgovinsko privredno društvo ostvari gubitak, kao i u slučaju dobitka, organ upravljanja donosi odluku o pokriću gubitka. Jedan od načina pokrića jeste iz neraspoređenog dobitka prethodnih godina, kao i iz rezervi koje se za tu svrhu i formiraju. Međutim, ukoliko nema dovoljno sredstava za pokriće gubitka, vrši se evidentiranje na računu – Nepokriveni gubitak.

PITANJA I ZADACI

1. Uoči sličnosti i razlike između metoda za obračun periodičnog finansijskog rezultata kod trgovinskog privrednog društva.
2. Razluči pojam bruto i neto rezultata. Predvidi moguće posljedice izjednačavanja ova dva pojma.
3. Komentariši koliko iznosi porez na dobit u Crnoj Gori i kako se obračunava.
4. Ukaži na mogućnosti raspodjele ostvarenog neto dobitka trgovinskog privrednog društva. Ko o tome donosi odluku?
5. Argumentuj svoje mišljenje u pogledu pokrića ostvarenog gubitka.

PRIMJER

Knjiženje finansijskog rezultata i sastavljanje finansijskih iskaza

Početno stanje sredstava i izvora sredstava privrednog društva „Šoljica“ d. o. o. je sljedeće:

- 132 – Roba u prometu na veliko 50.000 €
- 1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni 3.000 €
- 241 – Transakcioni račun 100.000 €
- 023 – Postrojenja i oprema 20.000 €
- 0238 – Ispravka vrijednosti postrojenja i opreme 9.000 €

Otvoriti dnevnik i konta glavne knjige i proknjižiti sljedeće promjene:

- 1.** Primljena je roba po fakturi dobavljača u iznosu 20.000 €, PDV 21%. Franko magacin kupca. Marža za ovu robu iznosi 20%.
- 2.** Obračunate su bruto zarade u iznosu 5.000 € (9% porez, 24% zarade).
- 3.** Primljen je račun za utrošenu električnu energiju 900 €, PDV 21%.
- 4.** Prema listi sniženja snižena je prodajna vrijednost robe za 8.000 €.
- 5.** Po prodajnoj fakturi br. 38 prodato je robe iz skladišta u iznosu 45.000 €, PDV 21%. Kupci su doznacili dug po izvodu banke.
- 6.** Primljen je račun za troškove transporta 400 €, PDV 21%.
- 7.** Banka izvještava da je plaćena pretplata za stručni časopis za godinu dana unaprijed 2.400 €. Obračunati su troškovi pretplate za tekući mjesec.
- 8.** Obračunata je amortizacija opreme 1.800 €.
- 9.** Kupljena je roba po kupovnoj fakturi br. 17 u iznosu 35.000, PDV 21%. Faktura br. 54 za prevoz glasi na 3.000 €, PDV 21%. Za ovu nabavku slobodno formirana razlika u cijeni iznosi 20%.
- 10.** Prema listi povećanja povećana je prodajna vrijednost robe za 15.000 €.
- 11.** Po prodajnoj fakturi br. 5 prodato je roba za 60.000 €, PDV 21%.
- 12.** Popisom je utvrđen višak robe 5.000 €, razlika u cijeni – marža iznosi 80%.
- 13.** Obračunati i knjižiti ostvarenu razliku u cijeni, PDV, platiti obavezu za PDV ako postoji i izravnati konta vremenskih razgraničenja.
- 14.** Prenijeti prihode i rashode na klasu 7 i zatvoriti konta.
- 15.** Ostvarenu dobit raspodijeliti na porez na dobit i neraspoređenu dobit. Neraspoređenu dobit podijeliti u odnosu 40 : 60, na zakonske rezerve i dividende.
- 16.** Popuniti bilansne šeme privrednog društva „Šoljica“ d. o. o. na osnovu proknjiženih poslovnih promjena.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
0.	023 241 132		Postrojenje i oprema Transakcioni račun Roba u prometu na veliko	20.000 100.000 50.000	
		300 1329 0238	Kapital Ukalkulisana razlika u cijeni Ispravka vrijednosti postrojenja i opreme Za početno stanje		158.000 3.000 9.000
1.	132 270		Roba u prometu na veliko PDV u primljenim fakturama 21%	25.000 4.200	
		1329 433	Ukalkulisana razlika u cijeni Dobavljači u zemlji Za kupljenu robu		5.000 24.200
2.	520		Troškovi bruto zarada	5.000	
		450 451 452	Obaveze za neto zarade Obaveze za poreze Obaveze za doprinose Za obračunate troškove zarada		3.350 450 1.200
3.	513 270		Troškovi električne energije PDV u primljenim fakturama 21%	900 189	
		433	Dobavljači u zemlji Za troškove električne energije		1.089
4.	132		Roba u prometu na veliko Ukalkulisana razlika u cijeni Za sniženje prodajne cijene	8.000	
		1329			8.000
5.	202		Kupci u zemlji	54.450	
		602 470	Prihodi od prodaje robe PDV u izlaznim fakturama 21% Za prodatu robu		45.000 9.450
5a.	501		Nabavna vrijednost prodate robe Roba u prometu na veliko Za interni obračun	45.000	
		132			45.000
5b.	241		Transakcioni račun	54.450	
		202	Kupci u zemlji Za doznaku duga		54.450

Raspored dobitka i pokriće gubitka na osnovu odluke organa upravljanja

6	531 270	433	Troškovi transporta PDV u primljenim fakturama 21% Dobavljači u zemlji Za troškove transporta	400 84	484
7.	280	241	AVR – unaprijed plaćeni troškovi pretplate Transakcioni račun Za unaprijed plaćene troškove	2.400	2.400
7a.	554	490	Troškovi pretplate PVR – obračunati troškovi pretplate Za obračunate troškove pretplate	200	200
8.	540	0238	Troškovi amortizacije Ispravka vrijednosti postrojenja i opreme Za obračunate troškove amortizacije	1.800	1.800
9.	132 270	433 1329	Roba u prometu na veliko PDV u primljenim fakturama 21% Dobavljači u zemlji Ukalkulisana razlika u cijeni Za kupljenu robu	45.600 7.980	45.980 7.600
10.	132	1329	Roba u prometu na veliko Ukalkulisana razlika u cijeni Za povećanje prodajne cijene	15.000	15.000
11.	202	602 470	Kupci u zemlji Prihodi od prodaje robe PDV u izdatim fakturama 21% Za prodatu robu	72.600	60.000 12.600
11a.	501	132	Nabavna vrijednost prodate robe Roba u prometu na veliko Za interni obračun	60.000	60.000
12.	132	1329 674	Roba u prometu na veliko Ukalkulisana razlika u cijeni Višak Za utvrđeni višak	5.000	4.000 1.000
13.	501	1329	Nabavna vrijednost prodate robe Ukalkulisana razlika u cijeni Za ostvarenu razliku u cijeni	21.063,35	21.063,35

FINANSIJSKI ISKAZI TRGOVINSKOG PRIVREDNOG
DRUŠTVA I ANALIZA POSLOVANJA

13a.	470	270 479	PDV u izdatim fakturama 21% PDV u primljenim fakturama 21% Obaveza za PDV Za utvrđeni PDV	22.050	12.453 9.597
13b.	479	241	Obaveza za PDV Transakcioni račun Za isplaćene obaveze	9.597	9.597
13c.	490	280	PVR – obračunati troškovi pretplate AVR – unaprijed plaćeni troškovi pretplate Za izravnaje paralelnih konta	200	200
14.	602 674	699	Prihodi od prodane robe Višak Prenos prihoda Za prenos prihoda	105.000 1.000	106.000
14a.	599	520 513 531 554 540 501	Prenos rashoda Troškovi bruto zarada Troškovi električne energije Troškovi transporta Troškovi pretplate Troškovi amortizacije Nabavna vrijednost prodane robe Za prenos rashoda	92.236,65	5.000 900 400 200 1.800 83.936,65
14b.	699	710	Prenos prihoda Rashodi i prihodi Za prenos prihoda	106.000	106.000
14c.	710	599	Rashodi i prihodi Prenos rashoda Za prenos rashoda	92.236,65	92.236,65
14d.	710	720	Rashodi i prihodi Dobitak/gubitak Za utvrđeni finansijski rezultat – dobitak	13.763,35	13.763,35
15.	720	721 341	Dobitak/gubitak Poreski rashod perioda Neraspoređena dobit tekuće godine Za utvrđeni porez	13.763,35	1.238,7 12.524,65

Raspored dobitka i pokriće gubitka na osnovu odluke organa upravljanja

15a.	721	481	Poreski rashod perioda Obaveze za porez iz rezultata Za prenos obaveza	1.238,7	1.238,7
15b.	341	321 461	Neraspoređena dobit tekuće godine Zakonske rezerve Obaveze za dividendu Za raspoređenu dobit	12.524,65	5.009,86 7.514,79
16.	0238 1329 300 321 433 450 451 452 461 481	023 132 202 241 280	Ispravka vrijednosti postrojenja i opreme Ukalkulisana razlika u cijeni Kapital Zakonske rezerve Dobavljači u zemlji Obaveza za neto zarade Obaveze za porez Obaveze za doprinose Obaveze za dividende Obaveze za porez iz rezultata Postrojenje i opreme Roba u prometu na veliko Kupci u zemlji Transakcioni račun AVR – unaprijed plaćeni troškovi pretplate Za zaključivanje dnevnika	10.800 5.536,65 158.000 5.009,86 71.753 3.350 450 1.200 7.514,79 1.238,7	20.000 27.600 72.600 142.453 2.200
				1.275.653	1.275.653

D 023 – Postrojenje i oprema			D 241 – Transakcioni račun			132 – Roba u prometu na veliko		
D		P	D		P	D		P
0)	20.000	20.000 (ks	0)	100.000	2.400 (7	0)	50.000	45.000 (5a
			5b)	54.450	9.597 (13b	1)	25.000	60.000 (11a
					142.453 (ks	4)	8.000	27.600 (ks
						9)	45.600	
						10)	15.000	
						12)	5.000	

D	300 – Kapital		P
Ks)	158.000	158.000	(0)

1329 – Ukalkulisana razlika u			
D	cijeni		P
Ks)	5.536,65	3.000	(0)
		5.000	(1)
		8.000	(4)
		7.600	(9)
		15.000	(10)
		4.000	(12)
		21.063,35	(13)

0238 – Ispravka vrijednosti			
D	postrojenja i opreme		P
Ks)	10.800	9.000	(0)
		1.800	(8)

270 – PDV u primljenim			
D	fakturama 21%		P
1)	4.200	12.453	(13a)
3)	189		
6)	84		
9)	7.980		

D	433 – Dobavljači u zemlji		P
Ks)	71.753	24.200	(1)
		1.089	(3)
		484	(6)
		45.980	(9)

D	520 – Troškovi bruto zarada		P
2)	5.000	5.000	(14a)

450 – Obaveze za neto zarade			
D			P
Ks)	3.350	3.350	(2

451 – Obaveze za poreze			
D			P
Ks)	450	450	(2

452 – Obaveze za doprinose			
D			P
Ks)	1.200	1.200	(2

513 – Troškovi električne energije			
D			P
3)	900	900	(14a

202 – Kupci u zemlji			
D			P
5)	54.450	54.450	(5b
11)	72.600	72.600	(ks

602 – Prihodi od prodaje robe			
D			P
14)	105.000	45.000	(5
		60.000	(11

470 – PDV u izlaznim fakturama 21%			
D			P
13a)	22.050	9.450	(5
		12.600	(11

501 – Nabavna vrijednost prodate robe			
D			P
5a)	45.000	83.936,65	(14a
11a)	60.000		
13)	21.063,35		

531 – Troškovi transporta			
D			P
6)	400	400	(14a

280 – Unaprijed plaćeni troškovi pretplate			
D			P
7)	2.400	200	(13c
		2.200	(ks

554 – Troškovi pretplate			
D			P
7a)	200	200	(14a

490 – PVR obračunati troškovi pretplate			
D			P
13c)	200	200	(7a

D	540 – Troškovi amortizacije		P
8)	1.800	1.800	(14a)

D	674 – Višak		P
14)	1.000	1.000	(12)

D	479 – Obaveze za PDV		P
13b)	9.597	9.597	(13a)

D	710 – Rashodi i prihodi		P
14c)	92.236,65	106.000	(14b)
14d)	13.763,35		

D	699 – Prenos prihoda		P
14b)	106.000	106.000	(14)

D	599 – Prenos rashoda		P
14a)	92.236,65	92.236,65	(14c)

D	720 – Dobitak/gubitak		P
15)	13.763,35	13.763,35	(14d)

D	721 – Poreski rashod perioda		P
15a)	1.238,7	1.238,7	(15)

D	341 – Neraspoređena dobit tekuće godine		P
15b)	12.524,65	12.524,65	(15)

D	481 – Obaveze za porez iz rezultata		P
Ks)	1.238,7	1.238,7	(15a)

D	321 – Zakonske rezerve		P
Ks)	5.009,86	5.009,86	(15b)

D	461 – Obaveze za dividendu		P
Ks)	7.514,79	7.514,79	(15b)

Raspored dobitka i pokriće gubitka na osnovu odluke organa upravljanja

Popunjava pravno lice: „Soljica“ DOO	
Matični broj: 12345678	Šifra djelatnosti: 4578
Popunjava: Račun Računić	
Naziv: „Soljica“ DOO	
Sjedište: Podgorica	

Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ na dan 31. 12. 20XX. godine

Grupa računa, račun	POZICIJA	Redni broj	Napomena broj	Iznos (u EUR)	
				Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	AKTIVA				
00 (dio)	A. NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	001			
	B. STALNA IMOVINA (003+004+005+009)	002		9.200,00	
012	I GOODWILL	003			
01 bez 012	II NEMATERIJALNA ULAGANJA	004			
	III NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BILOŠKA SREDSTVA (006+007+008)	005		9.200,00	
020, 022, 023, 026, 027 (dio), 028 (dio), 029	1. Nekretnine, postrojenja i oprema	006		9.200,00	
024, 027 (dio), 028 (dio)	2. Investicione nekretnine	007			
01, 025, 027 (dio), 028 (dio)	3. Biološka sredstva	008			
	IV DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI (010+011+012)	009			
030, 031 (dio), 032 (dio), 039 (dio)	1. Učešće u kapitalu	010			
031 (dio), 032 (dio)	2. Učešća u kapitalu koja se vrednuju metodom učešća	011			
032 (dio), 033 do 038, 039 (dio)	3. Ostali dugoročni finansijski plasmani	012			
288	C. ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	013			
04	D. STALNA SREDSTVA NAMJENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO	014			
	E. OBRтна SREDSTVA (016+017)	015		239.316,35	
10 do 13, 15	I ZALHE	016		22.063,35	
	II KRATKOROČNA POTRAŽIVANJA, PLASMANI I GOTOVINA (018 do 022)	017		217.253,00	
20, 21, 22 osim 223	1. Potraživanja	018		72.600,00	
223	2. Potraživanja za više plaćen porez na dobit	019			
23 minus 237	3. Kratkoročni finansijski plasmani	020			
24	4. Gotovinski ekvivalenti i gotovina	021		142.453,00	
27 i 28 osim 288	5. Porez na dodatu vrijednost i AVR	022		2.200,00	
	F. UKUPNA AKTIVA (001+002+013+014+105)	023		248.516,35	
	PASIVA				
	A. KAPITAL (102 do 109)	101		163.009,86	
30	I OSNOVNI KAPITAL	102		158.000,00	
31	II NEUPLAĆENI UPISANI KAPITAL	103			
32	III REZERVE	104		5.009,86	
330, 331 i 333	IV POZITIVNE REVALORIZACIONE REZERVE I NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU FINANSIJSKIH SREDSTAVA RAPSOLŽIVIH ZA PRODAJU	105			
332 i 334	V NEGATIVNE REVALORIZACIONE REZERVE I NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU FINANSIJSKIH SREDSTAVA RAPSOLŽIVIH ZA PRODAJU	106			
34	VI NERASPOREDBENA DOBIT	107			
35	VII GUBITAK	108			
237	VIII OTKUPljENE SOPSTVENE AKCIJE I OTKUPljENI SOPSTVENI UDJELI	109			
	B. DUGOROČNA REZERVISANJA I DUGOROLNE OBAVEZE (111+112)	110			
40 (dio)	I DUGOROČNA REZERVISANJA	111			
41	II DUGOROČNE OBAVEZE (113+114)	112			
414, 415	1. Dugoročni krediti	113			
41 bez 414, 415	2. Ostale dugoročne obaveze	114			
498	C. ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	115			
	D. KRATKOROČNA REZERVISANJA I KRATKOROČNE OBAVEZE (117+124)	116		85.506,49	
	I KRATKOROČNE OBAVEZE (118 do 123)	117		85.506,49	
42, osim 427	1. Kratkoročne finansijske obaveze	118			
427	2. Obaveze po osnovu sredstava namjenjenih prodaji i sredstava poslovanja koje je obustavljeno	119			
43 i 44	3. Obaveze iz poslovanja	120		71.753,00	
45, 46 i 49, osim 498	4. Ostale kratkoročne obaveze i PVR	121		12.514,79	
47, 48 osim 481	5. Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrijednost i ostalih javnih prihoda	122			
481	6. Obaveze po osnovu poreza na dobit	123		1.238,70	
40 (dio)	II KRATKOROČNA REZERVISANJA	124			
	E. UKUPNA PASIVA (101+110+115+116)	125		248.516,35	

Obrazac je usklađen sa članom 3. Zakona o računovodstvu i reviziji („Sl. list CG“ br. 80/08) i IV Direktivom EU.

U Podgorici

Lice odgovorno za sastavljanje finansijskog iskaza

Odgovorno lice

Dana 20. 03. 20XX. godine

Račun Računić

M. P.

Konto Kantić

FINANSIJSKI ISKAZI TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA I ANALIZA POSLOVANJA

Popunjeno pravno lice: „Šoljica“ DOO	
Matični broj: 12345678	Šifra djelatnosti: 4578
Popunjeno: Račun Računić	
Naziv: „Šoljica“ DOO	
Sjedište: Podgorica	

Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/ u periodu od 01. 01. do 31. 12. 20XX. godine

Grupa računa, račun	POZICIJA	Redni broj	Napomena broj	Iznos (u EUR)	
				Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	I POSLOVNI PRIHODI (202 do 206)	201		105.000,00	
60 i 61	1. Prihodi od prodaje	202		105.000,00	
62	2. Prihodi od aktiviranja učinaka i prodaje	203			
630	3. Povećanje vrijednosti zalih učinaka	204			
631	4. Smanjenje vrijednosti zalih učinaka	205			
64 i 65	5. Ostali poslovni prihodi	206			
	II POSLOVNI RASHODI (208 i 212)	207		92.236,65	
50	1. Nabavna vrijednost robe	208		83.936,65	
51	2. Troškovi materijala	209		900,00	
52	3. Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi	210		5.000,00	
54	4. Troškovi amortizacije i rezervisanja	211		1.800,00	
53 i 55	5. Ostali poslovni rashodi	212		600,00	
	A. POSLOVNI REZULTAT (201 do 207)	213		12.763,35	
66	I FINANSIJSKI PRIHODI	214			
56	II FINANSIJSKI RASHODI	215			
	B. FINANSIJSKI REZULTAT (214-215)	216			
67, 68, 691 i 692	I OSTALI PRIHODI	217		1.000,00	
57, 58, 591 i 592	II OSTALI RASHODI	218			
	C. REZULTAT IZ OSTALIH AKTIVNOSTI (217-218)	219		1.000,00	
	D. REZULTAT IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRIJE OPOREZIVANJA (213+216+219)	220		13.763,35	
690-690	E. NETO REZULTAT POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO	221			
	F. REZULTAT PRIJE OPOREZIVANJA (220+221)	222		13.763,35	
	G. DRUGE STAVKE REZULTATA /POVEZANE SA KAPITALOM/ (224 do 228)	223			
	1. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu finansijskih sredstava raspoloživih za prodaju	224			
	2. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu nekretnina, postrojenja, opreme i nematerijalnih ulaganja	225			
	3. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu učešća u kapitalu pridruženih društava	226			
	4. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu aktuarskih dobitaka (ili gubitaka) u vezi sa definisanim planovima penzionih naknada	227			
	5. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu hedžinga tokova gotovine	228			
	H. PORESKI RASHOD PERIODA (230+231)	229		1.238,70	
721	1. Tekući porez na dobit	230		1.238,70	
722	2. Odloženi poreski rashodi ili prihodi perioda	231			
	I. NETO REZULTAT (222+223-228)	232		12.524,65	
	J. ZARADA PO AKCIJI				
	1. Osnovna zarada po akciji	233			
	2. Umanjena (razvodnjena) zarada po akciji	234			

Obrazac je usklađen sa članom 3. Zakona o računovodstvu i reviziji („Sl. list CG“ br. 80/08) i IV Direktivom EU.

U Podgorici

Lice odgovorno za sastavljenje finansijskog iskaza

Odgovorno lice

Dana 20. 03. 20XX. godine

Račun Računić

M. P.

Konto Kontić

ANALIZA FINANSIJSKIH ISKAZA – POJAM I VRSTE

5.3.

Pojam analiza potiče od grčke riječi *analysis* što znači raščlanjivanje. Uopšteno, analiza predstavlja naučni metod koji se odnosi na proces raščlanjivanja i objašnjavanja neke složene dinamičke ili statičke pojave. Pojava koja je predmet naše pažnje jeste finansijski iskaz. Da podsjetimo, cilj finansijskih iskaza jeste da korisnicima pruže informaciju o imovini, obavezama, kapitalu, prihodima i rashodima. Na osnovu dobijenih informacija iz finansijskih iskaza korisnici mogu da donose određene poslovne odluke. Set finansijskih iskaza čine: Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/; Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/; Iskaz o promjenama na kapitalu za period; Iskaz o novčanim tokovima za period i napomene uz finansijske iskaze.

Analiza finansijskih iskaza bavi se izračunavanjem i istraživanjem odnosa i veza koji postoje između Iskaza o finansijskoj poziciji /bilansa stanja/, Iskaza o ukupnom rezultatu /bilansa uspjeha/ i Iskaza o tokovima gotovine kako bi se dala ispravna ocjena finansijskog položaja, uspješnosti i likvidnosti poslovanja¹. Kod analize finansijskih iskaza bitno je poznavati i koristiti određene instrumente finansijskih iskaza, npr.:

- ▶ vertikalnu analizu finansijskih iskaza
- ▶ horizontalnu analizu finansijskih iskaza.

Vertikalna analiza finansijskih iskaza je analiza strukture i mjeri se procentima. Riječ je o analizi u kojoj se sagledava odnos više pozicija u odnosu na jednu poziciju (glavnu) koja se posmatra kao cjelina, tj. 100%. Horizontalna analiza se često naziva i komparativna (uporedna) analiza jer vrši poređenje podataka sadržanih u finansijskim iskazima tekuće i prethodne godine. Za razliku od vertikalne, horizontalna analiza izražava vrijednosti indeksima.

analiza finansijskih iskaza

postupak utvrđivanja finansijskog položaja, uspješnosti i likvidnosti poslovanja trgovinskog privrednog društva

instrumenti analize finansijskih iskaza

služe da se sprovede vertikalna, horizontalna i analiza finansijskih iskaza radi sagledavanja finansijskog, prinostnog i imovinskog položaja privrednog društva

vertikalna analiza finansijskih iskaza

sagledava odnos više pozicija u odnosu na jednu koja se posmatra kao cjelina i izražava se procentima

horizontalna analiza finansijskih iskaza

vrši poređenje podataka sadržanih u finansijskim iskazima tekuće i prethodne godine radi utvrđivanja indeksa promjene

¹ Knežević, G., „Ekonomsko-finansijska analiza“, (interni materijal), Beograd, 2007.

Po nalogu Konta Kontića knjigovođa je trebalo da, na osnovu podataka sadržanih u Iskazu o finansijskoj poziciji /bilansu stanja/, sagleda učešće zaliha, tj. gotovine u obrtnoj imovini, kao i da utvrdi da li je došlo do promjene zaliha u 2019. u odnosu na 2018. godinu.

Podaci:

Redni broj	Pozicija	2018.	2019.
1.	Zalihe	45.000	55.000
2.	Gotovina	30.000	40.000
UKUPNO		75.000	95.000

Knjigovođa mu je rekao da za tu svrhu treba da uradi analizu finansijskih iskaza i to: vertikalnu i horizontalnu. (slika 12)

Horizontalna analiza će ti pomoći da uvidiš da li je došlo ili nije došlo do promjene zaliha u 2019. u odnosu na 2018. godinu, preko indeksa.

Vertikalna analiza će ti dati odgovor na pitanje koliko je procentualno (%) učešće zaliha, tj. gotovine u obrtnoj imovini.

Slika 12: Horizontalna i vertikalna analiza

Uvidom u podatke iz vertikalne analize knjigovođa je izračunao da zalihe učestvuju sa 60%, a gotovina sa 40% u obrtnoj imovini. (slika 12)

Takođe, ustanovio je da su se zalihe u 2019. u odnosu na 2018. godinu povećale. (slika 13)

To znači da je u strukturi obrtne imovine odnos zaliha i gotovine **60% : 40%**.

Vertikalna analiza

$$\text{Učešće zaliha} = \frac{\text{Zalihe}}{\text{Obrtna imovina}} \times 100 = \frac{45.000}{75.000} \times 100 = 60\%$$

U strukturi ukupne obrtne imovine, zalihe učestvuju 60%.

$$\text{Učešće gotovine} = \frac{\text{Gotovina}}{\text{Obrtna imovina}} \times 100 = \frac{30.000}{75.000} \times 100 = 40\%$$

U strukturi ukupne obrtne imovine, gotovina učestvuje 40%.

Slika 13: Vertikalna i horizontalna analiza

Uobičajeno je da se analiza finansijskih iskaza privrednog društva vrši za vremenski period od tri do pet godina.

Analiza finansijskih iskaza (Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ i Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/) podrazumijeva:

1. analizu imovinskog položaja
2. analizu finansijskog položaja
3. analizu prinostnog položaja privrednog društva.

Analiza imovinskog položaja odnosi se na analizu aktive Iskaza o finansijskoj poziciji /bilansu stanja/

Cilj ove analize jeste da se utvrdi struktura sredstava (osnovnih i obrtnih), stepen iskorišćenosti kapaciteta, efikasnost njihovog korišćenja, kao i brzina njihovog obrta.

Analiza finansijskog položaja omogućava sticanje uvida u mogućnost finansiranja privrednog društva. Moć finansiranja poslovanja privrednog društva procjenjuje se putem sagledavanja finansijske ravnoteže i analize pasive sa aspekta vlasništva.

Analiza prinostnog položaja preduzeća ima za cilj da sagleda uspješnost poslovanja privrednog društva, posredstvom analize komponenti koje obrazuju Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/.

finansijska ravnoteža

pod finansijskom ravnotežom podrazumijevamo da su sredstva prema obimu i roku vezanosti jednaka izvorima finansiranja prema obimu i roku raspoloživosti

PRIMJER

Sastavljanje finansijskih iskaza

U Iskazu o finansijskoj poziciji /bilansu stanja/ i Iskazu o finansijskom rezultatu /bilansu uspjeha/ navedeni su podaci iz prethodne godine u koloni br. 6. Za tekuću godinu, u koloni br. 5, izvedeni su podaci na osnovu poslovnih promjena koje su proknjižene kroz dnevnik i glavnu knjigu. Upoređivanjem podataka iz prethodne i tekuće godine možemo zaključiti sljedeće:

FINANSIJSKI ISKAZI TRGOVINSKOG PRIVREDNOG DRUŠTVA I ANALIZA POSLOVANJA

Popunjiva pravno lice: „Šoljica“ DOO	
Matični broj: 12345678	Šifra djelatnosti: 4578
Popunjiva: Račun Računić	
Naziv: „Šoljica“ DOO	
Sjedište: Podgorica	

Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ na dan 31. 12. 20XX. godine

Grupa računa, račun	POZICIJA	Redni broj	Napomena broj	Iznos (u EUR)	
				Teuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	AKTIVA				
00 (dio)	A. NEUPLAĆENI UPIISANI KAPITAL	001			
012	B. STALNA IMOVINA (003+004+005+009)	002		9.200,00	10.100,00
01 bez 012	I GOODWILL	003			
	II NEMATERIJALNA ULAGANJA	004			
	III NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BILOŠKA SREDSTVA (006+007+008)	005		9.200,00	10.100,00
020, 022, 023, 026, 027 (dio), 028 (dio), 029	1. Nekretnine, postrojenja i oprema	006		9.200,00	10.100,00
024, 027 (dio), 028 (dio)	2. Investicione nekretnine	007			
01, 025, 027 (dio), 028 (dio)	3. Biološka sredstva	008			
	IV DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI (010+011+012)	009			
030, 031 (dio), 032 (dio), 039 (dio)	1. Učešće u kapitalu	010			
031 (dio), 032 (dio)	2. Učešća u kapitalu koja se vrednuju metodom učešća	011			
032 (dio), 033 do 036, 039 (dio)	3. Ostali dugoročni finansijski plasmani	012			
288	C. ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	013			
04	D. STALNA SREDSTVA NAMJENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO	014			
	E. OBRITNA SREDSTVA (016+017)	015		239.316,35	222.819,00
10 do 13, 15	I ZALIH	016		22.063,35	19.560,70
	II KRATKOROČNA POTRAŽIVANJA, PLASMANI I GOTOVINA (018 do 022)	017		217.253,00	203.258,30
20, 21, 22 osim 223	1. Potraživanja	018		72.600,00	72.200,00
223	2. Potraživanja za više plaćen porez na dobit	019			
23 minus 237	3. Kratkoročni finansijski plasmani	020			
24	4. Gotovinski ekvivalenti i gotovina	021		142.453,00	127.358,30
27 i 28 osim 288	5. Porez na dodatu vrijednost i AVR	022		2.200,00	3.700,00
	F. UKUPNA AKTIVA (001+002+013+014+105)	023		248.516,35	232.919,00
	PASIVA				
	A. KAPITAL (102 do 109)	101		163.009,86	137.866,40
30	I OSNOVNI KAPITAL	102		158.000,00	120.000,00
31	II NEUPLAĆENI UPIISANI KAPITAL	103			
32	III REZERVE	104		5.009,86	
330, 331 i 333	IV POZITIVNE REVALORIZACIONE REZERVE I NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU FINANSIJSKIH SREDSTAVA RAPSLOŽIVIH ZA PRODAJU	105			
332 i 334	V NEGATIVNE REVALORIZACIONE REZERVE I NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU FINANSIJSKIH SREDSTAVA RAPSLOŽIVIH ZA PRODAJU	106			
34	VI NERASPOREDENA DOBIT	107			17.866,40
35	VII GUBITAK	108			
237	VIII OTKUPLJENE SOPSTVENE AKCIJE I OTKUPLJENI SOPSTVENI UDJELI	109			
	B. DUGOROČNA REZERVISANJA I DUGOROLNE OBAVEZE (111+112)	110			
40 (dio)	I DUGOROČNA REZERVISANJA	111			
41	II DUGOROČNE OBAVEZE (113+114)	112			
414, 415	1. Dugoročni krediti	113			
41 bez 414, 415	2. Ostale dugoročne obaveze	114			
498	C. ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	115			
	D. KRATKOROČNA REZERVISANJA I KRATKOROČNE OBAVEZE (117+124)	116		85.506,49	95.052,60
	I KRATKOROČNE OBAVEZE (118 do 123)	117		85.506,49	95.052,60
42, osim 427	1. Kratkoročne finansijske obaveze	118			
427	2. Obaveze po osnovu sredstava namjenjenih prodaji i sredstava poslovanja koje je obustavljeno	119			
43 i 44	3. Obaveze iz poslovanja	120		71.753,00	93.521,00
45, 46 i 49, osim 498	4. Ostale kratkoročne obaveze i PVR	121		12.514,79	
47, 48 osim 481	5. Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrijednost i ostalih javnih prihoda	122			
481	6. Obaveze po osnovu poreza na dobit	123		1.238,70	1.531,60
40 (dio)	II KRATKOROČNA REZERVISANJA	124			
	E. UKUPNA PASIVA (101+110+115+116)	125		248.516,35	232.919,00

Brazac je uskladen sa članom 3. Zakona o računovodstvu i reviziji („Sl. list CG“ br. 08/08) i IV Direktivom EU.

U Podgorici

Dana 20. 03. 20XX. godine

Lice odgovorno za sastavljenje finansijskog iskaza

Račun Računić

Odgovorno lice

M. P.

Konto Kontić

Zadaci za vježbanje

Zadatak 1.

Početno stanje sredstava i izvora sredstava trgovinskog privrednog društva je sljedeće:

- 023 – Postrojenja i oprema 30.000 €
- 132 – Roba u prometu na veliko 80.000 €
- 241 – Transakcioni račun 130.000 €
- 1329 – Ukalkulisana razlika u cijeni 4.000 €
- 0238 – Ispravka vrijednosti postrojenja i opreme 5.000 €

Otvoriti dnevnik i konta glavne knjige i proknjižiti sljedeće promjene:

1. Primljena je roba očekivane vrijednosti u iznosu 210.000 €. Troškovi prevoza po fakturi iznose 2.000 €, PDV 21%.
2. Primljena je faktura za ranije prispjelu robu u iznosu 32.000 €, PDV 21%.
3. Na kraju obračunskog perioda, na dan sastavljanja poslovnog rezultata, iskazana je pozitivna kursna razlika na deviznom računu u iznosu 5.000 €.
4. Popisom je utvrđen višak robe u skladištu 4.000 €, razlika u cijeni iznosi 20%.
5. Primljen je račun za troškove reklame 250 €, PDV 21%.
6. Prema prodajnoj fakturi br. 8 prodato je robe u iznosu 50.000 €, PDV 21%. Ukoliko kupac plati robu u roku od 7 dana, ima pravo na 3% kasa-skonta.
7. Prema listi sniženja snižena je prodajna vrijednost robe za 5.000 €.
8. Obračunata je amortizacija opreme za 2.000 €.
9. Po izvodu banke kupci su doznačili dug i iskoristili pravo na kasa-skonto.
10. Unaprijed je naplaćen zakup za poslovni prostor za godinu dana u iznosu 3.600 €. Obračunati prihod zakupa za tekući mjesec.

11. Banka je trgovinsko privredno društvo zadužila za troškove platnog prometa u iznosu 50 €.
12. Obračunati i knjižiti ostvarenu razliku u cijeni, PDV, platiti obavezu za PDV ako postoji i izravnati konta vremenskih razgraničenja.
13. Obračunati i proknjižiti finansijski rezultat trgovinskog privrednog društva i popuniti Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ i Iskaz o finansijskom rezultatu /bilans uspjeha/.

PITANJA I ZADACI

1. Predvidi moguće posljedice ukoliko se ne bi vršila analiza finansijskih iskaza.
2. Ustanovi razliku između vertikalne i horizontalne analize finansijskih iskaza.
3. Prepoznaj i objasni razlike između analize imovinskog i finansijskog položaja privrednog društva.
4. Na osnovu čega se vrši analiza prinosnog položaja privrednog društva?

REZIME

Poređenjem prihoda i rashoda na kraju obračunskog perioda utvrđuje se rezultat poslovanja trgovinskog privrednog društva. Rezultat može biti obračunat uz pomoć dvije metode: metode ukupnih troškova i metode prodatih učinaka. Može biti iskazan u vidu dobitka (prihodi veći od rashoda) ili gubitka (prihodi manji od rashoda). Kada od ukupnih prihoda oduzmemo vrijednost ukupnih rashoda (pod pretpostavkom da su ukupni prihodi veći od ukupnih rashoda), dobijamo bruto dobitak. Na utvrđeni iznos bruto dobitka zaračunava se porez na dobit (9%) i dobija se iznos neto dobitka. Neto dobitak može da se zadrži i da se prenese kao neraspoređeni dobitak u narednu godinu. Ukoliko se donese odluka o raspodjeli neto dobitka, tada se dobitak može koristiti za pokriće gubitka (ako postoji), ali i za uvećanje osnovnog kapitala. U slučaju ostvarenog gubitka, isti se može pokriti ili iz dobitka ili iz rezervi.

Analiza finansijskih iskaza trgovinskog privrednog društva je veoma značajna jer se stiče uvid u imovinski, finansijski i prinosni položaj. S tim u vezi moguće je vršiti vertikalnu, horizontalnu ili analizu pomoću finansijskih pokazatelja. Navedeni pokazatelji su značajni da bi na osnovu njih vlasnici, ili potencijalno zainteresovani za poslovanje trgovinskog privrednog društva, bili u mogućnosti da donesu dobre poslovne odluke.

6

RAČUNOVODSTVENI ASPEKT BANKARSKOG POSLOVANJA

SADRŽAJ POGLAVLJA

- 6.1. Specifičnost knjigovodstvene evidencije u bankama
- 6.2. Kontni okvir i kontni plan banke
- 6.3. Evidentiranje rezervi i depozita kod centralne banke
- 6.4. Evidentiranje gotovine i gotovinskih ekvivalenata banke
- 6.5. Knjiženje pribavljanja i otuđivanja osnovnih sredstava

U ovom poglavlju naučićeš da:

- ▶ naveđeš specifičnosti knjigovodstva i poslovnih knjiga u bankama
- ▶ objasniš kontni okvir (kontni plan) banke
- ▶ evidentiraš rezerve i depozite kod Centralne banke
- ▶ evidentiraš gotovinu i gotovinske ekvivalente banke
- ▶ knjižiš pribavljanje i otuđivanje osnovnih sredstava banke

6.1.

SPECIFIČNOST KNJIGOVODSTVENE EVIDENCIJE U BANKAMA

bankarsko računovodstvo

posebna grana računovodstva koja, u skladu sa zakonskom regulativom koja reguliše bankarsko poslovanje, na hronološki i sistematski način vrši evidentiranje ekonomskih promjena koje utiču na visinu i strukturu poslovne imovine i izvora imovine banke

Banka se osniva Ugovorom o osnivanju i ima pravnu formu Akcionarskog društva. Za osnivanje banke u Crnoj Gori potrebna je saglasnost Centralne banke Crne Gore (CBCG). Banka, kao i bilo koje trgovinsko privredno društvo, trguje robama i uslugama. Robe i usluge kojima trguje banka u većini slučajeva čini tuđ novac. Kako su novac kupca i novac prodavca deponovani kod banke, izdavanje tj. odlivi novca (od kupca) i priliv novca za prodatu robu (od prodavca) odvijaju se preko platnog sistema banaka koji reguliše Centralna banka Crne Gore.

Banka obavlja bankarske poslove kao što su depozitni, kreditni i drugi poslovi kako u zemlji tako i u inostranstvu. Sve ekonomske promjene koje nastaju u vezi s poslovanjem banaka moraju biti evidentirane u knjigovodstvu banke. Postoji više razloga za to. Jedan se krije u činjenici da je neophodno korisnicima pružiti informacije koje su bitne da bi razumjeli specifičnost poslovanja banke. Drugi razlog je da bi korisnici bili u mogućnosti da dobiju informacije koje su značajne za poslovno odlučivanje. U vezi sa tim, računovodstvo koje ima za cilj prikupljanje, sistematizaciju i evidentiranje ekonomskih promjena koje vrše uticaj na imovinu i izvore imovine banke naziva se bankarsko računovodstvo.

Bankarsko računovodstvo može se definisati kao specijalizovano dvojno knjigovodstvo u kome se hronološki i sistematski evidentiraju poslovne promjene koje vrše uticaj na visinu i/ili strukturu novčanih sredstava i izvora sredstava banke. Načela i principi na kojima počiva bankarsko računovodstvo generalno su isti kao i kod privrednih društava koja su bila predmet ranijeg razmatranja. Razlika je u vrsti evidentiranja ekonomskih transakcija, tj. promjena. Takođe, računovodstvo u bankama karakteriše veća dinamika poslovanja i obimnost ekonomskih promjena koje vrše uticaj na veliki broj računa. Stoga je računovodstvo u bankama radi postizanja operativnosti i efikasnosti automatizovano.

U okviru modula Bankarsko poslovanje detaljno ćeš izučiti ovu problematiku.

Svi bankarski poslovi koji su predmet knjigovodstvene evidencije mogu se podijeliti na:

- ▶ pasivne – kada se banka javlja u ulozi dužnika
- ▶ aktivne – kada se banka javlja u ulozi povjerioca
- ▶ neutralne – kada se banka javlja u ulozi posrednika (komisionara)
- ▶ sopstvene – kada banka obavlja poslovne u svoje ime i za svoj račun
- ▶ zajedničke – kada banka zaključuje i vodi poslove u svoje ime i za zajednički račun
- ▶ ostale transakcije – koje nastaju tokom poslovanja i nijesu specifične samo za banku (npr. obračun i isplata zarada zaposlenih, obračun amortizacije i sl.).

U skladu s važećom zakonskom regulativom banka je dužna da vodi poslovne knjige, sastavlja knjigovodstvene isprave, vrednuje imovinu i obaveze i sastavlja finansijske iskaze u skladu sa zakonom, tj. propisima donesenim na osnovu ovog zakona, **Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS)** (*International Accounting Standards (IAS)*) i **Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (MSFI)** (*International Financial Reporting Standards (IFRS)*).

Takođe, banka je dužna da vodi poslovne knjige po kontnom okviru koji propisuje Centralna banka Crne Gore. Strukturu poslovnih knjiga banke čine:

- ▶ dnevnik (hronološka evidencija)
- ▶ glavna knjiga (sistematska evidencija),

kao i analitičke evidencije:

- ▶ knjiga blagajne
- ▶ knjiga osnovnih sredstava
- ▶ knjiga sitnog inventara
- ▶ ostale poslovne knjige.

Evidentiranje ekonomskih promjena u poslovnim knjigama vrši se na osnovu prispjele dokumentacije. Prvo je potrebno da nadležno lice izvrši kontrolu knjigovodstvene dokumentacije sa formalnog, suštinskog i računskog aspekta. Nakon kontrole, evidentiranje se vrši u okviru sintetičke i analitičke evidencije. Sintetička ili zbirna evidencija ima za cilj da pruži uvid u ukupno stanje i promet na jednom zbirnom računu, dok analitička (raščlanjena) evidencija pruža podatak o stanju i prometu na pojedinim analitičkim računima. U knjigovodstvu banke veoma je značajno voditi analitičku evidenciju da bi se u svakom trenutku raspolagalo podacima o stanju i prometu na pojedinom računu. Ovo je posebno značajno jer banka ima veliki broj klijenata s kojima posluje. Stoga analitička evidencija ima karakter pomoćnih poslovnih knjiga banaka.

KONTNI OKVIR I KONTNI PLAN BANKE

6.2.

Glavni razlog uvođenja kontnog okvira banaka, kao i uopšte kontnog okvira privrednih društva, jeste da se obezbijedi jednoobraznost, pa time i uporedivost finansijskih iskaza banaka.

Prisjeti se materije koju si naučio/naučila u dijelu kontni okvir/kontni plan u okviru modula **Računovodstvo II**.

kontni okvir banke

zakonom propisan spisak svih računa koji mogu biti otvoreni u bankama jedne zemlje

Kontni okvir predstavlja zakonom propisan spisak svih računa koji mogu biti otvoreni u bankama jedne zemlje.

ZA RADOZNALE

Kontni okvir za banke u Crnoj Gori donosi Centralna banka Crne Gore na predlog Savjeta Centralne banke. Prema Odluci o kontnom okviru¹ propisana je sadržina grupa računa i kontni okvir za banke. Članom 2. navedene Odluke navodi se da banke iskazuju stanje i promjene imovine, kapitala i obaveza, rashode i prihode i utvrđuju rezultate poslovanja prema sadržini grupa računa raščlanjenih u kontnom okviru za banke.

Kontnim okvirom je propisano šest klasa koje su numerisane na sljedeći način: klasa 1; klasa 2; klasa 3; klasa 4; klasa 5; klasa 9. Kontni okvir za banke može biti formiran po funkcionalnom ili bilansnom principu. Funkcionalni princip kontnog okvira znači da je raspored klasa prilagođen

¹ Odluku o Kontnom okviru banke donio je prema članu 44 stav 2 tačka 3 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore („Službeni list CG“, br. 40/10 i 46/10, 46/10, 06/13 i 70/17), a u vezi sa članom 93 stav 2 Zakona o bankama („Službeni list CG“, br. 17/08 i 44/10), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 30. novembra 2017. godine.

ciklusu procesa reprodukcije. Kontni okvir za banke u Crnoj Gori raščlanjen je prema bilansnom principu što znači da raspored računa u svemu odgovara rasporedu bilansnih pozicija u Bilansu stanja i Bilansu uspjeha, odnosno:

Klasa 1 – Stavke aktive	}	BILANS STANJA BANKE
Klasa 2 – Stavke obaveze		
Klasa 3 – Kapital		
Klasa 4 – Prihodi i rashodi	}	BILANS USPJEHA BANKE
Klasa 5 – Troškovi		
Klasa 9 – Vanbilans		

Kao što se da zapaziti, klase 1–3 pripadaju Bilansu stanja, klase 4 i 5 pripadaju Bilansu uspjeha, dok se klasa 9 odnosi na vanbilansnu evidenciju.

Sadržina navedenih klasa po grupama računa:

Klasa 1	Grupa 10: Gotovina i gotovinski ekvivalenti (1009 sredstva kod inobanaka)
	Grupa 11: Depoziti kod centralnih banaka, npr. obavezna rezerva, depoziti kod banaka, derivati, HOV za trgovanje, HOV po fer vrijednosti kroz BU, HOV za prodaju
	Grupa 12: Krediti. Ispravka vrijednosti
	Grupa 14: HOV koje se drže do dospijea, forfeting – otkup potraživanja, Ulaganja u kapital i zajednička ulaganja
	Grupa 15: Pale garancije
	Grupa 16: Potraživanja za kastodi poslove
	Grupa 17: Sredstva namijenjena prodaji
	Grupa 18: Osnovna sredstva, nematerijalna ulaganja
	Grupa 19: Kamatna potraživanja (za dospjele kamate), ostala aktiva, vremenska razgraničenja i unaprijed plaćeni troškovi

Klasa 2	Grupa 21: Pozajmice od centralnih banaka, kratkoročne pozajmice i dugoročne pozajmice, obaveze po HOV
	Grupa 23: Depoziti po viđenju
	Grupa 24: Sredstva na escrow računu
	Grupa 25: Oročeni depoziti
	Grupa 26: Obaveze po neizmirenim garancijama i mjenicama
	Grupa 28: Obaveze za emitovanje HOV i derivate, subordinisani dug
	Grupa 29: Obaveze za kamate i ostala pasiva, rezerve (za vanbilans, otpremnine, neiskorišćene odmone, sudske sporove), vremenska razgraničenja i unaprijed naplaćeni prihodi
Klasa 3	Grupa 30: Kapital i rezerve
Klasa 4	Grupa 40: Prihodi od kamata
	Grupa 41: Rashodi od kamata
	Grupa 43: Prihodi od naknada i provizija
	Grupa 45: Rashodi od naknada i provizija
	Grupe 46–48: Neto dobiti od HOV
	Grupa 49: Dobici i gubici od revalorizacije, od kastodi poslova, prihodi od dividendi, ostalo
Klasa 5	Grupa 50: Troškovi plata i naknada, troškovi zaposlenih
	Grupa 51: Amortizacija
	Grupe 52–55: Operativni troškovi, porezi
	Grupa 56: Troškovi obezvređenja i rezervisanja i vanposlovni i vanredni rashodi
Klasa 9	Grupe 90–91: Vanbilans – garancije
	Grupe 92–97: Kreditna pisma, mjenice, čekovi, date kreditne obligacije, evidentna kamata, sredstva obezbjeđenja, ugovorene HOV
	Grupa 98: Aktiva koja se drži na čuvanju

kontni plan banke

proizilazi iz kontnog okvira i predstavlja skup svih konta koja se u okviru kontnog okvira vode u knjigovodstvu jedne banke

Za razliku od kontnog okvira kontni plan banke je uži pojam i formira se na osnovu kontnog okvira banke. Kontni plan banke stoga predstavlja skup svih konta koja se u okviru kontnog okvira vode u knjigovodstvu jedne banke.

PITANJA I ZADACI

1. Definiši pojam bankarsko računovodstvo.
2. Po čemu je računovodstvo banke specifično u odnosu na računovodstvo privrednih društava s kojima si do sada imao/imala prilike da se upoznaš?
3. Navedi i raščlani poslovne knjige banke.
4. Ustanovi i komentariši razliku između kontnog okvira i kontnog plana banke.
5. Poređaj po redosljedu sve klase kontnog okvira banke.
6. Prisjeti se po kom principu može biti formiran kontni okvir. Diskutuj o razlikama između navedenih principa.

EVIDENTIRANJE REZERVI I DEPOZITA KOD CENTRALNE BANKE

6.3.

Rezerve predstavljaju dio sredstava koje banke moraju da izdvoje kako bi se obezbijedile u slučaju nekih mogućih rizika od poslovanja. Rezerve i depoziti kod Centralne banke Crne Gore evidentiraju se na grupi 11. Na navedenoj grupi se iskazuju depoziti kod centralnih banaka, kao i sredstva obavezne rezerve i druga sredstva položena ili plasirana kod Centralne banke i ostalih centralnih banaka. Rezerve mogu biti obavezne i slobodne, tj. dopunske rezerve. Obavezne rezerve propisuje Centralna banka Crne Gore¹ i one predstavljaju osnovni instrument monetarne politike Centralne banke Crne Gore posredstvom kojih se ostvaruju ciljevi monetarne politike.

Centralna banka Crne Gore zahtijeva od banaka da drže obaveznu rezervu na računu Centralne banke (u zemlji i/ili inostranstvu). Prema važećem Zakonu Centralne banke Crne Gore navodi se da su banke u obavezi da obračunavaju, izdvajaju i održavaju obaveznu rezervu primjenom određene stope na dio osnovice koju čine depoziti po viđenju i depoziti ugovoreni sa ročnošću do jedne godine i određene stope na dio osnovice koju čine depoziti ugovoreni sa ročnošću preko jedne godine. Slobodne, tj. dopunske rezerve banka sama određuje. Budući da predstavljaju likvidna sredstva, mogu se koristiti za izmirenje dospjelih obaveza.

rezerve

obavezni dio sredstava koje banke izdvajaju da bi se osigurale od mogućih potencijalnih rizika poslovanja

ZA RADOZNALE

Centralna banka Crne Gore propisuje obavezu banaka da shodno članu 18 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore („Sl. list CG“ br. 40/10, 46/10, 06/13 i 70/17), a na osnovu odredaba Odluke o obaveznoj rezervi banaka kod Centralne banke Crne Gore („Sl. list CG“ br. 88/17), obračunavaju, izdvajaju i održavaju obaveznu rezervu primjenom stope od 7,5% na dio osnovice koju čine depoziti po viđenju i depoziti ugovore-

¹ Prema članu 18 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore („Sl. list CG“ br. 40/10, 46/10, 06/13 i 70/17), a na osnovu odredaba Odluke o obaveznoj rezervi banaka kod Centralne banke Crne Gore („Sl. list CG“ br. 88/17).

ni sa ročnošću do jedne godine i stope od 6,5% na dio osnovice koju čine depoziti ugovoreni sa ročnošću preko jedne godine. Na depozite ugovorene sa ročnošću preko jedne godine, koji imaju klauzulu o mogućnosti razročenja u roku kraćem od jedne godine, primjenjuje se stopa od 7,5%. Osnovicu za obračun obavezne rezerve, počev od januara 2018. godine, čine depoziti po viđenju i oročeni depoziti, osim depozita centralnih banaka, a izvještavanje u skladu s ovom odlukom banke su izvršile 20. februara 2018.²

PRIMJER

Evidentiranje rezervi i depozita kod Centralne banke

Početno stanje:

- Depoziti kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) 150.000 € (kamatonosni)
- Sredstva na računu za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) 500.000 €
- Depoziti po viđenju fizičkih lica 1.000.000 €
- Depoziti po viđenju pravnih lica 2.000.000 €
- Inokorespondentski račun 2.000.000 €

Na osnovu početnog stanja otvoriti dnevnik i glavnu knjigu i proknjižiti sljedeće poslovne promjene:

1. Banka je uplatila na ime obavezne rezerve kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) sredstva u iznosu 80.000 € sa sredstava na računu za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
0.	1001		Gotovina	1.000.000	
	1009		Inokorespondentski račun	2.000.000	
	1010		Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG	500.000	
	1104		Depoziti kod CBCG	150.000	
		3001	Akcijski kapital		650.000
		2331	Depoziti po viđenju fizičkih lica		1.000.000
		2325	Depoziti po viđenju pravnih lica		2.000.000
		Za početno stanje			

² Detaljnije vidjeti: http://www.cb-cg.org/index.php?mn1=novac&mn2=bankarske_i_finansijske_operacije&mn3=obavezna_rezerva

1.	1104	1010	Depozit kod CBCG Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za predate obavezne rezerve	80.000	80.000

1010 – Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG			
D			P
0)	500.000	80.000	(1)

1104 – Depoziti kod CBCG			
D			P
0)	150.000		
1)	80.000		

3001 – Akcijski kapital			
D			P
		650.000	(0)

1001 – Gotovina			
D			P
0)	1.000.000		

1009 – Inokorespondentski račun			
D			P
0)	2.000.000		

2331 – Depoziti po viđenju fizičkih lica			
D			P
		1.000.000	(0)

2325 – Depoziti po viđenju pravnih lica			
D			P
		2.000.000	(0)

6.4.

EVIDENTIRANJE GOTOVINE I GOTOVINSKIH EKVIVALENATA BANKE

gotovina

likvidni oblik poslovne imovine koji se može javiti u vidu gotovine u domaćoj valuti, gotovine u stranoj valuti kao i depozita po viđenju

gotovinski ekvivalenti

predstavljaju kratkoročna veoma likvidna ulaganja koja se mogu veoma brzo pretvoriti u poznate iznose gotovine

Gotovina i gotovinski ekvivalenti čine likvidna novčana sredstva. U širem smislu, pod gotovinom se podrazumijevaju novčana sredstva u domaćoj valuti, novčana sredstva u stranoj valuti kao i depoziti po viđenju (žiro i transakcioni računi). Radi izmirenja kratkoročnih obaveza banke koriste i gotovinske ekvivalente: čekove, mjenice, kratkoročne državne obveznice, blagajničke i komercijalne zapise, plemenite metale i predmete od plemenitih metala. Ovi gotovinski ekvivalenti predstavljaju likvidna sredstva koja se mogu veoma brzo, uz beznačajan rizik, pretvoriti u poznate iznose gotovine. Evidentiranje gotovine i gotovinskih ekvivalenata banke vrši se u okviru klase 1, na grupi 10.

PRIMJER

Evidentiranje gotovine i gotovinskih ekvivalenata

Početno stanje:

- Sredstva na računu za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) 100.000 €
- Gotovina u trezoru 7.000 €
- Inokorespondentski račun 20.000 €
- Depozit kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) – kamatonosni 15.000 €
- Depoziti po viđenju fizičkih lica 50.000 €
- Depoziti po viđenju pravnih lica 80.000 €

Na osnovu početnog stanja otvoriti poslovne knjige, dnevnik i glavnu knjigu i proknjižiti sljedeće promjene:

1. Podignuto je iz trezora banke za potrebe blagajne 1.500 €.
2. Rezidentno pravno lice (klijent banke) uplatilo je pazar u iznosu 500.000 € u trezor banke.

3. Izneseno je gotovine iz trezora banke na inokorespondentski račun banke u iznosu 300.000 €.
4. Dopunjen je bankomat iz blagajne u iznosu 500 €.
5. Banka je izvršila razmjenu novčanih sredstava s drugom bankom u zemlji u iznosu 100.000 € na način što je uplatila drugoj banci u inostranstvu potreban iznos sredstava, dok je druga banka isti iznos našoj banci transferisala na račun za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
0.	1010		Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG	100.000	
	10010		Gotovina u trezoru	7.000	
	1104		Depoziti kod CBCG	15.000	
	1009		Inokorespondentski račun	20.000	
		3001	Akcijski kapital		12.000
		2331	Depoziti po viđenju fizičkih lica		50.000
		2325	Depoziti po viđenju pravnih lica		80.000
Za početno stanje					
1.	10011		Gotovina – blagajna	1.500	
		10010	Gotovina – trezor		1.500
Za podignutu gotovinu					
2.	10010		Gotovina – trezor	500.000	
		2325	Depoziti po viđenju pravnih lica		500.000
Za uplatu pazara					
3.	1009		Inokorespondentski račun	300.000	
		10010	Gotovina – trezor		300.000
Za prenos gotovine					
4.	1002		Gotovina u automatima (bankomat)	500	
		10011	Gotovina – blagajna		500
Za dopunu bankomata iz blagajne					
5.	1124		Banka u zemlji	100.000	
		1009	Inokorespondentski račun		100.000
Za razmjenu novčanih sredstava					
5a.	1010		Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG	100.000	
		1124	Banka u zemlji		100.000
Za razmjenu novčanih sredstava					

RAČUNOVODSTVENI ASPEKT BANKARSKOG POSLOVANJA

1010 – Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG		
D		P
0)	100.000	
5a)	100.000	

10010 – Gotovina – trezor		
D		P
0)	7.000	1.500 (1
2)	500.000	300.000 (3

1104 – Depoziti kod CBCG		
D		P
0)	15.000	

3001 – Akcijski kapital		
D		P
		12.000 (0

1009 – Inokorespondentski račun		
D		P
0)	20.000	100.000 (5
3)	300.000	

2331 – Depoziti po viđenju fizičkih lica		
D		P
		50.000 (0

2325 – Depoziti po viđenju pravnih lica		
D		P
		80.000 (0
		500.000 (2

10011 – Gotovina – blagajna		
D		P
1)	1.500	500 (4

1002 – Gotovina u automatima (bankomat)		
D		P
4)	500	

1124 – Banka u zemlji		
D		P
5)	100.000	100.000 (5a

KNJIŽENJE PRIBAVLJANJA I OTUĐIVANJA OSNOVNIH SREDSTAVA

6.5.

Pribavljanjem osnovnih sredstava povećava se poslovna imovina banke: kupovinom novog ili polovnog osnovnog sredstva, izgradnjom građevinskog objekta ili dobijanjem na poklon nekog oblika stalne imovine. Prema važećem zakonu o bankama navodi se da ulaganja banke u nekretnine i osnovna sredstva ne smiju prelaziti nivo kojim se obezbjeđuje potrebna tehnička osposobljenost banke za obavljanje poslova. Evidentiranje osnovnih sredstva i nematerijalna ulaganja vrši se na računima klase 1, u okviru grupe 18. Ukoliko je u pitanju novo osnovno sredstvo, knjigovodstveno evidentiranje se vrši na kontu – Osnovno sredstvo, odnosno ukoliko još nije u funkciji na privremenom računu – Sredstvo u pripremi. Postupak knjigovodstvenog evidentiranja ne odstupa od uobičajenog evidentiranja osnovnih sredstava kod privrednog društva. Otudjenjem stalne imovine smanjuje se vrijednost stalne imovine (odobrava se konto – Stalna imovina). Smanjenje imovine može nastati usljed: prodaje, rashtodovanja ili, npr., davanja na poklon. Zbog činjenice da se osnovno sredstvo postepeno troši, smanjuje se njegova vrijednost. Utrošena vrijednost osnovnog sredstva evidentira se na kontu – Ispravka vrijednosti osnovnog sredstva (IVOS)

Prema čl. 27 Zakona o porezu na dodatu vrijednost bankarske i finansijske usluge su oslobođene plaćanja PDV-a. Izuzetak su banke koje vrše usluge čija djelatnost je oporeziva i koje su ostvarile promet veći od 18.000 € u posljednjih 12 mjeseci.

PRIMJER

Evidentiranje pribavljanja i otuđivanja osnovnih sredstava

Početno stanje sredstva na računu za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) iznosi 500.000 €.

1. Banci je pripojena druga banka (sa istom računovodstvenom politikom, tj. stopom amortizacije), sa sljedećim osnovnim sredstvima:

- građevinski objekti nabavne vrijednosti 50.000 €, otpisane vrijednosti 35.000 €
- oprema nabavne vrijednosti 30.000 €, otpisane vrijednosti 19.000 €.

2. Banka je kupila poslovni prostor za potrebe svoje ekspoziure u vrijednosti 100.000 €, PDV 21%. Prostor je dat u upotrebu.
3. Po prodajnoj fakturi br. 5 banka je prodala opremu za 6.050 €, sa PDV-om 21%, nabavne vrijednosti 16.000 €, a otpisane vrijednosti 11.000 €.
4. Banka je kupila opremu za svoju ekspoziuru:
 - namještaj po fakturi br. 45 u iznosu 10.000 €, PDV 21%
 - telefonsku opremu po fakturi br. 86 u iznosu 8.000 €, PDV 21%
 - računare po fakturi br. 123 u iznosu 12.000 €, PDV 21%.
5. Oprema je data u upotrebu.
6. Nakon popisa osnovnih sredstava banke, komisija za popis izvršila je procjenu transportnog sredstva čija je knjigovodstvena vrijednost 18.000 €, a procijenjena, po zapisniku komisije, 16.300 €. Proknjižiti razliku.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
0.	1010	3001	Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Akcijski kapital Za početno stanje	500.000	500.000
1.	1803 1807	1804 1808 3001	Građevinski objekti Postrojenja i oprema Ispravka vrijednosti građevinskih objekata Ispravka vrijednosti opreme Akcijski kapital Za pripajanje druge banke	50.000 30.000	35.000 19.000 26.000
2.	1830	2918	Osnovno sredstvo u pripremi Obaveze prema dobavljačima Za kupljeni poslovni prostor	121.000	121.000
2a.	1803	1830	Građevinski objekat Osnovno sredstvo u pripremi Za građevinski objekat dat u upotrebu	121.000	121.000

Knjiženje pribavljanja i otuđivanja osnovnih sredstava

3.	1808		Ispravka vrijednosti opreme	11.000	
	1924		Potraživanje od kupaca	6.050	
		1807	Postrojenje i oprema		16.000
		29091	Obaveze za ostale poreze – PDV		1.050
			Za prodatu opremu		
4.	1830		Osnovno sredstvo u pripremi	36.300	
		2918	Obaveza prema dobavljačima		36.300
				Za kupljenu robu	
5.	1811		Kancelarijski namještaj	12.100	
	1807		Postrojenje i oprema	24.200	
		1830	Osnovno sredstvo u pripremi		36.300
				Za opremu datu u upotrebu	
6.	5620		Ostali troškovi obezvređivanja imovine	1.700	
		1814	Ispravka vrijednosti vozila		1.700
				Za razliku	

1010 – Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG		D	P
0)	500.000		

3001 – Akcijski kapital		D	P
			500.000 (0)
			26.000 (1)

1803 – Građevinski objekti		D	P
1)	50.000		
2a)	121.000		

1807 – Postrojenje i oprema		D	P
1)	30.000	16.000	(3)
5)	24.200		

1804 – Ispravka vrijednosti građevinskih objekata		D	P
		35.000	(1)

1808 – Ispravka vrijednosti postrojenja i opreme		D	P
3)	11.000	19.000	(1)

D	1830 – Osnovno sredstvo u pripremi		P
2)	121.000	121.000	(2a)
4)	36.300	36.300	(5)

D	2918 – Obaveze prema dobavljačima		P
		121.000	(2)
		36.300	(4)

D	1924 – Potraživanje od kupaca		P
3)	6.050		

D	29091 – Obaveze za ostale poreze – PDV		P
		1.050	(3)

D	1811 – Kancelarijski namještaj		P
5)	12.100		

D	5620 – Ostali troškovi obezvređivanja imovine		P
6)	1.700		

D	1814 – Ispravka vrijednosti vozila		P
		1.700	(6)

Izgradnja građevinskog objekta

Početno stanje sredstava na računu za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) iznosi 1.000.000 €.

1. Banka je s građevinskim privrednim društvom sklopila ugovor o izgradnji poslovne zgrade pre-dračunske vrijednosti 200.000 €. Izvođaču radova isplaćen je avans 10% od predračunske vrijednosti, PDV obračunat po stopi od 21%.

2. Od građevinskog privrednog društva primljena je prva privremena situacija za poslovnu zgradu u izgradnji na 48.400 €, sa PDV-om 21%. Situacija je plaćena iz sredstava na računu za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) po odbitku avansa.
3. Od građevinskog privrednog društva primljena je druga privremena situacija u iznosu 60.500 €, PDV 21%.
4. Zgrada je završena i primljena je konačna situacija na 181.500 €, PDV 21%.
5. Obaveza po drugoj i konačnoj situaciji plaćena je iz sredstava na računu za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG). Građevinski objekat je dat u upotrebu.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
0.	1010		Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Akcijski kapital Za početno stanje	1.000.000	1.000.000
		3001			
1.	1913		Dati avansi Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za dati avans	24.200	24.200
		1010			
2.	1830		Građevinski objekat u pripremi Obaveze prema dobavljačima Za prvu privremenu situaciju	48.400	48.400
		2918			
2a.	2918		Obaveze prema dobavljačima Dati avansi Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za plaćenu prvu privremenu situaciju	48.400	24.200 24.200
		1913 1010			
3.	1830		Građevinski objekat u pripremi Obaveze prema dobavljačima Za primljenu drugu situaciju	60.500	60.500
		2918			
4.	1830		Građevinski objekat u pripremi Obaveze prema dobavljačima Za primljenu konačnu situaciju	72.600	72.600
		2918			
5.	2918		Obaveza prema dobavljačima Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za isplatu dobavljača	133.100	133.100
		1010			
5a.	1803		Građevinski objekti Građevinski objekti u pripremi Za predatu zgradu u upotrebu	181.500	181.500
		1830			

1010 – Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG				3001 – Akcijski kapital				1913 – Dati avansi			
D			P	D			P	D			P
0)	1.000.000	24.200	(1)		1.000.000	(0)		1)	24.200	24.200	(2a)
		24.200	(2a)								
		133.100	(5)								

1830 – Građevinski objekat u pripremi				2918 – Obaveze prema dobavljačima				1803 – Građevinski objekti			
D			P	D			P	D			P
2)	48.400	181.500	(5a)	2a)	48.400	48.400	(2)	5a)	181.500		
3)	60.500			5)	133.100	60.500	(3)				
4)	72.600					72.600	(4)				

PITANJA I ZADACI

1. Objasni pojam rezervi kod banaka.
2. Prepoznaj i klasifikuj rezerve banaka.
3. Navedi i komentariši sličnosti i razlike između gotovine i gotovinskih ekvivalenata.
4. Komentariši situacije pribavljanja i otuđenja osnovnih sredstava.

Zadaci za vježbanje

Zadatak 1.

Početno stanje:

- ▶ Sredstva na računu za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) 800.000 €
- ▶ Gotovina – trezor 7.000 €
- ▶ Depoziti kod Centralne banke 15.000 € (kamatonosni)
- ▶ Depoziti po viđenju za fizička lica 200.000 €

- ▶ Oprema 5.000 €
- ▶ Osnovna sredstva u pripremi 20.000 € (građevinski objekat)
- ▶ Avans 5.000 €
- ▶ Inokorespondentski račun 80.000 €
- ▶ Depozit po viđenju za pravna lica 450.000 €

Na osnovu početnog stanja otvoriti dnevnik i glavnu knjigu i proknjižiti sljedeće poslovne promjene:

1. Banka je kupila opremu za svoju ekspozituru u iznosu 24.000 €, PDV 21%, i predala je u montažu.
2. Banka je uplatila na ime obavezne rezerve kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) sredstva u iznosu 250.000 € sa svog računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
3. Od građevinskog privrednog društva primljena je konačna privremena situacija (bruto iznos) u iznosu 48.400 €, sa PDV-om 21%.
4. Podignuto je iz trezora banke za potrebe blagajne 1.500 €.
5. Konačna situacija plaćena je iz sredstava na računu za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) po odbitku avansa. Građevinski objekat je dat u upotrebu.
6. Oprema je montirana u sopstvenoj režiji banke. Oprema je data u upotrebu.
7. Rezidentno pravno lice uplatilo je pazar u iznosu 200.000 € u trezor banke (klijent banke).
8. Nakon popisa osnovnih sredstava banke, komisija za popis izvršila je procjenu transportnog sredstva čija je knjigovodstvena vrijednost 15.000 €, a procijenjena, po zapisniku komisije, 13.000 €. Proknjižiti razliku.
9. Banka je izvršila razmjenu novčanih sredstava s drugom domaćom bankom u iznosu 200.000 €, tako što je uplatila drugoj banci u inostranstvu potreban iznos sredstava, dok je druga banka isti iznos uplatila na račun za poravnanja kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
10. Po prodajnoj fakturi br. 8 banka je prodala opremu za 4.000 €, PDV 21%, nabavne vrijednosti 20.000 €, a otpisane vrijednosti 16.000 €.

REZIME

Banke, kao i trgovinska privredna društva, bave se prometom robe i usluga, pri čemu uobičajeno trguju novcem. Za osnivanje banke u Crnoj Gori potrebno je dobiti saglasnost Centralne banke Crne Gore. Banka posluje s velikim brojem klijenata. Zbog izražene dinamike poslovanja neophodno je da svaka ekonomska promjena bude blagovremeno i adekvatno knjigovodstveno evidentirana. Bankarsko knjigovodstvo je specijalizovano dvojno knjigovodstvo u kome se hronološki i sistematski evidentiraju poslovne promjene koje vrše uticaj na visinu i/ili strukturu novčanih sredstava i izvora sredstava banke. Sve promjene koje mogu biti predmet knjigovodstvene evidencije dijele se na: pasivne, aktivne, neutralne, sopstvene, zajedničke kao i ostale transakcije. Evidentiranje se vrši u poslovnim knjigama banke, koje u svojoj strukturi obuhvataju: dnevnik, glavnu knjigu, knjigu blagajne, knjigu osnovnih sredstava, knjigu sitnog inventara i ostale poslovne knjige.

Radi obezbjeđenja jednoobraznosti i uporedivosti podataka na nivou Crne Gore za banke je propisan kontni okvir po bilansnom principu koji ima 6 klasa. One su numerisane na sljedeći način: klasa 1, klasa 2, klasa 3, klasa 4, klasa 5 i klasa 9. Kontni plan banke čini skup svih konta koja se u okviru kontnog okvira vode u knjigovodstvu jedne banke. Rezerve i depoziti kod Centralne banke Crne Gore evidentiraju se na grupi 11. Rezerve mogu biti obavezne i slobodne, tj. dopunske rezerve. Obavezne rezerve su one rezerve koje propisuje Centralna banka Crne Gore i drže se na računu Centralne banke.

Gotovina i gotovinski ekvivalenti čine likvidna novčana sredstva i evidentiraju se na klasi 1, grupa 10. Na računima klase 1, u okviru grupe 18 vrši se evidentiranje osnovnih sredstva i nematerijalnih ulaganja. Pribavljanjem osnovnih sredstava povećava se poslovna imovina banke, dok se u obrnutoj situaciji, otuđenjem, umanjuje njihova vrijednost. Knjigovodstveno evidentiranje otuđenja i pribavljanja osnovnih sredstava banke je u potpunosti isto kao i knjigovodstveno evidentiranje kod privrednih društava.

7

EVIDENTIRANJE PLASMANA, IZVORA SREDSTAVA BANKE, KAPITALA I REZERVI BANKE

SADRŽAJ POGLAVLJA

- 7.1. Evidentiranje kratkoročnih i dugoročnih finansijskih plasmana
- 7.2. Evidentiranje kratkoročnih i dugoročnih depozita i kredita
- 7.3. Evidentiranje uloga na štednju i ostalih poslova sa stanovništvom
- 7.4. Evidentiranje kapitala i rezervi banke

U ovom poglavlju naučićeš da:

- ▶ vodiš evidenciju kratkoročnih i dugoročnih plasmana
- ▶ vodiš evidenciju kratkoročnih i dugoročnih depozita i kredita
- ▶ vodiš evidenciju uloga na štednju i ostalih poslova sa stanovništvom
- ▶ evidentiraš kapital i rezerve banke

7.1.

EVIDENTIRANJE KRATKOROČNIH I DUGOROČNIH FINANSIJSKIH PLASMANA

plasmani banaka

višak novčanih sredstava uložen u druge banke i ostale komitente u vidu kredita, hartija od vrijednosti i sl.

Višak novčanih sredstava banka može uložiti u druge banke ili plasirati ostalim pravnim i fizičkim licima. Uložena, tj. plasirana sredstva na ovaj način postaju **plasmani**.

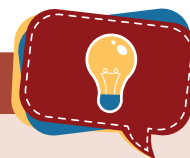
S obzirom na dužinu vremenskog perioda na koji se ulažu, plasirana novčana sredstva dijele se na kratkoročne i dugoročne finansijske plasmane. Kratkoročni finansijski plasmani jesu plasmani uloženi na period do jedne godine, a dugoročni – duži od jedne godine. Kratkoročni i dugoročni finansijski plasmani mogu biti: plasmani u domaćoj valuti i plasmani u stranoj valuti.

Knjigovodstveno evidentiranje stanja i promjena stanja kratkoročnih i dugoročnih finansijskih plasmana vrši se u finansijskom knjigovodstvu u okviru:

- ▶ osnovnih i obaveznih poslovnih knjiga – dnevniku i glavnoj knjizi finansijskog knjigovodstva
- ▶ pomoćne evidencije koja podrazumijeva analitičko evidentiranje stanja i prometa kratkoročnih i dugoročnih finansijskih plasmana koji se vode u okviru finansijskog knjigovodstva.

Analitičko evidentiranje obezbjeđuje se na način što se za svaku pojedinu vrstu dugoročnog i kratkoročnog finansijskog plasmana otvara posebna kartica. Ovakav način evidentiranja je značajan jer omogućava, između ostalog, pružanje podataka o roku naplate i uslovima naplate potraživanja, kamatnoj stopi, načinu obračuna kamate, kao i o valuti (ako je u pitanju plasiranje sredstava u stranoj valuti).

PRIMJER

Evidentiranje kratkoročnih i dugoročnih finansijskih plasmana

1. Banka je odobrila kredit drugoj banci u zemlji u iznosu 80.000 €, s rokom otplate od tri mjeseca. Isplata je izvršena iz sredstava na računu za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
2. Banka je drugoj banci u zemlji odobrila kredit za likvidnost u iznosu 260.000 €, s rokom vraćanja kredita od pet mjeseci i mjesečnom kamatnom stopom od 9%. Isplata je izvršena iz sredstava na računu za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
3. Banka odobrava drugoj banci u zemlji kredit u iznosu 320.000 €, s rokom otplate od 24 mjeseca uz 6% kamate. Isplata je izvršena iz sredstava na računu za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
4. Prilikom sastavljanja godišnjeg računa banke utvrđeno je da u narednoj godini dospijevaju za naplatu dugoročni krediti drugim bankama u zemlji u iznosu 300.000 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	12041	1010	Kratkoročni krediti bankama u privatnom vlasništvu Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za odobreni opoziv i kredit	80.000	80.000
2.	12041	1010	Kratkoročni krediti bankama u privatnom vlasništvu Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za odobreni kredit drugoj banci	260.000	260.000
3.	12042	1010	Dugoročni krediti i plasmani drugim bankama Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za odobreni kredit drugoj banci	320.000	320.000
4.	120421	12042	Tekuća dospjeća dugoročnih kredita Dugoročni krediti i plasmani drugim bankama Za dospjela tekuća potraživanja	300.000	300.000

12041 – Kratkoročni krediti bankama u privatnom vlasništvu		
D		P
1)	80.000	
2)	260.000	

1010 – Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG			
D			P
0)	900.000	80.000	(1)
		260.000	(2)
		320.000	(3)

12042 – Dugoročni krediti i plasmani			
D	drugim bankama		P
3)	320.000	300.000	(4

120421 – Tekuća dospjeća			
D	dugoročnih kredita		P
4)	300.000		

Evidentiranje kratkoročnih i dugoročnih finansijskih plasmana

- Banka je odobrila građanima kratkoročni kredit i isplatila odgovarajuće iznose na račun za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) i to za:
 - ▶ obavljanje poljoprivrednih djelatnosti 60.000 €
 - ▶ stambenu izgradnju 120.000 €.
- Banka je iz svog kreditnog potencijala odobrila kratkoročne kredite i isplatila odobrene iznose na račun za poravnanje druge banke i to:
 - ▶ zdravstvenim ustanovama 3.000.000 €
 - ▶ obrazovnim ustanovama 2.000.000 €
 - ▶ javnim privrednim društvima 6.000.000 €
 - ▶ drugim privrednim društvima 1.000.000 €.
- Banka je dala drugoj banci kratkoročni kredit na ime likvidnosti 300.000 €, i isplatila odgovarajući iznos na njen račun za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
- Banka je u ugovorenom roku naplatila kratkoročne kredite date građanima u gotovini u iznosu 325.000 €.
- U ugovorenom roku banka je naplatila kratkoročne kredite preko računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) izdate klijentima unutar banke:
 - ▶ zdravstvenih i obrazovnih ustanova 5.000.000 €
 - ▶ javnih privrednih društava 3.000.000 €
 - ▶ drugih privrednih društava 1.000.000 €.
- Banka je odobrila dugoročni kredit privrednom društvu i isplatila unutar banke u iznosu 500.000 €.
- Banka je odobrila građanima kratkoročni kredit za ogrijev u vrijednosti 20.000 € i isplatila ga u gotovini.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	12640	1010	Kratkoročni krediti i plasmani stanovništvu Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za odobrene kredite stanovništvu	180.000	180.000
2.	12610 12510	1010	Kratkoročni krediti i plasmani privrednim društvima Kratkoročni krediti i plasmani javnim privrednim društvima Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za odobrene kratkoročne kredite	1.000.000 11.000.000	12.000.000
3.	12040	1010	Kratkoročni krediti i plasmani drugim bankama Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za odobren kratkoročni kredit drugoj banci	300.000	300.000
4.	10011	12640	Gotovina u blagajni Kratkoročni krediti i plasmani stanovništvu Za naplaćen kredit	325.000	325.000
5.	1010	12510 12610	Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Kratkoročni krediti i plasmani javnim privrednim društvima Kratkoročni krediti i plasmani privrednim društvima Za naplaćene kratkoročne kredite	9.000.000	5.000.000 4.000.000
6.	12611	1010	Dugoročni krediti i plasmani privrednim društvima Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za odobreni dugoročni kredit	500.000	500.000
7.	12640	10011	Kratkoročni krediti i plasmani stanovništvu Gotovina u blagajni Za odobreni kratkoročni kredit	20.000	20.000

12640 – Kratkoročni krediti i plasmani stanovništvu			
D		P	
1)	180.000	325.000	(4)
7)	20.000		

12610 – Kratkoročni krediti i plasmani privrednim društvima			
D		P	
2)	1.000.000	4.000.000	(5)

EVIDENTIRANJE PLASMANA, IZVORA SREDSTAVA BANKE,
KAPITALA I REZERVI BANKE

12510 – Kratkoročni krediti i plasmani javnim privrednim društvima			
D			P
2)	11.000.000	5.000.000	(5)

1010 – Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG			
D			P
0)	15.000.000	180.000	(1
5)	9.000.000	12.000.000	(2
		300.000	(3
		500.000	(6

12040 – Kratkoročni krediti i plasmani drugim bankama			
D			P
3)	300.000		

10011 – Gotovina u blagajni			
D			P
4)	325.000	20.000	(7

2325 – Depoziti po viđenju privrednim društvima			
D			P

12611 – Dugoročni krediti i plasmani privrednim društvima			
D			P
6)	500.000		

EVIDENTIRANJE KRATKOROČNIH I DUGOROČNIH DEPOZITA I KREDITA

7.2.

Kada vlasnik novčanih sredstava (npr. novčani depozit, štedni ulog i sl.) vrši ulaganje u banku, nastaje novčano potraživanje klijenta (imaoca) prema banci koje se naziva **depozit**. Depoziti se u zavisnosti od ročnosti dijele na:

- ▶ depozite po viđenju
- ▶ oročene depozite.

Pod depozitima po viđenju podrazumijevaju se sredstva koja klijent može da podigne s računa banke u bilo kom trenutku. Kamata koja se obračunava na depozite po viđenju je vrlo mala. Ukoliko su u pitanju oročeni depoziti, to znači da klijent sredstva uložena u banku ima mogućnosti da podigne nakon isteka ugovorenog roka. Iznos ugovorene kamate veći je u odnosu na depozite po viđenju. Oročeni depoziti se dijele na kratkoročne i dugoročne. Kratkoročni su oni koji se mogu podići s rokom do jedne godine. Dugoročni depoziti imaju rok oročenja duži od jedne godine. Zavisno od toga da li se sredstva kod dugoročnih depozita oročavaju s određenom svrhom ili ne, dijele se na depozite s namjenom i depozite bez namjene. Depoziti bez namjene su oni gdje se klijentu, po osnovu oročavanja, isplaćuje samo kamata, dok kod depozita s namjenom klijent oročava sredstva s namjenom dobijanja kredita, pokriva neke obaveze, npr. akreditiva, garancije i sl. U kontnom okviru za oročene depozite namijenjena je grupa 23, odnosno 25 za depozite po viđenju.

Kredit predstavljaju obavezu klijenta (zajmoprimca) prema banci (zajmodavcu) za uzeta novčana sredstva. Za njih je u kontnom okviru banke rezervisana klasa 12. Pored povraćaja ugovorenog iznosa sredstava u dogovorenom roku, klijent ima obavezu da banci plati i pripadajuću naknadu – kamatu. Postoje brojni kriterijumi klasifikacije kredita. Za nas je od posebne važnosti klasifikacija kredita prema roku vraćanja. Prema navedenom kriterijumu, krediti se dijele na: kratkoročne, s rokom vraćanja do jedne godine, srednjoročne, rok vraćanja od jedne do deset godina i dugoročne, čiji je rok vraćanja preko 10 godina.

depozit

potraživanje iznosa novčanih sredstava koja je imalac novca uložio u banku

depoziti po viđenju

sredstva koja klijent može da podigne s računa u bilo kom trenutku

oročeni depoziti

sredstva uložena u banku koja klijent ima mogućnosti da podigne po isteku ugovorenog roka

kredit

obaveza klijenta (zajmoprimca) prema banci (zajmodavcu) za uzeta novčana sredstva

Uviđamo da postoji bitna razlika između depozita i kredita. Depoziti predstavljaju ulaganja klijenata u banku i s računovodstvenog aspekta čine potraživanja, dok kredit nastaje pozajmljivanjem novca od banke i knjigovodstveno čini obavezu. Takođe, u zavisnosti od vrste depozita, banka je u obavezi da deponentu vrati novac i pripadajuću nadoknadu, dok je kod kredita obrnuta situacija. Klijent – zajmoprimac je u obavezi da vrati pozajmljeni novac u određenom roku s pripadajućom kamatom, kao cijenom za ustupljena novčana sredstva.

ZA RADOZNALE

Prema predmetu na koji glase i u kojem moraju biti podmireni, krediti se dijele na **naturalne (robne)** i **novčane** kredite. Prema **subjektima** koji ih odobravaju, krediti se dijele na komercijalne i bankovne kredite.

Prema **svrsi** dijele se na:

- ▶ proizvođačke – koriste se za potrebe proizvodnje
- ▶ potrošačke – koriste se za povećanje kupovne moći stanovništva i drugih osoba koje dobijene kredite koriste za kupovinu potrošne robe.

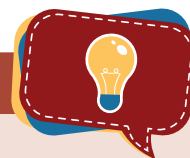
Prema **namjeni** dijele se na:

- ▶ kredite za obrtna sredstva – koriste se za potrebe tekuće proizvodnje i prometa
- ▶ kredite za investicionu potrošnju – odobravaju se za finansiranje razvoja industrije, prometa, infrastrukture itd.

Prema **načinu osiguranja (povrata)** dijele se na:

- ▶ otvorene kredite – odobravaju se na bazi povjerenja (bez pokrića i garancije dužnika)
- ▶ pokrivene – kada je potrebno izvršiti pokriće putem zaloga nekretnine ili nekim drugim instrumentom. Krediti se mogu podijeliti i na **kamatne** – na koje se obračunava kamata i na **beskamatne** – na koje se ne obračunava kamata. Prema svrsi korišćenja, dijele se na **namjenske** – koji se koriste za unaprijed utvrđenu svrhu i **nenamjenske** – kada je zajmoprimac u mogućnosti da ih koristi za bilo koju namjenu. Na kraju, prema načinu vraćanja dijele se na **jednokratne** – koji se vraćaju u cjelini po isteku ugovorenog roka, **obročne** – koji se vraćaju prema ugovorenim rokovima otplate pojedinih djelova kredita i **anuitetne** – kada se otplata vrši ravnomjerno, u obliku anuiteta (otplata i kamata).

PRIMJER

Evidencija kratkoročnih i dugoročnih depozita i kredita

1. Klijent (fizičko lice) položio je oročeni depozit na pet godina kod poslovne banke u iznosu 10.000 € u gotovini.
2. Privredno društvo je položilo oročeni depozit na šest mjeseci sa računa kod poslovne banke u iznosu od 6.000 € na račun za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
3. Banka je odobrila kratkoročni kredit privrednom društvu u iznosu 20.000 € i isplatila na račun privrednog društva u okviru banke.
4. Banka je odobrila dugoročni kredit drugoj banci u iznosu 100.000 € i sa svog računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) uplatila sredstva na račun druge banke kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
5. Banka je odobrila kratkoročni kredit stanovništvu i isplatila na račune stanovništva unutar banke iznos od 5.000 €.
6. Ino banka je položila depozitna sredstva na ino račun banke u iznosu od 1.000.000 €. Sredstva su položena na rok od mjesec dana.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	10011	2531	Gotovina u blagajni Oročeni depoziti fizičkih lica Za oročeni depozit fizičkog lica	10.000	10.000
2.	2325	2525	Depozit po viđenju privrednim društvima Oročeni depozit privrednim društvima Za oročeni depozit pravnog lica	6.000	6.000
3.	12610	2325	Kratkoročni krediti i plasmani privrednim društvima Depoziti po viđenju privrednim društvima Za odobreni kredit privrednom društvu	20.000	20.000
4.	12042	1010	Dugoročni krediti drugim bankama Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za odobreni kredit drugoj banci	100.000	100.000
5.	12640	2331	Kratkoročni krediti i plasmani stanovništvu Depoziti po viđenju stanovništvu Za odobreni kredit stanovništvu	5.000	5.000
6.	1009	2309	Inokorespondentski račun Depoziti po viđenju od inostrane banke Za položeni depozit	1.000.000	1.000.000

EVIDENTIRANJE PLASMANA, IZVORA SREDSTAVA BANKE, KAPITALA I REZERVI BANKE

D		10011 – Gotovina u blagajni		P	
1)	10.000				

D		2531 – Oročeni depozit fizičkih lica		P	
		10.000		(1)	

D		2325 – Depoziti po viđenju privrednim društvima		P	
2)	6.000	20.000		(3)	

D		2525 – Oročeni depozit privrednim društvima		P	
		6.000		(2)	

D		12610 – Kratkoročni kredit i plasmani privrednim društvima		P	
3)	20.000				

D		12042 – Dugoročni krediti drugim bankama		P	
4)	10.000				

D		1010 – Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG		P	
		100.000		(4)	

D		1264 – Kratkoročni krediti i plasmani stanovništvu		P	
5)	5.000				

D		2309 – Depoziti po viđenju od inobanke		P	
		1.000.000		(6)	

D		2331 – Depoziti po viđenju stanovništvu		P	
		5.000		(5)	

D		1009 – Inokorespondentski račun		P	
6)	1.000.000				

EVIDENTIRANJE ULOGA NA ŠTEDNJU I OSTALIH POSLOVA SA STANOVNIŠTVOM

7.3.

Pored već nabrojanih aktivnosti koje su u domenu poslovanja banke, veoma značajan segment odnosi se na poslovanje banaka sa stanovništvom (fizičkim licima). U poslovanju banaka sa fizičkim licima – građanima posebno mjesto zauzimaju:

- ▶ poslovi štednje
- ▶ ostali poslovi sa stanovništvom, gdje izdvajamo poslove po tekućim računima građana.

Štednja ili štedni ulog predstavlja jednu vrstu ugovora o depozitu pri kojem banka svom deponentu (klijentu) izdaje štednu knjižicu ili karticu na osnovu deponovanog novca. Štedni ulozi mogu biti u stranoj ili domaćoj valuti, pa se pravi razlika između domaće (ulog – štednja u eurima (€)) i devizne štednje (ako je štednja u nekoj drugoj valuti, npr. dolar (\$), funta (£) i sl.). Kao i kod depozita, tako i štednja, bilo da je u domaćoj ili u stranoj valuti, može biti:

- ▶ po viđenju
- ▶ oročena.

Štednja po viđenju („a vista štednja“) predstavlja način ulaganja depozita pri kojem klijent banke u svakom trenutku raspolaže cjelokupnim uložnim novcem. To znači da ne postoje nikakvi rokovi u dijelu dospjeća kamate, odnosno nikakva ograničenja u korišćenju sredstava na računu. Kamata se kod ove vrste štednje obračunava na kraju kalendar-ske godine. Oročeni štedni ulozi mogu biti s namjenom ili bez namjene. Ako su bez namjene, rok oročenja može biti 1–36 mjeseci. Štedni ulozi s namjenom mogu se javiti kao: dječja štednja, štednja do penzije, radi sticanja prava na kredit i sl.

Ostali poslovi sa stanovništvom, tj. poslovi po tekućim računima građana i žiro-računima pravnih i fizičkih lica imaju osobine depozita po viđenju – transakcionih depozita.

Štednja ili štedni ulog

predstavlja ugovorni odnos o depozitu pri kojem banka svom deponentu (klijentu) izdaje štednu knjižicu ili karticu na osnovu deponovanog novca

Štednja po viđenju ili „a vista štednja“

predstavlja ugovorni odnos o kojem klijent u bilo kom trenutku može raspolagati iznosom sredstava koje je uložio

oročena štednja

klijent je u mogućnosti da podigne ulog nakon isteka ugovorenog roka

PRIMJER

Evidencija uloga na štednju i ostalih poslova sa stanovništvom

1. Lice M. M. otvara transakcioni račun radi naplate autorskog honorara. Banka u gotovini naplaćuje proviziju za otvaranje transakcionog računa 20 €.
2. Izvršena je uplata autorskog honorara na transakcioni račun lica M. M. u iznosu 3.400 €.
3. Lice M. M. je podiglo autorski honorar na šalteru banke 3.000 €.
4. Lice N. N. je uložilo na štednju po viđenju na šalteru banke 10.000 €.
5. Banka je obračunala kamatu na štedni nalog lica N. N. u iznosu 100 €.
6. Na šalteru banke licu N. N. je isplaćeno 5.200 € na osnovu štednog uloga.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	10011	4366	Gotovina u blagajni Prihod od naknada za bankarske usluge Za proviziju otvaranja transakcionog računa	20	20
2.	1010	2331	Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Transakcioni račun fizičkih lica Za uplatu honorara MM lica	3.400	3.400
3.	2331	1001	Transakcioni račun fizičkih lica Gotovina u blagajni Za isplatu honorara	3.000	3.000
4.	10011	2332	Gotovina u blagajni Depoziti po viđenju stanovništva Za štedni nalog lica N. N.	10.000	10.000
5.	4161	2901	Rashodi kamata od stanovništva Fakturisana kamata – depoziti Za obračunatu kamatu	100	100
6.	2332	10011	Depoziti po viđenju stanovništva Gotovina u blagajni Za isplatu štednog naloga	5.200	5.200

10011 – Gotovina u blagajni				4366 – Prihodi od naknada za bankarske usluge				1010 – Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG			
D		P		D		P		D		P	
1)	20	3.000	(3			20	(1	2)	3.400		
4)	10.000	5.200	(6								

2331 – Transakcioni račun fizičkih lica			
D		P	
3)	3.000	3.400	(2

2901 – Fakturisana kamata – depoziti			
D		P	
		100	(5

2332 – Depoziti po viđenju stanovništva			
D		P	
6)	5.200	10.000	(4

4161 – Rashodi kamata od stanovništva			
D		P	
5)	100		

Ulozi na štednju

1. Jednom građaninu otvoren je 1. 10. račun **ulozi na štednju**. Istog dana uplaćeno je gotovinski 10.000 €.
2. Na računu **ulozi na štednju** uplaćeno je 5.000 € – 1. 11, u gotovini.
3. S računa **ulozi na štednju** 15. 12. podigao je 5.000 €, u gotovini.
4. Obračunati i proknjižiti dospjelu kamatu po datom računu za tekuću godinu (do 31. 12.) po stopi od 9% pomoću kamatnih brojeva (uzećemo 30 dana – mjesec a 360 dana – godina).
5. Provizija je 0,4% od ukupnog prometa. Troškovi su 100 € po promjeni.

Za obračun kamate na štednim računima građana koristi se tzv. stepenasta metoda. Ona je primjenjiva kod obračuna kamate po svim tekućim računima. Primjenom ove metode polazi se od salda najranije pozicije pa do sljedeće prilikom računanja kamate, tj. kamatnog broja. Kamata se računa na osnovu kamatnog broja i kamatnog ključa, pomoću kojeg se sastavlja kamatni list.

EVIDENTIRANJE PLASMANA, IZVORA SREDSTAVA BANKE, KAPITALA I REZERVI BANKE

Kamata = kamatni broj/kamatni ključ

Kamatni broj = iznos početnog salda × broj dana/100

Kamatni ključ = (360/kamatna stopa – izražena u % zbog dijeljenja sa 100)

Kamatni list:

Opis	Iznos	Rok od – do	Broj dana	Kamatni broj
Uplata 1	10.000	1. 10 – 1. 11.	31	3.100
Uplata 2	5.000			
Saldo	15.000	1. 11 – 15. 12.	44	6.600
Isplata 1	5.000			
Saldo	10.000	15. 12 – 31. 12.	16	1.600
UKUPNO				11.300

Objašnjenje

Kamata = kamatni broj/kamatni ključ

Kamata = $11.300/360/9 = 282,5$

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1a.	10011	2331	Gotovina u blagajni Transakcioni račun fizičkih lica (Ulozi na štednju) Za uplaćenu štednju	10.000	10.000
1b.	10011	2331	Gotovina u blagajni Transakcioni račun fizičkih lica (Ulozi na štednju) Uplata na ime uloga na štednju	5.000	5.000
1c.	2331	10011	Transakcioni račun fizičkih lica (Ulozi na štednju) Gotovina u blagajni Za podignutu štednju	5.000	5.000
1d.	4161	2901	Troškovi kamate Fakturisana kamata – depoziti Za obračunatu kamatu	282,5	282,5
1e.	2331	4564	Transakcioni račun fizičkih lica (Ulozi na štednju) Prihodi od provizija i naknada Za proviziju i naknadu	380	380

Objašnjenje promjene 1e)

Desile su se tri promjene, pa su troškovi $100 \times 3 = 300 \text{ €}$

Ukupan promet je 20.000 €, pa je provizija $20.000 \times 0,04 = 80 \text{ €}$

Ukupno: 380 €

10011 – Gotovina u blagajni				2331 – Transakcioni račun fizičkih lica (Ulozi na štednju)				4161 – Troškovi kamate			
D		P		D		P		D		P	
1a)	10.000	5.000	(1c)	1c)	5.000	10.000	(1a)	1d)	282,5		
1b)	5.000			1e)	380	5.000	(1b)				

4564 – Prihodi od provizija i naknada		
D		P
		380 (1e)

2901 – Fakturisana kamata – depoziti		
D		P
		282,5 (1d)

7.4.

EVIDENTIRANJE KAPITALA I REZERVI BANKE

Kapital i rezerve banaka evidentiraju se na klasi 3, odnosno na grupi 30. Kapital banke, sa aspekta izvora, dijeli se na sopstveni i pozajmljeni. Koliki je iznos sopstvenog kapitala banke (kapital) možemo saznati tako što od aktive (sredstava) oduzmemo iznos obaveza. Iznos kapitala kojim banka raspolaže pokazatelj je uspješne poslovne politike banke, kao i pokazatelj koliko su sredstva uložena u banku sigurna. Kapital banke dijeli se na primarni i sekundarni. Primarni je onaj koji je stalno prisutan u banci, a sekundarni povremeno. Strukturu primarnog kapitala čine: akcijski kapital (obične akcije), preferencijalni kapital (preferencijalne akcije), neraspoređena dobit, kao i rezerve za pokriće gubitaka. Sekundarni kapital formiraju skrivene rezerve u banci, kao i subordinirane obveznice (rok dospijeća preko pet godina, niži isplatni prioritet u odnosu na deponente, viši u odnosu na akcionare).

Operativne rezerve banaka koriste se za pokriće očekivanih gubitaka. Sadrže opšte rezerve, specifične rezerve i rezerve za rizik zemlje.

PRIMJER

Evidencija kapitala i rezervi banke

1. Poslovna banka je primila fakturu br. 32 za zakup poslovnog prostora od dobavljača u iznosu 1.000 €, PDV 21%.
2. Banka je izmirila obavezu prema dobavljaču po fakturi br. 32 na račun unutar banke.
3. Neraspoređenu dobit iz prethodne godine koja iznosi 130.000 € banka je rasporedila na obaveze na isplatu dividende, kao i na porez 9% akcionarskim pravnim licima.
4. Poslovna banka vrši rezervisanje za otpremnine i jubilarne nagrade u iznosu 50.000 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	5059	2198	Troškovi zakupa poslovnog prostora Obaveze prema dobavljačima Za primljenu fakturu br. 32	1.210	1.210
2.	2198	2326	Obaveze prema dobavljačima Depoziti po viđenju privrednih društava Za izmirenu obavezu	1.210	1.210
3.	3008	2910 2909	Neraspoređeni dobitak iz prethodne godine Obaveze za isplatu dividende Obaveza za tekući porez Za neraspoređenu dobit	130.000	118.300 11.700
4.	5028	2931	Troškovi rezervisanja za otpremnine i jubilarne nagrade Rezervisanja za otpremnine i jubilarne nagrade Za rezervisanja	50.000	50.000

5059 – Troškovi zakupa poslovnog prostora			2198 – Obaveze prema dobavljačima			2326 – Depoziti po viđenju privrednih društava			
D		P	D		P	D		P	
1)	1.210		2)	1.210	1.210			1.210	2)

3008 – Neraspoređeni dobitak iz prethodne godine			2910 – Obaveze za isplatu dividende			2909 – Obaveza za tekući porez			
D		P	D		P	D		P	
3)	130.000				118.300	3)		11.700	3)

5028 – Troškovi rezervisanja za otpremnine i jubilarne nagrade			2931 – Rezervisanja za otpremnine i jubilarne nagrade			
D		P	D		P	
4)	50.000				50.000	4)

Evidentiranje rezervisanja banke

1. Banka u svom portfoliju ima date garancije privrednim društvima u iznosu 2.000.000 €.
2. Banka je primjenom interne metodologije obračunala ispravku vrijednosti za potencijalne gubitke po osnovu vanbilansnih izloženosti u iznosu 100.000 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	9900	9050	Aktiva koja se drži na čuvanju – memorandum računi Garancije date privrednim društvima Za date garancije	2.000.000	2.000.000
2.	5619	2930	Rezervisanja za gubitke na vanbilansnim stavkama Naknada za kreditne gubitke po vanbilansnim kreditnim izloženostima Za potencijalne gubitke	100.000	100.000

9900 – Aktiva koja se drži na čuvanju – memorandum računi		
D		P
1)	2.000.000	

9050 – Garancije date privrednim društvima		
D		P
	2.000.000	(1)

5619 – Rezervisanja za gubitke na vanbilansnim stavkama		
D		P
2)	100.000	

2930 – Naknada za kreditne gubitke po vanbilansnim kreditnim izloženostima		
D		P
	100.000	(2)

PITANJA I ZADACI

1. Definiši plasmane banaka i izdvoj plasmane prema vremenskom kriterijumu.
2. Pojasni pojam depozita i raščlani ih prema ročnosti.
3. Ustanovi i objasni razliku između oročenih i depozita po viđenju.
4. Uporedi depozite i kredite. Diskutuj.
5. Pojasni koji se poslovi banke javljaju u vezi sa poslovanjem sa stanovništvom.
6. Što je štednja (štedni ulog) i kako se može podijeliti? Diskutuj.
7. Kakva je razlika između štednje po viđenju i oročene štednje? Argumentuj.
8. Pojasni pojam kapitala banke.
9. Navedi razliku između primarnog i sekundarnog kapitala.

Zadaci za vježbanje

Zadatak 1.

1. Banka odobrava drugoj banci kredit u iznosu 280.000 €, s rokom vraćanja od 18 mjeseci uz 8% kamate. Isplata izvršena preko računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
2. Banka je drugoj banci u zemlji odobrila kratkoročni kredit za likvidnost 200.000 €. Isplata izvršena preko računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
3. Banka je odobrila kredit i uplatila sredstva drugoj banci u zemlji sa svog računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) na račun druge banke u iznosu 60.000 €.
4. Banka je iz svog kreditnog potencijala odobrila kratkoročne kredite i isplatila odobrene iznose na račun za poravnanje druge banke i to: zdravstvenim i obrazovnim ustanovama 1.000.000 € i javnim privrednim društvima 3.000.000 €.
5. Banka je primila kredit od banke u zemlji u iznosu 150.000 €, na rok od 18 mjeseci, koji je uplaćen na inostrani račun banke.

6. U ugovorenom roku banka je naplatila kratkoročne kredite od javnih privrednih društava 2.000.000 € i od zdravstvenih i obrazovnih ustanova 1.000.000 €.
7. Lice N. N. otvara u banci transakcioni račun radi naplate autorskog honorara. Banka u gotovini naplaćuje proviziju za otvaranje transakcionog računa 20 €.
8. Izvršena je uplata autorskog honorara na transakcioni račun lica N. N. u iznosu od 1.000 € iz druge banke.
9. Poslovna banka vrši rezervisanje za otpremnine i jubilarne nagrade u iznosu 30.000 €.

Zadatak 2.

1. Banka je odobrila građanima kratkoročni kredit za obavljanje zanatskih djelatnosti u vrijednosti 30.000 € i za ogrijev 15.000 €.
2. Banka je uključila sredstva deponenata banke – od privrednog društva 100.000 € i od stanovništva 30.000 €, na rok od 8 mjeseci.
3. Lice M. M. je uložilo na štednju po viđenju na šalteru banke 15.000 €.
4. Banka je obračunala kamatu na štedni nalog lica M. M. u iznosu 150 €.
5. Na šalteru banke licu M. M. je isplaćeno 6.500 € na osnovu štednog uloga.
6. Neraspoređenu dobit iz prethodne godine koja iznosi 100.000 € banka je rasporedila na obaveze za isplatu dividendi i 9% poreza.

REZIME

Finansijski plasman nastaje ulaganjem viška novčanih sredstava banke u druge banke ili u neke druge aktivnosti komitenata (hartije od vrijednosti, davanje kredita komitentima i sl.). Prema dužini vremenskog perioda na koji se sredstva plasiraju (ulažu), plasmani banke dijele se na dugoročne i kratkoročne. Kratkoročni i dugoročni finansijski plasmani razlikuju se i po tome da li su plasirani u domaćoj ili stranoj valuti.

Depoziti nastaju ulaganjem viška novčanih sredstava imaoaca (vlasnika). Ulaganjem se formira novčano potraživanje klijenta prema banci. Prema ročnosti, depoziti se dijele na dugoročne i kratkoročne.

Kredit predstavlja dužničko-povjerilački odnos u kome se klijent (zajmoprimac) obavezuje da će banci (zajmodavcu) u određenom roku i s pripadajućom kamatom vratiti uzeta sredstva. Krediti se takođe, prema ročnosti, mogu podijeliti na kratkoročne, srednjoročne i dugoročne.

Banka obavlja poslovne aktivnosti sa stanovništvom. U okviru toga, dominantni su poslovi štednje, kao i poslovi po tekućim računima građana. Kapital i rezerve banaka evidentiraju se na klasi 3, odnosno na grupi 30. Prema kriterijumu izvora, tj. odakle potiče, kapital banke dijeli se na sopstveni i pozajmljeni. Kapital kojim banka raspolaze pokazatelj je uspješne poslovne politike banke. Kapital je i garancija sigurnosti sredstava koja su uložena u banku.

KNJIGOVODSTVENO EVIDENTIRANJE RASHODA I PRIHODA BANKE I OSTVARENOG PERIODIČNOG REZULTATA

8

SADRŽAJ POGLAVLJA

- 8.1. Računi uspjeha banke
- 8.2. Utvrđivanje periodičnog rezultata poslovanja banke
- 8.3. Sastavljanje finansijskih iskaza na propisanim obrascima
- 8.4. Pripremanje finansijskih iskaza i dokumentacije koja ih prati za potrebe vršenja revizije

U ovom poglavlju naučićeš da:

- ▶ objasniš rashode i prihode banke i vremenska razgraničenja
- ▶ knjižiš rashode i prihode banke i vremenska razgraničenja
- ▶ utvrdiš periodični rezultat poslovanja banke na osnovu proknjiženih poslovnih promjena
- ▶ rasporediš ostvoreni finansijski rezultat i njegovu raspodjelu
- ▶ sastaviš finansijske iskaze na propisanim obrascima na osnovu proknjiženih promjena
- ▶ pripremiš finansijske iskaze i dokumentaciju koja ih prati za potrebe vršenja revizije

RAČUNI USPJEHA BANKE

8.1.

Banka, kao i svako drugo privredno društvo, osniva se s ciljem da kontinuirano i profitabilno posluje, tj. da ostvareni prihodi budu veći od iznosa nastalih rashoda. Kontnim okvirom banke za prihode i rashode rezervirana je klasa 4:

- ▶ Grupa 40: Prihodi od kamata
- ▶ Grupa 41: Rashodi od kamata
- ▶ Grupa 43: Prihodi od naknada i provizija
- ▶ Grupa 45: Rashodi od naknada i provizija
- ▶ Grupe 46–48: Neto dobiti od HOV
- ▶ Grupa 49: Dobici i gubici od revalorizacije, od kastodi poslova, prihodi od dividendi, ostalo.

Prihodi i rashodi kod banaka nastaju kao posljedica obavljanja redovnih poslovnih aktivnosti s trećim licima. Najznačajnija kategorija prihoda banke jesu poslovni prihodi. Uobičajeno, u okviru poslovnih prihoda dominiraju prihodi koji nastaju po osnovu kamata. **Prihodi od kamata na kredite** nastaju iz osnovne funkcije banke – funkcije plasiranja novca. Takođe, banka naplaćuje određene naknade za pružene usluge i provizije i po osnovu toga nastaju **prihodi od naknade i provizije**. Banka ostvaruje i **prihode od kamata na depozite** koji nastaju prilikom deponovanja viškova novca kod drugih banaka. Budući da banka obavlja poslovne aktivnosti i u inostranstvu, usljed promjene kupovne moći domaće u odnosu na stranu valutu (devalvacija ili apresijacija), moguće je da dođe do pojave **pozitivnih i negativnih kursnih razlika**. U obavljanje bankarskih poslova spadaju i poslovi investicionih aktivnosti. Stoga, **prihodi od kamata na ulaganja u hartije od vrijednosti** nastaju kada banka ulaže novac u različite vrste dužničkih hartija od vrijednosti.

Na drugoj strani, strukturu ukupnih rashoda banke čine: poslovni, operativni i finansijski rashodi. Kao i u slučaju prihoda, u strukturi rashoda dominiraju poslovni rashodi gdje su posebno značajni **rashodi kamata**. Riječ je o rashodima koji najčešće nastaju uzimanjem depozita. Pored

prihodi kamate na kredite

poslovni prihodi koji nastaju plasiranjem novčanih sredstava banke

prihodi kamate na depozite kod banaka

poslovni prihodi koji nastaju kada banka deponuje višak novca kod drugih banaka

rashodi kamata

dio poslovnih rashoda koji nastaju kada su kod banke deponovane štednja ili depoziti klijenata

njih, rashode kamata čine i rashodi po osnovu uzetih pozajmica od drugih banaka. Takođe, u okviru rashoda banke pojavljuju se rashodi od naknada i provizija u domaćoj i stranoj valuti i rashodi ostalih naknada i provizija; gubici po osnovu prodaje hartija od vrijednosti po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha; gubici po osnovu prodaje hartija od vrijednosti koje su raspoložive za prodaju i gubici po osnovu prodaje hartija od vrijednosti koje se drže do dospijeca. Operativni rashodi nastaju po osnovu indirektnog otpisa plasmana, kao i po osnovu rezervisanja za obaveze i sl. Takođe, strukturu operativnih rashoda čine: troškovi bruto zarada i bruto naknada zarada, troškovi naknada za privremene i povremene poslove, ostali lični rashodi, kao i troškovi materijala, troškovi proizvodnih usluga, troškovi amortizacije, rashodi po osnovu lizinga, nematerijalni troškovi (bez poreza i doprinosa), troškovi poreza i doprinosa i ostali operativni troškovi.

Na kraju obračunskog perioda vrši se poređenje prihoda i rashoda. Bitno je, sa aspekta realnosti obračuna, svakom obračunskom periodu dodijeliti onaj iznos prihoda i rashoda koji je u njemu nastao bez obzira na to kada je naplaćen, tj. isplaćen. U tu svrhu koriste se računi **vremenskih razgraničenja**.

PRIMJER

Evidencija rashoda banke

1. Banka je na osnovu trebovanja nabavila i utrošila kancelarijski materijal po fakturi u iznosu 480 €.
2. Obračunati troškovi investicionog održavanja za tekući mjesec iznose 280 €.
3. Banka je obračunala kamatu i isplatila kamatu za uzete kredite s računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) na račun povezane banke u zemlji u iznosu 20.300 €.
4. Banka je isplatila preko računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) na ime troškova reprezentacije iznos od 500 €, sa PDV-om 21%.
5. Obračunata amortizacija za opremu za tekući mjesec iznosi 1.980 €.
6. Banka je s računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) izvršila isplatu računa za zakupninu poslovnog prostora u iznosu 900 €, PDV 21%.
7. Po fakturi br. 7 troškovi za električnu energiju iznose 300 €, PDV 21%.
8. Banka je obračunala i isplatila kamatu s računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) na kredit dobijen od druge banke na njen račun u iznosu 13.000 €.
9. Banka je obračunala i platila na inostrani račun naknadu za usluge matičnoj banci po fakturi 600 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	5324	2918	Trošak materijala Obaveze prema dobavljačima Za utrošeni materijal	480	480
2.	5399	2948	Trošak investicionog održavanja PVR – obračunati trošak investicionog održavanja Za obračunate troškove investicionog održavanja	280	280
3.	4111	2943	Rashodi kamata od povezanih banaka Nedospjela kamata od povezanih banaka Za obračunatu kamatu	20.300	20.300
3a.	2943	2901	Nedospjela kamata od povezanih banaka Dospjela kamata od povezanih banaka Za dospjelu kamatu	20.300	20.300
3b.	2901	1010	Dospjela kamata od povezanih banaka Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za isplatu kamate	20.300	20.300
4.	5308	2918	Trošak reprezentacije Obaveze prema dobavljačima Za isplatu troškova reprezentacije	500	500
4a.	2918	1010	Obaveze prema dobavljačima Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za izmirenu obavezu	500	500
5.	5104	1808	Troškovi amortizacije Ispravka vrijednosti postrojenja i opreme Za obračunatu amortizaciju	1.980	1.980
6.	5051	2918	Troškovi zakupnine Obaveze prema dobavljačima Za isplatu nematerijalnih troškova	1.089	1.089
6a.	2918	1010	Obaveza za dobavljače Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za izmirenu obavezu za zakupninu	1.089	1.089

KNJIGOVODSTVENO EVIDENTIRANJE RASHODA I PRIHODA BANKE I OSTVARENOG PERIODIČNOG REZULTATA

7.	5054	2918	Troškovi električne energije Obaveze prema dobavljačima Za primljeni račun	363	363
8.	4115	2941	Rashodi kamata od druge banke Nedospjela kamata od druge banke Za obračunatu kamatu	13.000	13.000
8a.	2941	2903	Nedospjela kamata od druge banke Dospjela kamata od druge banke Za dospjelu kamatu	13.000	13.000
8b.	2903	1010	Dospjela kamata od druge banke Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Za isplatu kamate	13.000	13.000
9.	4514	2918	Rashodi naknada za bankarske usluge Obaveza prema dobavljačima Za obračunatu naknadu za usluge	600	600
9a.	2918	1009	Obaveze prema dobavljačima Sredstva na računima kod banaka u inostranstvu Za plaćene obaveze	600	600

5324 – Trošak materijala			2918 – Obaveze prema dobavljačima			5399 – Trošak investicionog održavanja		
D		P	D		P	D		P
1)	480	480 (14a)	4a)	500	480 (1	2)	280	280 (14a)
			6a)	1089	500 (4			
			9a)	600	1.089 (6			
					363 (7			
					600 (9			

2948 – PVR – obračunati trošak investicionog održavanja			4111 – Rashodi kamata od povezanih banaka			2943 – Nedospjela kamata od povezanih banaka		
D		P	D		P	D		P
	280	(2	3)	20.300	20.300 (14a	3a)	20.300	20.300 (3

2901 – Dospjela kamata od povezanih banaka			
D			P
3b)	20.300	20.300	(3a)

1010 – Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG			
D			P
		20.300	(3b)
		500	(4a)
		1.089	(6a)

5308 – Trošak reprezentacije			
D			P
4)	500	500	(14a)

5104 – Troškovi amortizacije			
D			P
5)	1.980	1.980	(14a)

1808 – Ispravka vrijednosti postrojenja i opreme			
D			P
		1.980	(5)

5051 – Troškovi zakupnine			
D			P
6)	1.089	1.089	(14a)

4115 – Rashodi kamata od druge banke			
D			P
8)	13.000	13.000	(14a)

2941 – Nedospjela kamata od druge banke			
D			P
8a)	13.000	13.000	(8)

2903 – Dospjela kamata od druge banke			
D			P
8b)	13.000	13.000	(8a)

4514 – Rashodi naknada za bankarske usluge			
D			P
9)	600	600	(14a)

5054 – Troškovi električne energije			
D			P
7)	363	363	(14a)

1009 – Sredstva na računima kod banaka u inostranstvu			
D			P
		600	(9a)

Evidencija prihoda banke

- 10.** Banka je naplatila otpisano potraživanje u iznosu 4.000 €.
- 11.** Banka je obračunala i naplatila kamatu za kredite na račun za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) dat privrednom društvu iz privrede u iznosu 35.000 €.
- 12.** Banka je obračunala i naplatila naknadu za platni promet: za usluge povezanim bankama 15.000 €, usluge privrednim društvima iz privrede 10.000 € i usluge fizičkim licima 5.000 €, preko računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG).
- 13.** Banka je obračunala i naplatila kamatu za kredite na račun za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) dat povezanoj banci u iznosu 45.000 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
10.	1010	4991	Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Prihod od naplaćenog otpisanog potraživanja Za naplaćeno otpisano potraživanje	4.000	4.000
11.	1932	4055	Nedospjela kamata za kredit data privrednom društvu Prihod od kamate na kredite date privrednim društvima Za obračunatu kamatu	35.000	35.000
11a.	1901	1932	Dospjela kamata na kredit data privrednom društvu Nedospjela kamata za kredit dat privrednom društvu Za dospjelu kamatu	35.000	35.000
11b.	1010	1901	Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG Dospjela kamata na kredit dat privrednom društvu Za naplaćenu kamatu	35.000	35.000
12.	19140 19141 19142	4314 4354 4364	Potraživanje za naknade od povezanih banaka Potraživanje za naknade od privrednih društava Potraživanje za naknade od ostalih komitenata Prihod od naknada od povezanih banaka Prihod od naknada od privrednih društava Prihod od naknada od ostalih komitenata Za obračunate bankarske usluge	15.000 10.000 5.000	15.000 10.000 5.000

12a.	1010		Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG	30.000	
		1914	Potraživanje za naknade od povezanih banaka		15.000
		1914	Potraživanje za naknade od privrednih društava		10.000
		1914	Potraživanje za naknade od ostalih komitenata		5.000
			Za naplaćeno potraživanje		
13.	19321		Nedospjela kamata za kredit dat povezanoj banci	45.000	
		4015	Prihod od kamata na kredit dat povezanoj banci		45.000
			Za obračunatu kamatu		
13a.	1901		Dospjela kamata na kredit dat povezanoj banci	45.000	
		1932	Nedospjela kamata za kredit dat povezanoj banci		45.000
			Za dospjelu kamatu		
13b.	1010		Sredstva na računu za poravnanje kod CBCG	45.000	
		1901	Dospjela kamata na kredit dat povezanoj banci		45.000
			Za naplaćenu kamatu		

1010 – Sredstva po računu za poravnanje kod CBCG			
D			P
10)	4.000		
11b)	35.000		
12a)	30.000		
13b)	45.000		

4991 – Prihod od naplaćenog otpisanog potraživanja			
D			P
14)	4.000	4.000	(10)

1932 – Nedospjela kamata za kredit dat privrednom društvu			
D			P
11)	35.000	35.000	(11a)

4055 – Prihod od kamate na kredite dat privrednom društvu			
D			P
14)	35.000	35.000	(11)

1901 – Dospjela kamata na kredit dat privrednom društvu			
D			P
11a)	35.000	35.000	(11b)

19140 – Potraživanje za naknade od povezanih banaka			
D			P
12)	15.000	15.000	(12a)

KNJIGOVODSTVENO EVIDENTIRANJE RASHODA I PRIHODA BANKE I OSTVARENOG PERIODIČNOG REZULTATA

19141 – Potraživanje za D naknade od privrednih društava P				19142 – Potraživanje za D naknade od ostalih komitenata P				19011 – Dospjela kamata na D kredit dat povezanoj banci P			
12)	10.000	10.000	(12a)	12)	5.000	5.000	(12a)	13a)	45.000	45.000	(13b)

19321 – Nedospjela kamata D za kredit dat povezanoj banci P				4015 – Prihod od kamata na D kredit dat povezanoj banci P				4314 – Prihod od naknada od D povezanih banaka P			
13)	45.000	45.000	(13a)	14)	45.000	45.000	(13)	14)	15.000	15.000	(12)

4354 – Prihod od naknada od D privrednih društava P				4364 – Prihod od naknada od D ostalih komitenata P			
14)	10.000	10.000	(12)	14)	5.000	5.000	(12)

UTVRĐIVANJE PERIODIČNOG REZULTATA POSLOVANJA BANKE

8.2.

Nakon sprovedene knjigovodstvene evidenciji svih ostvarenih rashoda i prihoda, koji su nastali obavljanjem bankarskih poslova, pristupa se utvrđivanju periodičnog rezultata. Utvrđivanje (obračun) periodičnog rezultata vrši se poređenjem rashoda i prihoda koji su ostvareni poslovanjem u određenom vremenskom periodu (npr. kvartal, godina dana). Rezultat poslovanja može biti pozitivan (dobitak), negativan (gubitak) ili na granici rentabiliteta (prihodi su jednaki rashodima).

periodični rezultat poslovanja banke

rezultat utvrđen u toku određenog obračunskog perioda, kada se od ukupno nastalih prihoda oduzmu ukupno nastali rashodi

PRIMJER

Utvrđivanje finansijskog rezultata banke

14. Obračunati i proknjižiti finansijski rezultat banke na osnovu prethodno proknjiženih rashoda i prihoda.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
14.	4911		Prihod od naplaćenog otpisanog potraživanja	4.000	
	4055		Prihod od kamate na kredite dat privrednom društvu	35.000	
	4314		Prihod od naknade od povezanih banaka	15.000	
	4354		Prihod od naknade od privrednih društava	10.000	
	4364		Prihod od naknade od ostalih komitenata	5.000	
	4015		Prihod od kamata na kredit dat povezanoj banci	45.000	
		3999	Zbirni pregled prihoda i rashoda		114.000
			Za prenos prihoda		

KNJIGOVODSTVENO EVIDENTIRANJE RASHODA I PRIHODA BANKE I OSTVARENOG PERIODIČNOG REZULTATA

14a.	3999		Zbirni pregled prihoda i rashoda	38.592	
		5304	Trošak materijala		480
		5399	Trošak investicionog održavanja		280
		4111	Rashodi kamata od povezanih banaka		20.300
		5308	Troškovi reprezentacije		500
		5104	Troškovi amortizacije		1.980
		5051	Troškovi zakupnine		1.089
		5054	Troškovi električne energije		363
		4115	Rashodi kamata od druge banke		13.000
		4514	Rashodi naknada za bankarske usluge		600
			Za prenos rashoda		
14b.	3999		Zbirni pregled prihoda i rashoda	75.408	
		3009	Račun dobitak/gubitak		75.408
			Za utvrđeni finansijski rezultat – dobitak		

3999 – Zbirni pregled prihoda i rashoda				3009 – Račun dobitak/gubitak		
	D	P		D	P	
14a)	38.592	114.000	(14		75.408	(14b
14b)	75.408					

Raspodjela dobiti banke

1. Banka je po godišnjem obračunu iskazala dobit od 20.580 €, porez iz dobiti je 9%; ostatak podijeliti u odnosu 2 : 3 na regulatorne rezerve i neraspoređenu dobit tekuće godine.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	3999	3009	Zbirni pregled prihoda i rashoda Račun dobitak/gubitak Za finansijski rezultat – dobitak	18.727,8	18.727,8

1a.	3009		Račun dobitak/gubitak	18.727,8	
		3025	Regulatorne rezerve		7.491,12
		3008	Neraspoređena dobit prethodne godine		11.236,68
			Za raspodjelu dobiti		

Napomena:

Porez se obračunava prije zatvaranje glavne knjige ($20.580 \text{ €} \times 9\% = 1.852,2 \text{ €}$), knjiži se na kontu 5501 – Trošak poreza na dobit i ulazi u prenos rashoda. Nakon oporezivanja knjiži se dobitak tekućeg perioda, tj. neraspoređena dobit ($20.580 \text{ €} - 1.852,2 \text{ €} = 18.727,8 \text{ €}$). Raspodjela dobiti vrši se tek nakon usvajanja revizorskog izvještaja, tj. kada skupština donese odluku o raspodjeli.

3999 – Zbirni pregled prihoda i rashoda		
D		P
1)	18.727,8	

3009 – Račun dobitak/gubitak			
D			P
1a)	18.727,8	18.727,8	(1

3025 – Regulatorne rezerve		
D		P
	7.491,12	(1a

3008 – Neraspoređena dobit prethodne godine			
D			P
	11.236,68		(1a

Pokriće gubitka banke

1. Banka je po godišnjem obračunu iskazala gubitak od 5.350 €. Gubitak pokriti iz neraspoređene dobiti iz prethodne godine 80% i iz posebnih rezervi 20%.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.	3009	3999	Račun dobitak/gubitak Zbirni pregled prihoda i rashoda Za utvrđeni finansijski rezultat – gubitak	5.350	5.350

KNJIGOVODSTVENO EVIDENTIRANJE RASHODA I PRIHODA BANKE I OSTVARENOG PERIODIČNOG REZULTATA

1a.	3008		Neraspoređena dobit ranijih godina	4.280	
	3007		Ostale rezerve	1.070	
		3009	Račun dobitak/gubitak Za pokriće gubitka		5.350

D	3009 – Račun dobitak/gubitak	P
1)	5.350	5.350 (1a)

3999 – Zbirni račun prihoda i rashoda		
D		P
		5.350 (1

3008 – Neraspoređena dobit ranijih godina		
D		P
1a)	4.280	

3007 – Ostale rezerve		
D		P
1a)	1.070	

SASTAVLJANJE FINANSIJSKIH ISKAZA NA PROPISANIM OBRASCIMA

8.3.

Prema važećoj zakonskoj regulativi (Zakon o računovodstvu¹, član 17) banke su dužne da, u pisanom i elektronskom obliku, sačinjavaju i dostavljaju godišnje i kvartalne finansijske izvještaje Centralnoj banci Crne Gore. Propisani set finansijskih iskaza, koje su banke dužne da sastave i dostave, čini:

- ▶ iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/
- ▶ iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/
- ▶ iskaz o novčanim tokovima
- ▶ iskaz o promjenama na kapitalu
- ▶ napomene uz finansijske iskaze.

ZA RADOZNALE

U skladu sa zakonskom regulativom Centralne banke Crne Gore², banke su dužne da sačinjavaju i dostavljaju Centralnoj banci Crne Gore (CBCG) sljedeće finansijske izvještaje:

- 1) tromjesečni – za period od 1. januara do 31. marta tekuće godine
- 2) šestomjesečni – za period od 1. januara do 30. juna tekuće godine
- 3) devetomjesečni – za period od 1. januara do 30. septembra tekuće godine
- 4) godišnji nerevidirani – za period od 1. januara do 31. decembra tekuće godine
- 5) godišnji sa izvještajem spoljnjeg revizora – za period od 1. januara do 31. decembra tekuće godine.

iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ banke

finansijski iskaz koji pruža podatak o strukturi i visini imovine kao i izvora imovine banke

1 „Službeni list Crne Gore“, br. 052/16 od 09. 08. 2016.

2 Član 44 stav 2 tačka 3 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore („Službeni list CG“, br. 40/10 i 46/10) i člana 6b stav 6 Zakona o računovodstvu i reviziji („Službeni list RCG“ br. 69/05 i „Službeni list CG“ br. 80/08 i 32/11), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 27. februara 2012. godine donio Odluku.

Finansijski izvještaji banke u Crnoj Gori obuhvataju: 1) opšte podatke o banci; 2) bilans stanja; 3) bilans uspjeha; 4) iskaz o tokovima gotovine; 5) iskaz o promjenama na kapitalu; 6) pojašnjenja i komentare odbora direktora; 7) izvještaj o bitnim događajima; 8) napomene uz finansijske izvještaje.

Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ sastavlja se na tačno određeni dan (npr. na dan 31. 12. tekuće godine) i treba da pokaže stanje i strukturu imovine, tj. izvora imovine banke na taj dan. Imovinu/sredstva banke u aktivni sačinjavaju: depoziti i gotovina; hartije od vrijednosti (HOV); plasmani; ostala imovina. Izvore imovine u pasivi formiraju: depoziti; obaveze i sopstveni kapital. (slika 20):

Aktiva	Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/	Pasiva
A) Depoziti i gotovina		A) Depoziti
B) Hartije od vrijednosti		B) Obaveze
C) Plasmani		C) Sopstveni kapital
D) Ostala imovina		

Slika 20: Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ banke

Osnovni kriterijum za podjelu poslovne imovine banke predstavlja priroda pozicije, kao i stepen likvidnosti, koji se može približno izraziti rokom dospijeća. Lijeva strana iskaza o finansijskoj poziciji / bilansa stanja predstavlja AKTIVU, dok desnu čini PASIVA.

Depoziti, uopšteno, predstavljaju novčana potraživanja klijenta prema banci po osnovu uloženog novčanog depozita, štednog uloga, ili drugog novčanog računa. Za razliku od depozita, gotovina predstavlja papirni ili kovani novac kojim se u svakom trenutku može raspolagati³. Ukoliko se depoziti posmatraju kao stavka aktive u bilansu banke, onda čine osnovnu rezervu. Sastoje se od sredstava koja se nalaze u trezoru banke kao i depozita drugih banaka, gotovinskih sredstava u procesu naplate, kao i rezervi kod Centralne banke Crne Gore. Cilj banke jeste da ima što je moguće manje gotovine, jer po osnovu nje ne ostvaruje nikakve prihode.

³ <https://www.kamatica.com/lista-pojmova/g>

Hartije od vrijednosti (HOV) dijele se na one koje imaju za cilj da obezbijede likvidnost i one po osnovu kojih se može ostvariti prihod. Hartije od vrijednosti kojima se trguje predstavljaju sekundarnu rezervu likvidnosti banaka, a čine ih: kratkoročne hartije od vrijednosti – državne ili korporativne, oročeni depoziti koji nose kamatu, komercijalni zapisi i sl. Po osnovu njih banke ostvaruje prihod, ali ih primarno imaju jer lako mogu da se pretvore u novac. Za razliku od navedenih hartija od vrijednosti, postoje i investicione hartije od vrijednosti, čiji primarni cilj jeste ostvarenje prihoda u vidu kamate ili dividende. Strukturu investicionih hartija od vrijednosti sačinjavaju: hartije od vrijednosti koje se drže do roka dospeljeća; hartije od vrijednosti koje su raspoložive za prodaju; hartije od vrijednosti označene po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha.

Plasmani predstavljaju ulaganje raspoloživog depozitnog potencijala banaka u vidu kredita i/ili u vidu vrijednosnih papira. U strukturi aktive banke plasmani su najviše zastupljeni. Mogu se klasifikovati: prema klijentima (zajmovi dati privredi; potrošački zajmovi; hipotekarni zajmovi; zajmovi dati drugim bankama i sl.), prema obezbjeđenju, prema ročnosti, prema vrsti kamate (fiksna ili varijabilna) i sl. Ostala imovina koja se nalazi u vlasništvu banke sastoji se od direktnih ili indirektnih ulaganja u nekretnine, kao i naknade za pozajmice koje nijesu naplative i sl.

U strukturi pasive banke nalaze se depoziti koji mogu biti: beskamadni po viđenju, štedni depoziti s minimalnom kamatom i oročeni depoziti.

Obaveze banke čine krediti koje je banka uzela od drugih banaka, emitovane obveznice, ali i prioritetne akcije s obavezom otkupa, kao i rezervisanja za gubitke po osnovu kreditnog rizika. Kako je banka organizovana kao akcionarsko društvo, to strukturu njenog osnovnog kapitala čini struktura koja je karakteristična za bilo koje akcionarsko društvo. Struktura sopstvenog kapitala već je ranije pojašnjena.

Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/ banke sastavlja se za jedan određeni obračunski period i treba da pokaže da li je banka u tom periodu bila rentabilna ili nije. U okviru teme 8.1. navedena su i pojašnjenja kategorije koje sačinjavaju navedeni finansijski iskaz (slika 21).

iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha banke/

finansijski iskaz koji treba da pokaže da li je banka u tom obračunskom periodu bila uspješna

KNJIGOVODSTVENO EVIDENTIRANJE RASHODA I PRIHODA BANKE I OSTVARENOG PERIODIČNOG REZULTATA

POZICIJA	
1.	Prihodi od kamata i slični prihodi
2.	Prihodi od kamata na obezvrjeđene plasmane
3.	Rashodi od kamata i slični rashodi
I.	NETO PRIHODI OD KAMATA (1 + 2 – 3)
4.	Prihodi od naknada i provizija
5.	Rashodi naknada i provizija
II.	NETO PRIHODI OD NAKNADA I PROVIZIJA (4 – 5)
6.	Neto dobitak/gubitak usljed prestanka priznavanja finansijskih instrumenata koji se ne vrednuju po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha
7.	Neto dobitak/gubitak po osnovu finansijskih instrumenata koji se drže radi trgovanja
8.	Neto dobitak/gubitak od finansijskih instrumenata iskazanih po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha, a koji se ne drže radi trgovanja
9.	Promjena fer vrijednosti u računovodstvu zaštite od rizika (hedžing)
10.	Neto gubici/dobici od kursnih razlika
11.	Neto dobitak/gubitak po osnovu prestanka priznavanja ostale imovine
12.	Ostali prihodi
13.	Troškovi zaposlenih
14.	Troškovi amortizacije
15.	Opšti i administrativni troškovi
16.	Neto dobici/gubici po osnovu modifikacije i reklasifikacije finansijskih instrumenata
17.	Neto prihodi/rashodi po osnovu obezvređenja finansijskih instrumenata koji se ne vrednuju po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha
18.	Troškovi rezervisanja
19.	Ostali rashodi
III.	DOBITAK/GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA : I + II + 6 + 7 + 8 + 9 + 10 + 11 + 12 – 13 – 14 – 15 + 16 – 17 – 18 – 1
20.	Porez na dobit
21.	NETO PROFIT/GUBITAK (III – 21)

Slika 21: Iskaz o ukupnom rezultatu / bilans uspjeha
za period 1. 1. XXXX – 31. 12. XXXX.

iskaz o tokovima gotovine

finansijski iskaz koji pokazuje likvidnost banke u određenom vremenu, tj. sposobnost banke da raspoloživim sredstvima pokrije prispjele obaveze

Iskaz o tokovima gotovine banke treba da pokaže da li je banka u toku određenog perioda bila likvidna, odnosno da li je uspjela svojim raspoloživim sredstvima pokriti prispjele obaveze. Gotovinski tokovi obuhvataju sve prilive i odlive novca i oni mogu nastati po osnovu poslovne, investicione i finansijske aktivnosti. Glavni pokazatelj uspješnosti banke je njena sposobnost da stvara gotovinu i gotovinske ekvivalente, mada treba sagledati i potrebe banke da ih troši. Informacije iz ovog izvještaja su od koristi i internim i eksternim korisnicima (investitori i kreditori). Oni procjenjuju solventnost privrednog društva i profitabilnost kako bi bili sigurni u ispravnost svojih investicionih odluka. Naime, operativne aktivnosti su

glavne aktivnosti za stvaranje prihoda kao i druge aktivnosti, osim aktivnosti investiranja i finansiranja. Aktivnosti investiranja odnose se na sticanje i otuđivanje dugoročnih sredstava, kao i ostala ulaganja koja nijesu obuhvaćena ekvivalentima gotovine. Aktivnosti finansiranja su aktivnosti koje za rezultat imaju promjenu veličine i sastava kapitala, zajmova i drugih pozajmljivanja banke. Prikaz Iskaza o tokovima gotovine (slika 22):

OPIS
Tokovi gotovine iz poslovnih aktivnosti
Prilivi po osnovu kamata i slični prihodi
Odlivi po osnovu kamata i slični odlivi
Prilivi po osnovu naknada i provizija
Odlivi po osnovu naknada i provizija
Odlivi po osnovu zarada zaposlenih i troškova za dobavljače
Povećanje/smanjenje kredita i ostale aktive
Prilivi/odlivi po osnovu depozita i ostalih obaveza
Plaćeni porezi
Ostali prilivi
Neto prilivi/odlivi gotovine iz poslovnih aktivnosti
Gotovinski tokovi iz aktivnosti investiranja
Kupovina nekretnina i opreme
Kupovina nematerijalnih ulaganja
Državni zapisi
Prilivi od prodaje materijalne i dugotrajne imovine
Neto prilivi/odlivi gotovine iz aktivnosti investiranja
Tokovi gotovine iz finansijskih aktivnosti
Povećanje pozajmljenih sredstava
Emisija običnih akcija
Odlivi po osnovu isplaćene dividende
Neto prilivi/odlivi gotovine iz aktivnosti finansiranja
Efekat kursnih razlika na gotovinu i gotovinske ekvivalente
Neto povećanje/smanjenje gotovine i gotovinskih ekvivalenata
Gotovina i gotovinski ekvivalenti na početku perioda
Gotovina i gotovinski ekvivalenti na kraju perioda

Slika 22: Iskaz o tokovima gotovine za period 1. 1. XXXX – 31. 12. XXXX.

iskaz o promjenama na kapitalu

finansijski iskaz koji pruža podatke o promjenama na sopstvenom kapitalu između dva datuma bilansa stanja

Iskaz o promjenama na kapitalu je sastavni dio seta finansijskih izvještaja. Sastavljen je u skladu s Međunarodnim računovodstvenim standardima / Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja. Namijenjen je prije svega vlasnicima kapitala. Sadrži evidentirane promjene na sopstvenom kapitalu između dva datuma bilansa stanja, pružajući podatke o tome da li je došlo do promjene (povećanje ili smanjenje) kapitala u toku perioda (slika 23).

Stanje na dan 01. 01. 20XX. godine		Aksijski kapital	Emisione premije	Rezerve	Neraspoređena dobit	UKUPNO
Promjene u prethodnoj godini	Emisija akcija					
	Emisione premije					
	Efekt promjena od vrijednosti HOV raspoloživih za prodaju					
	Dobitak/gubitak tekućeg perioda					
	Dividende					
	Ostalo					
Stanje na dan 31. 12. 20XX. godine						
Promjene u tekućoj godini	Emisija akcija					
	Emisione premije					
	Efekt promjena od vrijednosti HOV raspoloživih za prodaju					
	Dobitak/gubitak tekućeg perioda					
	Dividende					
	Ostalo					
Stanje na dan 30. 06. 2018. godine						

Slika 23: Iskaz o tokovima gotovine za period 1. 1. XXXX – 31. 12. XXXX.

napomene uz finansijske iskaze

pružaju dodatne informacije koje nisu prikazane u samim obrascima propisanog seta finansijskih iskaza

Napomene uz finansijske iskaze predstavljaju dio obaveznog seta finansijskih iskaza. Cilj napomena jeste da pruže dodatne informacije koje nisu prikazane u samim obrascima propisanog seta finansijskih iskaza (obrasce – Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/; Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspeha/; Iskaz o promjenama na kapitalu ili Iskaz o tokovima gotovine), ali su relevantne za razumijevanje svakog od njih. Takođe, napomene uz finansijske iskaze sadrže informacije o osnovama za pripremu finansijskih iskaza, prikaz specifičnih računovodstvenih politika koje su primijenjene u periodu izvještavanja, ključne poslovne promjene i

događaje i dopunske informacije koje nijesu prikazane u osnovnim finansijskim iskazima (Iskaz o finansijskoj poziciji / bilansa stanja; Iskaz o ukupnom rezultatu / bilans uspeha; Iskaz o promjenama na kapitalu ili Iskaz o tokovima gotovine).

VIII	NAPOMENE UZ FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE						

Napomene uz finansijske iskaze sadrže komentare pojedinih stavki bilansa za koje banka ocijeni da je potrebno pojasniti.

Uz pomoć *Google* pretraživača možeš više saznati o tome koji se sve elementi mogu naći u okviru obrasca **Napomene uz finansijske izvještaje**.

8.4.

PRIPREMANJE FINANSIJSKIH ISKAZA I DOKUMENTACIJE KOJA IH PRATI ZA POTREBE VRŠENJA REVIZIJE

revizija

postupak kojim se utvrđuje istinitost i objektivnost podataka i informacija sadržanih u finansijskim iskazima

Na kraju poslovne godine sprovode se predzaključne radnje, vrši formalan zaključak računa, odnosno sastavlja zaključni list i na osnovu toga sastavljaju finansijski iskazi. Tako dobijeni finansijski iskazi predstavljaju predmet revizije. Reviziju finansijskih iskaza sprovode izabrana licencirana lica za sprovođenje revizije finansijskih iskaza. Cilj revizije jeste da primjenom odgovarajuće metodologije, postupaka i instrumenata ocijeni i izrazi mišljenje da li finansijski iskazi objektivno prikazuju stanje imovine, izvora, prihode i rashode. **U toku postupka revizije revizoru se stavlja na uvid odgovarajuća dokumentacija.** Set dokumentacije je veoma obiman, pri čemu su posebno važna sljedeća dokumenta:

- ▶ set finansijskih iskaza; poreski bilans; bruto bilans sa početnim i krajnjim saldima na dan 31. 12. tekuće godine;
- ▶ specifikacija kupaca i dobavljača; dnevnik blagajne na dan 31. 12. tekuće godine; izvještaj revizora prethodne godine i sl.

Analizom dobijene dokumentacije revizor dostavlja mišljenje koje može biti:

- ▶ **pozitivno** – kada finansijski iskazi objektivno i istinito prikazuju finansijsko stanje, uspješnost poslovanja, odnosno promjene na kapitalu i tokove gotovine;
- ▶ **s rezervom, uzdržano ili negativno** – kada finansijski iskazi ne predstavljaju odraz objektivnog i istinitog prikaza finansijskog stanja, uspješnosti poslovanja, odnosno promjena na kapitalu i tokovima gotovine.

U Crnoj Gori, u skladu sa Zakonom o reviziji, član 29¹, revizija je obavezna za sve banke.

1 „Službeni list Crne Gore“, br. 001/17 od 09. 01. 2017.

PITANJA I ZADACI

1. Objasni pojam prihoda i rashoda banaka.
2. Identifikuj i klasifikuj prihode koji se uobičajeno javljaju u strukturi poslovnih prihoda, tj. u strukturi poslovnih rashoda.
3. Na koji se način vrši obračun periodičnog rezultata banke?
4. Načini spisak seta finansijskih iskaza koje je banka u obavezi da sastavi.
5. Ustanovi razlike između Iskaza o tokovima gotovine i Iskaza o promjenama na kapitalu. Koje informacije navedeni finansijski iskaz pruža?
6. Argumentuj svoje mišljenje o ulozi i značaju revizije finansijskih iskaza.

Zadaci za vježbanje

Zadatak 1.

1. Obračunata amortizacija za opremu za tekući mjesec iznosi 800 €.
2. Banka je obračunala i platila na inostrani račun naknadu za usluge matičnoj banci 400 €.
3. Banka je obračunala i naplatila naknadu za platni promet: za usluge povezanim bankama 20.000 €.
4. Po fakturi br. 12 PTT troškovi iznose 150 €, PDV 21%.
5. Troškovi reklame po fakturi br. 22 iznose 1.500 €, PDV 21%.
6. Banka je obračunala i naplatila naknadu za platni promet usluge privrednim društvima iz privrede 12.000 € i usluge raznim licima 3.000 €.
7. Banka je obračunala i naplatila kamatu za kredite na račun za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) dat privrednim društvima u iznosu 80.000 €.

8. Banka je isplatila preko računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) na ime troškova reprezentacije iznos od 280 €, sa PDV-om 21%.
9. Banka je obračunala i isplatila kamatu s računa za poravnanje kod Centralne banke Crne Gore (CBCG) na kredit dobijen od druge banke na njen račun u iznosu 10.000 €.
10. Banka je naplatila otpisano potraživanje u iznosu 7.000 €.
11. Na osnovu proknjiženih rashoda i prihoda obračunati i proknjižiti finansijski rezultat banke.

REZIME

Kontnim okvirom banke za rashode i prihode rezervisana je klasa 4. Poređenjem prihoda i rashoda banke na kraju obračunskog perioda (mjesec, kvartal, pola godine ili godina) utvrđuje se rezultat poslovanja. Rezultat poslovanja banke može biti pozitivan ukoliko su prihodi veći od rashoda, odnosno negativan, kada su rashodi veći od prihoda.

U skladu sa zakonskom računovodstvenom regulativom banke u Crnoj Gori su, kao i ostala privredna društva, u obavezi da sastavljaju puni set finansijskih iskaza: Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/; Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/; Iskaz o novčanim tokovima; Iskaz o promjenama na kapitalu i napomene uz finansijske iskaze.

Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ sastavlja se na tačno određeni dan (npr. na dan 31. 12. tekuće godine) i treba da pokaže stanje i strukturu imovine, tj. izvora imovine banke na taj dan.

Imovinu/sredstva banke u aktivu sačinjavaju: depoziti i gotovina, hartije od vrijednosti, plasmani i ostala imovina. Izvore imovine u pasivi formiraju: depoziti, obaveze i sopstveni kapital. Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/ banaka sastavlja se za jedan određeni obračunski period i treba da pokaže da li je banka u tom period poslovala rentabilno. Iskaz o tokovima gotovine banke treba da pokaže da li je banka u toku određenog perioda bila likvidna, tj. da li je uspjela svojim raspoloživim sredstvima pokriti prispjele obaveze. Iskaz o promjenama na kapitalu sadrži promjene na sopstvenom kapitalu između dva datuma bilansa stanja, pružajući podatke o tome da li je došlo do promjene (povećanje ili smanjenje) kapitala u toku perioda.

Napomene uz finansijske iskaze su značajne, jer imaju za cilj da pruže dodatne informacije koje nijesu prikazane u samim obrascima propisanog seta finansijskih iskaza, ali su veoma bitne za razumijevanje svakog od njih.

Nakon sastavljanja seta finansijskih iskaza, sprovode se postupci revizije. Cilj revizije jeste da se ustanovi da li podaci sadržani u finansijskim iskazima pružaju realnu i objektivnu sliku imovinskog, finansijskog i prinosnog položaja banke.

EVIDENCIJA POSLOVNIH PROMJENA U POSLOVNIM KNJIGAMA OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA RADI SASTAVLJANJA FINANSIJSKIH ISKAZA

9

SADRŽAJ POGLAVLJA

- 9.1. Specifičnosti knjigovodstva osiguravajućih društava
- 9.2. Poslovne knjige i kontni plan osiguravajućih društava
- 9.3. Evidentiranje poslovnih promjena
- 9.4. Knjiženje prihoda osiguravajućih društava
- 9.5. Knjiženje rashoda i tehničkih rezervi osiguravajućih društava
- 9.6. Finansijski iskazi društava za osiguranje

U ovom poglavlju naučićeš da:

- ▶ objasniš specifičnosti knjigovodstva osiguravajućih društava
- ▶ objasniš rashode i prihode osiguravajućih društava
- ▶ knjižiš prihode i rashode osiguravajućih društava
- ▶ objasniš tehničke rezerve osiguravajućih društava
- ▶ knjižiš tehnička rezervisanja osiguravajućih društava
- ▶ sastaviš finansijske iskaze i utvrdiš rezultat poslovanja društva za osiguranje na osnovu proknjiženih promjena

SPECIFIČNOSTI KNJIGOVODSTVA OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA

9.1.

Prisustvo rizika u okruženju, te potreba za njegovim pokrićem predstavlja osnovu razvoja osiguranja. Nastankom osiguranog slučaja, uzrokovanog prirodnim nepogodama i drugim nesrećnim događajima, osiguravajuća društva pružaju ekonomsku zaštitu osiguranicima. Osiguravajuća društva obezbjeđuju zaštitu materijalnog položaja osiguranika i/ili njegovih nasljednika (npr. osiguranje nekretnine ili osiguranje života), kao i zaštitu trećih lica koja bez ikakve sopstvene krivice mogu pretrpjeti određenu štetu (npr. kod osiguranja od auto-odgovornosti). Osiguravajuća društva imaju opštedruštveni karakter jer nadoknadom većih šteta (npr. štete nastale usljed požara u fabrici) sprečavaju privredni kolaps, tj. omogućavaju nesmetano odvijanje privrednih tokova u nekoj zemlji.

Sama djelatnost osiguranja ima veliki broj funkcija od kojih se posebno izdvajaju:

- ▶ funkcija čuvanja imovine (sprečavanje i otklanjanje uzroka koji dovede do nastanka stihijskih nesrećnih događaja putem preventivnih i represivnih mjera)
- ▶ finansijska funkcija (kojom se obezbjeđuje povezivanje suficitarnih i deficitarnih privrednih subjekata, te ostvaruje uloga institucionalnih investitora na finansijskom tržištu)
- ▶ socijalna funkcija (poboljšavanje uslova života obezbjeđenjem materijalne sigurnosti, npr. zdravstveno i penzijsko osiguranje i dr.).

Osiguranje se može posmatrati s ekonomskog, pravnog i matematičko-statističkog aspekta, pa se shodno tome javlja velik broj definicija koje objašnjavaju djelatnost osiguranja i ukazuju da se radi o jednoj veoma specifičnoj i kompleksnoj naučnoj disciplini. Tačnije, osiguravajuća društva preuzimaju rizike od fizičkih i pravnih lica. Ona pružaju uslugu zaštite od rizika, te naplaćuju cijenu te usluge u vidu premija/tarifa osiguranja. Osiguravajuća društva se zbog specifične usluge koju pružaju značajno razlikuju od drugih privrednih društava. Shodno tome, razlikuju se i fak-

Osiguranje od auto-odgovornosti, ili osiguranje vlasnika, tj. korisnika motornih vozila za štete pričinjene trećim licima, jeste vrsta obaveznog osiguranja u Crnoj Gori.

osigurani slučaj

realizacija rizika definisanog ugovorom o osiguranju

osiguravajuće društvo (osiguravajuća kompanija, osiguravač)

pravno lice koje se obavezuje da isplati naknadu iz osiguranja korisniku osiguranja, tj. osiguraniku kada se realizuje rizik definisan ugovorom o osiguranju

aktuarstvo

najznačajniji segment osiguranja putem kojeg se matematičko-statističkim metodama utvrđuju premije osiguranja, rezerve u osiguranju, visina samopridržaja, načini reosiguranja, kao i drugi elementi poslovne politike osiguravača. Aktuarstvom se bave aktuari, koji se često nazivaju matematičarima u osiguranju.

princip ekvivalencije

jednakost svih uplata i isplata svedenih na isti vremenski rok

tori koji utiču na njihov rezultat poslovanja. Da bi se ostvarila što veća dobit poslovanja, kao i kod ostalih privrednih društava, važno je povećavati prihode i/ili smanjivati troškove. Međutim, rast prihoda i/ili smanjenje troškova nije lako ostvariti u osiguranju.

Glavni prihod osiguravajućih društava jeste premija osiguranja. Premija kao cijena usluge osiguranja izračunava se u skladu s aktuarskim pravilima na osnovu procjene vjerovatnoće realizacije štetnog događaja, i kao takva treba da pokrije očekivanu štetu i troškove sprovođenja osiguranja, uvažavajući princip ekvivalencije. Cijene drugih proizvoda formiraju se na osnovu stvarnih troškova, pa ih je shodno tome lakše utvrditi i korigovati. Tačnije, osiguravajuća društva mogu ostvariti pozitivan rezultat poslovanja ukoliko je stvarna šteta manja od očekivane štete na osnovu koje se računala premija, odnosno smanjenjem troškova za štete, te smanjenjem ukupnih troškova poslovanja. Ukoliko kompanija ima dobre plasmane, a time i realizuje prihode od finansijskih plasmana, kao i druge prihode od ostalih usluga, dolazi do povećanja ukupnih prihoda, čime se poboljšava rezultat poslovanja. Osiguravajuća društva se suočavaju i s takozvanom negativnom selekcijom i hazardima*, koji ograničavaju mogućnost rasta prihoda i smanjenje troškova, te negativno utiču na konačan rezultat poslovanja.

ZA RADOZNALE

* Hazard se često terminološki poistovjećuje s rizikom. Međutim, treba praviti razliku između ova dva pojma. Hazard je svako stanje koje povećava mogućnost nastanka ekonomski štetnog događaja, tj. stanje koje time potencijalno povećava i rashode osiguravača. Najpoznatija su tri hazarda: fizički hazard, morale hazard i moralni hazard. Fizički hazard ukazuje na materijalno ili fizičko stanje koje dovodi do povećanja mogućnosti nastanka štete (npr. klizava cesta i slabe kočnice kao fizička stanja koja povećavaju mogućnost nastanka udesa). Morale hazard označava nebrigu osiguranika, tj. indiferentnost osiguranika prema osiguranom predmetu (osiguranik posjeduje polisu osiguranja, pa time ne vodi brigu o predmetu koji je osiguran zbog naknade koju očekuje od osiguravača), dok se moralni hazard odnosi na sve nedozvoljene aktivnosti osiguranika (prevare u osiguranju) u cilju sticanja naknade iz osiguranja koja mu objektivno ne pripada.

ZA RADOZNALE

Negativna selekcija u osiguranju povećava troškove osiguranja i smanjuje profitabilnost osiguravajućih društava. Osobe koje su više izložene riziku prije će zahtijevati uslugu osiguranja u odnosu na ostale kod kojih je ta izloženost manja. Ovakvi osiguranici nijesu poželjni za osiguravajuća društva jer se dovodi u pitanje dovoljnost naplaćenih premija prilikom naknade šteta, zbog dominacije osiguranika s rizikom koji je iznad prosječnog u odnosu na one osiguranike čija je vjerovatnoća nastanka rizika ispod prosjeka. Tačnije, stvarno nastale štete će biti veće od onih na bazi kojih je osiguravajuće društvo izvršilo obračun premija, što negativno utiče na profitabilnost poslovanja.

S obzirom na ulogu, funkcije i specifičnosti usluge koju pružaju osiguravajuća društva, jasno je da postoji veliki broj zakona kojima se određuje i reguliše obavljanje djelatnosti osiguranja. Najvažniji zakon koji reguliše rad osiguravajućih društava jeste Zakon o osiguranju. Većina evropskih zemalja propisuje da se osiguravajuća društva organizuju kao akcionarska društva za osiguranje, koja se mogu baviti poslovima osiguranja ili reosiguranja. Tačnije, akcionarsko društvo za osiguranje ne može se istovremeno baviti poslovima osiguranja i reosiguranja ni (istovremeno) poslovima životnog i neživotnog osiguranja. Prema kriterijumu utvrđivanja poslovnog rezultata, a uvažavajući praksu osiguranja i standardizaciju zakona za obavljanje poslova osiguranja na teritoriji Evropske unije (EU), društva za osiguranje se osnivaju da bi se bavila poslovima životnog osiguranja ili poslovima neživotnog osiguranja. Takođe, posebno se osnivaju društva koja se bave poslovima reosiguranja.

Kao i ostala akcionarska društva, društva za osiguranje u Crnoj Gori dužna su da sastavljaju knjigovodstvenu i drugu dokumentaciju, da vode poslovne knjige i sastavljaju finansijske izvještaje, a sve u skladu sa Zakonom o osiguranju, Zakonom o računovodstvu, kao i drugim zakonima, propisima i opštim i posebnim aktima. Osiguravajuća društva su obavezna da u pisanom i elektronskom obliku sačinjavaju i dostavljaju godišnje i kvartalne finansijske izvještaje regulatornoj instituciji za osiguranje u Crnoj Gori – Agenciji za nadzor osiguranja (ANO). Godišnji finansijski izvještaj, zajedno s mišljenjem ovlašćenog aktuara i mišljenjem spoljnog revizora, obavezno razmatra i usvaja skupština društva za osiguranje¹. Društvo za osiguranje je dužno da vodi poslovne knjige po kontnom okviru

reosiguranje (cesija)

vertikalna raspodjela rizika, tj. osiguranje već osiguranih rizika

¹ Zakon o osiguranju Crne Gore, član 106 („Službeni list Crne Gore“ br, 053/09, 073/10, 040/11, 045/12, 006/13, 055/16)

koji propisuje regulatorni organ (Agencija za nadzor osiguranja), kao i da organizuje internu reviziju koja je samostalna i nezavisna u obavljanju svojih poslova.

Opšti principi računovodstva primjenjuju se i u računovodstvu osiguravajućih društava. Korisnici računovodstvenih informacija osiguravajućih društava su osiguranici, osiguravači, banke, investitori, javnost i dr. Računovodstvom osiguravajućih društava omogućava se priznavanje, mjerenje, evidentiranje i iskazivanje privrednih transakcija u osiguranju, njihovo planiranje, kontrola i analiziranje promjena i stanja imovine, obaveza, prihoda i rashoda, te utvrđivanje finansijskog rezultata i sastavljanje finansijskih izvještaja. Knjigovodstvom osiguravajućih društava, kao najznačajnijom komponentom računovodstva, evidentiraju se sve nastale poslovne promjene koje ispunjavaju uslove da budu predmet knjigovodstvene evidencije. Prije svega, takve promjene treba da nastanu, zatim moraju biti dokumentovane u obliku elektronskog zapisa, moraju biti vjerodostojno iskazane i treba da utiču na promjenu računovodstvenih kategorija. Ovakve promjene evidentiraju se u osnovnim i pomoćnim poslovnim knjigama da bi se u konačnom dobili finansijski izvještaji (iskazi). U računovodstvu osiguravajućih društava evidentiraju se mnoge istovjetne transakcije kao i kod drugih privrednih društava, ali se prikazuju i one koje su specifične samo za društva za osiguranje.

POSLOVNE KNJIGE I KONTNI PLAN OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA

9.2.

Društva za osiguranje dužna su voditi svoje poslovne knjige u pisanoj i elektronskoj formi (dnevnik, glavna knjiga i pomoćna evidencija) po sistemu dvojnog knjigovodstva, primjenjujući kontni plan za društva za osiguranje koji propisuje regulatorna institucija.

U dnevniku se evidentiraju sve poslovne promjene hronološkim redoslijedom njihovog nastanka, dok se u glavnoj knjizi nalaze pojedinačna konta (kartice) za pojedinačne vrste i podvrste bilansnih kategorija. Glavna knjiga predstavlja sintetiku analitičke evidencije. Poslovne promjene knjiže se na analitičkim konto karticama, pri čemu je osnov za knjiženje validan dokument. Na osnovu glavne knjige kreiraju se bilans stanja i bilans uspjeha. U pomoćnim poslovnim knjigama (evidencijama), kao posebnim analitičkim iskazima konta glavne knjige, društvo za osiguranje treba da evidentira sve ostale podatke koji nijesu uneseni u glavnu knjigu ili dnevnik, a koji proizilaze iz zahtjeva odgovarajućih međunarodnih standarda za finansijsko izvještavanje, ili su potrebni za sastavljanje drugih izvještaja koje propisuje regulatorna agencija.

Pomoćna evidencija prati detaljnije promjene koje su pomoćno sredstvo analitike, tj. čine pozadinu analitike. Najznačajnije pomoćne knjige u osiguranju su:

- ▶ Knjiga šteta – u njoj se vodi evidencija odštetnih zahtjeva, tj. evidentiraju se prijavljene štete i njihov status (likvidirane, rezervisane, isplaćene i sl.).
- ▶ Stroga evidencija – podrazumijeva evidentiranje, zaduženje i praćenje dokumentacije u osiguranju, prije svega polise osiguranja. Obrasci stroge evidencije služe da bi se pratilo kretanje polise osiguranja od njenog ulaska u osiguravajuće društvo do njene realizacije, tj. prodaje.
- ▶ Premijsko knjigovodstvo – služi za evidenciju uplata premija, njihovo ispravno knjiženje, te praćenje stanja potraživanja po osnovu prodatih polisa, tj. za pravilnu evidenciju osiguranika.

osigurani slučaj

realizacija rizika definisanog ugovorom o osiguranju

osiguravajuće društvo (osiguravajuća kompanija, osiguravač)

pravno lice koje se obavezuje da isplati naknadu iz osiguranja korisniku osiguranja, tj. osiguraniku kada se realizuje rizik definisan ugovorom o osiguranju

Kontni okvir društava za osiguranje koji propisuje Agencija za nadzor osiguranja sadrži sljedeće klase:

- ▶ KLASA 0 – Dugoročna imovina
- ▶ KLASA 1 – Kratkoročna sredstva, osim zaliha, i razgraničenja
- ▶ KLASA 2 – Kratkoročne obaveze i pasivna vremenska razgraničenja
- ▶ KLASA 3 – Zalihe materijala
- ▶ KLASA 4 – Troškovi
- ▶ KLASA 5 – Troškovi po troškovnim mjestima i nosiocima troškova
- ▶ KLASA 6 – Interni obračunski odnosi
- ▶ KLASA 7 – Rashodi i prihodi
- ▶ KLASA 8 – Rezultat poslovanja
- ▶ KLASA 9 – Kapital, dugoročne obaveze i rezervisanja

Sadržina navedenih klasa, po grupama računa, data je u narednom pregledu:

Klasa 0	Grupa 00: Nematerijalna imovina i dugoročna aktivna vremenska razgraničenja
	Grupa 01: Nekretnine, postrojenja i oprema za neposredno obavljanje djelatnosti osiguranja
	Grupa 02: Dugoročna finansijska ulaganja i dugoročna poslovna potraživanja koja se ne finansiraju iz tehničkih rezervisanja i druge nekretnine, postrojenja i oprema koja se ne drže za neposredno obavljanje djelatnosti osiguranja i ne finansiraju se iz tehničkih rezervisanja
	Grupa 03: Dugoročna finansijska ulaganja koja ulaze u sastav imovine za pokriće životnih osiguranja
	Grupa 04: Dugoročna finansijska ulaganja koja ulaze u sastav imovine za pokriće životnih osiguranja, kod kojih ugovarač osiguranja preuzima rizik ulaganja
	Grupa 05: Dugoročna finansijska ulaganja koja ulaze u sastav imovine za pokriće zdravstvenog osiguranja
	Grupa 06: Dugoročna finansijska ulaganja koja ulaze u sastav imovine za pokriće drugih vrsta osiguranja, za koje je potrebno formirati matematička rezervisanja
	Grupa 07: Dugoročna finansijska ulaganja koja ulaze u sastav imovine za pokriće tehničkih rezervi neživotnih osiguranja
	Grupa 08: Dugoročna finansijska ulaganja u grupu društava, pridružena i zajednički kontrolisana društva
	Grupa 09: Odložena poreska sredstva

Klasa 1	Grupa 10: Gotovinska sredstva u blagajni i odmah unovčive vrijednosti
	Grupa 11: Gotovinska sredstva na računima
	Grupa 12: Kratkoročna potraživanja iz neposrednih poslova osiguranja
	Grupa 13: Kratkoročna potraživanja za premije iz saosiguranja i reosiguranja
	Grupa 14: Kratkoročna potraživanja za udjele u iznosu šteta
	Grupa 15: Druga kratkoročna potraživanja iz poslova osiguranja
	Grupa 16: Kratkoročna potraživanja iz finansiranja
	Grupa 17: Druga kratkoročna potraživanja
	Grupa 18: Kratkoročna finansijska ulaganja
	Grupa 19: Aktivna vremenska razgraničenja
Klasa 2	Grupa 21: Kratkoročne obaveze prema zaposlenima
	Grupa 22: Kratkoročne obaveze iz neposrednih poslova osiguranja
	Grupa 23: Kratkoročne obaveze za premije iz saosiguranja i reosiguranja
	Grupa 24: Kratkoročne obaveze za udjele u iznosima šteta
	Grupa 25: Druge kratkoročne obaveze iz poslova osiguranja
	Grupa 26: Kratkoročne obaveze iz finansiranja
	Grupa 27: Druge kratkoročne obaveze
	Grupa 28: Izvedeni finansijski instrumenti
	Grupa 29: Pasivna vremenska razgraničenja
Klasa 3	Grupa 31: Zalihe materijala
	Grupa 32: Zalihe sitnog inventara
Klasa 4	Grupa 40: Neto troškovi za štete
	Grupa 41: Troškovi promjena neto tehničkih rezervisanja
	Grupa 42: Ostali neto troškovi osiguranja
	Grupa 43: Operativni materijalni troškovi
	Grupa 44: Operativni troškovi usluga
	Grupa 45: Amortizacija
	Grupa 46: Rezervisanja
	Grupa 47: Operativni troškovi rada
	Grupa 48: Drugi troškovi
	Grupa 49: Prenos troškova

EVIDENCIJA POSLOVNIH PROMJENA U POSLOVNIM KNJIGAMA OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA RADI SASTAVLJANJA FINANSIJSKIH ISKAZA

Klasa 5	Grupa 57: Troškovi po nosiocima troškova – osiguravajuća društva
	Grupa 58: Troškovi po nosiocima troškova – reosiguravajuća društva
	Grupa 59: Prenos troškova na nosioce troškova
Klasa 7	Grupa 70: Neto rashodi koji neposredno terete prihode
	Grupa 71: Rashodi za promjene neto tehničkih rezervisanja
	Grupa 72: Revalorizacioni poslovni rashodi i ostali rashodi
	Grupa 73: Finansijski rashodi
	Grupa 74: Drugi rashodi
	Grupa 75: Neto prihodi od premija osiguranja
	Grupa 76: Neto prihodi od ostalih usluga
	Grupa 77: Finansijski prihodi
Grupa 78: Drugi prihodi	
Klasa 8	Grupa 80: Izračun ukupnog rezultata iz osiguranja
	Grupa 81: Dobitak ili gubitak prije oporezivanja
	Grupa 82: Raspodjela dobiti
	Grupa 83: Raspodjela neto dobiti za poslovnu godinu
	Grupa 89: Gubitak i prenos gubitka
Klasa 9	Grupa 90: Osnovni kapital
	Grupa 91: Rezerve
	Grupa 92: Prenesena i neraspoređena čista dobit
	Grupa 94: Revalorizacione rezerve
	Grupa 95: Dugoročne obaveze iz finansiranja i poslovanja
	Grupa 96: Rezervisanja i dugoročna pasivna vremenska razgraničenja
	Grupa 97: Dugoročna tehnička rezervisanja – bruto matematička rezervisanja i rezervisanja za učešće u dobiti
	Grupa 98: Bruto dugoročna tehnička rezervisanja
	Grupa 99: Vanbilansna evidencija

Slika 24: Kontni okvir društava za osiguranje po grupama računa

EVIDENTIRANJE POSLOVNIH PROMJENA

9.3.

Evidentiranje poslovnih promjena u poslovnim knjigama obavlja se na osnovu validne dokumentacije na računima koji su precizirani u okviru Kontnog okvira za društva za osiguranje.

Na klasi 0 kontnog plana koji propisuje Agencija za nadzor osiguranja u Crnoj Gori evidentira se dugoročna imovina osiguravajućeg društva i ne postoji neka posebna specifičnost u odnosu na uobičajenu računovodstvenu praksu. Dugoročni finansijski plasmani prikazuju se odvojeno, prema pokriću obaveza različitih proizvoda osiguranja. Takođe, posebno se prikazuju dugoročna ulaganja u druga društva, kao i ulaganja koja se ne finansiraju iz tehničkih rezervi.

Osiguravajuće društvo je dužno da kratkoročna finansijska sredstva, sa izuzetkom zaliha, u okviru pojedinačnih konta razvrsta na:

- ▶ finansijska sredstva u posjedu namijenjena trgovanju
- ▶ finansijska sredstva prikazana po fer vrijednosti kroz rezultat poslovanja
- ▶ finansijska sredstva u posjedu do dospeljeća za naplatu
- ▶ finansijska sredstva za zajmove i potraživanja i
- ▶ finansijska sredstva raspoloživa za prodaju¹.

Važno je naglasiti da se potraživanja formiraju po osnovu nenaplaćene premije osiguranja, saosiguranja i reosiguranja. Takođe, posebno se evidentiraju potraživanja od inostranih pravnih i fizičkih lica i to posebno od onih koja pripadaju državama članicama Evropske unije i onih koja su iz drugih zemalja. U okviru posebnih računa vode se ostala potraživanja kao što su: potraživanja za isplaćenu štetu od lica odgovornog za štetu (regresna potraživanja), potraživanja od zaposlenih, kupaca i sl. Kratkoročna finansijska ulaganja raščlanjuju se na ulaganja u državi i inostranstvu. Ulaganja u inostranstvu dalje se raščlanjuju na ulaganja u državama članicama Evropske unije i na ulaganja u državama članicama Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj koje nijesu članice Evropske unije, na

¹ Pravilnik o kontnom okviru društava za osiguranje („SI CG“ 063/10 od 05. 11. 2010, 078/15 od 31. 12. 2015), str.15

tehničke rezerve

sredstva koja se formiraju iz premije osiguranja i kojima se pokrivaju buduće obaveze prema osiguranicima

saosiguranje

horizontalna raspodjela rizika, tj. posao u kojem se rizik dijeli između dva ili više osiguravača

garantna rezerva (garantni kapital)

sopstveni kapital društva koji je pokazatelj njegove solventnosti, čine ga osnovni i dopunski kapital. Garantnu rezervu tačnije čini osnivački (akcijski) kapital, prenesena i neraspoređena dobit, revalorizacione rezerve i druge rezerve (rezerve iz dobiti, zakonske, statutarne rezerve i sl.). Garantna rezerva održava se najmanje u visini akcijskog (osnivačkog) kapitala propisanog Zakonom o osiguranju.

neto tehnička rezervisanja

nastaju kada se od ukupnih (bruto) rezervisanja oduzmu učešća za saosiguranje i reosiguranje

računi klase 7

u ovoj klasi evidentiraju se prihodi i rashodi osiguravajućih društava o kojima će se govoriti u narednom tekstu ovog poglavlja

ulaganja koja se ne finansiraju iz tehničkih rezervisanja, a za stavke na kontima 1823, 1824, 1843, 1844, 1867, 1868 i na ulaganja u druge države². Obračunati prihod, koji osiguravajuće društvo nije fakturiralo, knjiži se kao aktivno vremensko razgraničenje. Drugi slučaj knjiženja aktivnog vremenskog ograničenja su unaprijed obračunati troškovi koji se odnose na naredni obračunski period (odloženi troškovi). Prenosna premija (prihod budućeg obračunskog perioda) koja pada na teret reosiguravača ili saosiguravača, takođe predstavlja aktivno vremensko ograničenje.

Kratkoročne obaveze i pasivna vremenska razgraničenja evidentiraju se u okviru pojedinačnih računa kao finansijske obaveze namijenjene trgovanju, zatim one koje su prikazane po fer vrijednosti kroz rezultat poslovanja, kao i one koje su vrednovane po otplatnoj vrijednosti. S aktuarskog aspekta bitan pokazatelj je i ukupan iznos obaveza po osnovu šteta. Na potražnoj strani računa ove grupe knjiže se likvidirani odštetni zahtjevi, neposredno poslije izvršene likvidacije, na osnovu odgovarajućeg knjigovodstvenog dokumenta, a na teret računa rashoda. Na dugovnoj strani računa ove grupe knjiže se obaveze isplaćene po osnovu odštetnih zahtjeva, tj. udjela u štetama. Na grupi pasivnih vremenskih razgraničenja nalaze/knjiže se prenosne premije kao unaprijed obračunati prihodi koji se odnose na buduću period. Na pasivnim vremenskim razgraničenjima se knjiže i nastale prijavljene i neprijavljene štete koje nijesu likvidirane do kraja obračunskog perioda, odnosno rezervisane štete. Obračunati doprinos za preventivu i njegovo korišćenje se takođe knjiži na kontu pasivnog vremenskog razgraničenja.

Specifičnost računovodstva osiguravajućeg društva ogleda se u postojanju tzv. „stroge evidencije“ obrazaca, tj. svih polisa osiguranja. Polise osiguranja predstavljaju robu društva i revizor ispituje njihovo početno stanje, primljene, izdate, vraćene polise i sl. U situaciji kada osiguravajuće društvo preuzima vlasništvo nad ostacima osiguranih oštećenih stvari, tada se ovi ostaci knjiže na kontu koji pripada zaliham materijala. Vrijednost ovih zaliha procjenjuje se po fer tržišnoj vrijednosti, što je u skladu s Međunarodnim računovodstvenim standardom 2. Na zaliham se takođe iskazuje vrijednost sitnog inventara.

Osiguravajuća društva podatke o troškovima za štete, kao i podatke o promjenama neto tehničkih rezervisanja, prikazuju po vrstama osiguranja. Neto rashodi za štete u inostranstvu raščlanjuju se na neto troškove za štete koje nastaju u zemljama EU i neto troškove za štete koje nastaju u drugim državama. Troškovi promjena neto tehničkih rezervisanja raščla-

² Pravilnik o kontnom okviru društava za osiguranje („Sl. CG“ 063/10 od 05. 11. 2010, 078/15 od 31. 12. 2015), str.15

njuju se na troškove promjena neto tehničkih rezervisanja u državi i na troškove promjena neto tehničkih rezervisanja u inostranstvu, a zatim se dalje raščlanjuju na one koji su nastali u državama članicama EU i one troškove koji su nastali u drugim zemljama. Na klasi 4 vode se i drugi troškovi s kojima se suočava osiguravajuće društvo (amortizacija, rezervacije za penzije, jubilarne nagrade i sl., kao i drugi operativni troškovi).

Klasa 5 za praćenje troškova po troškovnim mjestima je izborna, kao i klasa 6 za interne obračunske odnose. Raščlanjivanje po nosiocima troškova je obavezno. Na kraju godine vrši se zatvaranje konta na klasama 5 i 6 te se na osnovu njih izrađuje bilans uspjeha, tako da oni nemaju početno stanje u glavnoj knjizi u sljedećoj godini.

Na klasi 8 pokazuje se rezultat poslovanja osiguravajućeg društva i to kao pozitivan, odnosno negativan rezultat. Obaveze čiji se iznos i rok dospijeća ne može s preciznošću utvrditi predstavljaju rezervisanje. Pored sopstvenog kapitala, koji predstavlja garantnu rezervu osiguravajućeg društva i važan je pokazatelj solventnosti poslovanja, najveći dio pasive odnosi se na buduće obaveze društva prema osiguranicima, tj. na različite oblike tehničkih rezervisanja.

Tehničke rezerve dijelimo na:

- ▶ matematičku rezervu životnih osiguranja
- ▶ rezervisanje za izravnanje rizika
- ▶ rezervisanje za štete
- ▶ rezervisanje za bonuse i popuste
- ▶ rezervisanje za prenosnu premiju
- ▶ ostala tehnička rezervisanja.

Kao kontra stavka rezervisanju knjiže se rashodi. Navedene rezerve procjenjuju ovlašćeni aktuari radi isplate budućih odštetnih zahtjeva osiguranika. Kod ostalih dugoročnih obaveza osiguravajućih društava mogu se izdvojiti obaveze prema zaposlenima, dugoročni krediti, dugoročne hartije od vrijednosti sl. Evidentiranje ovih obaveza osiguravajućeg društva ne podrazumijeva neku posebnu specifičnost u odnosu na tradicionalno knjigovodstvo.

Osiguravajuće društvo je dužno da vodi vanbilansnu evidenciju, pri čemu su društva čiji se finansijski izvještaji uključuju u konsolidovane finansijske izvještaje, u okviru pojedinih grupa konta, dužna da odvojeno prikazuju odnose s grupom preduzeća i drugim pridruženim preduzećima, u skladu s računovodstvenim standardima. Konta vanbilansne aktive i konta vanbilansne pasive detaljno su prikazana u Pravilniku o kontnom okviru društava za osiguranje koji propisuje Agencija za nadzor osiguranja Crne Gore (ANO).

matematička rezerva

sredstva koja imaju karakter štednih uloga i koja formiraju društva za životna osiguranja po svakom ugovoru osiguranja života radi regulisanja budućih obaveza

rezerva za izravnanje rizika

koristi se za ublažavanje fluktuacija šteta u pojedinim vrstama neživotnih osiguranja

prenosna premija

dio premije koji se koristi za pokriće obaveza iz osiguranja koje nastaju u narednom obračunskom periodu

rezerva za štetu

buduće obaveze za nastale, prijavljene i neriješene štete, kao i nastale neprijavljene štete

rezerva za bonuse i popuste

sredstva kojima se pokrivaju buduće obaveze prema korisnicima osiguranja po osnovu njihovog prava na učešće u dobiti i drugih prava po ugovoru o osiguranju, prava na djelimično umanjenje premije, kao i prava na naknadu dijela premije za neiskorišćeno vrijeme osiguranja usljed storniranja polise osiguranja

9.4.

KNJIŽENJE PRIHODA OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA

prihodi od premije osiguranja

poslovni prihodi koji nastaju obračunom cijene (premije) osiguranja. Ovi prihodi, kao najznačajniji prihodi svakog osiguravača, predstavljaju iznos fakturisane premije umanjene za porez.

suma osiguranja (osigurana suma)

maksimalna obaveza osiguravača prilikom isplate naknade iz osiguranja

režijski dodatak

dio bruto premije koji se koristi za pokriće troškova sprovođenja osiguranja (troškovi sticanja osiguranja i drugi operativni troškovi neophodni za obavljanje djelatnosti osiguranja)

Premija ili cijena osiguranja predstavlja glavni izvor finansiranja osiguravajućeg društva, tj. najvažniji dio njegovih ukupnih prihoda. Pored prihoda od premije, osiguravajuća društva ostvaruju i prihode od plasmana (finansijske prihode), kao i ostale prihode.

Premija kao cijena osiguranja i pored značajnih sličnosti, ipak se razlikuje od drugih cijena u robnoj privredi. „Osnovna razlika između određivanja cijene osiguranja i cjenovne funkcije kod drugih djelatnosti jeste da cijena osiguranja mora biti osnovana na pretpostavkama“¹. Dakle, dok cijenu koštanja u robnoj privredi određuju stvarni troškovi, neto premija u osiguranju određuje se na osnovu očekivanja nastanka štetnog događaja i potencijalnih isplata. Premija se dobija kao proizvod tarifne (premijske) stope i sume osiguranja, a tarifne stope određuju se na osnovu vjerovatnoće nastanka rizičnog događaja.

Premija osiguranja je suma novca koju osiguranik uplaćuje osiguravaču odjednom, po zaključenju ugovora o osiguranju, ili sukcesivno, u određenim intervalima, dok traje osiguranje. Premija se često definiše kao cijena rizika, što se djelimično može prihvatiti, uzimajući u razmatranje samo neto premiju. Pored rizika koji pokriva, bruto premija obuhvata i troškove sprovođenja osiguranja, tj. režijske troškove, te je zato potpunija i ispravnija definicija koja premiju izjednačava sa cijenom osiguranja².

Osiguraniku je poznata bruto premija, kao iznos novca koji uplaćuje osiguravaču. Međutim, osiguravač premiju posmatra kao neto i bruto premiju. Neto premija služi za pokriće troškova na ime obaveza prema osiguranicima i različito se formira kod životnih i neživotnih osiguranja. Ostali troškovi iz osiguranja pokrivaju se iz iznosa koji se naziva režijski dodatak, a koji zajedno s neto premijom daje bruto premiju. Strukturu bruto premije, dakle, čine neto premija i režijski dodatak.

1 Vaughan, T.: „Osnove osiguranja – upravljanje rizicima“, Mate, 2000, str. 109.

2 Kaščelan V., Novović M.: „Osiguranje i aktuarska matematika“, Univerzitet Crne Gore, 2009, str. 83.

U neživotnom osiguranju neto premija treba da dâ onaj iznos novca koji će biti dovoljan za pokriće štete nastale usljed nesrećnih slučajeva i prirodnih sila (tehnička premija), ali i da omogući smanjivanje i sprečavanje rizika koji na bilo koji način mogu ugroziti imovinu (dodatak za preventivnu). Tačnije, bruto premija može se prikazati sljedećom formulom:

Bruto premija = tehnička premija + doprinos za preventivu + režijski dodatak

Ako bi premija pratila trend rizika kod životnog osiguranja (npr. rizik smrti), onda ono ne bi imalo perspektivu jer bi osiguranici u kasnijim godinama imali velika izdvajanja za premiju. Iz tog razloga u životnom osiguranju plaća se prosječna konstantna premija, koja se dijeli na riziko premiju i štednu premiju. U cilju uspostavljanja ravnoteže, u prvim godinama osiguranja izdvaja se jedan dio premije za kasnije godine i to u vidu štedne premije. Riziko premija služi za pokriće rizika u jednoj godini osiguranja, tj. predstavlja sadašnju vrijednost očekivanih isplata u toj godini. Štedna premija služi za izravnanje rizika kroz ukupno vrijeme trajanja osiguranja, odnosno služi za pokriće budućih obaveza osiguravača. Veći dio naplaćenih sredstava u obliku štedne premije se ukamaćuje, čime se dobija matematička rezerva koja se obračunava na kraju svake obračunske godine. Shodno navedenom, bruto premija životnog osiguranja može se računati na sljedeći način:

Bruto premija = riziko premija + štedna premija + režijski dodatak.

Režijski dodatak pokriva troškove sprovođenja osiguranja i to: troškove pribavljanja osiguranja (akvizicioni troškovi), troškove naplate premije (inkaso troškovi) i administrativne troškove.

Za iznos bruto premije neživotnih osiguranja zadužuje se konto grupe 12 - Kratkoročna potraživanja iz neposrednih poslova osiguranja, npr. konto 120 - Potraživanje od osiguranika u zemlji (ako je osiguranik iz Crne Gore), a odobrava se konto 750 - Obračunate bruto premije osiguranja (prihodi od premije) i konto 225 - Poreske obaveze iz poslova osiguranja. Prilikom naplate premije zadužuje se konto 111 - Gotovinska sredstva na transakcionim računima neživotnog osiguranja (tekući račun), a odobrava konto 120 - Potraživanje od osiguranika u zemlji. Prilikom plaćanja poreza zadužuje se račun 225 - Poreske obaveze iz poslova osiguranja, a odobrava račun 111 - Gotovinska sredstva na transakcionim računima neživotnog osiguranja.

PRIMJER

Privredno društvo A osiguralo je zalihe u skladištu na godinu dana. Osiguravajuće društvo X obračunalo je premiju u iznosu od 218 €. Premija je naplaćena preko tekućeg računa. Osiguravajuće društvo je obavezno da plati porez na premiju osiguranja. Proknjižiti promjene sa aspekata kompanije X.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1a.	120	750	Potraživanje od osiguranika u zemlji	218	
		255	Obračunate bruto premije osiguranja		200
			Poreske obaveze iz poslova osiguranja		18
			Za obračun premije		
1b.	111		Gotovinska sredstva na transakcionim računima	218	
		120	Potraživanje od osiguranika u zemlji		218
			Za naplatu premije		
1c.	255		Poreske obaveze iz poslova osiguranja	18	
		111	Gotovinska sredstva na transakcionim računima		18
			Za isplatu poreza		

Radi dublje analize prihodi od bruto premije mogu se posebno analitički razgraničavati, kao što se vidi u narednom primjeru.

PRIMJER

Osiguravajuća kompanija A obračunala je godišnju premiju životnog osiguranja Marku Markoviću u iznosu 600 €. Štedna premija iznosi 350 €, a riziko premija 150 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
1.1.	120		Potraživanje od osiguranika u zemlji	600	
		750001	Prihodi od bruto premije u zemlji – riziko premija		150
		750002	Prihodi od bruto premije u zemlji – štedna premija		350
		75001	Prihodi od bruto premije u zemlji – režijski dodatak		100
		Za obračun premije			
1.2.	110		Gotovinska sredstva na transakcionim računima životnog osiguranja	600	600
		120	Potraživanje od osiguranika u zemlji		
			Za naplatu premije		

ZA RADOZNALE

Osiguravajuća društva u Crnoj Gori, ali i u drugim zemljama regiona, ne plaćaju porez za premije životnih osiguranja kako bi se stimulisao razvoj ove vrste osiguranja. U Crnoj Gori, i drugim zemljama Zapadnog Balkana, premija životnog osiguranja čini oko 10% do 20% ukupne premije na nivou tržišta, dok je ovaj procenat u razvijenim zemljama EU i preko 60%.

Ako osiguravajuće društvo zaključuje posao saosiguranja, onda ono dijeli rizik s najmanje jednim društvom za osiguranje. Tada se zadužuje račun 130 – Potraživanja za premije saosiguranja u državi, a odobrava račun 752 – Primljene premije saosiguranja. Kada se naplati premija saosiguranja, zadužuje se račun 111, a odobrava račun 130.

PRIMJER

Zaključen je ugovor o saosiguranju između osiguravajućih društava X i Y koja posluju u istoj zemlji. Lider u poslu saosiguranja je društvo X i njegovo učešće u poslu je 60%. Obračunata premija saosiguranja iznosi 1000 €. Proknjižiti premiju sa aspekta kompanije Y.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
2a.	130		Potraživanja za premije saosiguranja u državi	400	
		752	Primljene premije saosiguranja Za obračun premije saosiguranja		400
2b.	111		Gotovinska sredstva na transakcionim računima	400	
		130	Potraživanja za premije saosiguranja u državi Za naplatu premije saosiguranja		400

Osiguravajuća društva ostvaruju i finansijske prihode koji nastaju po osnovu plasiranja slobodnih novčanih sredstava garantne i tehničke rezerve. Najznačajniji prihodi jesu prihodi od kamata, prihodi od dividendi, pozitivne kursne razlike i sl. Ukoliko, npr. osiguravajuće društvo potražuje prihode od kamata od plasmana sredstava u hartije od vrijednosti, onda se zadužuje račun 160 – Kratkoročna potraživanja na ime kamata, a odobrava račun 770 – Prihodi od kamata. Naplatom kamate zadužuje se račun 111, a odobrava račun 160.

PRIMJER

Osiguravajuće društvo X potražuje i naplaćuje kamatu od plasiranih novčanih sredstava u HOV u iznosu 300 €. Proknjižiti.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
3a.	160		Kratkoročna potraživanja na ime kamata	300	
		770	Prihodi od kamata Za obračun kamate		300
3b.	111		Gotovinska sredstva na transakcionim računima	300	
		160	Kratkoročna potraživanja na ime kamata Za naplatu kamate		300

9.5.

KNJIŽENJE RASHODA I TEHNIČKIH REZERVI OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA

Najznačajniji rashodi osiguravajućih društava nastaju po osnovu:

- ▶ odštetnih zahtjeva
- ▶ troškova sprovođenja osiguranja (režijski troškovi)
- ▶ poslova saosiguranja i reosiguranja i
- ▶ rezervisanja.

Da bi osiguranik stekao pravo na nadoknadu štete iz osiguranja, neophodno je sprovesti proceduru procjene i likvidacije štete, koja počinje predajom odštetnog zahtjeva (prijavom štete), a završava se likvidacijom i isplatom naknade iz osiguranja. Naknada iz osiguranja definiše se kao suma novca koju osiguranik prima po nastanku osiguranog slučaja, tj. po ostvarenju rizika i predstavlja novčani ekvivalent štete. Šteta je faktički gubitak na osiguranom predmetu. Naknada u osiguranju se isplaćuje uglavnom u novcu.

ZA RADOZNALE

Kod imovinskih osiguranja naknada se može isplatiti i putem prirodne restitucije, kao i putem abandona ili napuštaja. Kada oštećeni osigurani predmet osiguravajuće društvo preuzima, sanira i nakon toga popravljenog vraća osiguraniku, onda govorimo o prirodnoj restituciji ili naknadi u naturi. Abandon obavezuje osiguravajuće društvo da isplati osiguraniku sumu osiguranja, a predmet osiguranja na kojem se ostvario rizik definisan ugovorom o osiguranju prelazi u vlasništvo osiguravajućeg društva.

Šteta može biti prijavljena i likvidirana, prijavljena i nelikvidirana i nastala a neprijavljena. Prijavljena i likvidirana šteta uglavnom se isplaćuje u posmatranom obračunskom periodu, dok se prijavljene i nelikvidirane, kao i nastale a neprijavljene štete rezervišu, kako bi bile isplaćene u nekom budućem obračunskom periodu.

Ukoliko je šteta prijavljena i likvidirana, osiguravajuće društvo zadužuje konto 400 – Obračunate bruto štete odnosno naknade iz osiguranja (troškovi šteta), a odobrava konto 220 – Obaveze prema osiguravačima i osiguranicima za iznose odšteta u državi (obaveze za štete). Prilikom isplate štete zadužuje se konto 220, a odobrava konto 111.

Ukoliko bi osiguravač imao potraživanje prema reosiguravaču, odnosno ukoliko je dio rizika predat u reosiguranje, onda osiguravajuće društvo zadužuje konto 143 – Potraživanja od reosiguravajućeg društva za udjele u iznosu šteta iz reosiguranja u inostranstvu, kao i račun iz grupe 404 – Umanjenje za udjele saosiguravača, reosiguravača i retrocesionara u štetama¹. Prilikom uplate novca od reosiguravača zadužuje se konto 111, a odobrava konto 143.

troškovi šteta

troškovi isplate šteta koji se utvrđuju na osnovu ugovora o osiguranju, a koji uključuju i troškove procjena šteta i druge troškove definisane aktima društva za osiguranje

PRIMJER

Osiguravajuće društvo X zaključilo je ugovor o osiguranju fabrike A od požara i drugih rizika. Dio rizika je predat u reosiguranje, tj. osiguravajuće društvo X je zaključilo ugovor o reosiguranju s inostranim reosiguravajućim društvom Y. Nastala je šteta koja je procijenjena na iznos od 10.000 €. Društvo X potražuje i naplaćuje 3.000 € od reosiguravača Y, a onda isplaćuje naknadu korisniku osiguranja.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
4a.	400	220	Obračunate bruto štete odnosno naknade iz osiguranja Obaveze prema osiguravačima i osiguranicima za iznose odšteta u državi Za likvidaciju štete	10.000	10.000
4b.	143	404	Potraživanja od reosiguravajućeg društva za udjele u iznosu šteta iz reosiguranja u inostranstvu Umanjenje za udjele saosiguravača, reosiguravača i retrocesionara u štetama Za potraživanje od reosiguravača	3.000 (3.000)	

¹ Ovim računom se ukupan trošak za naknadu štete umanjuje za iznos učešća reosiguravača u šteti. U praksi se promjena na ovom i drugim kontima klase troškova može knjižiti i na potražnoj strani.

4c.	111	143	Gotovinska sredstva na transakcionim računima Potraživanja od reosiguravajućeg društva za udjele u iznosu šteta iz reosiguranja u inostranstvu Za naplatu potraživanja od reosiguravača	3.000	3.000
4d.	220	111	Obaveze prema osiguravačima i osiguranicima za iznose odšteta u državi Gotovinska sredstva na transakcionim računima Za isplatu štete	10.000	10.000

Ukoliko je osiguravajuće društvo lider u poslu saosiguranja, te time isplaćuje naknadu štete osiguraniku, onda to društvo ima potraživanje prema ostalim saosiguravačima za učešće štete u poslu saosiguranja.

PRIMJER

Osiguravač X, lider saosiguranja, ima obavezu da isplati štetu osiguraniku u iznosu od 10.000 €. U poslu saosiguranja učestvovao je osiguravač Y (sa 30% učešća u riziku) i osiguravač Z (sa 10% učešća u riziku).

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
5a.	400	220	Obračunate bruto štete odnosno naknade iz osiguranja Obaveze prema osiguravačima i osiguranicima za iznose odšteta u državi Za likvidaciju štete	10.000	10.000
5b.	140 404		Potraživanja od osiguravajućeg društva za udjele u iznosu šteta iz saosiguranja u državi Umanjenje za udjele saosiguravača, reosiguravača i retrocesionara u štetama Za potraživanje od saosiguravača Y	3.000 (3.000)	

5c.	140		Potraživanja od osiguravajućeg društva za udjele u iznosu šteta iz saosiguranja u državi	1.000	
	404		Umanjenje za udjele saosiguravača, reosiguravača i retrocesionara u štetama	(1.000)	
			Za potraživanje od saosiguravača Z		
5d.	111	140	Gotovinska sredstva na transakcionim računima	4.000	4.000
			Potraživanja od reosiguravajućeg društva za udjele u iznosu šteta iz saosiguranja u državi		
			Za naplatu potraživanja od saosiguravača		
5e.	220		Obaveze prema osiguravačima i osiguranicima za iznose odšteta u državi	10.000	
		111	Gotovinska sredstva na transakcionim računima		10.000
			Za isplatu štete		

Ukoliko je osiguravajuće društvo lider u poslu saosiguranja, onda je u obavezi da isplati dio premije osiguranja koja pripada ostalim društvima koji su saosiguravači u datom poslu. U tom slučaju društvo za osiguranje odobrava račun 230 – Obaveze prema osiguravajućim društvima za premije saosiguranja u državi, kao i račun 754 – Smanjenje za udjele saosiguravača u premijama osiguranja.

PRIMJER

Osiguravajuće društvo X je lider u poslu saosiguranja, te je shodno tome dužno da isplati dio premije osiguranja osiguravaču Y koji učestvuje sa 30% u poslu saosiguranja. Naplaćena premija osiguranja po ovom poslu iznosi 5.000 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
6a.	130	752	Potraživanja za premije saosiguranja u državi Primljene premije saosiguranja Za obračun premije saosiguranja	5.000	5.000

6b.	111	130	Gotovinska sredstva na transakcionim računima Potraživanja za premije saosiguranja u državi Za naplatu premije saosiguranja	5.000	5.000
6c.		754 230	Smanjenje za udjele saosiguravača u premijama osiguranja Obaveze prema osiguravajućim društvima za premije saosiguranja u državi Za obračun premije saosiguravača		(1.500) 1.500
6d.	230	111	Obaveze prema osiguravajućim društvima za premije saosiguranja u državi Gotovinska sredstva na transakcionim računima Za isplatu premije saosiguranja	1.500	1.500

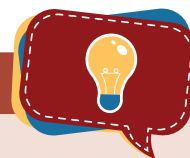
Kada osiguravajuće društvo nije u mogućnosti da zadrži kompletan rizik od osiguranika, a time i kompletnu obavezu koju će imati prema osiguraniku prilikom nadoknade štete, odlučuje se da zaključi ugovor o reosiguranju, odnosno da uplatom premije reosiguranja prenese dio rizika na reosiguravača i tako uđe u posao cesije ili reosiguranja. Prenosom rizika na reosiguravača osiguravajuće društvo mora da plati premiju reosiguranja. Tada se odobrava račun 233 – Obaveze prema reosiguravajućim društvima za premije reosiguranja u inostranstvu, kao i račun 755 – Smanjenje za udjele reosiguravača u premijama osiguranja i za udjele retrocesionara u premijama reosiguranja. Isplatom premije reosiguranja zadužuje se račun 233, a odobrava račun 111.

Važno je znati!

Računom „Smanjenje za udjele reosiguravača u premijama osiguranja i za udjele retrocesionara u premijama reosiguranju“, ukupan prihod od premije umanjuje se za dio premije koji ide reosiguravaču. U praksi se promjena na ovom i drugim kontima klase prihoda može knjižiti i na dugovnoj strani.

PRIMJER

Osiguravač X zaključio je ugovor o osiguranju po kojem je naplatio premiju osiguranja u iznosu od 872 €. Nakon toga osiguravač X zaključuje ugovor o reosiguranju s reosiguravajućim društvom Y po kojem plaća premiju reosiguranja u iznosu od 200 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
7a.	120	750 255	Potraživanje od osiguranika u zemlji Obračunate bruto premije osiguranja Poreske obaveze iz poslova osiguranja Za obračun premije osiguranja	872	800 72
7b.	111	120	Gotovinska sredstva na transakcionim računima Potraživanje od osiguranika u zemlji Za naplatu premije osiguranja	872	872
7c.		755 233	Smanjenje za udjele reosiguravača u premijama osiguranja i za udjele retrocesionara u premijama reosiguranja Obaveze prema reosiguravajućim društvima za premije reosiguranja u inostranstvu Za obračun premije reosiguranja		(200) 200
7d.	233	111	Obaveze prema reosiguravajućim društvima za premije reosiguranja u u inostranstvu Gotovinska sredstva na transakcionim računima Za plaćanje premije reosiguranja	200	200

Već je navedeno da bruto premija osiguranja uključuje i troškove sprovođenja osiguranja, tzv. režijske troškove. Najznačajniji troškovi sprovođenja osiguranja su akvizicioni troškovi (troškovi pribavljanja ili sticanja osiguranja) odnosno troškovi provizija, kao i drugi troškovi koji su vezani za izdavanje polise osiguranja. Za akvizicione troškove zadužuje se konto 440 – Troškovi sticanja osiguranja, a odobrava račun 222 – Obaveze prema posrednicima u osiguranju u državi. Prilikom isplata ovih troškova zadužuje se račun 222, a odobrava račun 111. Troškovi pribavljanja osiguranja isplaćuju se u ratama (po uplati premija) kod proizvoda životnog

osiguranja. Pored troškova sticanja osiguranja osiguravajuće društvo suočava se i s drugim režijskim troškovima kao što su troškovi naplate premije osiguranja, troškovi za zaposlene i drugi materijalni i nematerijalni troškovi.

S obzirom na to da se period naplate premija ne podudara s vremenom isplate naknade iz osiguranja, osiguravajuća društva su dužna da iz naplaćene premije osiguranja formiraju tehničke rezerve na osnovu kojih će biti u mogućnosti da regulišu dospjele obaveze prema osiguranicima u budućnosti. Najznačajnije tehničke rezerve koje formiraju kako društva za životna osiguranja, tako i društva za neživotna osiguranja, jesu rezervisanja za prenosne premije, rezervisanja za štete, kao i rezervisanja za bonuse i popuste. Pored ovih rezervi, društva koja se bave životnim osiguranjem dužna su da formiraju i matematičku rezervu. Takođe, društvo koje obavlja poslove osiguranja kredita dužno je da, pored navedenih rezervi koje se odnose na neživotna osiguranja, formira i rezerve za izravnje rizika. Ukoliko društvo obavlja poslove osiguranja kod kojih osiguranik preuzima na sebe investicioni rizik (životno osiguranje), dužno je da utvrdi i posebne tehničke rezerve za ove poslove osiguranja.

Kada se formiraju tehničke rezerve osiguravača, ukoliko dio rezervisanih sredstava pripada saosiguravaču, tj. reosiguravaču, takva rezerva se raščlanjuje na neto rezervu šteta (rezervu osiguravača) i učešće reosiguravača odnosno saosiguravača u datoj rezervi.

Obračunata premija osiguranja dijeli se na zarađenu i nezarađenu (prenosnu) premiju i to odvojeno za svaku vrstu osiguranja. Zarađena premija je prihod tekućeg perioda, a nezarađena prihod budućeg obračunskog perioda. Dakle, dio premije koji se mora prenijeti u naredni obračunski period, adekvatno vremenskom periodu dok traje ugovor o osiguranju, te se koristi za pokriće obaveza iz osiguranja koje nastaje u narednom obračunskom periodu, naziva se prenosna premija. Kod životnog osiguranja prenosna premija je dio matematičke rezerve, dok se kod neživotnog osiguranja posebno iskazuje. Primjera radi, ako je ugovor osiguranja zaključen 1. 3. 2018. godine i traje do 1. 3. 2019. godine, onda premija koja se odnosi na period od 1. 1. 2019. do 1. 3. 2019. predstavlja prenosnu premiju, odnosno prihod budućeg obračunskog perioda.

Osiguravajuće društvo knjiži prenosnu premiju na način što zadužuje račun 416 – Promjena bruto rezervisanja za prenosne premije (trošak rezervisanja), a odobrava račun 980 – Bruto prenosne premije (obaveza

za prenosne premije). Dakle, kada se rezerviše dio premije za naredni obračunski period, kompanija ima trošak rezervacije i obavezu za prenosnu premiju. Kada dio prenosne premije postaje prihod obračunskog perioda, kompanija povećava prihod i umanjuje obaveze za prenosnu premiju, odnosno zadužuje račun 980 – Bruto prenosne premije, a odobrava račun 756 – Promjene bruto prenosnih premija.

Obračun prenosne premije vezuje se za skadencu osiguranja (početak i kraj trajanja ugovora o osiguranju) i radi se za svaki pojedinačni ugovor o osiguranju, te iskazuje posljednjeg dana tekućeg obračunskog perioda.

PRIMJER

Osiguravač X obračunao je premiju osiguranja u iznosu 300 €. Zarađena premija iznosi 100 € a nezarađena (prenosna) 200 €. Narednog mjeseca kompanija umanjuje prenosnu premiju za 50 €. Proknjižiti promjene.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
8a.	120	750	Potraživanje od osiguranika Obračunate bruto premije osiguranja Za obračun premija	300	300
8b.	416	980	Promjena bruto rezervisanja za prenosne premije Bruto prenosna premija Za rezervaciju prenosne premije	200	200
8c.	980	756	Bruto prenosne premije Promjene bruto prenosnih premija Za umanjenje prenosne premije	50	50

Društvo za životno i neživotno osiguranje dužno je da formira i rezervu šteta i to za prijavljene i nelikvidirane štete, kao i za nastale a neprijavljene štete. Obračun rezervisanih šteta radi se za svaki obračunski period. Dakle, postoje dvije vrste rezervacija štete. Rezervacija za prijavljene štete u toku

obračunskog perioda (npr. od 1. 1. do 31. 3. tekuće godine) i rezervacija za štete koje su nastale u bilo kom periodu a nijesu prijavljene (rezervacija za buduće prijavljene štete). Aktuarskim metodama vrši se obračun ovih rezervacija šteta i dobija se iznos koji je neophodan da se rezerviše u datom obračunskom periodu. Rezervacije šteta rade se na osnovu podataka iz knjige šteta i to po obračunskom periodu za svaku vrstu osiguranja.

Ukoliko je šteta nastala, prijavljena a nije likvidirana, društvo za osiguranje zadužuje konto 405 – Promjene bruto rezervisanja za nastale prijavljene štete (troškovi rezervacija), a odobrava konto 982 – Bruto rezervisanja za nastale prijavljene štete. Ukoliko je šteta nastala a nije prijavljena, onda se zadužuje konto 407 – Promjena bruto rezervisanja za nastale neprijavljene štete, a odobrava konto 983 – Bruto rezervisanja za nastale neprijavljene štete.

PRIMJER

Osiguravajuće društvo X je u obračunskom periodu 31. 3. 20xx. aktuarskim metodama obračunalo da treba da rezerviše iznos od 9.000 € na ime prijavljenih a nelikvidiranih šteta imovinskih osiguranja. Aktuarskom metodom društvo je obračunalo i da za neprijavljene a nastale štete treba da rezerviše 4.500 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
9a.	405		Promjene bruto rezervisanja za nastale prijavljene štete	9.000	
		982	Bruto rezervisanja za nastale prijavljene štete		9.000
			Za rezervaciju prijavljenih nelikvidiranih šteta		
9b.	407		Promjena bruto rezervisanja za nastale neprijavljene štete	4.500	
		983	Bruto rezervisanja za nastale neprijavljene štete		4.500
			Za rezervaciju nastalih neprijavljenih šteta		

Osiguravajuće društvo X je u narednom obračunskom periodu 30. 6. 2018. obračunalo da za prijavljene štete ima 7.000 €, a za nastale a neprijavljene štete 3.000 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
10a.	982		Bruto rezervisanja za nastale prijavljene štete	2.000	
	405		Promjene bruto rezervisanja za nastale prijavljene štete	(2.000)	
			Za prijavljene nelikvidirane štete		
10b.	983		Bruto rezervisanja za nastale neprijavljene štete	1.500	
	407		Promjene bruto rezervisanja za nastale neprijavljene štete	(1.500)	
			Za nastale neprijavljene štete		

Društvo za osiguranje života dužno je da formira matematičku rezervu. Matematička rezerva se obračunava po svakom ugovoru o osiguranju za svaki obračunski period. Ona se formira u visini sadašnje vrijednosti budućih obaveza društva za osiguranje, umanjene za sadašnju vrijednost budućih obaveza ugovarača osiguranja (premija osiguranja) i izračunava se za svaki pojedini ugovor o osiguranju.

Kada se formira matematička rezerva, zadužuje se račun 412 – Promjene bruto matematičkih rezervisanja (troškovi rezervisanja), a odobrava se račun 970 – Bruto matematička rezervisanja za životna osiguranja, ili račun 971 – Bruto matematička rezervisanja za životna osiguranja kod kojih ugovarač osiguranja preuzima rizik ulaganja, ukoliko je u pitanju proizvod životnog osiguranja po kojem osiguranik ima prava na učešće u dobiti, pa time matematička rezerva uključuje i sredstva za njegovu participaciju u dobiti po osnovu preuzimanja rizika ulaganja.

PRIMJER

Društvo za životno osiguranje Y obračunalo je premiju osiguranja u iznosu 1.200 € te iz obračunate premije izdvojilo matematičku rezervu u iznosu 500 €.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
11a.	120	750	Potraživanje od osiguranika u zemlji Obračunate bruto premije osiguranja Obračun premije	1200	1200
11b.	405	970	Promjene bruto matematičkih rezervisanja Bruto matematička rezervisanja za životna osiguranja Za rezervaciju štete	500	500

Osiguravajuća društva su dužna da formiraju i rezerve za bonuse i popuste. Rezerve za bonuse i popuste utvrđuju se do nivoa naknada i drugih isplata na koje osiguranici i drugi korisnici osiguranja imaju pravo. Ove rezerve se, slično i prethodnim, formiraju na način što se zadužuje konto 410 – Promjene bruto rezervisanja za bonuse, popuste i storno (troškovi rezervisanja), a odobrava se račun 981 – Bruto rezervisanja za bonuse, popuste i storno. Ove rezerve se utvrđuju svakog obračunskog perioda.

FINANSIJSKI ISKAZI DRUŠTAVA ZA OSIGURANJE

9.6.

Standardan skup finansijskih izvještaja osiguravajućih društava čine: iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/, iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/, iskaz o novčanim tokovima, iskaz o promjenama kapitala, izvještaj menadžmenta, kao i napomene uz finansijske iskaze. Sama forma izvještaja (iskaza) propisana je kako lokalnim zakonima, tako i međunarodnim računovodstvenim standardima. Na primjer, Međunarodni standard finansijskog izvještavanja 4 (*International Financial Reporting Standards* (IFRS) 4 – Ugovor o osiguranju), precizira i definiše finansijsko izvještavanje osiguravajućeg društva s ciljem da korisnici tih izvještaja bolje razumiju iznose, vrijeme i neizvjesnost budućih novčanih tokova koji nastaju po osnovu ugovora o osiguranju.

ZA RADOZNALE

U perspektivi, uvođenjem evropske direktive „Solventnost II“, u Crnoj Gori očekuje se primjena novog međunarodnog standarda IFRS 17. „Solventnost II“ jeste evropska direktiva koja se odnosi na nova pravila solventnosti i upravljanje rizikom u osiguranju, a čija se primjena u Crnoj Gori očekuje ulaskom u EU. IFRS 17 posvećen je računovodstvenom tretmanu ugovora o osiguranju i donosi značajne razlike u priznavanju profita i odmjeravanju obaveza osiguravajućeg društva. IFRS 17 ne bavi se knjigovodstvom osiguravajućeg društva.

Bilans stanja društva za osiguranje, tj. iskaz o finansijskom položaju predstavlja vrijednosni iskaz imovine, obaveza i kapitala društva na određeni datum, te daje informacije o finansijskoj snazi preduzeća. Na osnovu pozicija iz bilansa stanja, procjenjuje se izloženost društva finansijskom i operativnom riziku, kao i riziku preuzimanja rizika (*underwriting risk*).

Tabela 9.1: Iskaz o finansijskom položaju /bilans stanja/

AKTIVA		PASIVA	
Grupa računa	Opis pozicije	Grupa računa	Opis pozicije
00	A. Nematerijalna imovina	90	A. Osnovni kapital
01	B. Nekretnine, postrojenja i oprema za neposredno obavljanje djelatnosti osiguranja	91, 94, 92	B. Rezerve
02, 03, 04, 05, 06, 07, 08	C. Dugoročna finansijska ulaganja	98, 97, 96	C. Rezervisanja
18	D. Kratkoročna finansijska ulaganja	22, 23, 24, 25, 26, 21, 27, 28	D. Kratkoročne obaveze
11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 31, 32	E. Kratkoročna sredstva	95	E. Dugoročne obaveze iz finansiranja i poslovanja
97, 98	F. Udio reosiguravača u tehničkim rezervama	96	F. Pasivna vremenska razgraničenja
19	G. Aktivna vremenska razgraničenja		
	H. Odložena poreska sredstva		
	UKUPNO AKTIVA		UKUPNO PASIVA

Izvor: Obrada autora na osnovu Pravilnika o kontnom okviru društva za osiguranje i obrazaca Agencije za nadzor osiguranja

Svrha sastavljanja bilansa uspjeha je pružanje korisnicima finansijskih iskaza informacije o prihodima i rashodima, odnosno o svim komponentama dobitka ili gubitka. U Bilansu uspjeha iskazuju se prihodi, rashodi, troškovi, promjene rezervi, rezultat obračunskog perioda društva za osiguranje na kraju poslovne godine (31. 12. tekuće godine) i na kraju godine koja prethodi poslovnoj godini (31. 12. prethodne godine).

Skraćeni prikaz bilansa uspjeha, onako kako ga propisuje Agencija za nadzor osiguranja, prikazan je u tabeli 9.2:

Tabela 9.2: Iskaz o ukupnom rezultatu

BILANS USPJEHA	
Grupa računa	Opis pozicije
	I. POSLOVNI PRIHODI (1 + 2)
75	1. Prihod od premije osiguranja i saosiguranja
76	2. Neto prihodi od ostalih usluga

	II. POSLOVNI RASHODI (1 + 2 + 3)
40	1. Rashodi naknada šteta
41	2. Rashodi za promjene neto tehničkih rezervisanja
42, 46	3. Ostali troškovi, doprinosi i rezervisanja
	III. DOBITAK/GUBITAK – BRUTO POSLOVNI REZULTAT (I–II)
	IV. TROŠKOVI SPROVOĐENJA OSIGURANJA (1 – 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 – 8)*
	1. Troškovi sticanja osiguranja
	2. Promjene u razgraničenim troškovima sticanja osiguranja
	3. Amortizacija
	4. Troškovi rada
	5. Materijalni troškovi
	6. Ostali troškovi usluga
	7. Drugi troškovi
70	8. Umanjenje za prihode od provizije reosiguranja
	V. DOBITAK/GUBITAK – NETO POSLOVNI REZULTAT (III–IV)
	VI. FINANSIJSKI REZULTAT OD ULAGANJA (3 + 6)
77, 78	1. Prihodi od ulaganja sredstava tehničkih rezervi i matematičke rezerve
73, 74	2. Rashodi od ulaganja sredstava tehničkih rezervi i matematičke rezerve
	3. Neto finansijski rezultat od ulaganja sredstava tehničkih rezervi i matematičke rezerve (1 – 2)
77,78	4. Prihodi od ulaganja koja se ne finansiraju iz sredstava tehničkih rezervi
73,74	5. Rashodi od ulaganja koja se ne finansiraju iz sredstava tehničkih rezervi
	6. Neto finansijski rezultat od ulaganja koja se ne finansiraju iz sredstava tehničkih rezervi (4 – 5)
	VII. DOBITAK/GUBITAK IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRIJE OPOREZIVANJA (V + VI)
82	VIII. POREZ NA DOBITAK
	IX. NETO DOBITAK/GUBITAK ZA POSLOVNU GODINU (+/-)
83	X. RASPODJELA NETO DOBITKA
	XI. ZARADA PO AKCIJI

Izvor: Obrada autora na osnovu Pravilnika o kontnom okviru društva za osiguranje i obrazaca Agencije za nadzor osiguranja

Izveštaj o novčanim tokovima daje informaciju o izvorima i upotrebi gotovine tokom izvještajnog perioda i predstavlja osnovu planiranja budućih novčanih tokova i potreba za finansiranjem društva za osiguranje. Skraćeni prikaz ovog izvještaja dat je u tabeli 9.3.

Tabela 9.3: Bilans novčanih tokova

BILANS NOVČANIH TOKOVA	
	Opis pozicije
A	TOKOVI GOTOVINE IZ POSLOVNIH AKTIVNOSTI
1.	Prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti
2.	Odlivi gotovine iz poslovnih aktivnosti
3.	Neto promjena gotovine iz poslovnih djelatnosti
B	TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI INVESTIRANJA
1.	Prilivi gotovine iz aktivnosti investiranja
2.	Odlivi gotovine iz aktivnosti investiranja
3.	Neto promjena gotovine iz aktivnosti investiranja
C	NOVČANI TOKOVI IZ AKTIVNOSTI FINANSIRANJA
1.	Prilivi iz aktivnosti finansiranja
2.	Odlivi iz aktivnosti finansiranja
3.	Neto promjena gotovine iz aktivnosti finansiranja
D	NETO PROMJENA GOTOVINE
	GOTOVINA NA KRAJU OBRAČUNSKOG PERIODA
	GOTOVINA NA POČETKU OBRAČUNSKOG PERIODA

Izvor: Obrada autora na osnovu obrazaca Agencije za nadzor osiguranja (www.ano.me)

Izveštaj o promjenama kapitala prikazuje promjene na računima vlasničkog kapitala u toku određenog perioda koje nastaju iz transakcija s akcionarima (emisija akcija, otkup akcija, isplate dividendi), ili po osnovu aktivnosti društva (dobitak, gubitak). Izgled i strukturu ovog izvještaja takođe propisuje Agencija za nadzor osiguranja. Napomene uz finansijske iskaze predstavljaju detaljniju dopunu i razradu podataka iz bilansa stanja i bilansa uspjeha, kao i iskaza o novčanim tokovima. Izveštaj menadžmenta dužna su da sastavljaju velika i srednja preduzeća, kao i društva koja emituju hartije od vrijednosti i druge finansijske instrumente. Glavni aspekti ovog izvještaja jesu uvođenje menadžmenta rizika, kao i projektovanje budućeg razvoja preduzeća, tj. društva za osiguranje.

PRIMJER

Utvrđivanje rezultata poslovanja društva za osiguranje na osnovu proknjiženih poslovnih promjena

Nakon knjigovodstvene evidencije ostvarenih rashoda i prihoda koji su nastali obavljanjem poslova u osiguranju, pristupa se utvrđivanju rezultata poslovanja. Obračun rezultata vrši se poređenjem rashoda i prihoda koji su ostvareni u određenom obračunskom periodu. Ako se ostvario pozitivan poslovni rezultat, onda se on prikazuje kao dobitak umanjen za obaveze za porez na dobit i odloženi porez (kao razlika između računovodstvene i poreske amortizacije), tj. kao gubitak ukoliko je poslovni rezultat negativan.

Na osnovu poslovnih promjena koje je imalo osiguravajuće društvo X, moguće je utvrditi rezultat poslovanja, tj. sastaviti bilans uspjeha. Računi glavne knjige nakon svih promjena i zaključenja računa bilansa uspjeha izgledaju ovako:

120 – Potraživanje od osiguranika				750 – Obračunate bruto premije				255 – Poreske obaveze			
1a)	218	218	(1b)	11b)	1.300	200	(1a)	1c)	18	18	(1a)
7a)	872	872	(7b)			800	(7a)			72	(7a)
8a)	300					300	(8a)				

160 – Kratkoročna potraživanja na ime kamata				770 – Prihodi od kamata				111 – Gotovinska sredstva			
3a)	300	300	(3b)	11b)	300	300	(3a)	1b)	218	18	(1c)
								2b)	400	10.000	(4d)
								3b)	300	10.000	(5e)
								4c)	3.000	1.500	(6d)
								5d)	4.000	200	(7d)
								6b)	5.000		
								7b)	872		

400 – Obračunate bruto štete				220 – Obaveze za iznose odšteta				143 – Potraživanja od reosiguranja za štete			
4a)	10.000	20.000	(11a)	4d)	10.000	10.000	(4a)	4b)	3.000	3.000	(4c)
5a)	10.000			5e)	10.000	10.000	(5a)				

EVIDENCIJA POSLOVNIH PROMJENA U POSLOVNIM KNJIGAMA
OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA RADI SASTAVLJANJA FINANSIJSKIH ISKAZA

404 – Umanjenje za udjele saosiguranja i reosiguranja za štete				230 – Obaveze za premije saosiguranja				140 – Potraživanja od saosiguranja			
4b)	(3.000)	(7.000	11a)	6d)	1.500	1.500	(6c)	5b)	3.000	4.000	(5d)
5b)	(3.000)							5c)	1.000		
5c)	(1.000)										
754 – Smanjenje za udjele premije saosiguranja				130 – Potraživanje premije saosiguranja				752 – Primljene premije saosiguranja			
11b)	(1.500)	(1.500)	(6c)	2a)	400	400	(2b)	11b)	5.400	400	(2a)
				6a)	5.000	5.000	(6b)			5.000	(6a)
755 – Smanjenje za udjele premije reosiguranja				233 – Obaveze za premije reosiguranja				416 – Promjena bruto rezervisanja za prenosnu premiju			
11b)	(200)	(200)	(7c)	7d)	200	200	(7c)	8b)	200	200	(11a)
980 – Bruto prenosna premija				756 – Promjene bruto prenosnih premija				405 – Promjena bruto rezerve za NPŠ (nastalu prijavljenu štetu)			
8c)	50	200	(8b)	11b)	50	50	(8c)	9a)	9.000	7.000	(11a)
								10a)	(2.000)		
982 – Bruto rezerva za NPŠ (nastalu prijavljenu štetu)				407 – Promjene bruto rezerve za NNS (nastalu neprijavljenu štetu)				983 – Bruto rezerva za NNS (nastalu neprijavljenu štetu)			
10a)	2.000	9.000	(9a)	9b)	4.500	3.000	(11a)	10b)	1.500	4.500	(9b)
				10b)	(1.500)						

Računi uspjeha, tj. računi prihoda i rashoda nam služe da na kraju poslovne godine sagledamo finansijski rezultat poslovanja. Računovodstveno to podrazumijeva prenos svih nastalih prihoda i rashoda na račun rezultata i na kraju njegovo zatvaranje računom gubitka ili dobitka.

800 – Obračun rezultata iz poslova osiguranja				810 – Gubitak			
(11a.)	23.200	5.350	(11b.)	(11c.)	17.850		
		17.850	(11c.)				

Rezultat poslovanja osiguravajućeg društva X u ovom primjeru je gubitak i on se unosi u bilans stanja, te time utiče na smanjenje kapitala.

Skraćeni bilans uspjeha:

I.	Poslovni prihodi	5.050
1.1.	Prihodi od premije osiguranja i saosiguranja	5.050
II.	Poslovni rashodi	23.200
2.1.	Rashodi naknada šteta	13.000
2.2.	Rashodi za promjene neto tehničkih rezervisanja	10.200
III.	Bruto poslovni rezultat	-18.150
IV.	Neto poslovni rezultat	-18.150
V.	Finansijski rezultat od ulaganja	300
VI.	Dobitak/gubitak iz redovnog poslovanja prije oporezivanja	-17.850
VII.	NETO DOBITAK/GUBITAK	-17.850

PITANJA I ZADACI

1. Prepoznaj najznačajnije prihode osiguravajućih društava i identifikuj na kojoj se klasi evidentiraju.
2. Definiši štetu i pokaži kako se knjiži likvidirana i isplaćena šteta.
3. Izdvoj najznačajnije troškove koje neko osiguravajuće društvo može da ima u poslu saosiguranja.
4. Komentariši tehničke rezerve.
5. Prisjeti se na kojoj klasi se evidentira prenosna premija i što ona predstavlja.
6. Procijeni zbog čega je važna rezerva šteta u osiguranju.
7. Uporedi tehničke rezerve koje formiraju društva za životno osiguranje s tehničkim rezervama društava za neživotno osiguranje.
8. Zaključi koji propisi uređuju formu finansijskih iskaza koje je u obavezi da sastavi društvo za osiguranje.

Zadaci za vježbanje

Zadatak 1.

Utvrđiti rezultat poslovanja društva za osiguranje na osnovu proknjiženih poslovnih promjena:

- a) Obračunata je premija neživotnog osiguranja u iznosu 1.500 €. Obaveze za poreze iznose 9% bruto premije.
- b) Naplaćena je premija u iznosu 1.500 €, a obračunata prenosna premija iznosi 400 €.
- c) Osiguravač je zaključio ugovor o reosiguranju, te shodno tome plaća premiju reosiguranja u iznosu 200 €.
- d) Društvo za osiguranje je likvidiralo štetu u iznosu 700 €.
- e) Učešće reosiguravača u likvidiranim štetama iznosi 150 €.
- f) Društvo je obračunalo rezerve za štete 120 €.
- g) Obračunati su i isplaćeni akvizicioni troškovi u iznosu 30 €.

REZIME

Pored poslovnih transakcija koje su istovjetne transakcijama drugih privrednih društava, u računovodstvu osiguravajućih društava prikazuju se i one promjene koje su karakteristične samo za osiguranje. To su, prije svega, naplata premija osiguranja, isplata odštetnih zahtjeva, isplata troškova sprovođenja osiguranja, formiranje tehničkih rezervi, isplata premije reosiguranja, naplata premije saosiguranja i sl.

Prihodi osiguravajućih društava evidentiraju se na računima klase 7, odnosno grupe 75 za prihode od premije osiguranja i prihode od saosiguranja, grupe 77 za finansijske prihode, kao i grupe 76 za ostale prihode. Prihodi od premije jesu ključni prihodi svakog društva za osiguranje. Premija osiguranja definiše se kao cijena osiguranja i čini je neto premija, kao dio koji služi za pokriće potencijalnih šteta nastalih pod uticajem rizika definisanog ugovorom o osiguranju, kao i režijski dodatak koji služi pokriću troškova sprovođenja osiguranja. Dakle, naplatom premije, osiguravajuće društvo ima obavezu da isplati štetu korisniku osiguranja ukoliko ona nastane, kao i da pokrije nastale troškove sprovođenja osiguranja.

Troškovi likvidiranih šteta evidentiraju se na kontu 400, dok se troškovi sprovođenja osiguranja evidentiraju u okviru grupe računa 44. Ukoliko društvo za osiguranje plaća premiju reosiguranja, ili je lider u poslu saosiguranja pa je dužan da isplati saosiguravaču premiju saosiguranja, onda se takve promjene evidentiraju na računima 755 i 754, kojima se ukupan prihod od premije umanjuje za dio premije koji ide reosiguravaču, odnosno saosiguravaču.

Društvo za osiguranje dužno je da formira tehničke rezerve, odnosno da rezerviše sredstva kojima će regulisati buduće obaveze prema osiguranicima, tj. korisnicima osiguranja. Rezervacijom sredstava za premiju koja predstavlja prihod u budućem obračunskom periodu (prenosna premija), zadužuje se konto 416 kao trošak rezervacije, a odobrava konto 980 kao obaveza za prenosnu premiju. Rezervacijom sredstava za isplatu budućih šteta (rezerva šteta), zadužuje se račun 405 na kojem se evidentira trošak rezervacije za nastalu, prijavljenu i nelikvidiranu štetu, odnosno račun 407 za nastalu neprijavljenu štetu. Takođe, odobrava se račun 982 za rezervu za nastalu prijavljenu štetu, odnosno račun 983 za nastalu neprijavljenu štetu. Rezerve za bonuse i popuste evidentiraju se zaduženjem računa 410 za trošak rezervisanja i odobravanjem računa 981 za rezervu za bonuse i popuste.

Društvo koje se bavi životnim osiguranjem dužno je da formira i matematičku rezervu koja se evidentira na kontu 971. Ovom rezervacijom nastaje trošak koji se evidentira na kontu 405.

RAČUNOVODSTVENI ASPEKT NEPROFITNE ORGANIZACIJE

10

SADRŽAJ POGLAVLJA

10.1. Pojam, značaj i vrste neprofitnih organizacija

10.1.1. Finansiranje neprofitnih organizacija

10.1.2. Izrada nacrt projekata za dobijanje finansijskih sredstava

10.1.3. Evidencija sopstvenih sredstava i izvora, rashoda i prihoda

U ovom poglavlju naučićeš da:

- ▶ objasniš pojam, značaj i vrste neprofitnih organizacija
- ▶ navedeš načine finansiranja neprofitnih organizacija
- ▶ sastaviš nacрте projekata i prezentiraš nosiocima finansiranja
- ▶ vodiš evidenciju sopstvenih sredstava i izvora finansiranja od povezanih lica
- ▶ vodiš evidenciju imovine i obaveza neprofitne organizacije, rashoda i prihoda
- ▶ sastaviš finansijske iskaze neprofitne organizacije

POJAM, ZNAČAJ I VRSTE NEPROFITNIH ORGANIZACIJA

10.1.

Neprofitne organizacije su nekomercijalne organizacije. One nemaju za cilj sticanje dobiti (profita) nego djelovanje koje je u interesu društva, pružanje pomoći pojedincu ili određenoj grupi ljudi. Ukoliko se unutar neprofitne organizacije ostvari profit, on se može koristiti za brojne humanitarne i dobrotvorne ciljeve, a ne za uvećanje kapitala. U navedenom se ogleda i značaj neprofitnih organizacija. U najvećem broju slučajeva neprofitne organizacije osnivaju građani. Takve neprofitne organizacije nazivaju se nevladine (privatne) organizacije. Ukoliko je vlada osnivač neprofitnih organizacija, onda se one nazivaju vladine (javne) organizacije. Prema važećim zakonskim propisima, nevladine organizacije čine nevladina udruženja i nevladine fondacije.

Postoje sličnosti i razlike između nevladinog udruženja i nevladine fondacije, što je ilustrovano u tabeli:

Tabela 6: Sličnosti i razlike između nevladinog udruženja i nevladine fondacije

Sličnosti	Razlike	
	Nevladino udruženje	Nevladina fondacija
– dobrovoljna neprofitna organizacija	sa članstvom	bez članstva
– osnivaju domaća i/ili strana fizička i/ili pravna lica		s početnom imovinom ili bez nje

Kako je prikazano u tabeli 6, nevladino udruženje predstavlja dobrovoljnu neprofitnu organizaciju **sa članstvom**, koju osnivaju domaća i/ili strana fizička i/ili pravna lica radi ostvarivanja određenih zajedničkih ili opštih ciljeva i interesa (član 2, Zakon o nevladinim organizacijama, „Sl. list CG“, br. 39/2011 i 37/2017). Nevladina fondacija takođe predstavlja dobrovoljnu neprofitnu organizaciju ali **bez članstva**, koju osnivaju domaća i/ili strana fizička i/ili pravna lica **s početnom imovinom ili bez nje** radi ostvarivanja opštih ciljeva i interesa (član 3, Zakon o nevladinim organizacijama, „Sl. list CG“, br. 39/2011 i 37/2017).

neprofitna organizacija

nekomercijalna organizacija koja ima za cilj pružanje pomoći pojedincu ili određenoj grupi ljudi

nevladino udruženje

nevladina organizacija sa članstvom, koju može osnovati domaće i/ili strano fizičko i/ili pravno lice

nevladina fondacija

dobrovoljna neprofitna organizacija bez članstva koju osnivaju domaća i/ili strana fizička i/ili pravna lica s početnom imovinom ili bez nje, radi ostvarivanja opštih ciljeva i interesa

nevladine organizacije (NVO)

neprofitne organizacije koje osnivaju građani

Budući da u Crnoj Gori Zakon o računovodstvu u okviru neprofitnih organizacija poznaje samo nevladinu organizaciju, to će u daljoj obradi problematike akcenat biti stavljen na navladine organizacije (NVO). Takođe, s računovodstvenog aspekta ne postoji nikakva uredba koja tretira problematiku računovodstvenog tretmana neprofitnih organizacija, pa se shodno tome u narednom periodu očekuje izrada odgovarajućih zakonskih rješenja.

10.1.1. Finansiranje neprofitnih organizacija

Neprofitne organizacije mogu se finansirati iz različitih izvora: putem članarina i/ili donacija, iz nacionalnih ili međunarodnih izvora finansiranja.

Svaka nevladina organizacija osniva se u skladu sa sopstvenim Statutom. Između ostalog, statutom je određeno članstvo u organizaciji, kao i visina članarine koju članovi moraju da plaćaju. To su sredstva koja neprofitna organizacija koristi da realizuje svoj program, tj. sprovede svoje aktivnosti. Ukoliko nevladina organizacija dobije direktnu podršku u novcu, robi ili uslugama od fizičkih ili pravnih lica, tada se kao izvor finansiranja javlja donacija. Načine korišćenja doniranih sredstava kao i svrhu određuju nadležni u nevladinoj organizaciji.

Prema Zakonu o nevladinim organizacijama, država obezbjeđuje sredstva za finansiranje projekata i programa u oblastima od javnog interesa koje realizuju nevladine organizacije, u iznosu od najmanje 0,3% tekućeg godišnjeg budžeta. Da bi nevladine organizacije stekle mogućnost za nacionalni vid finansiranja, neophodno je da se prijave na javne pozive za podršku projektima i programima neprofitnih/nevladinih organizacija. Nakon podnošenja predloga projekta, vrši se izbor projekata. Organizacije koje su dostavile najkvalitetnije predloge projekata, stiču mogućnost da dobiju podršku iz ovih izvora. Čest oblik finansiranja nevladine organizacije jeste iz međunarodnih fondova za finansiranje programa i projekata. Kao i u slučaju nacionalnog izvora finansiranja, međunarodni fondovi kreiraju prioritete oblasti i na osnovu njih objavljuju javni poziv. Najčešći međunarodni izvori finansiranja koji podržavaju programe nevladine organizacije u Crnoj Gori jesu: fondovi Evropske unije, UNDP, razne ambasade, fondacije i međunarodne mreže.

10.1.2. Izrada nacrt projekata za dobijanje finansijskih sredstava

Pristupanje izvorima finansijskih sredstava je ozbiljan i zahtjevan posao kojem, prije svega, prethodi izrada nacrt projekta za koji neprofitna organizacija aplicira. Svrha izrade nacrt projekta je da potencijalni finansijski sagledaju opravdanost investiranja finansijskih sredstava za realizaciju određenog programa/ideje. Kreiranje nacrt projekta podrazumijeva sljedeće faze izrade:

- ▶ izrada situacione analize
- ▶ definisanje opštih i specifičnih ciljeva
- ▶ definisanje očekivanih rezultata
- ▶ definisanje projektnih aktivnosti
- ▶ definisanje indikatora
- ▶ izrada bužeta sa specifikacijom.

Kroz izradu situacione analize stiče se globalni i pojedinačni pogled na problematiku za koji je vezan predmetni projekat. Takođe, ukazuje se i na politički, zakonodavni i institucionalni kontekst problema, kao i identifikuju uzroci i posljedice njegovog postojanja. Nakon toga slijedi definisanje ciljeva koji moraju biti specifični, mjerljivi, dostižni, relevantni i s definisanim rokom za realizaciju. Određivanje očekivanih rezultata podrazumijeva utvrđivanje jasno definisane promjene ili efekta koji se želi ostvariti realizacijom projekta. Definisanje projektnih aktivnosti kao i samih indikatora je neophodno da bi se izvršila ocjena, klasifikacija, procjenjivanje, verifikacija i predviđanje. Na kraju slijedi izrada budžeta sa specifikacijom u kome se vrši projektovanje, odnosno uključivanje svih troškova koji su potrebni za uspješnu realizaciju projekta/programa. Uspješno budžetsko planiranje je važno za uspješno rukovođenje projektom, pa je važno da troškovi budu realni i u skladu sa potrebama.

10.1.3. Evidencija sopstvenih sredstava i izvora, rashoda i prihoda

Vođenje evidencije sopstvenih sredstava i izvora finansiranja od povezanih lica vrši se u skladu s važećim zakonom o nevladinim organizacijama¹, odnosno u skladu s Pravilnikom nevladine organizacije koji se donosi na bazi zakona, odnosno priručnika za finansijsko upravljanje. U ovom dijelu posebno skrećemo pažnju u slučaju kada projekat nevladine organizacije finansira Evropska unija. U toj situaciji troškovi na projektu oslobođeni su PDV-a, u skladu s pravilnikom.

NVO je obveznik PDV-a ako obavlja oporezivu privrednu djelatnost i po tom osnovu promet prelazi 18.000 eura za posljednjih 12 mjeseci ili kraći period.²

U slučaju projektnog finansiranja, gdje donator daje sredstva za realizaciju projekta, donirana sredstva se mogu trošiti isključivo namjenski. To znači da ako je, na primjer, budžetom predviđeno 300 € za kupovinu opreme, a oprema se kupi za 250 €, preostalih 50 € mora biti ili vraćeno ili zvanično mora biti zatražena preraspodjela uštede, pri čemu najčešće novčana sredstva mogu biti preusmjerena na istu budžetsku kategoriju, tj. za drugu opremu a ne za honorare, putne troškove i sl.

PRIMJER

Evidencija imovine i obaveza, prihoda i rashoda, sastavljanje finansijskih iskaza kod NVO

Početno stanje sredstava i izvora sredstava NVO „Udruženje studenata“ Podgorica je sljedeće:

- Poslovni inventar 5.000 €
- Transakcioni račun 2.000 €
- Kancelarijski materijal 250 €

U toku poslovanja NVO desile su se sljedeće promjene:

1. Ministarstvo prosvjete CG doniralo je iznos od 1.000 € po osnovu manifestacije „Dani studenata“, u toku koje će se održati brojni kulturni i sportski događaji.

¹ „Sl. list CG“, br. 39/2011. i 37/2017.

² Preuzeto sa: http://www.poreskauprava.gov.me/rubrike/Novosti_i_informacije_za_poreske_obveznike/156909/PORESKI-TRETMAN-NEVLADINI-H-ORGANIZACIJA.html

2. Kupljen je kancelarijski materijal po fakturi br. 7 u iznosu 363 €, sa PDV-om 21%. Faktura je plaćena s transakcionog računa.
3. Za zakup poslovnog prostora unaprijed je za 3 mjeseca plaćen iznos od 600 €.
4. Po fakturi br. 15 troškovi električne energije iznose 60 €, sa PDV-om 21%.
5. Povodom dana „Sportom protiv droge“, Glavni grad Podgorica donirao je 400 € za studentski turnir u stonom tenisu.
6. Troškovi vode po fakturi br. 28 iznose 40 €, sa PDV-om 7%.
7. Stigla je faktura br. 18 od stono-teniskog kluba za organizaciju turnira u iznosu od 320 €.
8. Obračunati su troškovi zakupa za tekući mjesec. Izravnati paralelna konta.
9. Za predstojeću univerzijadu koja će se održati u Tivtu u period od 15. 5. do 20. 5. tekuće godine, Univerzitet CG donirao je iznos od 2.500 €.
10. Po fakturi br. 25 troškovi smještaja studenata u hotelu iznose 2.140 €, sa PDV-om 7%, dok je za prevoz s transakcionog računa plaćen iznos od 856 €, sa PDV-om 7%.
11. Troškovi reprezentacije plaćeni s transakcionog računa u iznosu od 163 €, sa PDV-om 21%.
12. Banka izvodom obavještava da su PTT troškovi plaćeni u iznosu od 121 €, sa PDV-om 21%.
13. Obračunati i proknjižiti finansijski rezultat i popuniti Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ i Iskaz o finansijskom rezultatu /bilans uspjeha/.

Knjiženje u dnevniku

Red. br.	Konto		Opis promjene	Iznos	
	D	P		Duguje	Potražuje
0.	023 101 241	300	Poslovni inventar Kancelarijski materijal Transakcioni račun Kapital Za početno stanje	5.000 250 2.000	7.250
1.	241	640	Transakcioni račun Prihodi od donacija Za donirana sredstva od Ministarstva prosvjete CG	1.000	1.000
2.	101	433	Kancelarijski materijal Dobavljači u zemlji Za kupljeni kancelarijski materijal	363	363
2a.	433	241	Dobavljači u zemlji Transakcioni račun Za izmirenu obavezu po fakturi br. 7	363	363

RAČUNOVODSTVENI ASPEKT NEPROFITNE ORGANIZACIJE

3.	280	241	AVR – unaprijed plaćeni troškovi zakupa Transakcioni račun Za unaprijed plaćen zakup	600	600
4.	513	433	Troškovi električne energije Dobavljači u zemlji Za utrošenu električnu energiju	60	60
5.	241	640	Transakcioni račun Prihodi od donacija Za donirana sredstva od Glavnog grada Podgorica	400	400
6.	516	433	Troškovi vode Dobavljači u zemlji Za utrošenu vodu	40	40
7.	559	433	Ostali nematerijalni troškovi Dobavljači u zemlji Za troškove turnira	320	320
8.	533	490	Troškovi zakupa PVR – obračunati troškovi zakupa Za obračunate troškove zakupa	200	200
8a.	490	280	PVR – obračunati troškovi zakupa AVR – unaprijed plaćeni troškovi zakupa Za izravnjanje paralelnih konta	200	200
9.	241	640	Transakcioni račun Prihodi od donacija Za donirana sredstva od Univerziteta CG	2.500	2.500
10.	529	433	Ostali lični rashodi i naknade Dobavljači u zemlji Za troškove smještaja	2.140	2.140
10a.	5311	241	Troškovi prevoza Transakcioni račun Za troškove prevoza	856	856
11.	551	241	Troškovi reprezentacije Transakcioni račun Za troškove reprezentacije	163	163

12.	531	241	PTT troškovi Transakcioni račun Za PTT troškove	121	121
13.	640	699	Prihodi od donacija Prenos prihoda Za prenos prihoda	3.900	3.900
13a.	599		Prenos rashoda	3.900	
		513	Troškovi električne energije		60
		516	Troškovi vode		40
		559	Ostali nematerijalni troškovi		320
		533	Troškovi zakupa		200
		529	Ostali lični rashodi i naknade		2.140
		5311	Troškovi prevoza		856
		551	Troškovi reprezentacije		163
		531	PTT troškovi		121
			Za prenos rashoda		
13b.	699	710	Prenos prihoda Rashodi i prihodi Za prenos prihoda	3.900	3.900
13c.	710	599	Rashodi i prihodi Prenos rashoda Za prenos prihoda	3.900	3.900
13d.	300 433		Kapital	7.250	
			Dobavljači u zemlji	2.560	
		023	Poslovni inventar		5.000
		101	Kancelarijski materijal		613
		241	Transakcioni račun		3.797
		280	AVR – unaprijed plaćeni troškovi zakupa		400
			Za zaključivanje dnevnika		
				41.959	41.959

RAČUNOVODSTVENI ASPEKT NEPROFITNE ORGANIZACIJE

D		023 – Poslovni inventar		P	
0)	5.000	5.000	(ks		

D		101 – Kancelarijski materijal		P	
0)	250	613	(ks		
2)	363				

D		241 – Transakcioni račun		P	
0)	2.000	363	(2a		
1)	1.000	600	(3		
5)	400	856	(10a		
9)	2.500	163	(11		
		121	(12		
		3.797	(ks		

D		300 – Kapital		P	
Ks)	7.250	7.250	(0		

D		640 – Prihodi od donacija		P	
13)	3.900	1.000	(1		
		400	(5		
		2.500	(9		

D		433 – Dobavljači u zemlji		P	
2a)	363	363	(2		
Ks)	2.560	60	(4		
		40	(6		
		320	(7		
		2.140	(10		

D		280 – AVR unaprijed plaćeni troškovi zakupa		P	
3)	600	200	(8a		
		400	(ks		

D		513 – Troškovi električne energije		P	
4)	60	60	(13a		

D		516 – Troškovi vode		P	
6)	40	40	(13a		

D		559 – Ostali nematerijalni troškovi		P	
7)	320	320	(13a		

D		533 – Troškovi zakupa		P	
8)	200	200	(13a		

D		490 – PVR obračunati troškovi zakupa		P	
8a)	200	200	(8		

529 – Ostali lični rashodi i naknade		
D		P
10)	2.140	2.140 (13a)

5311 – Troškovi prevoza		
D		P
10a)	856	856 (13a)

551 – Troškovi reprezentacije		
D		P
11)	163	163 (13a)

531 – PTT troškovi		
D		P
12)	121	121 (13a)

710 – Rashodi i prihodi		
D		P
13c)	3.900	3.900 (13b)

699 – Prenos prihoda		
D		P
13b)	3.900	3.900 (13)

599 – Prenos rashoda		
D		P
13a)	3.900	3.900 (13c)

Nakon proknjiženih promjena NVO „Udruženje studenata“ sastavila je Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ i Iskaz o finansijskom rezultatu /bilans uspjeha/.

RAČUNOVODSTVENI ASPEKT NEPROFITNE ORGANIZACIJE

Popunjiva pravno lice: Udruženje studenata	
Matični broj:	Šifra djelatnosti:
Popunjiva: Konto Kontić	
Naziv: Udruženje studenata	
Sjedište: Podgorica	

Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ na dan 31. 12. 20XX. godine

Grupa računa, račun	POZICIJA	Redni broj	Napomena broj	Iznos (u EUR)	
				Teuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	AKTIVA				
00 (dio)	A. NEUPLAĆENI UPIISANI KAPITAL	001			
	B. STALNA IMOVINA (003+004+005+009)	002		5.000,00	
012	I GOODWILL	003			
01 bez 012	II NEMATERIJALNA ULAGANJA	004			
	III NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BILOŠKA SREDSTVA (006+007+008)	005		5.000,00	
020, 022, 023, 026, 027 (dio), 028 (dio), 029	1. Nekretnine, postrojenja i oprema	006		5.000,00	
024, 027 (dio), 028 (dio)	2. Investicione nekretnine	007			
01, 025, 027 (dio), 028 (dio)	3. Biološka sredstva	008			
	IV DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI (010+011+012)	009			
030, 031 (dio), 032 (dio), 039 (dio)	1. Učešće u kapitalu	010			
031 (dio), 032 (dio)	2. Učešća u kapitalu koja se vrednuju metodom učešća	011			
032 (dio), 033 do 036, 039 (dio)	3. Ostali dugoročni finansijski plasmani	012			
288	C. ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	013			
04	D. STALNA SREDSTVA NAMJENJENA PRODAJI I SREDSTVA POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO	014			
	E. OBRITNA SREDSTVA (016+017)	015		4.810,00	
10 do 13, 15	I ZALHE	016		613,00	
	II KRATKOROČNA POTRAŽIVANJA, PLASMANI I GOTOVINA (018 do 022)	017		4.197,00	
20, 21, 22 osim 223	1. Potraživanja	018			
223	2. Potraživanja za više plaćen porez na dobit	019			
23 minus 237	3. Kratkoročni finansijski plasmani	020			
24	4. Gotovinski ekvivalenti i gotovina	021		3797,00	
27 i 28 osim 288	5. Porez na dodatu vrijednost i AVR	022		400,00	
	F. UKUPNA AKTIVA (001+002+013+014+105)	023		9.810,00	
	PASIVA				
	A. KAPITAL (102 do 109)	101		7.250,00	
30	I OSNOVNI KAPITAL	102		7.250,00	
31	II NEUPLAĆENI UPIISANI KAPITAL	103			
32	III REZERVE	104			
330, 331 i 333	IV POZITIVNE REVALORIZACIONE REZERVE I NEREALIZOVANI DOBICI PO OSNOVU FINANSIJSKIH SREDSTAVA RAPSLOŽIVIH ZA PRODAJU	105			
332 i 334	V NEGATIVNE REVALORIZACIONE REZERVE I NEREALIZOVANI GUBICI PO OSNOVU FINANSIJSKIH SREDSTAVA RAPSLOŽIVIH ZA PRODAJU	106			
34	VI NERASPOREDENA DOBIT	107			
35	VII GUBITAK	108			
237	VIII OTKUPLJENE SOPSTVENE AKCIJE I OTKUPLJENI SOPSTVENI UOJELI	109			
	B. DUGOROČNA REZERVISANJA I DUGOROLNE OBAVEZE (111+112)	110			
40 (dio)	I DUGOROČNA REZERVISANJA	111			
41	II DUGOROČNE OBAVEZE (113+114)	112			
414, 415	1. Dugoročni krediti	113			
41 bez 414, 415	2. Ostale dugoročne obaveze	114			
498	C. ODLOŽENE PORESKE OBAVEZE	115			
	D. KRATKOROČNA REZERVISANJA I KRATKOROČNE OBAVEZE (117+124)	116		2.560,00	
	I KRATKOROČNE OBAVEZE (118 do 123)	117		2.560,00	
42, osim 427	1. Kratkoročne finansijske obaveze	118			
427	2. Obaveze po osnovu sredstava namjenjenih prodaji i sredstava poslovanja koje je obustavljeno	119			
43 i 44	3. Obaveze iz poslovanja	120		2.560,00	
45, 46 i 49, osim 498	4. Ostale kratkoročne obaveze i PVR	121			
47, 48 osim 481	5. Obaveze po osnovu poreza na dodatu vrijednost i ostalih javnih prihoda	122			
481	6. Obaveze po osnovu poreza na dobit	123			
40 (dio)	II KRATKOROČNA REZERVISANJA	124			
	E. UKUPNA PASIVA (101+110+115+116)	125		9.810,00	

Brazac je uskladen sa članom 3. Zakona o računovodstvu i reviziji („Sl. list CG“ br. 80/08) i IV Direktivom EU.

U Podgorici

Dana 20. 03. 20XX. godine

Lice odgovorno za sastavljenje finansijskog iskaza

Konto Kontić

Dogovorno lice

Račun Računić

M. P.

Popunjava pravno lice: Udruženje studenata	
Matični broj:	Šifra djelatnosti:
Popunjava: Konto Kantić	
Naziv: Udruženje studenata	
Sjedište: Podgorica	

Iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/
u periodu od 01. 01. do 31. 12. 20XX. godine

Grupa računa, račun	POZICIJA	Redni broj	Napomena broj	Iznos (u EUR)	
				Tekuća godina	Prethodna godina
1	2	3	4	5	6
	I POSLOVNI PRIHODI (202 do 206)	201		3.900,00	
60 i 61	1. Prihodi od prodaje	202			
62	2. Prihodi od aktiviranja učinka i prodaje	203			
630	3. Povećanje vrijednosti zalih učinka	204			
631	4. Smanjenje vrijednosti zalih učinka	205			
64 i 65	5. Ostali poslovni prihodi	206		3.900,00	
	II POSLOVNI RASHODI (208 i 212)	207		3.900,00	
50	1. Nabavna vrijednost robe	208			
51	2. Troškovi materijala	209		100,00	
52	3. Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi	210		2.140,00	
54	4. Troškovi amortizacije i rezervisanja	211			
53 i 55	5. Ostali poslovni rashodi	212		1.660,00	
	A. POSLOVNI REZULTAT (201 do 207)	213			
66	I FINANSIJSKI PRIHODI	214			
56	II FINANSIJSKI RASHODI	215			
	B. FINANSIJSKI REZULTAT (214-215)	216			
67, 68, 691 i 692	I OSTALI PRIHODI	217			
57, 58, 591 i 592	II OSTALI RASHODI	218			
	C. REZULTAT IZ OSTALIH AKTIVNOSTI (217-218)	219			
	D. REZULTAT IZ REDOVNOG POSLOVANJA PRIJE OPOREZIVANJA (213+216+219)	220			
690-690	E. NETO REZULTAT POSLOVANJA KOJE JE OBUSTAVLJENO	221			
	F. REZULTAT PRIJE OPOREZIVANJA (220+221)	222			
	G. DRUGE STAVKE REZULTATA /POVEZANE SA KAPITALOM/ (224 do 228)	223			
	1. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu finansijskih sredstava raspoloživih za prodaju	224			
	2. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu nekretnina, postrojenja, opreme i nematerijalnih ulaganja	225			
	3. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu učešća u kapitalu pridruženih društava	226			
	4. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu aktuarskih dobitaka (ili gubitaka) u vezi sa definisanim planovima penzionih naknada	227			
	5. Promjene revalorizacionih rezervi po osnovu hedžinga tokova gotovine	228			
	H. PORESKI RASHOD PERIODA (230+231)	229			
721	1. Tekući porez na dobit	230			
722	2. Odloženi poreski rashodi ili prihodi perioda	231			
	I. NETO REZULTAT (222+223-229)	232			
	J. ZARADA PO AKCIJI				
	1. Osnovna zarada po akciji	233			
	2. Umanjena (razvodnjena) zarada po akciji	234			

Obrazac je usklađen sa članom 3. Zakona o računovodstvu i reviziji („Sl. list CG“ br. 80/08) i IV Direktivom EU.

U Podgorici

Dana 20. 03. 20XX. godine

Lice odgovorno za sastavljenje finansijskog iskaza

Konto Kantić

M. P.

Odgovorno lice

Račun Računić

PITANJA I ZADACI

1. Komentariši na koji se način osnivaju neprofitne organizacije. Argumentuj svoje mišljenje.
2. Na osnovu usvojenih znanja ocijeni cilj i zadatak neprofitnih organizacija.
3. Navedi i objasni kriterijume podjele neprofitne organizacije.
4. Ustanovi sličnosti i razlike između nevladinog udruženja i nevladine fondacije.
5. Diskutuj na koji je način moguće da se izvrši finansiranje NVO.
6. Napravi dijagram u kome ćeš zapisati sve elemente koji se javljaju tokom kreiranja nacrtu projekta.

Zadaci za vježbanje

Zadatak 1.

Na računima glavne knjige NVO „Mladi preduzetnici“ stanje sredstava i izvora sredstava je sljedeće:

- Oprema 1.500 €
- Transakcioni račun 2.000 €
- Kancelarijski materijal 500 €
- Materijal 300 €

Nastale poslovne promjene proknjižiti u dnevniku i glavnoj knjizi.

1. Izvodom banka obavještava da je izvršena uplata na ime članarine za godinu dana u iznosu 780 €.
2. Stigao je račun na ime troškova sajma u iznosu 200 €, sa PDV-om 21%.
3. Troškovi električne energije plaćeni su s transakcionog računa u iznosu od 150 € sa PDV-om 21%.
4. Stigao je račun br. 25 na ime troškova učešća na seminaru mladih preduzetnika u iznosu od 330 €, sa PDV-om 21%.
5. Investicioni razvojni fond donirao je iznos od 500 € kao poklon za podsticaj i razvoj mladih preduzetnika.
6. Obračunate su bruto zarade u iznosu od 600 €.
7. Obračunati i proknjižiti finansijski rezultat i popuniti Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ i Iskaz o finansijskom rezultatu /bilans uspjeha/.

REZIME

Neprofitne organizacije u Crnoj Gori nemaju status komercijalnih organizacija, što znači da im nije cilj sticanje profita nego postizanje opštih društvenih ciljeva. Njih mogu osnovati grupe građana ili Vlada Crne Gore. Neprofitne organizacije koje su osnovali građani jesu nevladine organizacije (NVO), dok se neprofitne organizacije koje je osnovala Vlada nazivaju – vladine (javne) organizacije.

Neprofitne organizacije mogu se finansirati na nekoliko načina: iz članarina i/ili donacija, međunarodnih ili nacionalnih izvora finansiranja. Prilikom apliciranja za dobijanje određenih novčanih sredstava potrebno je izraditi nacrt projekta kako bi se sagledala opravdanost projekta, kao i da bi se potencijalnim finansijerima pružilo ubjeđenje da je investiranje u realizaciju određene ideje opravdano.

Vođenje evidencije sopstvenih sredstava i izvora finansiranja od povezanih lica vrši se u skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama, tj. u skladu s određenim internim pravnim aktima (npr. Pravilnikom).

POJMOVNIK

analiza finansijskih iskaza – postupak utvrđivanja finansijskog položaja, uspješnosti i likvidnosti poslovanja trgovinskog privrednog društva.

bankarsko računovodstvo – posebna grana računovodstva koja, u skladu sa zakonskom regulativom, reguliše bankarsko poslovanje, na hronološki i sistematski način vrši evidentiranje ekonomskih promjena koje utiču na visinu i strukturu poslovne imovine i izvora imovine banke.

bruto dobitak – rezultat koji se ostvaruje kada se od ukupnih prihoda oduzmu ukupni rashodi.

depozit – potraživanje iznosa novčanih sredstava koje imalac novca uloži u banku.

depoziti po viđenju – sredstva koja klijent može da podigne s računa u bilo kom trenutku.

dokumentarni akreditiv – instrument međunarodnog poslovanja koji predstavlja najsigurnije i najznačajnije sredstvo plaćanja.

fakturna vrijednost – vrijednost koja je navedena na fakturi dobavljača i predstavlja vrijednost sklopljenog ugovora s dobavljačem.

FIFO – prva ulazna cijena nabavljene robe koristi se kao prva izlazna cijena prilikom obračuna troškova.

finansijski rashodi – rashodi koji nastaju najčešće po osnovu upotrebe tuđe imovine.

garantna rezerva (garantni kapital) – sopstveni kapital društva koji je pokazatelj njegove solventnosti, a čini ga osnovni i dopunski kapital.

gotovina – najlikvidniji oblik poslovne imovine.

gotovinski ekvivalenti – kratkoročna, veoma likvidna ulaganja koja se mogu veoma brzo pretvoriti u poznate iznose gotovine.

horizontalna analiza finansijskih iskaza – ima zadatak da poređenjem podataka sadržanih u finansijskim iskazima tekuće i prethodne godine utvrdi indeks promjene.

inventarisanje robe – postupak gdje popisna komisija vrši utvrđivanje stvarnog stanja robe na osnovu fizičkog uvida.

- iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/ banke** – prikaz finansijskog položaja banke na tačno određeni dan.
- iskaz o promjenama na kapitalu** – pruža podatke o promjenama na sopstvenom kapitalu između dva datuma bilansa stanja.
- iskaz o tokovima gotovine** – pruža podatak o likvidnosti banke u toku određenog perioda.
- iskaz o ukupnom rezultatu /bilans uspjeha/ banke** – pruža podatak o uspješnosti poslovanja banke tokom određenog obračunskog perioda.
- kamata** – naknada koju lice koje je pozajmilo sredstva treba da plati licu koje je ustupilo sredstva.
- kapital banke** – pokazatelj uspješne poslovne politike banke, kao i pokazatelj koliko su sredstva koja su uložena u banku i sigurna.
- kasa-skonto** – finansijski rashod koji nastaje ukoliko kupac iskoristi popust koji mu je dobavljač odobrio.
- komisionar** – privredno društvo koje u svoje ime a za tuđ račun zaključuje ugovor o komisionim poslovima (kupovina i prodaja), kao i obavlja aktivnosti u domenu komisionih poslova.
- komisioni poslovi** – posrednički poslovi u kojima trgovinsko privredno društvo vrši kupovinu i prodaju robe u svoje ime a za tuđ račun.
- komitent** – privredno društvo za čiji račun komisionar obavlja ugovoreni posao, vrši kupovinu i/ili prodaju.
- kontni okvir banke u Crnoj Gori** – ima šest klasa i formiran je po bilansnom principu raščlanjavanja.
- kontni okvir banke** – zakonom propisan spisak svih računa koji mogu biti otvoreni u bankama jedne zemlje.
- kontni plan banke** – skup svih konta koja se u okviru kontnog okvira vode u knjigovodstvu jedne banke.
- kredit** – obaveza klijenta (zajmoprimca) prema banci (zajmodavcu) za uzeta novčana sredstva.
- magacinska evidencija** – količinsko iskazivanje prometa i stanja na analitičkim računima.
- marža** – oblik razlike u cijeni koji je odredila država i obračunava se na nabavnu vrijednost robe.
- matematička rezerva** – sredstva koja imaju karakter štednih uloga i koja formiraju društva za životna osiguranja po svakom ugovoru osiguranja života radi regulisanja budućih obaveza.

- materijalna evidencija** – analitičko (naturalno i novčano) evidentiranje stanja i prometa na pojedinim računima.
- mjenična potraživanja** – potraživanja koja nastaju kada kupac nije u mogućnosti da u roku izvrši plaćanje prema dobavljaču, nego odlaže izvršenje, izdavanjem mjenice.
- nabavna vrijednost prodate robe** – poslovni rashod koji nastaje prodajom robe iz trgovinskog privrednog društva.
- nabavna vrijednost** – vrijednost po kojoj je roba nabavljena i dobija se kao zbir fakturane vrijednosti i zavisnih troškova nabavke.
- napomene uz finansijske iskaze** – pružaju dodatne informacije koje nijesu prikazane u samim obrascima propisanog seta finansijskih iskaza.
- negativna kursna razlika** – finansijski rashod koji nastaje usljed pojave klizajućeg kursa kada su obaveze ili potraživanja prema inopartneru evidentirana u jednoj valuti u odnosu na valutu u kojoj se vrši isplata odnosno naplata.
- neto dobitak** – razlika između bruto dobitka i poreza na dobit.
- nivelacija cijena** – snižavanje ili povećavanje cijena kod trgovinskog privrednog društva.
- obračun o komisionoj kupovini ili komisionoj prodaji** – knjigovodstveni dokument/faktura na kome se navode bitni podaci komisijone prodaje ili nabavke.
- oročena štednja** – mogućnost klijenta da podigne ulog štednje nakon isteka ugovorenog roka.
- oročeni depoziti** – sredstva uložena u banku koja klijent ima mogućnost da podigne nakon proteka ugovorenog roka.
- osiguravajuće društvo (osiguravajuća kompanija, osiguravač)** – pravno lice koje se obavezuje da isplati naknadu iz osiguranja korisniku osiguranja, tj. osiguraniku kada se realizuje rizik definisan ugovorom o osiguranju.
- ostvarena razlika u cijeni** – ostvarena zarada koja je realizovana usljed prodaje robe.
- periodični rezultat poslovanja banke** – rezultat utvrđen u toku određenog obračunskog perioda kada se od ukupno nastalih prihoda oduzmu ukupno nastali rashodi.
- plasmani banaka** – višak novčanih sredstava uloženi u druge banke i ostale komitente u vidu kredita, hartija od vrijednosti i sl.
- porez na dobit** – iznos koji se dobija primjenom stope poreza na dobit (utvrđene važećim zakonom poreza na dobit) na iznos obračunate bruto dobiti.
- poslovni prihod** – prihod koji nastaje kao rezultat obavljanja redovne poslovne aktivnosti trgovinskog privrednog društva.

- prenosna premija** – dio premije koji se koristi za pokriće obaveza iz osiguranja koje nastaju u narednom obračunskom periodu.
- prihodi kamate na depozite kod banaka** – poslovni prihod koji nastaje kada banka deponuje višak novca kod drugih banaka.
- prihodi kamate na kredite** – poslovni prihodi koji nastaju plasiranjem novčanih sredstava banke.
- prihod od aktiviranja učinaka i robe** – poslovni prihod koji nastaje korišćenjem robe za sopstvene potrebe.
- prihod od premije osiguranja** – poslovni prihod koji nastaje obračunom cijene (premijske) osiguranja.
- prihod od prodaje robe** – poslovni prihod koji nastaje prodajom robe trgovinskog privrednog društva.
- prosječna nabavna cijena** – količnik vrijednosti i količine nabavljene robe, koristi se u obračunu troška robe.
- komisiona provizija** – naknada komisionaru za obavljeni posao komitenta.
- rabat** – oblik razlike u cijeni koji su odredili dobavljač i država, obračunava se kao procenat od prodajne vrijednosti.
- rashodi kamata** – dio poslovnih rashoda koji nastaju kada banka uzme štedne uloge ili depozite.
- rashodi naknada šteta** – rashodi za isplatu šteta koji se utvrđuju na osnovu ugovora o osiguranju, a koji uključuju i troškove procjena šteta i druge troškove definisane aktima društva za osiguranje.
- razlika u cijeni** – potencijalni (mogući) prihod vlasnika trgovinskog privrednog društva nakon pokrića troškova poslovanja.
- revizija** – postupak kojim se utvrđuje istinitost i objektivnost podataka i informacija sadržanih u finansijskim iskazima.
- rezerva za štetu** – buduće obaveze za nastale prijavljene i neriješene štete kao i nastale neprijavljene štete.
- rezerve** – dio sredstava koje banke izdvajaju da bi se osigurale od mogućih potencijalnih rizika poslovanja banaka i dijele se na obavezne i slobodne rezerve.
- rezerve za bonus i popuste** – sredstva kojima se pokrivaju buduće obaveze prema korisnicima osiguranja po osnovu njihovog prava na učešće u dobiti i drugih prava po ugovoru o osiguranju, prava na djelimično umanjeње premije, kao i prava na naknadu dijela premije za neiskorišćeno vrijeme osiguranja usljed storniranja polise osiguranja.

režijski dodatak – dio bruto premije koji se koristi za pokriće troškova sprovođenja osiguranja (troškovi sticanja osiguranja i drugi operativni troškovi neophodni za obavljanje djelatnosti osiguranja).

roba – zaliha koja se javlja kod trgovinskog privrednog društva.

roba u magacinu – privremeno smještena roba koja se sortira, pakuje i sl. da bi se distribuirala dalje u veleprodajne ili maloprodajne objekte.

roba u maloprodaji – zaliha koja se prodaje kupcima i uvijek se evidentira po prodajnoj vrijednosti s uračunatim (ukalkulisanim) PDV-om.

sintetička evidencija robe – predstavlja zbirnu evidenciju u okviru koje se vrši vrijednosno iskazivanje ukupnog stanja i prometa na jednom zbirnom računu – ROBA.

slobodno formirana razlika u cijeni – potencijalna zarada koja je prilikom nabavke robe formirana (slobodno) od strane vlasnika privrednog društva.

spoljnotrgovinski promet – obavljanje poslovne aktivnosti s privrednim društvima iz inostranstva.

štednja ili štedni ulog – predstavlja ugovorni odnos o depozitu pri kojem banka svom deponentu (klijentu) izdaje štednu knjižicu ili karticu na osnovu deponovanog novca.

štednja po viđenju – ili „a vista štednja“ predstavlja situaciju kada klijent u bilo kom trenutku može raspolagati iznosom sredstava koje je uložio.

tehničke rezerve – buduće obaveze osiguravača prema osiguranicima. Tehničku rezervu čine: prenosna premija, rezerva šteta, rezerva za bonus i popuste, matematička rezerva i druge tehničke rezerve.

troškovi trgovine – troškovi koji nastaju obavljanjem aktivnosti trgovinskog privrednog društva.

vertikalna analiza finansijskih iskaza – sagledava odnos više pozicija u odnosu na jednu koja se posmatra kao cjelina i izražava se procentima.